תנ״ך · אחרונים · מנחת שי

מנחת שי על תורה

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מנחת שי על תורה

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מנחת-שי-על-תורה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

בראשית 7
פרק א 7
פרק ב 11
פרק ג 13
פרק ד 16
פרק ה 18
פרק ו 20
פרק ז 21
פרק ח 23
פרק ט 24
פרק י 27
פרק יא 29
פרק יב 30
פרק יג 32
פרק יד 32
פרק טו 36
פרק טז 37
פרק יז 38
פרק יח 40
פרק יט 42
פרק כ 46
פרק כא 47
פרק כב 48
פרק כג 49
פרק כד 51
פרק כה 53
פרק כו 56
פרק כז 58
פרק כח 62
פרק כט 64
פרק ל 66
פרק לא 69
פרק לב 74
פרק לג 75
פרק לד 76
פרק לה 78
פרק לו 80
פרק לז 82
פרק לח 83
פרק לט 85
פרק מ 86
פרק מא 88
פרק מב 92
פרק מג 93
פרק מד 95
פרק מה 97
פרק מו 99
פרק מז 101
פרק מח 102
פרק מט 103
פרק נ 106
שמות 107
פרק א 107
פרק ב 108
פרק ג 110
פרק ד 113
פרק ה 114
פרק ו 115
פרק ז 116
פרק ח 118
פרק ט 119
פרק י 120

פרק יא 121
פרק יב 122
פרק יג 126
פרק יד 128
פרק טו 131
פרק טז 133
פרק יז 135
פרק יח 137
פרק יט 139
פרק כ 142
פרק כא 144
פרק כב 146
פרק כג 147
פרק כד 149
פרק כה 151
פרק כו 154
פרק כז 156
פרק כח 157
פרק כט 160
פרק ל 162
פרק לא 163
פרק לב 164
פרק לג 167
פרק לד 168
פרק לה 170
פרק לו 172
פרק לז 173
פרק לח 175
פרק לט 175
פרק מ 177
ויקרא 178
פרק א 178
פרק ב 180
פרק ג 181
פרק ד 181
פרק ה 183
פרק ו 185
פרק ז 186
פרק ח 189
פרק ט 190
פרק י 190
פרק יא 191
פרק יב 194
פרק יג 194
פרק יד 196
פרק טו 198
פרק טז 200
פרק יז 201
פרק יח 201
פרק יט 202
פרק כ 204
פרק כא 205
פרק כב 206
פרק כג 207
פרק כד 210
פרק כה 211
פרק כו 214
פרק כז 217
במדבר 218
פרק א 218
פרק ב 222
פרק ג 223
פרק ד 225
פרק ה 228

פרק ו 230
פרק ז 231
פרק ח 235
פרק ט 236
פרק י 237
פרק יא 240
פרק יב 242
פרק יג 244
פרק יד 246
פרק טו 249
פרק טז 251
פרק יז 253
פרק יח 254
פרק יט 256
פרק כ 257
פרק כא 258
פרק כב 261
פרק כג 262
פרק כד 265
פרק כה 267
פרק כו 269
פרק כז 271
פרק כח 272
פרק כט 274
פרק ל 276
פרק לא 276
פרק לב 277
פרק לג 279
פרק לד 281
פרק לה 283
פרק לו 283
דברים 284
פרק א 284
פרק ב 287
פרק ג 288
פרק ד 290
פרק ה 292
פרק ו 295
פרק ז 297
פרק ח 298
פרק ט 299
פרק י 300
פרק יא 301
פרק יב 305
פרק יג 306
פרק יד 307
פרק טו 308
פרק טז 309
פרק יז 310
פרק יח 311
פרק יט 312
פרק כ 313
פרק כא 314
פרק כב 315
פרק כג 317
פרק כד 320
פרק כה 321
פרק כו 322
פרק כז 323
פרק כח 324
פרק כט 326
פרק ל 329
פרק לא 329
פרק לב 332

פרק לג 339
פרק לד 342

בראשית

פרק א

פסוק א

בְּרֵאשִׁית דגש הבי"ת עם טפחא תחת השי"ן. ב' רבתי. ובראש השיטה ובראש הדף וזו היא בי"ת של בי"ה שמ"ו. עיין ברבינו בחיי פ' בשלח וריקנאטי ריש פ' בראשית ובפי' שערי אורה למהר"ר מתתיה דלאקרט ז"ל במדה ראשונה על מלת ואת:

פסוק ב

ורוח אלהים. כתב בעל הטורים שנים דסמיכי הכא ואידך ורוח לבשה את עמשי (ד"ה א' י"ב) קרי ביה הכא נמי ורוח אלהים לבשה וגו'. ותימא גדולה על דבריו. כי אין דרך המסורת למסור סימן במה שלא נמצא בכתוב ולומר קרי ביה. ובלי ספק שנוסחא משובשת נזדמנה לפניו והנוסחא האמיתית היא ורוח אלהים לבשה את זכריה (ד"ה ב' כ"ד). וכן כתב מוהר"ר מאיר אנגיל במסורת הברית הגדול. ומה שנמסר בפ' ויקהל רוח אלהים ה' בלישנא. היינו כל הכתובים רוח אלהים בין בוא"ו בין בלא וא"ו כמו שמונה והולך שם:

פסוק ג

יהי אור. בגלגל ובלא מקף כן הוא בדפוס קדמון ובספרי ספרד. וכן הוא לבן אשר. ולבן נפתלי בלא גלגל ובמקף. וזהו חילוף ראשון שביניהם. והאנשים האלה היו שני ראשי ישיבות במסורת שם האחד יעקב בן נפתלי ושם השני אהרן בן אשר. וכמ"ר אברהם דבלנוש קרא אותו משה בן אשר. ובשלשלת הקבלה כתוב שאחרי דור רבינו סעדיה גאון היו שני חכמים גדולים שנחלקו על מלות הרבה שבתורה וטעמיהם. ונקראו ר' אהרן בר משה משבט אשר. ור' משה בן דוד משבט נפתלי ע"כ. ואנחנו סומכים על קריאת בן אשר. וכן סמך עליו הרמב"ם ז"ל וכמנהג מערבאי. ומדינחאי סומכים על קריאת בן נפתלי. וזה כלל גדול במקרא. על כן דע אותו ולא אצטרך לשנותו בכל מקום:

פסוק ו

רָקִיעַ. כתוב במכלול דף ק"י וכמו שנוציא אותיות או"י בנשימה לבד אף על פי שאינם נכתבות. כך נוציאם פעמים בהרגשת המוצאות אף על פי שאינם נכתבות כמו **כֹּחַ רֵיחַ נִיחֹחַ שׁוֹמֵעַ נוֹסֵעַ** שהוא כמו **נוֹסָאַע** דכן כתב בס' עט סופר ז"ל. אנו נוהגים לקרוא אל"ף אחת בתיבה שיש בסופה אחת מאותיות ח"ע כמו **מְזֻבֶּחַ** אנו קורין **מִזְבֵּאַח**. **מְקֻצוֹעַ מְקֻצוֹאַע** וזאת האל"ף תקרא אות גנובה עכ"ל. וכ"כ בס' צחות דף קל"ח ובספר מאזני לשון הקדש דף רי"א ובעל מקנה אברהם כתב בשער ג' בשם רבו הר"ר שר שלום

שקריאת האות גרונית נוטה למוצא הכח שתורה עליו הנקודה הקודמת ליה. כי אם היא צירי או חירק. תתנועע הפתח במוצא היו"ד ואם הנקודה חולם או שורק. תנועת הפתח נוטה למוצא הוי"ו. אך היו"ד רפה מאד בקריאה עד שתראה כמעט נחה. ולשון הרמ"ה על מלות אלו ואתה עיף ויגע חסר יו"ד דקרי קדים לעי"ן ולא כתיבא כשמע עשו חסר וא"ו דקרי ולא כתיב. יהושע חסר וא"ו דקרי ולא כתיב. יהושע חסר וא"ו דקרי קדים לעי"ן ולא כתיב. וכתב הלונזאנו שנראה מדבריו שצריך לקרוא **וַיִּגַּ֥ע כִּשְׁמֹ֖עַ יְהוֹשֻׁ֑עַ**. עוד כתב הרמ"ה לשוח בשדה מלא חד וא"ו כתיב וקרי. ושמו שוע מלא חד וא"ו כתיב וקרי. וכתב עליו הלונזאנו נמצא לדבריו וא"ו זו כאלו נקודה בשורק ובפתח. וכן וא"ו מדוע אתה יושב לבדך. כן ויאמר אם שמוע תשמע נקודה בחולם ובפתח:

פסוק יא

תדשא. כתב בעל שברי לוחות שעל מלת **תַּדְשֵּׁא** נמסר כן הוא במאריך וכן הוא בספרים מדוייקים ועיין מה שאכתוב במאמר המאריך בסוף הספר בס"ד בתירוץ חקירה ב' **דְּשֵׁא**. במקצת ספרים בזקף קטן וכן נראה כי כן דרך לבא זקף קטן אחר הפשט. אך בספרי ספרד ובדפוס קדמון הוא ברביע. וכן נכון כפי נגון הטעמים וכן העיר רד"ק בספר עט סופר:

עשה פרי למינו. וכן ועץ עשה פרי שניהם בדגש הפ"א הראשון מדין מפסיק ומדין אתי מרחיק והשני מדין דחיק שהוא במקף. עיין במכלול וספר פתח דברי בכלל אתי מרחיק ועיין עוד מה שאכתוב בכללי בג"ד כפ"ת דסמיך ליה"וא בסוף הספר בע"ה:

זרעו בו. בספרים כ"י ובדפוס קדמון שניהם במקף ובלא מאריך וכן כתב א"ת:

פסוק יד

יהי מארת. בפסיקתא דהחדש לא נברא להאיר אלא גלגל חמה בלבד שנאמר יהי מאורות מארת כתיב. ובירושלמי פ' בתרא דתענית ברביעי היו מתענים על התינוקות שלא תעלה אסכרה לתוך פיהם. דכתיב ויאמר אלהים יהי מאורות מארת כתיב. ופי' רש"י דכיון שהוא חסר משמע מארה והיו מתענים כדי שלא תפול המארה על התינוקות ועיין עוד ביפה מראה שם סי' י"ב ובזוהר דף י"ט ודף ל"ג מ"ו קמ"ו קס"ט ופ' בא דף ל"ה ופ' תרומה דף קס"ז ופ' ויקהל דף ר"ס ופ' פנחס דף רל"ד:

והיו לאתת. חסר דחסר עיין זוהר דף מ"ו:

ולמועדים. קריאת כל ווין שרוקין בראש תיבה באל"ף שרוקה כאשר כתב ר' יהודה חיוג וכאשר קבלנו קריאתן דור אחר דור:

פסוק טו

והיו למאורת. במסורת כתיבת יד נמסר עליו מלא וא"ו קדמאה וכן הוא בספרים כתובי יד ובדפוס קדמון גם הרמ"ה ז"ל כתב בלשון הזה יהי אור ויהי אור כל הדין לישנא באורייתא דאור מלא וא"ו כתיב מארת ב' חסר דחסר בלישנא וסימן ויאמר אלהים יהי מארת ויעש אלהים את שני המארת:

והיו למאורת ברקיע השמים. מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניינא עכ"ל וכן הוא במלאים וחסרים שמצאתי בראש מקרא ספרדית כתיבת יד שהועתקו מספר הלל הסופר הוא היה גבר חכם בעוז המסורת וספרו היה בעיר טוליטולא כמו שכתב רד"ק פעמים רבות. וכתוב בספר יוחסין שבשנת התק"ו כ"ח לחדש מנחם היתה גזירה גדולה במלכות ליאון ואז הוציאו משם ספר הארבעה ועשרים שכתב אותם ר' הלל ומשם היו מגיהים כל הספרים ואני ראיתי חלק מהם שנמכרו באפריקא ובזמני היה ט' מאות שנה שנכתבו ע"כ. ובעל שברי לוחות כתב שלפי דעתו היה שמו הילל עיין שם. וזכור זה כי בכל מקום אשר אזכיר שמו זה הוא:

פסוק טז

את המאור הגדול. במקרא כ"י נמסר עליו לית וחסר אבל הרמ"ה כתב את המאור מלא וכל לישנא דמאור באורייתא דכותיה מלא בר מן אחד שמן למאר קדמאה דתרומה עד כאן לשונו. וכן הוא בספרים מדוייקים ופי' לית ר"ל אותה מלה שנמסר עליו לי' אין אחרת כמוה:

פסוק יח

ולהבדיל. במקצת ספרים הוא"ו בגעיא והלמ"ד בשוא ובמקצתם הלמ"ד בשו"א ופתח וכן כתב בעל א"ת שהוא"ו בגעיא והלמ"ד בשו"א ופתח וכן העיד הרב ר' מנחם המאירי בחבורו הנקרא קרית ספר. הזכיר שמו החכם קארו בא"ח סימן ל"ב וטעם המלה זקף קטן. ובמאמר המאריך אחוה דעי על אלו המאריכין ע"ש בתירוץ חקירה ב':

פסוק כ

ויאמר אלהים ישרצו המים. פרשה פתוחה. ובמקצת ספרי הדפוס אין כאן הפסק פרש' וא"ת כתב שהיא פרשה פתוחה וכן העיד על זה במקומות רבות ועל שמו אכתבם. וכן ראיתי בספרים המדוייקים מגלות ירושלם אשר בספרד שאנו סומכים עליהם. וכן דעת הרמב"ם:

פסוק כא

התנינם. חסר יו"ד בתראה ע"פ המסורת וכן נדרש בב"ר פרשה ז' זה בהמות שדי ולויתן שאין להם בן זוגות. עיין יפה תואר שם סי' ה' ומזרחי וגור אריה וזוהר פ' בא דף ל"ד ופ' תרומה קע"ו:

הגדלים. דגש בגימ"ל:

עוף כנף. מלא וא"ו גם הרמ"ה ז"ל כתב:

ועוף יעופף על הארץ. תרוויהון מלאים וא"ו כתיב וכל לישנא דעוף באורייתא דכותא מלא:

פסוק כז

בצלם אלהים. קדש:

פסוק כח

וכבשה. חסר וא"ו כתיב ונדרש בסוף פ' הבא על יבמתו ובתנחומא פרשת נח ב"ר פ' ח' י"ד. עיין יפה תואר שם ורש"י ומזרחי וגור אריה:

פסוק ל

וּלְכָל עוף השמים וּלְכָל רומש. זה הכלל כל שנסמך נקמץ וכל שנטעם נחלם:

ירק. בשש נקודות:

פסוק לא

והנה טוב מאד. במדרש רבה פ' ט' בתורתו של ר"מ מצאו כתוב. והנה טוב מות ור"ל בספר חדושיו על התורה וכדאמרינן נמי התם שהיה רשב"א יושב ודורש דבר זה בשם ר"מ וכן צריך לפרש הא דאמרינן התם פ' כ' ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור. בתורתו של ר"מ מצאו כתוב כתנות אור והתם נמי אמרינן כי היא היתה אם כל חי. רשב"א אומר עם כל חי. ובפי' רש"י הנה טוב מות הדא היא דכתיב טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו דשוב אינו חוטא. ועיין זוהר פ' תרומה סוף דף קמ"ט ודף קס"ג ופ' פקודי דף רכ"ט ופ' אחרי מות דף ס"ג ברעיא מהימנא. וכתב בעל מתנות כהונה בשם הירושלמי דר"מ היה דורש אור בעד עור בחילוף אחה"ע וכן כתב רבינו בחיי ז"ל וכיוצא בזה אמרו בב"ר פ' ב' ויאמר אלהים יהי אור זה אברהם הדא הוא דכתיב מי העיר ממזרח וגו' אל תקרי העיר אלא האיר. עוד כתב היפה תואר יש לומר דמאד הוא מות בחילוף האל"ף בוא"ו והדל"ת בתי"ו. דאותיות אהו"י ודטלנ"ת מתחחלפות ועיין מ"ש בפ' ויגש אצל ובני דן חשים וד"ה ב' ל"ג על ויעתר לו וצפניה א':

פרק ב

פסוק א

ויכלו. חסר וא"ו כי הוא בגמטריא ע"ב ונרמז בסוף מעשה בראשית שם ו' ה' ו' בראשי תיבות **ויכלו השמים** והארץ וי"מ ויכלו נעשו כלים והרמז לו' קצוות הנקראים מלאכת שמים וארץ ועד"ה נכתב חסר כי הוא מלשון כלה הכלולה מן הכל וכמו שאמרו רז"ל באו ונצא לקראת השבת המלכה:

פסוק ד

אלה תולדות. סימן זה מצאתי במסורת כתיבת יד מן זה ספר תולדת עד תולדת יצחק תולדת כתיב ומן תולדת יצחק עד סוף ספר תלדות כתיב בר מן חד תלדת כתיב חסר דחסר ואלה תלדת ישמעאל וב' מלא דמלא אלה תולדות השמים ואלה תולדות פרץ ובמסורת הדפוס איתמר בלישנא אחרינא אך צריך לתקן מה שכתוב וג' כתיב תולדות ודא ודא חדא היא וצריך לומר וג' כתיב תלדות חסר וא"ו קדמאה ומלא בתראה והרי לך גם כן לשון מסורת הרמ"ה ז"ל תולדות אחד מלא דמלא בתרין ווי"ן וסימן אלה תולדות השמים ואחד חסר דחסר וסימן ואלה תלדת ישמעאל. וג' כתיב תלדות חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה וסימן תלדות עשו הוא אדום ואלה תלדות עשו אבי אדום בהר שעיר אלה תלדות יעקב ושארא תולדת כתיב וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתראה עכ"ל. וכלל יהיה בידך שהרמ"ה ז"ל לא דבר אלא בתורה ובבראשית רבה פ' י"ב ושמות רבה פ' ל' כל תולדות שנאמרו בתורה חסרים בר מן תרין וכו' כמ"ש בסוף רות ועיין מה שכתב על זה המקובל מהר"ר שלמה הלוי בן אלקבץ בפי' שרש ישי על פסוק ואלה תולדות פרץ ומוהר"ר מאיר אנגיל במסורת הברית הגדול סוף רות:

בהבראם. ה"א זעירא ועיין ס' הזוהר דף כ"ה ופ' לך לך דף צ"ג ופ' האזינו דף רצ"ז ובתיקוני הזוהר סוף תיקונא שבעין בחיי וריקאנטי מערכת האלהות פ"ה וסוף פ"ט גנת אגוז חלק ב' ריש דף כ"ה ועיין מ"ש בפ' האזינו על הליי' תגמלו זאת:

פסוק ו

והשקה את כל פני האדמה. מלת את לבן אשר בצירי ובמאריך ולבן נפתלי בסגול ובלא מאריך ובמקף כפי הנראה בחילופים שבדפוס וקשה שרוב הספרים הם כבן נפתלי אחר כך מצאתי בחילופים כתיבת יד בהפך והשתא לא קשיא מידי:

פסוק ז

וייצר ה' אלהים את האדם. בשני יודי"ן וכן דרשו בפ' הרואה אוי לי מיצרי אוי לי מיוצרי ולמטה ויצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה ביו"ד אחד לבד וכן כתוב במכלול דף

קכ"ט וגם הרמ"ה כתב וייצר ה' אלהים תרין במעשה בראשית קדמאה מל' בתרין יודי"ן תניינא חסר חד יו"ד ועיין באדרא דנשא דף קמ"א ע"ב:

פסוק ט

ועץ הדעת. בזקף גדול:

פסוק י

ונהר יצא מעדן. בחומש כ"י קדמון יוצא מל' וא"ו ונכתב עליו בס' ר"מ יוצא ובס' ר"ג יצא חסר ע"כ וזה פשוט מהמס' שהוא חסר וא"ו וכן לשון הרמ"ה ונהר **יֹצֵא** מעדן חסר וא"ו וכל **יֹצֵא** גרידא באורייתא דכוותיה חסר בר מן ג' מלאים וסי' הנה **יוֹצֵא** דויאמר ה' אל משה השכם. ויאמר משה הנה אנכי יוצא מעמך והעתרתי אל ה'. כחצת הלילה אני יוצא:

פסוק יב

וזהב הארץ ההוא. הזי"ן בחטף פתח וכ"כ בעל לוית חן פ' י' שער א' והמסורת ג' מלין בטעם **וְזָהָב** הארץ ההיא **וּשְׁדֵה** מגרש עריהם **וּסְגַר פֶּם אַרְיָוָתָא** דניאל ו':

השהם. בספרים כתיבת יד ובדפוס קדמון שני ההי"הין בפתח וכן כתב א"ת:

פסוק יג

ושם הנהר. במקף לא בקדמא וכן השני א"ת. ובכמה ספרים מצאתי השני בקדמא:

פסוק טו

לעבדה ולשמרה. ברוב הספרים שתי ההי"הין במפיק ובאיזה ספר יש בשניהן הקו של רפי אולי ירמזו למדרש רבה פי"ו דאמרינן התם לעבדה ששת ימים תעבוד ולשמרה שמור את יום השבת לקדשו. ד"א לעבדה ולשמרה אלו הקרבנות שנאמר תעבדון את האלהים וכתיב תשמרו להקריב לי במועדו וכתב בעל יפה תואר שם סי"ח שהה"א אינה כינוי כי אם מקור כמו לאכלה לקרבה ועיין פרקי ר' אליעזר פ' י"ב:

ויקרא האדם שמות. עיין מה שאכתוב בפרשת במדבר בסייעתא דשמיא:

פסוק כא

אלהים תרדמה. יש פסיק בין שתי המלות מפני כבודו של שם:

פסוק כב

הצלע. מלרע והצד"י דגושה וכתב א"ת שהלמ"ד בקמץ ברוב ס"ס המדוייקים ובהללי שלא כדברי המדפיס ע"ש. גם בעל הלשון כתב שהוא בקמץ ובספר רב פעלים כתב בלשון הזה והחכם ר' יעקב גומיל העיד כי ויבן אלהים את הצלע המסורת עליו ל' קמץ וברוב הספרים המדוייקים מצאתיו פתוח וכן צלע אל צלע יחזקאל מ"א ואין יכולת במסורת להכריע בצרויי הצד"י ומלרע איזה פתוח הלמ"ד ואיזה קמץ אבל סגולי הצד"י באים מלעיל ופתוחי הלמ"ד לעולם עכ"ל:

ויבאה. ב' חסר יו"ד וחברו ויבאה יצחק האהלה ובזוהר פ' בראשית ויבאה בגימטריא כ"ד כנגד כ"ד קשוטין פי' הנזכרים בס' ישעיה. ועיין שמות רבה פ' מ"א ומדרש חזית פ' נפת תטפנה:

פסוק כג

לָקְחָה־זֹּאת הלמ"ד במאריך והקו"ף בחטף קמץ ורפה. שרשים ואפודי. והיתה ראויה להדגש כי הוא מבנין פועל ובס' פתח דברי כתוב ולנקבה **פֹּעֲלָה** איך לא **עֲזָבָה שֵׁלְחָה** אמנם **לָקְחָה** זאת רפוי בלא טעם רק להקל ע"כ. ור' יונה כתבו בספר הרקמה עם דומים אחרים שהם בחטף קמץ:

זאת. הזי"ן דגושה:

פסוק כה

ויהיו שניהם ערומים. נכתב בוא"ו ודגש המ"ם שלא כמנהג ובמסורה ב' מלא ודגשים וחברו ובגדי **עֲרוּמִּים** תפשיט איוב כ"ב וסימן בין ערומים שהוא לשון ערמה ובין ערומים שהוא לשון ערטילאין חכימין רפין ערטילאין דחיקין פי' דגשים וסימן אחר דברי חכמים בנחת נשמעים עיין מסורת איוב סי' ט"ו ושרשים שרש ערם והגהה שם. אח"כ מצאתי להרמ"ה ז"ל בהקדמת ספרו שכתב זה לשונו כל אתא דקריא דגש באורייתא לא סמיך לה מקמא אתא דכתיבא ולא קריא בר מן חמשה תלת מנהון מלאים וא"ו ותרין מנהון מלאים יו"ד וסי' ויהיו שניהם **עֲרוּמִּים** דגש מ"ם קדמאה ומלא וא"ו מקמיה שמעתי את **תְּלוּנֹת** ותכל **תְּלוּנָתָם** דדגישי נוני"ן דיליהון ומלאים וא"ו קדים לנו"ן ותרין מלאים יו"ד **וַיָּבִיאוּ** לו את המנחה אשר בידם. **תָּבִיאוּ** לחם תנופה דדגישי אלפין דידיהון ומלאי' יו"ד קדים לאלף ושאר אורייתא חסרין:

יתבששו. בהעתק מספר הללי כתוב יתבוששו מלא ובירושלמי יתבששו חסר עכ"ל ובכל הספרים חסר גם הרמ"ה ז"ל כתב ולא יתבששו חסר וא"ו כתיב באמצע תיבותא עכ"ל וכן מוכיח מדרש רבה שכתבתי בפ' כי תשא על כי בשש משה:

פרק ג

פסוק א

אמר אלהים לא תאכלו. ברביע וכן כתב א"ת:

פסוק ה

כי ידע. בספרים כ"י ובדפוס קדמון חסר וא"ו וכ"כ א"ת וכן הוא בהעתק מס' הללי גם הרמ"ה ז"ל כתב כי ידע אלהים חסר דחסר כתיב חסר וא"ו וחסר יו"ד דקרי ולא כתיב וכל ידע דאורייתא דכותא ודכותא וידע דעת עליון ומסר עליהם תלתא וחסר ודכותא ידעי טוב ורע חסר וא"ו דקרי ולא כתיב ע"כ ועיין מ"ש לעיל במלת רקיע:

אכלכם. הכ"ף בקמץ לבד וכן הוא בכל ס"ס כי לא יבאו שני שואין בראש תיבה אף כי שלשה וכתב המכלול דף קפ"ז ופעמים משתתפים עם הקמץ שוא להודיע כי הוא חטף כמו **אֲנִי צָרִי** אבל אם תדגש האות שאחריה או שהיא בשוא נח ינקדו בקמץ לבדו כי אין לטעות בהם כמו **רָנּוּ** שמים ישעיה מ"ד **קָרְבָּן קָדְשׁוֹ** כי בודאי הם קמץ חטוף עכ"ל וכן דעתינו לעשות הנקודות כדברי רד"ק ובס"ס נסמוך על כללי קמץ חטוף שכתבו המדקדקים ועיין מ"ש בפ' תולדות יצחק על מלת ואכלה ובתילים סימן קי"ח:

כי ידע אלהים וגו' והייתם כאלהים. הראשון קדש והשני חול מס' סופרים פ' ד' ובמדרש רבה פ' ד':

ידעי. חסר וא"ו כמ"ש לעיל על כי ידע:

פסוק ז

כי עֵירֻמִּים הם. בהעתק מספר הללי יש פלוגתא אם מלא או חסר וכן כתב הרמ"ה וידעו כי **עֵירֻמִּים** הם מל' יו"ד קדים לרי"ש וחסר וא"ו וחסר יו"ד בתראה כתיב:

ויתפרו עלה. כתב בעל מנחת כהן יש ספרים מדוייקים עלי כתיב ביו"ד עכ"ל אך בכל הספרים מצאתיהו בה"א וכן נראה מדברי השרשים שרש עלה והגהת ר' אליה שם ובמ"ג עלה ז' ב' כתיבי ה"א וה' כתיבי יו"ד ויתפרו עלה תאנה. והנה עלה זית טרף. והביאו עלי זית וגו' נחמיה ח' והם חמשה באותו פסוק כתיבי יו"ד ויש שם חסרון הניכר שלא כתב ועלי תמרים. ותמיה אני שלא הביא קול עלה נדף. כנבל עלה מגפן ישעיה ל"ד והיה ראוי לומר ט' ד' בה"א וה' ביו"ד עוד נתקשיתי בלשון הרמ"ה ז"ל שכתב ויתפרו עלה תאנה ה"א כתיב בסוף תיבותא ודכותא עלה זית טרף בפיה ומסר עליהם תרין ע"כ דשמעת מינה לכאורה דקול עלה נדף כתיב ביו"ד ולאו הכין הוא. ושאלתי לחכם לונזאנו והשיב דהרמ"ה ומסורת לא איירי אלא ממלת עלה שהעי"ן בחטף פתח והלמ"ד בצירי שהוא סמוך אבל קול **עָלֶה** נדף וכנבל **עָלֶה** מגפן העי"ן בקמ"ץ והלמ"ד בסגול שהם מוכרחים וקושטא קאמר מר דכד מעיינן בתר הכי בלישנא דהרמ"ה אתייא סיפא לגלויי רישא דאמר ומענין אחר **עַלֵּה** אל ה' וכל לשון דעלה דכותא וכל לישנא דעל דקרי למ"ד דידיה בצירי יו"ד כתיב בתריה. עוד כתב לעיל מינה בדוכתא אחריתי נחש עלי דרך יו"ד כתיב בסוף תיבותא וכל דכותא בהדין עניינא יו"ד כתיב בסוף תיבותא וכל לישני דטורפא באורייתא ה"א כתיב וכל לישנא דעלה דכותא ה"א כתיב. ובהכי כולהו מסרתא אתו שפיר ולית בהון קושיא כלל. עוד כתב בהקדמת ספרו ארבעה דנסיב ה"א בתרייהו בלשון רבים באורייתא וסימן ויתפרו עלה תאנה כתרגומו רעה צאן עבדיך.

כי מעלה גרה המה. את כל מדוה מצרים דקללות ואילו אכל שדה העיר לא חשיבנא בהדייהו דלשון יחיד הוא כתרגומיה:

פסוק ט
איכה. דגש ביו"ד:

פסוק י
עירם אנכי. עירם אתה. שניהם חסרים:

פסוק יא
אכל ממנו. הכ"ף בקמץ לבד והוא חטוף כי הוא סמוך:

פסוק יג
עשית. התי"ו בלא שוא:

פסוק יד
ויאמר ה' אלהים אל הנחש. בתרסא א' לבד ברי"ש:

אלהים. גלגל בה"א:

כי עשית זאת. כי בגלגל לא במקף וכ"כ א"ת. זאת. דגש בזי"ן:

פסוק טז
עצבונך. הצד"י דגושה:

פסוק יז
כי שמעת. צריך להיות בזרקא א' לבד בתי"ו ואין כחה לעשות מלעיל או מלרע:

בעצבון תֹּאכְלֶנָּה. הכ"ף בשוא לבדו לקריאת ב"נ ולקריאת ב"א שאנו סומכים עליה בחטף פתח וכ"כ בעל לוית חן בפ' ח' בביאור החטפים ועיין מ"ש בריש פ' לך לך על מברכיך וביחזקאל סימן ד':

פסוק יח
ודרדר. בכל ספרים שראיתי שני הדלתי"ן בפתח וא"ת כתב במקצת ספרים דל"ת שניה בקמץ וכ"כ בעל רב פעלים ועיין גם כן מ"ש ביהושע י':

פסוק יט
בזעת. בדפוס קדמון וגם בספרים מדוייקים כתיבי יד מלרע שופר הפוך בעי"ן וכן כתב אור תורה בפשיטות:

אפיך. ב' מלאים בזעת אפיך וברוח אפיך נערמו מים וסימן קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף:

כי עפר אתה. בזקף קטן באל"ף כי הוא מלעיל והוא הראשון שנמסר במסורה גדולה אתה דבטעם מלעיל:

פסוק כא
ויעש. בתרסא אחד לבד:

פרק ד

פסוק ג

ויבא קין. ויבא מלרע הקדמא בבי"ת בספרים מדוייקים ובספר אחר כ"י ויבא קין יש שופר בבי"ת וזקף בקו"ף:

פסוק ד

מבכרות. כתוב בהעתק מספר הללי מבכרות מלא וא"ו בתראה ובירושלמי חסר דחסר ובכל הספרים שלנו מלא וא"ו בתראה וכ"כ הרמ"ה על זה חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו תניינא ושאר לישנא דבכרת באורייתא חסר דחסר:

ומחלבהן. הבי"ת רפה:

פסוק ז

הלוא אם תיטיב. כתוב בהעתק הללי הלא ירושלמי הלוא מלא ע"כ. ובכל הספרים מלא והוא הראשון ממלאים שבתורה ע"פ המסורת. וסימן נמסר במ"ג בפ' שלח לך. וכן כתב הרמ"ה על זה הלוא י"ב מלאים וא"ו ואל"ף ודא היא מסורת לכולא אורייתא והביא כל הי"ב כעין מסרה שלנו וחד חסר דחסר וא"ו ואל"ף ומלא ה"א. הלה הוא ברבת בני עמון פרשת דברים. ובסוף כתב ואית דמסרי' בהון תליסר. הלין דאמרן. ואידך הלוא הוא כמוס עמדי. וליתא דההוא בכלהו נוסחי דיקי חסר וא"ו כתיב. ואית נוסחי דכתיב בהו הלוא גם בנו דבר מלא. ושיבושתא דמסורה הוא. דרובא דנוסחי דיקי פליגי עלייהו עכ"ל:

אם תיטיב. בספרי הספרד בשני יודי"ן וכן כתב הרמ"ה ז"ל הלוא אם תיטיב מלא תרין יודי"ן חד קדים לטי"ת וחד בתריה ודכותיה ואם לא תיטיב:

שאת. חד מן הפסוקים דלית להון הכרע אי מהאי גיסא או מהאי גיסא וסימן במסורה גדולה פ' וילך ועיין מ"ש בסוף פ' משפטים:

ואליך תשוקתו. תי"ו ראשונה דגושה:

פסוק ח

בין אחיו לויהי בהיותם בשדה. בספרים כ"י המדוייקים אין כאן פסקא וגם בח"ת. ותמהתי על בעל שברי לוחות שבפי' מלת פריגמא לקח זה לדוגמה וכתבו גם כן בסוף מאמר י' במסורת המסורה וכן כתב אור תורה שטעה המדפיס לעשות כאן פסקא וגם הרמב"ם ז"ל והרב המאירי ז"ל לא מנאו כאן ראש פרשה:

פסוק יג

מנשוא. רבו הדעות בזאת המלה בקרית ספר לגאון המאירי ובס' שמן ששון כתוב שהוא חסר. הם חמשה שכוונו לדעת אחד. וכן נמצא במקצת ספרים ישנים וגם בשם ס' עזרא ובשם ירושלמי. ועמהם הסופר ר' מאיר שדינו להיות חסר ושכנגדם הם ג' ועוד המכריע.

אבל בהללי הוא מלא. ומסר עליו לית ומלא. וכן הוא בס' ספרד וכן כתב הרמ"ה ז"ל מלא וא"ו ואל"ף כתיב. וכתב אור תורה שזה עיקר:

פסוק יד
כל מצאי. רפה בכ"ף:

פסוק טו
כל מצאו. דגש בכ"ף:

פסוק יח
ועירד ילד את מחויאל. רפה יו"ד ומלא וא"ו קדי' ליו"ד ומחייאל ילד את מתושאל דגש יו"ד קדמאה ויתיר יו"ד תנייא בתריה ומסרא קדמאה וא"ו בתראה יו"ד הרמ"ה ז"ל. גם במסורת ריש פרשת בהעלותך כתיב מחויאל ומחייאל עם ז' זוגים מתחלפים מן ב' ב' בחד ענין קדמאה וא"ו תניינא יו"ד. ועיין עוד מ"ש בפרשת ויצא סימן ל':

פסוק יט
שתי נשים. כתב המכלול דף קצ"א כי כל שוא נע וסמוך לאחד מאותיות בג"ד כפ"ת האות ההוא אשר מבג"ד כפ"ת תרפה כגון בביתך זולתי מלת שתים שתי לפי' קורא ב"א בראש המלה אל"ף גנובה אשתים אשתי. וכן קוראים אנשי מזרח ועיין מ"ש בשופטים ט"ז:

פסוק כב
וצלה גם הוא. רפה בגימ"ל. הוא. כתוב בוא"ו וקרי היא ביו"ד. כן הוא בספרים כתובי יד ובדפוס קדמון וכן כתב אור תורה:
תובל קין. כתוב במסורת פרשת ויגש על פסוק ויולד ליוסף. תובל קין למדינחאי מלתא חדא כתיב וקריין למערבאי תרין מלין כתיב וקריין. ואנן קיימא לן כמערבאי וכ"כ הרמ"ה ז"ל תובל קין תרין מלין כתיב וקריין. עוד כתב את תובל קין מלא וא"ו כתיב ודכותא ואחות תובל קין. ומסור עליה ארבעה מלאים ולא מסיימי. ולפום נוסחי דייקי לא אשכחן באורייתא מלאים לבד מהלין תרי וחד חסר וא"ו ותבל דבני יפת דכולהו נוסחי דאתו לידן חסר וא"ו כתיב:

פסוק כג
הַאְזֵנָּה אמרתי. בכמה נוסחאות הדפוס וכ"י הה"א בפתח והאל"ף בשוא לבדו והזי"ן בסגול והחזקוני כתב שהזי"ן בצירי. וכן ראיתי בנוסחאות כ"י ודפוס ישן. וכ"כ במכלול דף צ"ד שמשפטו **הַאְזֵנָּה** בשקל **הַפְקֵדְנָה** גם בעל ס' פתח דברי כתב דף צ"ו שהאל"ף נחה ועיין מ"ש בישעיה ל"ב:

פסוק כה
כי שת לי. כל קמץ שיבא במקף קריאתו בקמץ חטוף ואם ישתתף עם הקמץ מארי' לא יחטפנו המקף כמו כי **שָׁת־לִי אלהים אשר גָּר־שָׁם אברהם מִשְׁגָּב־לנו** לשון למודים ועיין מ"ש בפרשת מסעי עם ים המלח:

פסוק כו
ולשת גם הוא. דגש בגימ"ל:

פרק ה

פסוק א
בדמות אלהים. קדש:

פסוק ג
כצלמו. בכ"ף. וכן הביאו בעל המסורת במנין אלפא ביתא חד כתיב בבי"ת וחד כתיב בכ"ף. וכן כתב א"ת בפשיטות ולשון הרמ"ה על זה קדמאה בצלמו בבי"ת בתראה כצלמו בכ"ף וסימן בצלמנו כדמותנו:

פסוק ד
ויולד בנים ובנות. כתב הרמ"ה מלא וא"ו וכל בנות דכותא ודכותא את בנות האדם וכל דכותא מלא ודכותא ובנות אנשי העיר וכל לישנא דכותיה. עוד כתב אח"כ ובנותיו לבנותיו ב' מלאים דמלאים וא"ו ויו"ד וסימן וישכם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו כל נפש בניו ובנותיו וכל שאר' לשון בנתיו חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב ועיין מ"ש בפרשת ויצא על את בנותיך:

פסוק ה
ויהיו כל ימי אדם. ברוב הספרים בשני גרישין:
אשר חי. במקף לא בשופר:

פסוק ו
ויחי שת חמש. סתומה א"ת וכן ראיתי במדוייקים:

פסוק ז
הולידו. הגלגל בדל"ת:

פסוק ט
ויחי אנוש תשעים. סתומה:

פסוק טו
ויחי מהללאל חמש. סתומה:

פסוק יח
ויחי ירד שתים. סתומה:
שתים. דרגא בתי"ו:

פסוק כא
ויחי חנוך חמש. סתומה:

פסוק כד
כי לקח. במקף:

פסוק כה
ויחי מתושלח שבע. סתומה:
שבע ושמנים. בדפוס קדמון ובספרים כתיבי יד חסר וא"ו וכ"נ א"ת וכ"כ מהעתק של הללי שכתב שתים ושמונים דמתושלח מלא ש"מ שהראשון חסר ובמסורה אחריתי נמי כ"י נמסר ו' שמונים מלאים בכל המקרא וסימן תניינא דמתושלח והאחרים הם בנביאים וכתובים כמ"ש במסורת הדפוס כאן ושופטים ג' והא לך גם לשון הרמ"ה ז"ל שמונים אחד לחוד באורייתא מלא וא"ו. תלתא פסוקים בשני מתושלח ולמך מציעא הוא מלא וסימן ויחי מתושלח אחרי הולידו את למך שתים ושמונים מלא וא"ו ומלא יו"ד כתיב וכל שארא כולהון חסרים וא"ו וכולהון מלאים יו"ד ע"כ ובמקרא גדולה ושמונים קדמאה דמתושלח כתיב מלא וא"ו וגם נמסר עליו ו' מלאים והם שתי טעיות:

פסוק כו
מתושלח אחרי. בפשט':

פסוק כח
ויחי למך שתים. סתומה:

פסוק כט
זה ינחמנו ממעשנו. בהעתק מספר הללי יש חילוק ובספרים שלנו חסר וכ"כ הרמ"ה ז"ל זה ינחמנו ממעשנו חסר יו"ד כתיב:
ומעצבון. הצד"י דגושה:

פסוק לא
ושבע מאות. מלא וכ"נ מהעתק של הללי שכתב וחמש מאת שנה דלמך חסר ש"מ שהאחר דלמך מלא שמנה מאת דאדם וחמש מאת דלמך ארבע מאת שקל כסף דעפרון וכ"כ בעל מנחת כהן. וכן הם כולם בהללי. וה"נ במ"ג בלישנא אחרינא. מאת ג' חסרים וסי' אחרי הולידו את שת. אחרי הולידו את נח. ארץ ארבע מאת שקל. גם הרמ"ה ז"ל הביאם כן ע"כ וכתב לבסוף ושאר' אורייתא כל לישנא דמאות מלא וא"ו כתיב ע"כ וסימן אחר נמסר במ"ג ריש ס' במדבר ועיין מה שהגהתי שם:

פסוק לב
ויהי נח. סתומה:

פרק ו

פסוק ב

ויראו בני האלהים. חול וכן אשר יבואו בני האלהים שבסמוך:

פסוק ג

באדם לעלם. חסר וא"ו ועיין ס' הזוהר דף נ"ח ע"א ומ"ש בפ' כי תשא סימן ל"א:

פסוק ד

הנפלים. חד מלא וב' חסרים וסימן הנפלים היו בארץ חסר יו"ד קדמאה ושם ראינו את הנפילים מלא דמלא. בני ענק מן הנפלים חסר יו"ד קדמאה ובזוהר פ' וירא סוף דף קי"ז אמר ר' יצחק הקב"ה רואה אותו העובר שאינו ראוי לצאת לעולם ומקדים להמיתו במעי אמו שנאמר הנפלים היו בארץ וגו'. הנפלים כתיב בלא יו"ד ראשונה וכו'. ועיין מסורת ברית הגדול פרשת שלח לך:

ההם. ה"א שניה בצירי:

אחרי כן. תרין מלין ומקף ביניהון וכולהון כתיבים כן וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

פסוק ה

יצר מחשבת. כתוב בהעתק מספר הללי מחשבת ספר ובירושלמי מלא עכ"ל ובמסורת שלנו בדפוס פרשת ויקהל נמסר ג' חסר וסימן לחשב מחשבת וחברו ולחשוב. עשי כל מלאכה וחשבי מחשבות נראה מכאן שזה מלא. אמנם מצאתי במסורת כ"י שנמסר שם ג' חסר בלישנא ופי' בלישנא במקום זה ר"ל באותו עניין א"כ אין זה יוצא מן הכלל ויוכל להיות חסר ומציאות הספרים והמסורה לא פליגי אהדדי. עוד יש לומר דמסורות אלו דמסרי ג' חסר לא אמרו אלא על מַחֲשָׁבֹת בשוא ופתח החי"ת ובקמץ השי"ן ולא אמרו על מחשבת בשני שואין וזה יותר נכון שכן כתב הרמ"ה ז"ל מחשבת ג' חסר וא"ו וסימן לחשב מחשבת. וחברו ולחשב מחשבת עשי כל מלאכה וחשבי מחשבת וכל יצר מחשבת לבו חסר וא"ו כתיב:

פסוק ז

מאדם עד בהמה. כל ס' בראשית. וידבר. ותילים מאדם עד בהמה. ואלה שמות. וירמיה. מאדם ועד בהמה. מסורה:

כי נחמתי כי עשיתם. מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה ועיין מערכת האלהות פ"ט:

פסוק ט

הִתְהַלֶּךְ־נֹחַ בכל הספרים הלמ"ד בסגול וכן במכלול דף י"ג:

הִתְהַלֶּךְ **נח**. בסגול מפני סמיכותו במקף אל מלה שהיא מלעיל וכ"כ ר' משה קמחי התפעל מהשלמים. ולוית חן סוף שער ג'. ותמהני מבעל לשון למודים שכתב שהוא בצירי:

פסוק טו
רָחְבָּה. הרי"ש בקמץ לבד:

פסוק טז
תכלנה. הנו"ן דגושה:

פסוק יח
והקמתי. בהעתק מספר הללי חסר דחסר וכתב א"ת שכן הוא בכל ספרי ספרד וירושלמיים וכ"כ הרמ"ה ז"ל עיין מ"ש בסוף פ' לך לך:

פסוק יט
להחית אתך. בהעתק מס' הללי יש חילוק במלה זו בין מלא לחסר וכתב הרמ"ה ז"ל ב' חסרים וא"ו ובספרא וסימן אל התבה להחית. להחית עם רב ותרין מלאים וא"ד וסימן יבאו אליך להחיות. להחיות את נפשי וחד ולהחיות לכם לפליטה:

פסוק כא
לאכלה. האל"ף בקמץ לבד:

פרק ז

פסוק ב
אשר לא טהרה. מה שנמסר במסורה שלנו כאן ובריש מלאכי ותילים י"ט דברי שגגה הן ואין לסמוך עליהן שהרי מנו כל צפור טהרה דפ' ראה עם המלאים והוא חסר בלי ספק. וכן מסר הרמ"ה ז"ל הטהורה ב' מלא וא"ו ותרויהון רישי פסוקים וסימן מכל הבהמה הטהורה. מן הבהמה הטהורה ושאר כל לישנא דטהרה באורייתא חסר וא"ו כתיב עכ"ל והמסורה הנכונה והישרה כך צריכה לומר טהורה ה' ג' חסר וב' מלא וסימן אשר לא טהרה. אשר איננה טהרה. כל צפור טהרה. לשמי מנחה טהורה דמלאכי. יראת ה' טהורה ב' בתראי מלאים חד וטהורה היא ונקתה ונזרעה וכן מצאתי במסורת כת"י מדוייקים וכך הם בספרים מדוייקים:

פסוק ד
את כל היקום. כל היקום שבמקרא הה"א בלא געיא וכן כתב המכלול:

פסוק ו
ונח בן שש מאות שנה. שש במאריך ובלא מקף:

פסוק ז
ויבא נח. במקצת ספרים כתיבת יד מלעיל כי הגלגל ביו"ד. וכן כתב א"ת:

פסוק ח
ומן הבהמה אשר איננה טהרה. פ"ק דפסחים אמר ריב"ל לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עקם הכתוב שמנה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו שנאמר מן

הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה. והכי איתא בויקרא רבה ריש פרשת אמור ופי' רש"י אשר איננה טהורה ולא כתיב הבהמה הטמאה כי אורחיה הרי ח' אותיות שעקם הכתוב. הטמאה ה' אותיות הן. אשר איננה טהורה הן י"ג אותיות ע"כ. וקשה דמלת טהרה דאשר איננה חסר וא"ו כמו שמסרתי למעלה אצל אשר לא טהרה ואם כן הוו להו ז' אותיות. וליכא למימר דלא דייקי הכא בגמ' בין מלא לחסר דהא חזינן דדייקי שפיר בתר הכי במלת טהור דכי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה דרב פפא אמר עקם הכתוב ט' אותיות דהוה ליה למיכתב איש טמא ורבינא אמר עשר אותיות משום וא"ו דטהור דמלא הוא ותו דייקי נמי בתר הכי במלת רכבת דוהיה היא רכבת על החמור שמואל א' כ"ה. דבתר דאסיקנא דכל היכא דכי הדדי נינהו. כלומר שאין צריך להאריך בזה יותר מזה משתעי בלשון כבוד. עיין הר"ן. ובילקוט פ' נח פרכינן והא רוכבת ויושבת דכי הדדי נינהו וקאמר רוכבת ופרקינן רכבת כתיב כלומר חסר וא"ו. ואע"ג דמצי למיכתב נמי ישבת חסר מיהו כל חסרות שבתורה לדרוש הן באין כדדרשינן ולוט ישב בשער סדום ישב כתיב אותו היום מינוהו שופט. וכאן למדך בחסרון זה שתתפוש לשון קצרה ואפילו הוא מגונה שהרי כאן תפס לשון מגונה וקצרו. ואולם בבראשית רבה פ' ל"ב לא הזכירו אותיות כלל רק התיבות והכי איתא התם בשם ריב"ל גופיה מצינו שעקם הכתוב שתים ושלש תיבות בתורה כדי שלא להוציא דבר טומאה מתוך פיו הה"ד מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן הבהמה הטמאה אין כתיב כאן אלא אשר לא טהרה הוא ע"כ ונקט שתים משום קרא דאשר איננה טהורה ושלש משום קרא דומן הבהמה אשר לא טהרה הוא. והכא נמי עקם הכתוב ז' אותיות והכי איתא בהדיא פירושא דשתים ושלש דבמדבר רבה ריש פ' חקת. וכדומה בתנחומא פ' וישלח:

פסוק יא

בשנת שש מאות שנה. בלא מאריך ובמקף:

בחדש השני. זקף קטן בנו"ן:

כל מעינות. יש מחלוקת גדול על מלה זו אם חסר או מלא. בהעתק מספר הללי כתוב מעינות. ירושלמי מעינת חסר וא"ו וכ"כ בעל מנחת כהן מעינות קדמאה הוא פלוגתא וממה שכתב בעל א"ת נראה שיש חילוק בין המסורות והספרים והמחברים. והכריע שהוא מלא כדעת הרמ"ה ז"ל אלו דבריו כל מעינות תהום רבה מלא וא"ו כתיב וחבריה דויסכרו חסר וא"ו וסימן מלא דמלא וחסר דחסר עכ"ל. פי' הראשון שהיו המעינות מלאים הוא מלא והשני שכבר חסרו המעינות במה שהורק מימיהן הוא חסר:

פסוק יב

על הארץ. במקף:

פסוק כג

וימח. בספרים כתיבי יד מדוייקים המ"ם רפה שהוא מן הקל וכן כתב בעל א"ת כי הקורא וימח במ"ם דגושה נמצא אומר ששונאו של הקב"ה נמחק עם כל היקום כי וימח הדגש הוא מהנפעל כמו ימח שמם אך כשהמ"ם רפה הוא מהקל והוא פועל יוצא וצריך להזהר בזה מאד ע"כ ושפתים ישק. וזו היא כוונת רש"י ז"ל כמו שכתב הרב מזרחי ומה שכתב בעל גור אריה בספרים שלנו מ"ם של וימח דגוש הם ספרים משובשים ואין לסמוך עליהם:

וימחו. הטפחא בחי"ת:

וישאר. מלעיל הדרגא בשי"ן בספרים המדוייקים וכ"כ אור תורה ובמקרא גדולה בדפוס כתב עליו לית ובנוסחא כ"י לית ומלעיל ע"כ. וכן ראוי להיות כי האל"ף בסגול ואילו היה מלרע היתה האל"ף בצירי כמו וַתִּשָּׁאֵר היא דרות:

פרק ח

פסוק ב

הגשם. הגימ"ל דגושה:

פסוק ז

יבשת. הבי"ת בחולם:

פסוק ח

הקלו המים. הקלו מלעיל הגלגל בקו"ף בספרים כתיבת יד וכן כתב אור תורה:

פסוק יא

טרף בפיה. כולו קמץ לפי שהוא שם תואר לעלה כלומר עלה זית היה טרוף בפי היונה כן כתב רד"ק במכלול ושרשים שלא כדעת רש"י ז"ל בפירוש הפסוק:

כי קלו המים. כתב בעל המסורת ד' וסימן המים. מנשרים קלו שמואל ב' א' ימי קלו מני ארג איוב ז' וימי קלו מני רץ איוב ט' וחד וקלו מנמרים סוסיו חבקוק א' והוא מלרע כמ"ש המכלול דף קע"ה ועל פ' מנשרים קלו נמסר דלי"ת בטעם הקו"ף משמע שדלי"ת אלו כולם מלעיל. וכן בס' פתח דברי דף פ"ו הביא וימי קלו מני רץ עם הדומים שהם מלעיל:

פסוק יג

ויהי באחת. במקצת ספרים התלשא במלת ויהי שהוא טעם מפסיק ובי"ת באחת דגושה ובמקצת ספרים בתרסא והבי"ת רפה:

ויסר נח. במקצת ספרים נח בשני פשטין ובספרי ספרד בפשט' אחד לבדו כי אינם נוהגים שני פשטין רק כשיהיה ביניהם אות אחד או יותר:

פסוק יז

בשר. הבי"ת דגושה:

הוצא אתך. היצא ק' ועיין הטעם בפי' רש"י בחומש ובב"ר פ' ל"ד פי' עשה להם שיהיו פרים ורבים פי' היה כופה אותם מלשון גט מעושה שכל זמן ששהו בתיבה נאסרו בתשמיש המטה ועיין מה שפירש הרב מזרחי ובעל גור אריה:

פסוק יח

ויצא נח. בצירי הצד"י אף שהמלה מלעיל מכלול דף קל"ב ובנוסחא כתיבת יד ראיתיו בסגול ובמקצת ספרים בלא מקף ואור תורה כתב במקף:

פסוק כ

ויבן נח מזבח. ב"ר פ' ל"ד ושמות רבה פ' נ' ויבן נח מזבח **וַיִּבֶן** כתיב נתבונן ואמר מפני מה צווני הב"ה ורבה בטהורים יותר מן הטמאים אלא להקריב מהן קרבן מיד ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו' פי' דאע"ג דקרינן היו"ד בחירק דריש ליה כאלו היא בקמץ כמו **וַיִּבֶן** דוד דיש אם למסורת והיכא דאיכא למדרש דרשינן וכן דרשו ויבן ה' אלהים את הצלע בב"ר ריש פ' י"ח מלשון התבוננות וכן וירא אהרן ויבן מזבח דבמ"ר פ"ט ועיין עוד בב"ר פ' פ' סימן ד':

ומכל העוף הטהור. בהללי יש חילוק על מלת הטהור אם חסר או מלא והרמ"ה ז"ל כתב ומכל העוף הטהור מלא וכל אורייתא בלישנא דכותיה מלאים בר מן ה' דמסיר עליהון ה' חסרים בלישנא וכו' עיין הסימן במ"ג סוף שמיני:

עלת. חסר דחסר וכן הוא בהעתק הללי גם הרמ"ה ז"ל כתב ויעל עלת במזבח חסר דחסר כתיב וכל אורייתא בענין הקרבנות דכותיה חסר דחסר בר מן א' מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תנינא וסימן אבנים שלמות תבנה וגו' והעלית עליו עולת ועיין בספר הזוהר ד"ע ע"א ובחיי:

פסוק כא

וירח. בכל הספרים היו"ד בקמץ ובנוסחא כ"י נכתב בגליון בשם הללי כלו פתח וכ"כ א"ת שבהללי כלו פתח:

רע מנעריו. ר' יודן אמר מנעריו כתיב משעה שהוא נעור לצאת ממעי אמו ב"ר פל"ד וירושלמי פ' שמתו עיין יפה תואר שם סי' י"ב ויפה מראה סי"ג ומזרחי וגור אריה ושוחר טוב מזמור ח':

פרק ט

פסוק ב

כל חית. היו"ד דגושה:

ובכל. הוא"ו במאריך לב"א וכן הוא בספרים מדוייקים:

דגי הים. היו"ד דגושה:

פסוק ד
דמו. הראשון רפה בדלי"ת:

פסוק ו
כי בצלם אלהים. קדש:

פסוק ז
שרצו בארץ. חד מן ב' ב' לא נסבי' וא"ו בריש תיבותא ומטעין בהו' וסימן נמסר במסורה רבתא אות וא"ו:

פסוק ט
הנני. במאריך ולא בדרגא:

פסוק י
בבהמה. שני הבי"תין דגשות:

פסוק יא
והקמתי. בס"א ישן והקימתי מלא יו"ד ובמדוייקים חסר דחסר וכן הכריע הרמ"ה ז"ל כמ"ש בפ' לך לך:

פסוק יב
אשר אני. במקף ובלא גלגל בשי"ן ובלא פסיק:
לדרת עולם. לי' חסר דחסר ובב"ר ריש פ' ל"ה אמר ר' יודן לדרת כתיב פרט לשני דורות לדורו של חזקיה ולדורו של אנשי כנסת הגדולה ומביא דורו של רשב"י עיין מזרחי ויפה תואר וכתב רבינו בחיי ומזה תמצא לדרת עולם חסר הוי"ן וסמוך לו מיד את קשתי נתתי ללמדך שאין אות הקשת נראה אלא בזמן החיוב ודורות החסרים:

פסוק יד
בְּעַנְנִי. בס"ס ובהללי הנו"ן בשוא לבד ובזנבוקי בשוא ופתח כ"כ א"ת ונ"ל שהוא חילוק בספרים בתיבות שיש שתי אותיות דומות כמו שאכתוב בפ' לך לך ע"פ ואברכה מברכיך ע"ש. וכתב רד"ק כי הוא פועל הדגוש והוקל שלא כמנהג:

פסוק טז
בין אלהים. בזקף קטן באלהים:

פסוק יז
אשר הקמתי. כתוב בהעתק מס' הללי הקמתי. ירושלמי הקימתי ע"כ. ובספרים מדוייקים הוא חסר דחסר וכן הוא במסורת פ' בחקתי וכ"כ א"ת חסר גם היו"ד ועיין ג"כ במס' הרמ"ה שכתבתי בסוף לך לך:

פסוק יח
שם וחם ויפת. ויפת הראשון הוא"ו בקמץ כמו השני שבסמוך

פסוק כא
וישת מן היין. נחלקו המדקדקים בקריאת ב' שואים בסוף תיבה שר' יהודה המדקדק כתב שהראשון נח והשני נע כאילו יאמר וַיֵּשׁ תָּמַן והראב"ע הקשה עליו בתחלת ס' צחות ובס' מאזנים וכתב ששניהם נחים. וגם רד"ק הקשה עליו בס' מכלול דף ס"ח ודף ק"ץ אפס קצהו תראה באיוב סימן ל"א ועשה פשרה בין שתי הדעות באמרו כי אין לשוא"ין האלה דרך אחד לעולם אלא לפעמים שניהם נחים ולפעמים הראשון נח והשני נע והר' שלמה אלמולי בחבורו הנקרא הליכות שבא העלה שכל ב' שואים בסוף תיבה ראוי שיהיה להם לעולם דרך אחד וכיון שדרך הראב"ע הוא דרך סלולה ולא הוקשה כנגדו שום קושיא ראוי לבחור בו ע"כ וכן כתב בעל לשון למודים שלדעת קצת המדקדקים והם כל האחרונים שניהם נחים וכן כתב ר' אליה הלוי ובעל לוית חן ועיין עוד מה שכתב בעל ערוגת הבשם בפ' חמישי:
בתוך אהלה. חד מן ד' כתיב ה"א ועיין ריקנאטי ובב"ר פ' ל"ו אהלה כתיב בתוך אהלה של אשתו עיין יפה תואר שם סימן ז' ורש"י כתב רמז לעשרת שבטים שנקראו על שם שומרין שנקרא אהלה שגלו על עסקי יין וכו' עיין מזרחי וגור אריה:

פסוק כב
ויגד. הגימ"ל דגושה ובמאריך:

פסוק כג
אחרנית. הנו"ן דגושה בשניהם:

פסוק כד
וייקץ נח. כתב המכלול יופי ביו"ד האיתן לבד ויו"ד השרש נעלמת עכ"ל. ודבריו אלה נפלאו ממני כי בכל הספרים בשני יודי"ן וכן כתב הרמ"ה ז"ל. וייקץ נח מיינו מלא בתרין יודי"ן כתיב חד קרי וחד לא קרי וקו"ף דידיה סגול. וייקץ יעקב משנתו פ' ויצא מלא תרין יודי"ן וקו"ף דידיה פתח ודכותא וייקץ פרעה והנה חלום פ' ויהי מקץ. ואיקץ דסוף פסוק דותבאנה אל קרבנה מלא יו"ד כתיב עכ"ל. ועיין מה שאכתוב ריש פ' ויצא בס"ד על וייקץ פרעה:

פסוק כו
אלהי שם. כתב בעל המסורת ג' מלעיל וחבריו לא תעשון אתי אלהי כסף. מענה אלהי קדם:

פסוק כז
יפת. דעת קצת מדקדקים כשיבאו שני שואין בסוף המלה שהשני נע. והמכלול כתב ששניהם נחים והביא ראיה לדבריו ע"ש דף ס"ח ודף ק"ץ ודף קנ"ה וקצת ממנו תראה באיוב סימן ל"א:

פסוק כט

ויהי כל ימי נח. חזינא לרבוותא דהך תיבותא פלוגתא ושקלא וטריא רבתי ונוסחי נמי ומסורתא מתחלפן בה טובא ואנן כתבינן מאן דסבירא לן ומאן דאשכחנא בספרי דאורייתא עתיקי ודוקני דחזי לן למיסמך עלייהו. בספרי אשכנז וערבאי כתוב ויהיו כל ימי נח ובגליוניהם כתוב כלשון הזה. כאן מטעים הנקדנים ומוסרים חל"ן סימן ר"ל חנוך למך נח. וטעות הוא בידם כי טחו עיניהם מראות בחומש יריחו ובספרים כ"י ח"ל סימן ר"ל שבחנוך ולמך כתוב ויהי כל ימי ועל נח כתוב ויהיו כל ימי עד שיהא אליהו ע"כ והרמ"ה ז"ל הביא בתחלת מסורת ויהיו כל ימי ז' בענין כמו שנדפסה בפ' בראשית ובתר הכי כתב כל ויהיו. ויהי בענין ימי פליגין בהון נוסחי ומסורת אית דמסירין ויהי בענין ימי תרין וסימן חנוך למך ח"ל סימן מכלל דשאר ויהיו כתיב ונח בכלל ואית דכתיב ויהי כל ימי נח ומסרין בהון תלתא חנוך למך נח וסימן חל"ן ושארא ויהיו כתיב וסימן ויהי כל ימי חנוך ויהי כל ימי למך ויהי כל ימי נח עכ"ל. ולפום מאי דחזי לי בדעת הרמ"ה ז"ל שהביא המחלוקת ולא הכריע נראה דסמיך אמסורה קמייתא דכתב מעיקרא מן ז' ויהיו בלא פלוגתא והיא מסייעה למ"ד חל"ן סימן דאי האי דנח ויהיו הוו להו ח' גם בעל א"ת הכריע מסברא דנפשיה. ובמקצת ראיות דכתוב ויהי והעיד שכן הוא בהללי ובכל ס"ס ומסרותיהם ובס' עזרא ושכן כתב הרמ"ה ז"ל בס"ת שלו כפי מה שהעידו חכמי בורגוש. וראיתי ג"כ לבעל מנחת כהן שכתב בפ' בראשית כדברים האלה ויהי כל ימי ג' וסימן ויהי כל ימי חנוך ויהי כל ימי למך ויהי כל ימי נח ושאר אורייתא ויהיו ע"כ וכן בספר ישן מאד כ"י כתוב ויהי כל ימי נח ונמסר עליו ויהי ג' דמטעין ביה ספרי. וסימן כל ימי נח כל ימי למך כל ימי חנוך:

פרק י

פסוק ב

ותבל. בשם ס' ירושלמי כתוב ותובל אך בכל הספרים חסר וא"ו ובשלש נקודות וכ"כ הרמ"ה ז"ל את תובל קין מלא וא"ו כתיב ודכותא ואחות תובל קין ומס' עליה ד' מלאים ולא מסיימי ולפום נוסחי דיקי לא אשכחן באורייתא מלאים לבד מהלין תרי וחד חסר ויון ותבל דבני יפת דכולהו נוסחי דאתו לידן חסר וא"ו כתיב:

פסוק ג

ותגרמה. חסר וכן הוא בהללי ובמסורת וכן כתב הרמ"ה ז"ל:

פסוק ה

בארצתם איש ללשנו. כתב הרמ"ה ז"ל בארצתם חסר וכל אורייתא דכותא חסר עכ"ל ומלת ללשונו חסר בכל הספרים שלנו גם כי בשם הללי יש חילוק וכ"כ הרמ"ה ז"ל על זה חסר וא"ו כתיב וכל לשני באורייתא דכותא חסר:

פסוק ו

ובני חם כוש. כתב א"ת טעה המדפיס שעשה פה פסקא. אעפ"י שגם בהללי יש כאן פרשה כי בכל ס"ת וירושלם ואשכנז אין כאן פרשה כלל ולא כהרמב"ם ולא כמאירי ז"ל:

פסוק ז

סבא. בפשט לא בגלגל וכ"כ א"ת:

וסבתה. בשם ס' הירושלמי באל"ף ובכל הספרים שלנו בה"א וכ"כ הרמ"ה ז"ל וסבתה ורעמה ה"א בסוף תיבותא כתיב:

ורעמה. המ"ם רפה בס"ס וכן רעמה:

פסוק ט

כנמרד גבור ציד. דין לחוד מלא וא"ו באורייתא בלישנא וקדמאה דפסוק זה כל שארא חסרים:

כנמרד גבור ציד. בלא מקף:

פסוק י

וכלנה. ברוב ספרי ספרד הנו"ן בצירי וכ"כ א"ת ועיין עמוס וי"ו:

פסוק יא

ואת רחבת. חסר דחסר ברובא דנסחי דיקי ומסור עליו לית חסר:

פסוק יב

ואת רסן. הוא"ו בגעיא:

רסן. זקף קטן בריי"ש וכ"כ א"ת:

פסוק יד

ואת פתרסים. הוא"ו בגעיא:

פסוק יז

הערקי. הה"א בקמץ וא"ת כתב שבקצת ספרים בפתח:

פסוק יט

גררה. הגימ"ל רפה:

ואדמה. בוא"ו:

וצבים. וצבוים ק' ובשם ס' ירושלמי כתיב בתרי יודי"ן ובכל הספרים שלנו חסר דחסר וכ"כ הרמ"ה ז"ל ד' קרי כתיב דין חסר דחסר כתיב חסר וא"ו וחסר יו"ד תנין וק' וצבוים ותלתא כתיב חסר וא"ו ומלאים תרי יודי"ן חד ק' וחד לא ק' ושמאבר מלך צביים וחברו

בפ' לך לך מלך אדמה ומלך צביים וק' צבוים ודכותא אדמה וצביים אשר הפך דנצבים הדין תלתא כתיבי בתרין יודי"ן וחסר וא"ו:

פסוק כ
אלה בני חם. וכן אלה בני שם שבסמוך הבי"ת רפה ואין כאן דין אתי מרחיק לפי שמלת בני סמוכה לשאחריה כמו שכתוב בפרשת פנחס על פסוק אלה בני גלעד:

פסוק כו
חצרמות. כתב הרמ"ה מלה חדא והרי"ש בשוא וכן הכריע א"ת ועיין ד"ה א':

פסוק כח
ואת עובל. מלא וא"ו ובד"ה ביו"ד:
אבימאל. חדא מלה כתיב וכל אורייתא דכותא:

פסוק ל
ספרה. הפ"א בקמץ:

פסוק לא
אלה בני שם למשפחתם ללשנתם בארצתם לגויהם. בהעתק הללי כתוב בגויהם בבי"ת וכן תרגם אונקלוס בעממיהון ובכל הספרים כתוב לגויהם בלמ"ד וכן דקדק יונתן בן עוזיאל תרגם זה בלמ"ד. וכן מסורת מצאתי כתיבת יד נמסר על זה בלמ"ד ושאר בארצתם בגויהם וכן כתב הרמ"ה ז"ל. אלה בני חם למשפחתם ללשנתם בארצתם בגויהם. מלא וא"ו וחסר גם יו"ד ודכותא לגויהם דאלה בני שם וכל לישנא בגויהם באורייתא דכותא כתיב:

פסוק לב
נפרדו הגוים. דגש בגימ"ל:

פרק יא

פסוק ב
וימצאו בקעה. הוא"ו במאריך לב"א וכן הוא במדוייקים:

פסוק ג
לאבן. הלמ"ד נקודה בשוא חזקוני:

פסוק ד
בשמים. רפה הבי"ת:
ונעשה לנו. השי"ן בלא מאריך:

פסוק ה
וירד ה' לראת. בשם העתק הללי מלא והרמ"ה ז"ל כתב ע"פ לראות מה יקר' לו מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא מלאים בר מן ג' חסרים ולא יוכל לראת דוכסה את עין

הארץ וירד ה' לראת ויאמר לא תוכל לראת את פני וכן הוא במסורת הדפוס ריש פ' בא אל פרעה וכ"כ במנחת כהן:

בני האדם. דגש בבי"ת:

פסוק ו

החלם. הה"א בפתח חזקוני:

פסוק כו

ויחי תרח. במקף:

פסוק לא

ואת לוט. האל"ף בסגול ובמקף ובלא קדמא:

בן בנו. בזקף קטן לא ברביע:

שרי. הרי"ש בפתח

פסוק לב

בחרן. כתב רש"י נו"ן הפוכה וכו' וכן כתוב במסורת הדפוס וכתב אור תורה שלא ידע מאי הפוכה כי בכל הספרים היא ישרה בלי שום שינוי ובספר קדמון מצא שיש בראשה תג ומסור עליו דאקים ראשיהן י"ז באורייתא ואולי זהו הפוכה כי כשתהפכנה יראה התג ברגל הנו"ן עכ"ל. ול"נ שההפוך האמתי הוא מה שמצאתי בס' תאגי וגם בתיקון ס"ת ישן כזהבחרן] וכתוב בריש ס' תאגי שיש בתורה י"ז נוני"ן כצורה זו דלא צייני ועקים רישיהון לבתריהון וכן מצאתי א' לא' למצוא חשבון ור' עקיבה בן יוסף שהיה דורש כתרי אותיות היה קורא לנו"ן זו ן' מגולגלת ודרש עליה שכל מי שיש בידו ענוה ושפלות המות הקב"ה מגדלו ומנחילו חיי העה"ב שאין לך מדה טובה בעולם כענוה ויראת חטא ובדפוס קטן מסביוניטא היא הפוכה ממש ושיבוש הוא. ועיין מה שכתב בזה הרשב"א ז"ל בתשובה הביאה מהר"י קארו בטור י"ד סוף סימן רע"ה ורבינו בחיי:

פרק יב

פסוק א

לך לך. פתוחה:

פסוק ג

מברכיך. גלגל בבי"ת:

ואברכה מברכיך. כן צ"ל ביו"ד. מצאתי כתוב בנוס' כ"י מסרה וזה לשונו כל לשון ברכה דטעם בבי"ת נקראת לעולם הרי"ש בשוא בלא פתח כמו **וַיְתְבָּרְכוּ** בו תילים ע"ב. וכל לשון ברכה דטעם בכ"ף לעולם נקראת הרי"ש בשוא ופתח כגון **וַאֲבָרְכָה מְבָרֲכֶיךָ** וכל דומים להון בר מן חד **וּלְעַלְיָא בַּרְכֵית וּלְעִלְאָה** ק' דניאל ד' עכ"ל. וכן כתב ר' אליה

המדקדק בפ' שירה ובעל לוית חן בפ' ח' מהשער השני. וכן כתב גם בלשון אכילה כשהטעם בלמ"ד כמו בעצבון תאכלנה וכמ"ש שם וכן במלה שיש בה שתי אותיות דומות והראשונה ראויה להנקד בשוא אז תנקד בחטף כמו **רִבֳּבוֹת** אלפי ישראל וכן **בְּהַרָרָם** שעיר לפי מקצת ספרים כמו שכתב ר' אליה בספר הרכבה אות הבי"ת במלה זו. וכתבו שיש מהן יוצאים מן הכלל ובמכלול דף צ"ד כתב ז"ל ופעמים יבארו שתיהן אעפ"י שתקדים להם תנועה קטנה אבל ישימו מאריך עם הת"ק ובאות הראשונה מן הדומות שוא ופתח כמ"ש במזמור י"ז על ממתים ובפ' בהעלותך על מלת רבבות ואנכי לא ידעתי איזה יכשר הזה או זה או אם שניהם טובים. ואני בתומי אלך בדרך הספרים שהם כולם בשוא לבד והמדקדק לקרותן כהוגן תבא עליו ברכה:

פסוק ח

לבית אל. מס' סופרים אלו שמות הנחלקים בית אל וכו' ר' יוסי אומר אין נחלקים ובירושלמי פ' ק' דמגילה נמנה עם השמות שהן נחלקים בלא פלוגתא וכך הם כולם ברוב הספרים ובס' ישן כ"י כתוב לא ליפסיקינהו בתרין שיטין:

ויט אהלה. חד מן ד' כתיב ה"א. ועיין ריקנאטי ובב"ר סוף פ' ל"ט אהלה כתיב מלמד שנטע אהל שרה תחלה ואחר כך נטע אהלו עיין יפה תואר שם סימן כ"ג ובמזרחי וגור אריה:

ויבן. השני בלא קדמא:

מזבח. בפשט האחרון לבד כי בס"ס לא יבאו שני פשטין רק כשיהיה בין זה לזה אות אחד או יותר כמ"ש בפ' נח:

פסוק טו

ויהללו. קל הלמ"ד הראשונה להקל על הלשון וכמוהו ואתפללה בדניאל (ט' ד'):

פסוק טז

ושפחת. בהעתק מספר הללי ושפחות מלא ירושלמי ושפחת ואומר המסורה מן ריש ספרא עד ויפרץ האיש מאד מאד שפחת ושפחת כתיב חסרים ומן ויפרץ האיש עד סוף כל אורייתא שפחות השפחות כל לישנא כתיב מלא עכ"ל. ומסורה אהריתי נמי אומרת ושפחת ג' חסר וסימן ולאברם היטיב ויקח אבימלך וה' ברך את אדוני מאד ויגדל ושתי המסורת הללו מסכימות לדעת א' ולשתיהן זה חסר וכן הוא בכל הספרים והרמ"ה הביא לישנא דמסרא דא בתראה. והוסיף עוד לומר שמה שנמסר על ושפחות דויפרץ האיש פ' ויצא לית כוותיה מלא בתורה ושפחות דוקא קא מסיר שאר לישני לא קא מסיר. ואת שתי שפחתיו בפרשת וישלח חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב עכ"ל:

פרק יג

פסוק ג

למסעיו. בס' הזוהר למסעו כתיב ובכל הספרים חדשים גם ישנים. ובהללי מלא וכן בזוהר פ' בראשית דף ע"ט וילך למסעיו למסעו מבעי ליה מאי למסעיו וכו'. וגם הרמ"ה והמאירי ז"ל כתב דמלא יו"ד הוא ובעל א"ת טרח לקיים דברי הזוהר שלא יחלוק עם הספרים ע"ש וצ"ע:

היה שם. מלעיל הקדמא בה"א בספרים כ"י וגם ברוב ספרי הדפוס:

פסוק ז

ויהי ריב. כתוב בספר הזוהר רב כתיב חסר יו"ד אך בכל הספרים מלא וכן ראוי כי לא נמנה במסורת רק ו' חסר בלישנא וסימן נמסר במסורה גדולה פרשת משפטים על פסוק ולא תענה על רב ואין זה מהם וזה לשון הרמ"ה ז"ל ויהי ריב בין רעי מקנה אברם מלא יו"ד כתיב וכל לישנא דריב באורייתא דכותא מלא בר מן חד חסר יו"ד וסימן ולא תענה על רב:

פסוק ח

אל נא תהי. התיו רפויה שמלת נא בקדמא על הנו"ן ואינו טעם מפסיק ודומה לו והנה תנור עשן שהקדמא בנו"ן של והנה וכן ואקחה פת לחם שהקדמא בחי"ת של ואקחה:

פסוק טו

ולזרעך עד עולם. ג' פסוקים דמטעים בהון. וסימן כי את כל הארץ ולזרעך עד עולם. והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם. צרעת נעמן ובזרעך לעולם:

פסוק טז

גם זרעך. בלא מקף:

פסוק יח

ויאהל. הוא"ו במאריך ולא אחר היו"ד במקצת ספרים כתיבת יד וכן מצאתי בחילופים כתיבי יד לבן אשר:

ויבא. בתביר לא בדרגא:

פרק יד

פסוק א

אריוך. בס' ישן כתיבי יד מצאתי לשון הזה פליגי ביה קדמאה אריוך תניינא ואריוך ואית דמהפכי קדמא ואריוך תניינא אריוך ע"כ ואנו לא שמענו ולא ראינו בזה מחלוקת כי בכל הספרים קדמא אריוך תניינא ואריוך:

כדרלעמר. בפ' אלו טרפות (חולין דף ס"ה) אמרינן בגמ' בשתי תיבות פסיק להו בשני שיטין לא פסיק להו. וכן נמצא במקצת ספרים וכן ראיתי בשם תקון ר"ת תרי תיבות בחד

שיטה. אמנם בספרים כתיבת יד מדוייקים הוא מלה א' ומסורת עליו מלה חדא כתיב וכן כתבו בהדיא הרמ"ה והמאירי ז"ל דחדא מלה כתיב וחסר דחסר וכולהו כתיבין כן. ודכוותייהו נקטינן דודאי דקו ואשכחו הכי בכולהו ספרי עתיקי. והכי אסהידו כולהו מסראתא ובכל אתר דהמסורה פליגא על הגמ' בתר המסורה אזלינן כדאשכחן בבמה דוכתי. לכן הרי"ש בשוא וסמוכה ללמ"ד והדל"ת בקמץ לבד וכן כולם שבפרשה וזה לשון הרמ"ה ז"ל. כדרלעמר חדא מלה כתיב וחסר כתיב ומסיר עליה דחדא מלה כתיב והכי משמע במסכת חולין עד כאן לשונו. ובעל אור תורה נדחק מאד ליישב דברי הרמ"ה והמסורת שלא ינגדו לגמרתנו וכוונתו רצוייה אבל אין פירושו מחוור על לשון הגמ' ואולי נוסחא אחרת נזדמנה להרמ"ה ז"ל בגמ' ומה שנכתב בגליון במקרא גדולה לשון מוטעה הוא וה' יצילנו משגיאות:

גוים. הגימ"ל דגושה:

פסוק ב

צביים. צבוים ק' והזקף קטן והחירק ביו"ד שניה וכן חברו שבסמוך כי יו"ד ראשונה במקום וא"ו כמו שהוא קרי ועיין מ"ש בפ' נח על פסוק וצבים עד לשע:

ומלך בלע היא. כתיב ביו"ד. חזקוני ע"כ והוא חד מן י"א דכתיב יו"ד בתורה וסימן נמסר במסורה גדולה פרשת וישב והשני שבפרשה כתוב הוא וק' היא והנני אציג לפניך מסורת שכתב הרמ"ה ז"ל שהיא יותר ברורה ממסרתנו וזה תוארה הוא הסובב כל הוא ההוא דלשון זכר מלא וא"ו ואל"ף כתיב וכל לשון נקבה דכותא בר מן י"א באורייתא דכתבין יו"ד ואל"ף וסימן היא צער קדמאה דעשו מלחמה. הלא הוא אמר לי אחתי הוא והיא גם הוא אמצעי משלשתן והיא. והיא שלחה אל חמיה. אשר היא דוכי ימות מן הבהמה. והיא הפכה שער לבן. והיא כהה דואם יראנה הכהן קדמאה. דשחין שבת שבתון היא דאחרי מות. והיא תראה דואיש אשר יקח את אחתו בת אביו דקדושים. היא מחללת והיא נטמאה דושכב איש אותה קדמאה דפסוק. ועבר עליו רוח קנאה תניינא דפסוק. וכל שארא כתיב הוא עם וא"ו:

פסוק ד

ושלש עשרה. הלמ"ד בחולם ברוב ספרים כתיבת יד מדוייקים וכן ראיתי בדפוס קדמון וכ"כ אור תורה:

פסוק ה

הזוזים. זי"ן ראשונה בדגש:

האימים. דין לחוד מלא דמלא בתרין יודי"ן ושארא חסרים יו"ד קדמאה ומלא יו"ד תניין בלישנא כתיב ומסורת דמסרא עליו תרין מלאים דילמא בשאר קרייא דאילו באורייתא

לא אשכחן מלא דמלא לבד מן דין קדמאה. הרמ"ה ז"ל וכן במסורת שלנו ב' מלא בלישנא וחברו ובאימים יתהללו ירמיה נ' ומה שנמצא בספר ר"ג כתיב האמים אין לסמוך עליו:

בשוה. הוא"ו בצירי לא בסגול:

פסוק ו

בהררם. במקצת ספרים הרי"ש בחטף פתח וכן כתב ר' אליה בס' הרכבה שכן הוא במקצת ספרים ונכון הוא כמשפט שתי אותיות דומות וכן הביאו בס' טוב טעם פ' ז' בחטף פתח ועיין מ"ש בריש סדרא על ואברכה מברכיך:

פסוק ז

ויכו את כל. האל"ף בסגול וסמוכה במקף:

פסוק ח

ומלך צביים. צבוים ק':

פסוק י

בארת בארת. הבי"ת בסגול והאל"ף בחטף סגול. חזקוני:

הרה. בספר דקדוק ישן כתיבת יד מצאתי כתוב בלשון הזה הרה נסו בכל ספרי דוקני נקוד בצירי וטעמו למעלה ע"כ. אבל בספרים מדוייקים שאצלנו נקוד בסגול ונמסר עליו לית וכ"כ רד"ק בשרשים שהה"א בפתח קטן תחת פתח גדול:

נסו. הנו"ן בדגש:

פסוק יא

ויקחו את כל רכש. כן הוא בהעתק מס' הללי ובשם ירושלמי רכוש ע"כ וכן יש מחלוקת על זה ועל את כל הרכש שבסמוך ועל והרכש קח לך. ובהעתק ישן כתוב כל רכש. הרכש. והרכש. פלוגתא אם הם חסר או מלא ע"כ. אבל בספרים מדוייקים שלשתם חסרים וכן כתב הרמ"ה ז"ל ואת כל רכושם דויקח אברם מלא וא"ו כתיב וכל לישנא באורייתא דכותא מלא בר מן אחד חסר וסימן יהיה לבהמתם ולרכשם דמסעי. ויקחו את כל רכש סדם ועמרה חסר וא"ו כתיב וכל לישנא דרכש באורייתא דכותא חסר בר מן אחד מלא ונמסר עליו רכש הרכש כל אורייתא חסר בר מן א' דותפתח הארץ את פיה דכתיב הרכוש מלא וא"ו ויקחו את לוט ואת רכשו חסר וא"ו כתיב ודכותא ואת כל רכשו דוינהג את כל מקנהו פ' ויצא ודכותא בלישנא וגם את לוט אחיו ורכשו כולהון חסרין וא"ו:

פסוק יד

וירק את חניכיו. לשון רש"י בספרים שלפנינו חניכו כתיב. סבר אחר חניכיו כתיב זה אליעזר שחנכו למצות וגו' ואין דברים הללו אלא דברי תימא כי לא ראיתי בהם בשום מדרש ממדרשי רבותינו ז"ל גם לא נמצאת זאת המלה בשום ספר חדש או ישן

כי אם בשני יודי"ן אחד קודם לכ"ף ואחד אחריו ומי שלבו נוקפו לדבר זה אומר לו כלך אצל הרמ"ה ז"ל שכתב וירק את חניכיו מלא דמלא בתרין יודי"ן חד קדים לכ"ף וחד כתיב בתריה ע"כ. וטרחתי לבקש בפי' רש"י הקדמוני בכתיבת יד מכמה שנים ובאחד מהם מצאתי בלשון הזה. חניכיו בעלי חניכתו ושמם אברם כשמו לפי שהיו גרים וזהו ממדרש רבה מ' מ"ג ובספרים אחרים כתיבת יד כתוב חניכיו שחינך למצות וגם בפי' רש"י הנדפס באישבונה שנת רנ"א כתוב חניכיו שחנכן למצות. ונוסחאות הללו מאושרות בעיני וצד שוה להן שאין בהן לשון הכתוב בספרים שלנו וכל המוסיף גורע. וגם הרב מזרחי וזולתו ממפרשי רש"י לא כתבו בזה מאומה. נראה שלא היה כתוב לשון זה בספריהם ומעניינו אנו למדים יתורו שהרי כתב רש"י אחר כך שמנה עשר ושלש מאות רבותינו אמרו אליעזר לבדו היה וכו'. שמעינן מהכא דעד השתא לא אירי מידי מהאי ענייא:

פסוק טו
עליהם לילה. בפסק:

פסוק יז
ואת המלכים אשר אתו. כתוב בהעתק הללי שכן צריך להיות כי יש ספרים כתוב והמלכים:

שוה. הוא"ו בצירי:

פסוק יח
ומלכי צדק. מצאתי כתוב בספר תורה מוגה מלה חדא ובתקון ר"ת תרי תבות בחד שיטה וכן בנוסחא ספרדית כתוב עליו תרין מלין ובמסורת הדפוס פ' ויגש נמנה עם השמות דכתיבין ב' מלין וקריין חד כמו צפנת פענח וחביריו והרמ"ה הביא שתי הדעות ולא הכריע וז"ל ומלכי צדק מלך שלם בנוסחי דיקי חדא מלה כתיב ומלא יו"ד ובמסורת תרתין כתיב ובחד שיטה צריך ע"כ. ולי נראה שעל המסורת יש לסמוך שכן אומרת ומלכי צדק לית וחד על דברתי מלכי צדק תילים סימן ק"י. ורבותינו דרשו שניהם לפי קבלתם על שם בן נח כדאיתא בפ' ארבעה נדרים וב"ר פ' נ"ו ואמרו ג"כ בב"ר פ' מ"ג כי מלכי צדק ר"ל מלך ירושלם הנקרא צדק ילין בה וכמוהו אדני צדק מלך ירושלם יהושע י' ושלם היא ירושלם כטעם ויהי בשלם סוכו וכיון שמצאנו אותו דתילים תרתין מילין בכל הספרים יש לנו לומר דשקולים הם ויבאו שניהם וכן בס' ישן כתיבת יד כתוב ומלכי צדק ונמסר עליו לא ליפסוק בתרין שיטין:

פסוק כ
ויתן לו מעשר. חד מן ג' שהעי"ן בחטף פתח וחביריו בפרשת קרח ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר ואל הלוים תדבר וגו' מעשר מן המעשר וכן אמרו במסורת כאן ופ' קרח מעשר ג' רפין ר"ל שהעי"ן בחטף פתח וכל המעשר דכותיה. ועיין מה שאומר בנחמיה יו"ד בס"ד:

פסוק כד
הם יקחו חלקם. כן צריך להיות ולא כמו שנדפס במקרא דפוס וינציאה שנת ש"כ יקחו הם חלקם:

פרק טו

פסוק ב
ויאמר אברם אדני. באל"ף דלי"ת. חזקוני ע"כ. ובמסורת אדני יהוה ד' בתורה וסימן מה תתן לי במה אדע. אתה החחלות. אל תשחת עמך ונחלתך. ושאר אורייתא כתיב ה' אלהים. ומסרה כ"י אחריתי כל אורייתא ה' אלהים כתיב בר מן חד והם ד' האמורים לעיל ועוד ד' דתילים ואני קרבת אלהים לי טוב. אל יבושו בי קויך. אבא בגבורת. כי אתה תקותי ע"כ. ואע"ג דאמרינן בפ' ק' דברכות מיום שברא הב"ה את העולם לא היה אדם שקראו אדון עד שבא אברהם שנאמר ויאמר אדני יהוה במה אדע כי אירשנה ולא מייתי קרא דכתיב בקדמיתא אדני יהוה מה תתן לי. כבר תירצו התוספת התם שהפרשיות לא נאמרו כסדרן ואין מוקדם ומאוחר בתורה והביאו ראיה לדבריהם ע"ש:
אליעזר. חדא מלה כתיב ודכותיה ושם האחד אליעזר הרמ"ה ז"ל:

פסוק ג
הן לי. הה"א בצירי:

פסוק ו
ויחשבה. החי"ת נקודה בשוא חזקוני:

פסוק יא
העיט. בספרים כ"י מדוייקים העי"ן בפתח וכ"כ א"ת ודלא כמסורת שבמקרא גדולה בדפוס:

פסוק יג
וענו אתם. בהעתק מספר הללי אתם חסר וא"ו ירושלמי אותם ואומר המסורה ט"ל מלאים בתורה עכ"ל וסימן שראשי נמצא ט"ל. זה עמהם וכן הוא בכל הספרים חסר וכיון דאתו לידן נימא בהו מילתא לאלפא עמא לאורח תקינא ולא יתקלון שם הא דכתיב במסרתא דדפוסא וצו אותם צריך למימר ויצו אותם ויאמר אליהם דויחי. ותו כתיב התם על סל אחד תנינא דפסוק וצ"ל ונתת אותם על סל אחד קדמאה דפסוק כמה דכתבית

בסדר תצוה. את הצפר החיה הוא דריש פרשתה דמצרע דכתיב התם וטבל אותם מלא ור"פ נגעים כתיב אתם חסר ותו כתיב התם וישלח אותם צ"ל וישלחו אותם אל מחוץ דפ' נשא ודאיתמר התם והניף אותם הכהן הוא האמור בנזיר לא במצרע תו כתיב התם במסורת ויקח משה אותם מעל כפיהם דסוף פ' צו ושיבושא היא דההוא חסר כתיב וצ"ל ויקח משה ¨ת העגלה ואת הבקר ויתן אותם תו כתיב התם ונקח את ארצם וצ"ל ואקח את ראשי שבטיכם וגו' ואתן אותם תו התם חשק ה' בכם ויבחר בסוף ואתחנן והתם ליכא שום אותם וצ"ל חשק ה' לאהבה אותם דעקב תו כתיב התם ושדת אותם תניינא דפסוק וטעותא הוא וצ"ל ושדת אותם בשיד דכי תבא:

פסוק יח

הנהר הגדל. חסר וא"ו וכן הוא בהעתק מס' הללי וכ"כ הרמ"ה וז"ל. הגדול ח' מלאים וא"ו באורייתא וסימן אחי יפת הגדול וגו' דפ' נח והביאם כלם כמו שהם כתובים במסורה שלנו שם והוסיף אח"כ ושאר אורייתא הגדל חסר וא"ו כתיב ושאר לישנא דגדול מלאים כתיב בר מן ב' חסרים וא"ו בלישניה וסימן כגדל דלא תכירו פנים (פ' ואלה הדברים) ובמרא גדל ובאתות ובמופתים דויציאנו עכ"ל:

פסוק יט

את הקיני. בתיקון ס"ת ישן כתוב הקני במפתח הקיני מלא וא"ת והרמ"ה כתב בפשיטות ואת הקיני ואת הקנזי מלא יו"ד כתיב ודכותיה וירא את הקיני דבלעם ופי' מפתח הוא שם ס' הנקרא כן כמ"ש ר' אליה המדקדק בשער שברי לחות:

פסוק כ

הפרזי. הזי"ן בדגש:

פרק טז

פסוק ג

ותקח שרי אשת. בלא פסק בין שרי לאשת ובמקף בין אשת לאברם כי כן הוא ברוב ספרים כ"י:

פסוק ה

אנכי. בטעם רביע:

בחיקך. בתיקון ס"ת ישן כתוב בחקיך ס"א בחיקך ע"כ ובמקצת דפוסים מלא דמלא אבל בספרים מדוייקים מלא יו"ד אחר חי"ת ובלא יו"ד אחר הקו"ף וכ"כ הרמ"ה ז"ל נתתי שפחתי בחיקך מלא יו"ד קדים לקו"ף וכל אורייתא דכותא מלא:

וביניך. נקוד על יו"ד בתראה ע"פ המסורת ומס' סופרים פ"ו והוא חד מן עשר נקודות וכולן אתו לדרשה עיין בספרי פ' בהעלתך ובמד"ר פ' ג' ואבות דר' נתן פ' ל"ג והוא מלא

בתרי יודי"ן וכן הוא בהעתק מס' הללי וגם בתעתק הנ"ל בפ' תולדת יצחק ע"פ ביני ובינך כתוב עליו כלהון כתיב כן בר מן חד ישפט ה' ביני ובינך וכן במסורה קטנה שבדפוס ל' מלא בתורה וכ"כ הרמ"ה ז"ל ומ"ש רש"י קרי ביה ובניך עיין מזרחי וחזקוני ויפה תואר בב"ר פ' מ"ה סימן ח':

פסוק ו
ותענח. בלא יו"ד אחר הנו"ן וכ"כ הרמ"ה:

פסוק ז
וימצאה. בטעם שני גרישין:

פסוק ח
ואנה תלכי. התי"ו רפויה כי אין כאן דין אתי מרחיק להיות כי מפסיק בין ב' הטעמים יותר ממלך א' כמו ועשית פרוכת:
ותאמר. בטעם זקף גדול וכן הוא בס"ס:

פסוק יא
עניך. ביו"ד אחד לבד וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

פסוק יב
פרא. הפ"א בדגש:
ידו בכל. הבי"ת רפה בכל ספרים כ"י ומה שנמסר במסורה רבתא במערכת אות הכ"ף ז' דגשים וזה הראשון מהם לענין דגשות הכ"ף אתמר לא על הבי"ת והראיה שיש גם כן באלו הז' ערוכה בכל ושמורה (שמואל ב כ"ג:ה') וכן ויכלו בכל אנשים (עזרא י':י"ז) ששניהם הבי"ת רפויה שהיא סמוכה לאהו"י בלי מבטל וכן דרך בעל המסורת לקרוא לתיבות הפתחים דגושים מפני הדגש הבא אחר פתח:
ועל פני כל אחיו. כ"כ ועל בוא"ו בכל הספרים וכן הוא בספר ר"מ ור"ג:

פסוק יג
אתה אל ראי. לית חטף קמץ ועיין מ"ש באיוב ז':
אחרי ראי. האל"ף בחירק:

פסוק טז
ואברם. הרי"ש בזקף גדול והאל"ף בלא קדמא:

פרק יז

פסוק ב
ובינך. בס' ר"מ מלא ובס' ר"ג הוגה וכבר הכרעתי לעיל שזהו מהחפרים יו"ד תניינא:

פסוק ה
כי אב המון. כל אב קמץ בכל קריא בר מן חד פתח כי אב המון גוים:

פסוק ו

והפרתי. חסר יו"ד כתיב ומס' עליה לית כותיה וחסר מכלל דשאר אורייתא והפריתי מלא יו"ד כתיב ונוסחי דייקי נמי הכין סלקי ותרין מלאים וסימן והפריתי אותו דולישמעאל שמעתיך והפריתי אתכם דאם בחקתי ומסרה דמסיר עליהון תלתא תרין חסרים וחד מלא טעותא הוא דנוסחי דיקי במסורת קדמיתא סלקי הרמ"ה ז"ל וכן הוא במסורת דילן הכא ובפ' בחקתי. ממך. מ"ם שניה בדגש:

פסוק ז

והקמתי. חסחר דחסר כחברו דלעיל וכן הוא בהעתק מס' הללי וכ"כ הרמ"ה ז"ל וז"ל והקמתי את בריתי אתך קדמאה דנח חסר דחסר כתיב בנוסחי דייקי חסר יו"ד וחסר וא"ו וכל הקמתי והקמתי באורייתא דכותא חסר דחסר בר מן חד והקימתי מלא יו"ד וחסר וא"ו כתיב וסימן והקימתי דופניתי אליכם (פ' בחקתי) וכל שאר חסר דחסר כתיב עכ"ל:

פסוק ח

את ארץ מגריך. בספר ר"ג מגוריך ובכל הספרים חסר וא"ו וכן מס' הרמ"ה ז"ל את ארץ מגריך חסר וא"ו ומלא יו"ד וכל מגריך באורייתא דכותא:

פסוק יג

המול ימול. בתיקון ס"ת ישן כתוב המול ימול ס"א המל על שם המדרש המל ימול ואין המסורת מוכיח ע"כ. ועיין מ"ש בפ' וישלח סימן ל"ד שהמסורת מוכיח שהוא מלא עוד כתב הרמ"ה ז"ל המול לכם כל זכר מלא וא"ו כתיב ודכותא המול ימול יליד ביתך ובירושלמי פ' ר"א דמילה המל ימול מכאן לישראל ערל שלא ימול ואין צריך לומר עכו"ם ערל עיין אגדות ירושלמיות שבקונטריס אחרון מהילקוט דפוס סלוניקי סימן ס"ד אבל בב"ר פ' מ"ו המול ימול מכאן למוהל שהוא מהול ופי' בעל מתנות כהונה המול ימול קרי ביה המל ימול יהא נמול ורש"י פי' בפ' אין מעמידין המול ימול קרי ביה המל ימול מי שהוא מהול ימול אחרים:

פסוק טז

יהיו. בלא דגש ביו"ד:

פסוק יז

ויצחק. החי"ת בקמץ ומה שכתוב במקרא גדולה חד מן י"ב פתח באתנחתא דספרא טעות כי לא נמנה זה עמהם כ"כ א"ת:

מאה שנה. במקצת ספרים כתיבת יד הטעם באל"ף ובלא מקף בין שתי המלות וכן כתב אור תורה שהוא מלרע בכל ספרי ספרד:

פסוק יט

אשתך. בטעם רביע:

והקמתי את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו. כתוב במקרא גדולה כן הוא לזרעו אחריו. ע"כ לאפוקי דלא לכתוב ולזרעו בוא"ו וכן מצאתי בס' ישן כ"י יש ספרים שכתוב ולזרעו אבל לא מצאתי כך בספר אספמיא ע"כ:

פסוק כ

והרביתי. בתיקון ס' תורה ישן כתוב והרביתי בספרים מדוייקים והרבתי חסר ע"כ. והרמ"ה ז"ל כתב והרביתי אותו דולישמאל שמעתיך מלא יו"ד כתיב וכל אורייתא דכותא:

שנים עשר נשיאם. חסר יו"ד האחרונה. עיין רבינו בחיי ועיין מ"ש ביהושע י"ז:

פסוק כא

לך שרה. בלא פסק באמצע:

פסוק כג

וימל. צ"ל הגרי"ש ביו"ד כי הוא מלעיל:

פסוק כז

ומקנת כסף. במקף והמ"ם בלא מאריך:

נמלו. המ"ם דגושה:

פרק יח

פסוק א

וירא. פתוחה:

והוא ישב. ישב כתיב בקש לעמוד אמר לו הקב"ה שב אתה סימן לבניך וכו' ב"ר פ' מ"ח וש"ט מזמור כ"ב ועיין יפה תואר שם סימן ו':

פסוק ג

ויאמר אדני. הנו"ן קמוצה ואיתא במס' סופרים פ' ד' כל השמות האמורים באברהם קדש חוץ מאחד שהוא חול. ויאמר אדני אם נא מצאתי חן וגו' והכי איתא בפ' שבועת העדות ותו איתא התם חנניה בן אחי ר' יהושע. וראב"ע משום ר"א המודעי אמרו אף זה קדש כמאן אזלא הא דאמר רב יהודה אמר רב שבת פ' מפנין גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה כמאן כאותו הזוג וק"ל כותיה ובמציעא פ' השוכר את הפועלים איתא נמי כמ"ד קדש ומפני שמצאנוהו קמוץ בכל הספרים יש לנו לומר גם כן שהוא קדש. וכ"כ רבינו בחיי ע"ש ועיין מ"ש לקמן בפסוק כאשר התעו אתי אלהים:

פסוק ה

וסעדו לבכם אחר תעברו. זהו אחד מן המקראות שקראו חכמים עיטור סופרים כמ"ש סוף ס' בהעלותך:

פסוק ו
עגות. בכל ספרים כ"י הגימל רפה:

פסוק ז
רץ. בקמץ:

פסוק ח
וְהוּא־עמד. כן הוא במקצת ס' כתיבת יד:

פסוק ט
ויאמרו אליו. נקוד על איו מציעא פ' הפועלים וב"ר ומסורת ושאר ספרים כמ"ש אצל ביני וביניך (פ' לך לך):

פסוק י
ויאמר שוב. במקרא גדולה על פסוק עד שוב הרודפים (יהושע ב׳:ט״ז) נמסר ב' חסר אשוב אליך וגם בתיקון ס"ת ישן כתוב זה הלשון. שוב בספר טוב מצאתי שנים חסרים ומחק הוא"ו ומסר ב' וחסר הרדפים ע"כ ואולם בספרים מדוייקים שניהם מלאים וכ"כ הרמ"ה בספרו הלוך ושוב מלא וא"ו כתיב ודכותא ויצא יצוא ושוב ודכותא בלישנא שוב אשוב אליך מלא וכן הוא בהעתק הללי:

פסוק יג
זה. הזי"ן דגושה:
אמנם בכל ספרים כתיבי יד מדוייקים האל"ף בשלש נקודות וכ"כ המאירי ז"ל גם הרמ"ה ז"ל כתב האף אמנם אלד חסר וא"ו כתיב וכל אמנם דכותא וכן האמנם לא אוכל כבדך:

פסוק טו
כי יראה. פסק באמצע:

פסוק טז
ויקמו. שופר הפוך בקו"ף:

פסוק יח
גדול. דגש בגימ"ל:
ונברכו בו. בי"ת בו רפויה. והטעם שעל הנו"ן הוא מקל הבא לפעמים על המלה במקום מתג כמו **אַבְנֵי שֹׁהַם** וכן **וְאַבְרָהָם** שבפסוק והדומים להם כמ"ש טוב טעם בתמונת הזקף קטן:
גויי. הגימ"ל בדגש:

פסוק כ
כי רבה. הכ"ף והבי"ת דגושה:

פסוק כא
הבאה. חד מן ג' מלעיל ע"פ המסורת:

פסוק כב
ואברהם עודנו עמד לפני ה'. זהו אחד מן י"ח תיקון סופרים. והיה לו לומר וה' עודנו עמד לפני אברהם אלא שכינה הכתוב ב"ר פ' מ"ט וש"ר פ' מ"א וילמדנו פ' בשלח ושוחר טוב מזמור י"ח ומסורת ורש"י וזהו שאמרו בירושלמי פרק ג' דבכורים ובויקרא רבה פרשת ל"ה אני הוא שקיימתי מצות עמידת זקן תחלה. ועוד אבאר ענין זה על תשלומו בזכריה ב' בס"ד:

פסוק כג
האף. הה"א בפתח בספרים מדוייקים כתיבי יד וכן חבירו שבסמוך:

פסוק כה
הזה. דגוש בזי"ן:

פסוק כו
העיר. באתנח:

פסוק כח
אולי. בתלשא אחד לבד בראש התיבה:

פסוק ל
ויאמר אל נא. בתלשא אחד לבד בראש תיבה:

פסוק לג
כלה. דגש בלמ"ד:

פרק יט

פסוק א
ולוט ישב. ישב כתיב אותו היום מינוהו ארכי דייני פי' שר דיינים ב"ר פ' נ' עיין יפה תואר שם סימן ו' ופרשת מ"ח סימן ו':

פסוק ב
הנה נא אדני. כתב המכלול בסוף ספרו שער דקדוק המלות על מלת הן שזהו בסגול הנו"ן מפני הדגש שבמלת נא ע"כ. ובמסורת לית דכותא וגלגל בנו"ן. **הנה נא אדני**. זה השם חול כמו שאכתוב לקמן בפ' ויאמר לוט אלהם:
ויאמרו לא. בדגש הלמ"ד ע"פ המסורת והוא חד מן דגשים בתר יהו"א בלא מבטל וכולן נסדרו במ"ג דניאל ה' ובשמואל א' ח' על ויאמרו לא כי אם מלך נמסר ב' בטעם ודגש וחברו כי ברחוב נלין:
ברחוב. הרי"ש בשוא לבדו:

פסוק ד
טרם. בזרקא אחד לבד ובסוף התיבה:

פסוק ה
הוציאם. גלגל באל"ף:

פסוק ו
ויצא אלהם. חסר יו"ד כי לא נמנה עם הי"ז מלאים במסורה רבתא והראשון מהם הוא ויביאו את לוט אליהם שבסמוך:

פסוק ח
אוציאה נא. נו"ן נא בדגש:
לאנשים האל. ח' דסבירין האלה וסימן במסורת פרשת תולדות יצחק:
קרתי. חסר וא"ו וכן הוא בהעתק הללי. וכן כתב המאירי והרמ"ה ז"ל:

פסוק ט
גֶּשׁ־הָלְאָה. הוא ממשקל **חָכְמָה עָצְמָה** אלא ששב הקמץ חטוף לקמץ רחב מכלול דף רי"ו וכלל אמרו המדקדקים שכל שוא הבא אחר תנועה גדולה הוא נע לעולם בלתי אם התיבה מלעיל כמו **משכמו ומָעלה** (שמואל א ט׳:ב׳) **כי יָגַרְתִּי** (דברים ט') **שִׁבְנָה בְנֹתַי לֵכֶן** (רות א׳:י״ב) אמנם אם מלה זעירא או תיבה מלעיל גרמה לתיבה שלפניה להיות מלעיל אז יהיה שוא נע כמו **וְקָרְאוּ־לוֹ** (דברים כ"ה) **וְתָפְשׁוּ־בוֹ** (שם כ"א) **וְנָשְׁקָה לוֹ** (משלי ז') **כָּל־יִשְׁבֵי חָלֶד** (תהילים מ״ט:ב׳) **אִם שְׁדֵדֵי לַיְלָה** (עובדיה א׳:ה׳) ערוגת הבשם פ' ג':
ויפצרו באיש. בקדמא ולכן הבי"ת רפויה:
לשבר. בלא מקף:

פסוק יא
ואת האנשים. הוא"ו בנעיא:

פסוק יג
כי משחתים. עיין מה שאכתוב בירמיה ו':
את המקום הזה. בכל הספרים כתוב את ולא אל וכן תרגם אנקלוס ית אתרא הדין:

פסוק יד
קומו צאו. הצד"י דגושה בתר יהו"א בלא מבטל ע"פ המסורת וסימן נמסר במ"ג דניאל ה':

פסוק טו
הנמצאת. חסר וכן הוא בהעתק הללי. וכן כתב הרמ"ה ז"ל:

פסוק טז
ויתמהמה. כתוב במכלול סוף שער דקדוק הפעלים שזה בא קמץ המ"ם האחרונה מפני השלשלת כי יש לה משפט הפסק עכ"ל ונמסר על זה ז' בטעמא מרעימין ומפסיקין וכן ראיתי במקצת ספרים כתיבת יד אבל אם יתמהמה חכה לו בפתח (חבקוק ב׳:ג׳):
בחמלת. הבי"ת דגושה:

פסוק יז

ויהי כהוציאם. לבן אשר הכ"ף רפה. וכ"כ רד"ק מכלול דף ק"ז שכתוב במסורת כל כהוציאם. כשמעם. ודומיהם סמוך לתלשא לבן אשר רפה. ודגש לבן נפתלי עכ"ל וזאת התלשא שבסוף התיבה היא שאנו קורים אותה תרסא או תלשא קטנה ואין לה דין מפסיק אעפ"י שיש לה נעימה לפי שנקשרת ומתגלגלת בנעימתה עם התיבה שאחריה ועיין מה שאכתוב בשופטים ז' על ויהי כשמע גדעון:

אל תביט. הבי"ת נקודה בחירק. חזקוני:

פסוק יח

ויאמר לוט אלהם אל נא אדני הנה נא מצא וגו'. כל שמות האמורים בלוט חול חוץ מזה שהוא קדש. אל נא אדני הנה נא מצא וגו' להחיות את נפשי מי שיש בידו להמית ולהחיות זה הקב"ה הכי מייתי לה סוף פ' שבועת העדות ובמסכת סופרים פ' ד' בלא פלוגתא וכן פסק הרמב"ם בסוף פ"ו מהלכות דעות ויש לתמוה על הראב"ע ורבינו בחיי שכתבו שהוא חול ונקמץ לפי שהוא סוף פסוק וכתב הריטב"א הא ודאי ליכא אלא א' שהוא חול הנה נא אדני סורו נא. והא דנקט כל שמות אגב ריהטי נקט הכי עד כאן. ורש"י פירש דקרא הכי קאמר ויאמר לוט אלהם באזניהם אל נא יהי כן וחזר כלפי הקב"ה ואמר לו אדני הנה נא מצא עבדך וגו'. ויהיה לפי זה שם אדני דבק עם הנה נא וגו'. וקשה כי הוא בסוף פסוק. לכן נראה פי' הריטב"א שפירש ויאמר אליהם בפניהם:

פסוק כ

אמלטה נא. מלרע. ונו"ן נח דגושה ברוב הספרים אבל אמלטה נא ואראה מלעיל (שמואל א כ':כ"ט) וכן כתוב במסורת ובמכלול דף ע"א וסימן לוט למטה ודוד למעלה:

פסוק כא

אליו. בזקף קטן כן הוא בספרים כתיבת יד:

הפכי. הה"א בקמץ לבד והוא חטוף:

פסוק כב

לעשות. העי"ן בחטף פתח. בהעתק מספר הללי לעשת ירושלמי לעשות עכ"ל וכן הוא מלא בספרים שלנו גם במסורת לא נמנה זה בכלל החסרים וסימן נמסר בריש פרשת ויקהל עיין מ"ש שם:

עד באך. חסר וא"ו ובכ"ף פשוטה. וכ"כ הרמ"ה ז"ל ולית כותיה באורייתא ויש לתמוה כי לא נמנה במסורת פרשת נח עם הדומים אליו בשאר קריא:

פסוק כג

השמש יצא. ג' סבירים יצאה חד בתורה חד בנביאים חד בכתובים:

פסוק כה
ויהפך את הערים האל. ח' בלישנא חול דסבירין האלה וסימן במסורת פרשת תולדות יצחק:

פסוק כח
כקיטר. כתב הרמ"ה קיטר הארץ כקיטר הכבשן תרוייהו מלאים יו"ד וחסרים וא"ו כתיב:

פסוק ל
ויעל לוט מצוער. כתוב בהעתק מספר הללי מצוער מלא. ירושלמי מצער חסר ע"כ ובספרים מדוייקים מלא גם הרמ"ה ז"ל כתב צוער ג' מלאים בלישנא וסימן על כן קרא שם העיר צוער. **ויעל לוט מצוער**. בצוער דפסוק הנזכר וכל שאר אורייתא חסר וא"ו כתיב צער כתיב:

פסוק לא
ואיש אין בארץ לבוא. בהעתק מספר הללי לבא חסר וא"ו אבל בכל הספרים שלנו מלא וכן ראוי להיות עפ"י המסורת כי לא נמנה בט' לבא חסרים וסימן נמסר בפ' ויחי וכן כתב הרמ"ה ז"ל וזל"ש לבא ז' חסרים וא"ו ומלאים אל"ף ומנאם כמו שנמסרו בריש פ' ויחי וכל שארא באורייתא מלא וא"ו ואל"ף כתיב עכ"ל:

פסוק לג
יין בלילה הוא. ד' דסבירין ההוא וכתיבי הוא כדאיתא במסורת:
ובקומה. הראשון מלא וא"ו וכ"כ הרמ"ה ז"ל ובקומה תרין בבנות לוט קדמאה מלא ובתראה חסר עכ"ל והנקודה על וא"ו ולא באותיות אחרת וכן אמרו בפ"ד דנזיר ובהוריות פ' כהן משיח למה נקוד על וא"ו שבקומה של בכירה לומר שבשכבה לא ידע הא בקומה ידע והכי איתא בבראשית רבא פ' נ"א סימן י' עיין שם ביפה תואר וכן בתיקון ס"ת ישן אומר באספמיא אין נקוד רק הוא"ו שנייה ובס' הזוהר ת"ח בקדמיתא כתיב ולא ידע בשכבה ובקומה בוא"ו ונקוד על וא"ו בגין דסיועא דעילה הוה אשתכח בההוא עובדא דזמן מלכא משיחא לנפקא מיניה ובגין כך אישתלים הכא בוא"ו ובאחרא כתיב ובקמה חסר וא"ו בגין דלא נפק מינה חולקא לקב"ה בהאי אחרא. ועיין מ"ש בפרשת לך לך אצל ביני וביניך:

פסוק לד
ממחרת. מ"ם שניה בלא גלגל:

פסוק לז
הוא אבי מואב. מלת הוא במאריך לא בתביר:

פרק כ

פסוק ב

אבימלך. חדא מלא כתיב וכל אורייתא דכותיה הרמ"ה ז"ל:

גרר. הגימ"ל דגושה:

פסוק ג

ויבא אלהים אל אבימלך. לפי הנראה מפשט הכתוב זה השם קדש. וכן וירא אלהים אל לבן הארמי בחלם הלילה ויבא אלהים אל בלעם לילה אבל מדברי הזוהר ריש פרשת בחקתי ופ' בלק דף קצ"ד לא משמע כן וכן בשמות שבפסוק נאם שומע אמרי אל אשר מחזה שדי יחזה ועניינים אלה נראים כמבהילין והסתרתי פני מהם שאין למדקדק עסק בהם. ועיין ביפה תואר על ב"ר פ' נ"ב סימן ח' ומה שאכתוב סוף פרשת ויצא:

ויבא אלהים אל אבימלך בחלום. מלא וא"ו בהעתק מספר הללי והאחר שבסמוך חסר וכן הם בכל הספרים המדוייקים והמדפיס שכתב על זה ב' חסרים וכן הביאו במסורת הגדול ונגרר אחריו גם בעל מנחת כהן ובעל מסורת הברית הגדול היו כחולמים וכ"כ אור תורה בפשיטות בחלום הראשון מלא ע"כ והשנים החסרים הם ויאמר אליו האלהים בחלם שבסמוך. אל לבן הארמי בחלם (פ' ויצא) וכ"כ הרמ"ה ז"ל. אחר כך ראיתי בקונטריס הטעיות מס' מנחת כהן הנזכר שחזר בו כאיש אשר יעור משנתו. והגיה כמו שכתבתי וכן הוא בתיקון ס"ת ישן:

פסוק ד

הגוי גם. הגימ"ל דגושה:

פסוק ה

הלא בלא מקף במסורת כ"י נוסף זה על מספר הלוא שמלאים וא"ו בתורה אבל בכל הספרים חסר וכן עיקר כמו שכתבתי בפ' בראשית על פסוק הלוא אם תיטיב:

פסוק ו

גם אנכי ידעתי. גם בדגוש ובלא מקף. **אותך**. מלא בספרים המדוייקים ובהעתק הללי והוא מן י"ז מלאים עפ"י המסורת גם הרמ"ה ז"ל כתב אותך ט' מלאים וא"ו וחסר ה"א בלשון זכר ומסר הסימן כמו שהם במסורה גדולה שלנו:

מחטו לי. חסר אל"ף כלומר שאמר לו שרו של אבימלך דע כי מטעם שחטאת שלקחת את שרה דנו אותי בב"ד של מעלה ומכניסים בי מחטים וקוצים ואני בצער גדול. שערי אורה ספירה ששית. ועיין ג"כ בספר הזוהר פ' ויקרא ד"ח ע"א:

פסוק ט

מה עשית. בלא פשט:

פסוק י
הזה. הזי"ן דגושה בשניהם:

פסוק יא
והרגוני. בהעתק הללי מלא ירושלמי חסר עכ"ל ובכל הספרים חסר וכן במסורת ב' חד מלא וחד חסר וזה מלא גם הרמ"ה ז"ל כתב והרגוני על דבר אשתי מלא וא"ו כתיב. פן יהרגני אנשי המקום דפ' תולדת יצחק חסר וא"ו כתיב:

פסוק יג
ויהי כאשר התעו אותי אלהים. יש מחלוקת בזה השם במס' סופרים. י"א חול ר' חנניה בן אחיו של ר' יהושע אומר קדש שאלולי אלהים כבר התעו אותי. ואונקלוס תרגם קדש ובב"ר נמי דריש ר' חנין הדין קריא בתלת אנפין וכלהון קדש וכן פ"י הראב"ע ורלב"ג ורש"י. וגם בס' מאזני לשון הקדש דף ר"י כתב הראב"ע שפי' הנכון שהוא קדש ועיין מ"ש בסוף פרשת ויצא:
אל. בשופר הפוך:

פרק כא

פסוק ו
יְצַחֵק־לִי. בשטה חדא דכל חד וחד מלעיל ולית דכותא חשיב בגווייהו יצחק מלעיל כל השמע יצחק לי:

פסוק ז
היניקה. בתיקון ס"ת כתוב ס"א הניקה ע"כ ודבר זה מסורת בידינו שהוא מלא דמלא דמסור עליה ה' מלאים בלישנא בתרין יודין. תרין מנהון באורייתא ושארא בנביאים וכתובים:

פסוק יד
וחמת מים. בפתח המ"ם. שרשים:
ויתן אל הגר. בתלשא א' לבד בה"א:

פסוק טו
ויכלו המים מן החמת. בס"א כתיבת יד החי"ת בסגול וכן כתב רד"ק על זה בשרשים שהוא בשש נקודות ויש ספרים בחמש עכ"ל:

פסוק טז
במות. מלא גם הרמ"ה ז"ל כתב כי ביום אכלך ממנו מות תמות תרווייהו מלאים וא"ו כתיב וכל מות וכל תמות באורייתא דכותא מלאים ודכותא בלישנא אל אראה במות הילד אם כמות כל האדם כל לישנא מלא:

פסוק יז
ויקרא מלאך אלהים. בפסק:

פסוק יח
גדול. הגימ"ל דגושה:

פסוק כב
ויהי בעת. פרשה פתוחה:

פסוק כג
השבעה לי באלהים. קדש:

גרתה בה. במקצת ספרים בלא מקף:

פסוק כה
אבימלך. באתנח:

עבדי. הדלי"ת רפה:

פסוק לג
ויטע אשל. ברוב הספרים האל"ף בצירי ובספר אחר כתיבת יד מדוייק בסגול ונמסר עליו לית גם רד"ק כתב ויטע אשל תחת האשל בשש נקודות (שמואל א כ"ב:ו') ובעל רב פעלים כתב ויטע אשל יש ספרים בב' נקודות ויש ספרים בג' נקודות ועיין מ"ש בשמואל א' סימן כ"ב וסימן ל"א:

אל עולם. האל"ף בצירי:

פרק כב

פסוק ג
את שני נעריו אתו. ובבלעם נעריו עמו עיין מ"ש שם:

פסוק ה
שבו. במקצת ספרים בלא קדמא:

לכם. במאריך לא בתביר:

פסוק ו
את עצי המלה. בס' ר"ג העולה ובס' ר"מ חסר וק"ל כר"מ וכן כתב הרמ"ה ז"ל והעלהו שם לעלה חסר וא"ו כתיב וכל לישנא באורייתא דכותא חסר בר מן חד מלא וסימן עולה דבכורים והקרבתם עולה לריח דפינחס כמ"ש שם:

פסוק ז
הנני בני. בלא מקף ובסגול נו"ן ראשונה ושתי הנוני"ן דגושות ובא נו"ן יו"ד המדבר בעדו בדגש שלא כמנהג ובמסורת ב' דגושין וסימן הנני בני מי אתה בני דתולדת יצחק:

פסוק ח
יראה לו. בספרים כתיבת יד היו"ד בלא געיא וא"ת כתב שראה בגליון ספר אחד כתוב במחזורא רבא בגעיא:

פסוק יא
אברהם אברהם. חד מן ג' שמות מוכפלים ופסיק בגוויהו כמו שאבאר בפרש' שמות על משה משה בס"ד:

פסוק יג
נאחז. החי"ת בפתח בדפוס קדמון ובספרים מדוייקים כתיבת יד וכן כתב אור תורה ועיין אבן עזרא:
בסבך. גם הבי"ת שניה בפתח במדוייקום וכן כתב במכלול דף קצ"ט וכתב אור תורה שהגהת המדפיס שקר כי במסורה מנו זה חד מן ה' זוגים מן ב' ב' מילין סמוכים ופתחים ע"כ. ובעל רב פעלים כתב שבמסורה אחרת מצא נאחז בסבך לית וקמץ:

פסוק יד
יְהוָֹה יִרְאֶה. יש פסיק אחר השם ועיין מ"ש בירמיה סימן כ"ג:

פסוק טז
ולא חשכת. בלא מקף:

פסוק יז
וירש זרעך. כל יירש ויירש באורייתא מלא בתרין יודי"ן בר מן דין דהוא חסר חד יו"ד:
את שער איביו. קדמאה שער איביו תניינא את שער שנאיו פרשת חיי שרה. ואחד פסוק סימן על איביך ועל שנאיך אשר רדפוך. ובבראשית רבה פ' נ"ו וירש זרעך את שער שנאיו ר' אומר זו תרמוד וכתב בעל יפה תואר שטעות סופר הוא ור"ל איביו:

פסוק יח
והתברכו. הרי"ש בשוא כמנהגנו:

פסוק כב
ואת בתואל. בלא מקף והאל"ף בצירי ובטעם טפחא כן הוא במדוייקים:

פרק כג

פסוק א
חיי שרה. פתוחה:

פסוק ג
ולבכתה. הכ"ף זעירא:

פסוק ד
גר ותושב. לפי הנראה בחילופין אין במלת גר מאריך לבן אשר וכן מצאתי בקדמון:

פסוק ו

נשיא אלהים אתה. כתב החכם לונזאנו שאין פסק אחר מלת אלהים ובאמת כי גם אני מצאתי כן בכמה ספרים כתיבת יד מדוייקים ואולם בספר אחד כ"י ישן נושן הוא בפסק ונסחא ישרה היא בעיני ודוגמא בפרשת ואתחנן בפסוק כי שאל נא וגו' אלהים אדם. ובילקוט פרשת משפטים רמז שנאמר בשם מס' סופרים נשיא אלהים אתה קדש אבל במסכת סופרים שאצלינו ליתיה:

קבר. במקרא גדולה נכתב מלא והמדפיס כתב עליו לית ומלא וטעות הוא כי כולם חסרים בתורה וכן כתבו הרמ"ה ז"ל ובעל מנחת כהן. וז"ל הרמ"ה ז"ל קבר את מתך חסר וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא חסר ודכותא בלישנא מקבר מתך חסר וא"ו כתיב ודכותא לקבר את מתי מלפני וכל לקבר באורייתא דכותא חסר ומסר עליה כולהון חסרים:

את מתך. בלא יו"ד אחר התי"ו ואף על גב דמלתא דפשיטא היא איצטריכנא למיכתב לה משום מאי דאמרינן בב"ר פ' נ"ח קבר את מתך מתים הרבה וכתב בעל יפה תואר נראה דדריש אם למקרא כאלו כתיב מתיך ביו"ד. ועיין עוד שם סימן ז':

פסוק ז

ויקם אברהם וישתחו. חלוף בטעם. קדמאה **ויקם אברהם מעל** תניינא וַיקם אברהם וישתחו וסימן מעל לעיל וישתחו מלרע:

פסוק ט

ויתן לי. ברוב ספרי ספרד ברביע לא בשני גרישין:

בכסף מלא. בספרים כתיבת יד ובדפוסים ישנים בקדמא אזלא לא בגלגל וברביע:

בתוככם. מלא וא"ו כן הוא בהעתק הללי ובספרים כתיבת יד ודפוס קדמון וכן הוא בהרמ"ה ז"ל וזה לשונו בתוך המים מלא וא"ו כתיב וכל לישנא דתוך באורייתא דכותא מלא נשיא אלהים אתה בתוכנו מלא וא"ו כתיב בתוככם לאחזת קבר מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא בר מן ב' חסרים וא"ו וסימן הסרו את אלהי הנכר אשר בתככם ונאחזו בתככם בארץ כנען וכל שאר מלאים. אשר סביבותיה נתן בתוכה מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא מלא והוצאתי את בני ישראל מתוכם מלא וא"ו כתיב וכל לישנא דתוכם באוריתא דכותא מלא:

פסוק י

ועפרון ישב. ר' יצחק אמר ישב כתיב אותו היום מנו אותו ארכים טרטינוס פי' שר השרים. דלא יהי בר נש רב זבין מן בר נש זעיר ב"ר פ' נ"ח וע"ש ביפה תואר סימן ח' בפ' מ"ח סימן וא"ו ובזוהר דף קכ"ז:

ויען. בתרסא לבד בנו"ן וכן ארץ שבסמוך:

פסוק טז
וישקל אברהם לעפרן. כל עפרון שבענין מלא וא"ו חוץ מזה והוא תניינן בפסוק וכן אמרו בילמדנו ריש פ' בהר סיני ופ' ראה בפסקא דעשר תעשר ובב"ר פ' נ"ח ובש"ר פ' ל"א נבהל להון זה עפרון איש רע עין שהכניס עין רעה בממונו של אברהם ולא ידע כי חסר יבואנו שחיסרו הכתוב וא"ו. ר"ע עי"ן בגימטריא עפרן עיין יפה תואר ב"ר שם סימן ט' ומ"ש בירמיה ל"ה בס"ד:

פסוק יט
המכפלה על פני ממרא. לית דחסר אשר ומטעים ביה ולשון מס' בקבורת שרה על פני ממרא בקבורת אברהם אשר על פני ממרא:

פסוק כ
לאחזת. הזי"ן בדגש:

פרק כד

פסוק ב
המשל. המ"ם בדגש:

פסוק ג
אשר אנכי יושב בקרבו. קדמאה בקרבו תניינא בארצו וחד פסוק סימן כי אני ה' בקרב הארץ:

פסוק ד
כי אל ארצי. חד מה' פסוקים דלית בהון אם ומטעים בהון:

פסוק ה
הזאת. הזי"ן דגושה:

פסוק ז
נשבע לי. כן כתוב בספרים כ"י ובדפוס ישן:

פסוק ח
ונקית משבעתי זאת. כל לשון שבועה באורייתא חסר וא"ו שְׁבֻעָה והטעם לפי שכל לשון שבועה היא מלשון שבעה וסוד הענין הוא מה שאמר אברהם לאבימלך כי את שבע כבשת תקח מידי וגו' על כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם. שערי אורה בספירה שנית על שבועה:

פסוק י
ויקם וילך. רביע ביו"ד של ויקם:

פסוק יב
חסד. בס"ס בזקף גדול:

פסוק יד
והיה הנער. הנערה ק' עיין זוהר פ' בראשית דף נ"א:

פסוק טו
טרם. בזרקא אחד לבד במ"ס:
אשר ילדה לבתואל. אע"ג דדגש למ"ד דידיה איצטריכנא למימסר עליה דחסר משום דאיכפל במסורה למימסר עליה לית כותיה וחסר הרמ"ה ז"ל:

פסוק טז
והנער טבת מראה. והנערה ק':

פסוק כא
משתאה. האל"ף בצירי מכלול דף ק"ס:
לדעת. בס"ס ברביע לא בפזר גדול:

פסוק כב
כלו הגמלים לשתות. מלא וא"ו בספרים המדוייקים ובדפוסים ישנים וכן בהעתק הללי כתוב לשתת לשתות פי' עד אם כלו לשתת דלעיל חסר וזה מלא וכן במסורה לשתת ד' חסרים וסימן עד אם כלו לשתת כי לא יכלו לשתת דויחפרו תניינא דבפ' ולא יכלו לשתת מים ממרה ויחנו ברפידים ואין מים לשתת העם וכן כתבם הרמ"ה ז"ל:

פסוק כז
בית אחי אדוני. קדמאה אחי בצירי בתראה בת אחי בחירק:

פסוק כח
הנער. הנערה ק':

פסוק ל
ואת הצמדים. לבן אשר הוא"ו במאריך וכן הוא במדוייקים מספרד:
כה דבר. הדל"ת רפה והבי"ת בסגול:

פסוק לג
ויישם. ויושם ק'. ובכל ס"ס יש שורק ביו"ד שניה וכן כתב בעל מסירת המסורת יש ספרים שיו"ד ראשונה בקבוץ והוא טעות גמור כי לא נמצא אות נקודה בקבוץ לפני יו"ד נחה עכ"ל. וגם הרמ"ה ז"ל כתב ויישם לפניו לאכל תרין יודי"ן כתיב קדמאה קרי יו"ד בשורק ותניינא כתיב יו"ד חלופי וא"ו ויישם כתיב ויושם קרי:

פסוק לה
וכסף וזהב ועבדם. דין לחוד חסר יו"ד בלישנא וכל עבדים דאורייתא מלא:

פסוק לט
ואמר אל אדני אלי. דין לחוד אלי כתיב חסר וא"ו באורייתא ודרשוהו רבותינו בבראשית רבה פרשה נ"ט על אליעזר עבד אברהם שהיתה לו בת והיה מחזר לתתה ליצחק כמו

שהביא רש"י ז"ל. וזהו שכתוב כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב. ובילקוט הושע רמז תקכ"ח גרסינן בהדיא אלי כתיב אתן לו כתיב וכו'. והא דלא כתיב הכי בפ' שלמעלה כבר תירץ בעל גור אריה שודאי אליעזר אמר לאברהם אולי ולא אלי אלא שכך היתה כוונתו שהיה מחזר למצא עילה וכו' ע"ש ועיין עוד תירוץ אחר במסורת הברית הגדול סימן קל"ב:

פסוק נג
ומגדנת. הדלי"ת בדגש:

פסוק נה
הנער. הנערה ק' והה"א במאריך לבן אשר וכן הוא במדוייקים לא הנון:
אחר תלך. זה אחד מן המקראות שקראו רבותינו עיטור סופרים כמ"ש סוף פרשת בהעלתך:

פסוק נז
לנער. לנערה ק':

פסוק ס
ויברכו. הרי"ש בשוא:
ויירש. בהעתק הללי וירש ירושל' ויירש ואומר המסורה לית מלא עכ"ל וכן הוא מלא בספרים מדוייקים והמסורה שנמסרה ביהושע י"ט וירשו ז' חסר יו"ד בלישנא וסימן וירש זרעך את וגו' היינו וירש זרעך את שער אויביו דסוף פרשת וירא וכן מפורש ביהושע סוף סימן כ"א ובמסורת כתיבת יד ובמסורת אחריתי נמי כ"י נמסר התם עליו לית חסר ולא פליגי לישני אהדדי דהתם וירש גרידא קא מסיר וכן כתב הרמ"ה ז"ל כל יירש ויירש באורייתא מלא בתרין יודי"ן קדימי לרי"ש חד קרי וחד לא קרי בר מן א' חסר חד יו"ד וסימן וירש זרעך דכי ברך אברכך:

פסוק סה
הלזה. הה"א בפתח:

פרק כה

פסוק ג
ובני דדן. לפי דעת רוב המדקדקים בכלל שתי אותיות בג"ד כפ"ת אצל אהו"י משפט הדל"ת להדגש. וכן נזכר זה עם דומים אחרים דגושה מבעל לשון למודים ובספר אחד מדקדוק כתיבת יד. אמנם בכל הספרים רפויה וכן נכון מטעם שכתב רד"ק בספר מכלול לפי שאין אות ראשונה שמושית וכמ"ש בפ' וארא על אתה תדבר:

אשורם ולטושם ולאמים. אשורם מלא וא"ו וחסר יו"ד ודכותא ולטושם. ולאמים חסר וא"ו ומלא יו"ד כך כתוב בכל הספרים המדוייקים וגם בהעתק הללי ואל תחוש להגהת מ"ג שכתוב שם יש ספרים מדוייקים כתוב ולאמם כי בכל ס"ס הוא מלא יו"ד וכ"כ הרמ"ה ז"ל ולאמים חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב וכל לאמים גרידא דכותיה ומסר עליה חסרים וא"ו בכולהו נוסחי דיקין. ולאם מלאם יאמץ תרויהון חסר וא"ו כתיב:

פסוק ד

וחנך. דין לחוד לבד חסר וא"ו באורייתא כמ"ש בפ' פינחס:

פסוק ו

ולבני הפילגשים. ב"ר פרשה ס"א פילגשם כתיב אותה שישבה על הבאר ואמרה לחי העולמים ראה בעלבוני עיין מזרחי וגור אריה ויפה תואר שם סימן ד' ועל פי זה המדרש פי' רש"י חסר יו"ד שלא היתה אלא פילגש אחת והיא הגר היא קטורה והקשה עליו החזקוני שהרי הוא מלא בספרים מדוייקים והן הגר וקטורה ולשון המכלל יופי דרש רז"ל ידוע. ואנחנו מצאנוהו מלא ביו"ד בכל הספרים המדוייקים עכ"ל. ומכותלי לשונו ניכר שלשון קמחי הוא וכ"כ החזקוני והרמ"ה כתב בכולהו נוסחי דיקי דאתו לידן בתרין יודין כתיב ומסיר עליה לית כותיה מלא בתורה. מיהו בדרשא דייק מינה דהגר היינו קטורה מדכתיב הפילגשם חסר יו"ד קדים למ"ם ואגב ארחין שמעת מינה דחסר יו"ד כתיב עכ"ל. ובהעתק הללי מלא דמלא וכן הסכימו המאירי ובעל ס' שמן ששון ומסורה מכרזת ואומרת ב' מלאים דמלאים וסימן ולבני הפילגשים אשר לאברהם שומר הפילגשים דאסתר. ועיין בש"ת הרמב"ן סימן רל"ב ובתשובת הרשב"א הביאה הב"י בטור י"ד סוף סימן רע"ה ומ"ש בס"ד בפ' בא על פי ואל שתי המזוזת ובפרשת נשא על כלות משה:

נתן אברהם מתנת. מתנת כתיב חסר וא"ו ודרשו רבותנו בפרק חלק שמסר להם טומאה:

פסוק ט

החתי. בס"ס אין בה"א גלגל:

פסוק יג

בשמתם לתולדתם. חסר וא"ו כתיב ודכותא למקמתם בשמתם דאלופי עשו ודכותא ויהיו בני לוי בשמתם כולהו חסרים ודכותא בלישנא ואלה שמתם דמרגלים ושארא שמתם באורייתא חסר וא"ו כתיב ומסורה דמסר עלי' תלתא חסרים שבושא הוא דחסרים טובא הוו ונוסחי דיקי במסורת קמיה סלקי ודכותא ששה משמתם חסר וא"ו כתיב הרמ"ה ז"ל:

לתולדתם. מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניינא בכל ספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים וגם בהעתק הללי וכן נמסר בפ' וארא כל אורייתא תולדתם כתיב בר מן ב' חסר דחסר וסימן ואלה שמות בני לוי לתלדתם ובני מררי מחלי ומושי וגו'. ותרוייהו בפ' וארא וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

בכר ישמעאל נבית וקדר. בכל ספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים ישנים הזקף קטן על מלת נבית וקדר במאריך ונכון הוא וכן הוא בד"ה א':

פסוק יד

ודומה. בה"א בכל ספרים מדוייקים ואין לחוש להגהת מקרא גדולה וכ"כ א"ת וכ"כ הרמ"ה ה"א בסוף תיבותא ומלא וא"ו כתיב וכ"כ א"ת:

פסוק טו

חדד ותימא. בכל ספרים מדויקים בשני דלתי"ן וכ"כ החזקוני ויש לי תמיה מיונתן בן [צ"ל ראו] יעוזיאל שתרגם חדד חריפא מלשון וישם פי כחרב חדה (ישעיהו מ"ט:א'-ב') ששרשו חדד וכן בדברי רז"ל נפל תורא חדד סכינא ועוד אמרו שני תלמידים המחדדים זה את זה בהלכה ענין חריפות וגם הרמ"ה כתב חדד ותימא עם ב' דלתי"ן כתיב ודבר זה מוכרח גם מהמסורת האומרת בד"ה חדד ב':

פסוק יט

ואלה תולדת. פתוחה:

פסוק כא

כי עקרה הוא. הוא כתיב מלמד שהיו שניהם עקורים כדאיתא בסוף פרק הבא על יבמתו:

ויעתר. התי"ו בסגול:

פסוק כב

ויתרצצו. הצד"י בשוא לבדו לפי דרכנו:

למה זה. הזי"ן בדגש וכן זי"ן האדם הזה וכן זי"ן ולמה זה לי:

פסוק כג

גיים. גוים ק' והחירק ביו"ד שנייה כמ"ש בפ' לך לך על צביים וכל גוים דאורייתא מלא וא"ו וחד יו"ד בר מן דין דכתיב תרין יודין וחסר וא"ו וזהו שדרשו רבותינו גיים כתיב בפ"ק דע"ז וב"ר ושוחר טוב מזמור ט' עיין מזרחי ויפה תואר וגור אריה:

מלאם. הלמ"ד רפויה עם המ"ם שלא כמנהג חבריו והיתה ראויה להדגש מכלול דף נ"א:

ורב יעבד צעיר. יעבד חסר וא"ו כתיב וכל יעבד באורייתא דכותיה ובב"ר פ' ס"ג אמר רב הונא אם זכה יעבוד ואם לאו יעבד וכתב בעל יפה תואר שם סימן ט' דחסר וא"ו כתיב ויש אם למקרא ויש אם למסורת אם זכה הצעיר יעבוד אותו הרב כפי המקרא ואם לאו יעבד הרב מהצעיר ונר' שכן צריך להגיה בשוחר טוב מזמור ע':

פסוק כה
אדמוני. בכל ספרים המדוייקים מלא וכן הוא בהעתק הללי ובמסורת ב' ומלאים וחברו הוא אדמוני דדוד וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

פרק כו

פסוק ב
שכן בארץ. חסר וא"ו ויש בו דרש בב"ר פ' ס"ה עיין שם ביפה תואר סימן ג':

פסוק ג
הארצת. בהעתק הללי הארצות. ירושלמי הארצת חסר ע"כ. ובכל הספרים חסרים וכן חברו שבסמוך וכ"כ בעל הטורים ובמסורת כל אורייהא חסר במ"א מלא ויהי רעב בכל הארצות וכ"כ הרמ"ה ז"ל:
הארצת האל והקמתי. ח' סבירין, האלה וסימנם במסורת על פסוק זה. ומדרש אגדה יש בב"ר פ' ס"ד סימן ג':
את השבעה. במסורת הדפוס ג' חסר וכו' דין חד מינייהו ושארא בשאר קריא ולא חשיב בהדייהו את השבעה אשר נשבע דסוף ואתחנן מכלל דההוא מלא כתיב ולא היא דחסר כתיב. והעיקר כמו שמסר הרמ"ה ז"ל זה לשונו והקמתי את השבעה חסר וא"ו כתיב וכל לישנא באורייתא דכותיה חסר בכל נוסחי דיקי ושיתא כתיב בלישנא תרין מנהון השבעה וסימן והקמתי את השבעה. את השבעה אשר נשבע. ותרין בשבעה סימן לכל אשר יבטא האדם בשבעה או אסרה אסר על נפשה בשבעה. וחד לשבעה לאלה ולשבעה דסוטה. וחד שבעה גרידתא או השבע שבעה וכולהון חסרים ואית דמסר עלי' תלתא חסרים תרין בשבעה וחד שבעה ושבושא הוא דאי בלישנא קא מסיר שיתא הוו דאי בשבעה קא מסיר תרין הוא דהוו:

פסוק ד
הארצת האל והתברכו. ח' סבירין האלה:

פסוק ה
חקותי. בהעתק הללי חקתי: ירושלמי חקותי עכ"ל, וכן הוא מלא וא"ו בתראה מבכל הספרים ונמסר עליו לית מלא בתורה וכ"כ לשון הרמ"ה ז"ל על זה. חקותי ולא וא"ו קדים לתי"ו וחסר וא"ו קדמאה דין לחוד מלא וא"ו ושאר חקתי בחקתי כלהון חסרין תרין ווי"ן באורייתא:

פסוק ו
וישב יצחק. אין מאריך ביו"ד:

פסוק ז
פן יהרגני. הה"א בפתח לא בחטף פתח כי לא יתכן שוא נח אחר חטף:

כי טובת. בהעתק הללי טובת. ירושלמי טבת עכ"ל. ובכל הספרים מלא ונמסר עליו במסורה כ"י כל אורייתא מלא בר מן חד חסר ובפ' חיי שרה ע"פ והנערה טבת מראה נמסר עליה לית חסר בתורה וכ"כ הרמ"ה בהדיא והנערה טבת מראה חסר וא"ו ומסרים עליה לית כותיה חסר בתורה ושאר אורייתא מלא:

פסוק ח
ויהי כי. כי בגלגל לא במקף:

פסוק ט
אמרת אחתי הוא. הוא כתיב בוא"ו כמ"ש בפ' לך לך גבי ומלך בלע היא:
ויאמר אליו יצחק. בזקף קטן:

פסוק י
מה זאת. הזי"ן דגושה:

פסוק יב
בשנה ההוא. ההוא כתיב בוא"ו וכן כתב הרמ"ה ז"ל כל הוא ההוא דלשון זכר מלא אל"ף וא"ו כתיב וכל לשון נקבה דכותא בר מן י"א באורייתא דכתיבין יו"ד ואל"ף וסימן וכו' כמ"ש בס' לך לך ועיין מ"ש מזה בס' דברים:
ויברכהו. הוא"ו במאריך:

פסוק יד
ועבדה רבה. חסר וא"ו בתר בי"ת ובבראשית רבה פ' ס"ד דניאל חייטא אמר ועבדה כתיב אם אין אדם עושה עצמו כמו עבד לעבדו אינו קונה אותו כענין שנאמר טוב נקלה ועבד לו ובעל מתנות כהונה פי' על דרך מה שאמרו בפ' אלו מציאות מי שהניח לו אביו מעות ומבקש לאבדם ישכור פועלים ולא ישב עמהם. ובעל יפה תואר פי' על דרך מה שאמרו בפרק ארבע מיתות מאי דכתיב עבד אדמתו ישבע לחם אם עושה אדם עצמו כעבד לאדמה ישבע לחם ואם לאו לא ישבע לחם:

פסוק טו
וימלאום. עיין מ"ש בשמואל א' י"ח:

פסוק יח
שמות. בזקף קטן:
כשמות. בזקף גדול:

פסוק כ
רעי גרר. הגימ"ל רפה:

פסוק כב
ויעתק. העי"ן בשוא לבדו:

רחבות. בהעתק הללי רחבת ירושלמי רחבות עכ"ל ובמקרא גדולה כתוב ובתיקון ס"ת ישן ראיתי רחבת חסר ומוגה חסר עכ"ל ובכל הספרים מצאתיו מלא וא"ו בתראה ובא' מהם כ"י כתוב עליו כן כתיב וכן כתב הרמ"ה ז"ל חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה: **כי עתה**. בחילופים כתיבת יד הכ"ף במאריך לב"א וכן הוא במקצת מדוייקים ובקצתם הוא ג"כ במקף:

פסוק כה

אהלו. בוא"ו בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים קדמונים וכן במסורת הדפוס וכ"י לא נמנה זה עם אותם שהם בה"א וסימנהון נמסר פ' נח וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

פסוק כט

תעשה. השי"ן בצירי והוא חד מן ד' קמצים עפ"ה:

פסוק לה

וַתְּהִיֶין. הה"א בשוא לבדו ובלא מאריך בתי"ו:

פרק כז

פסוק א

מראת. בהעתק הללי מראת. ירושלמי מראות עכ"ל. ובכל הספרים חסר וכן נמסר עליו לית חסר וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

פסוק ג

צידה. ציד ק' ובמסורה גדולה במערכת אות הה"א נמסר הסימן מן ב' מילין דכתיבין ה"א בסוף תיבותא ולא קרין וחד פלוגתא עלוהי. צידה דועתה שא נא כליך וכן ראיתי במסורת כתיבת יד גם בספר אחד כ"י מספרד מסור עליו ציד ק' ופליגי ביה ע"כ אבל הרמ"ה ז"ל כתב הוא היה גבר ציד לא יתיר ה"א וכל אורייתא דכותא בר מן חד יתיר ה"א בתר דלי"ת וצודה לי צידה ומסר עלי' צידה כתיב ציד ק' עכ"ל. וכן מצאתי במסרה כתיבת יד שנמסר סימן הנזכר ונמנה זה עמהם בלא מחלוקת ובמדרש לקח טוב ציד קרינן צידה כתיב מכאן רמז להלכות שחיטה שהם חמשה דברים שמפסידין את השחיטה שהייה דרסה חלדה הגרמה עיקור. ועיין עוד בבעל הטורים ובמדרש הנזכר הוא חיבור רבינו טוביה בר אליעזר הנקרא מדרש פסיקתא ונדפס ממנו מס' ויקרא ואילך. וס' בראשית וספר ואלה שמות נמצאים בכ"י ובתוך החבור כתוב שהיה בשנת ארבעת אלפים ושמנה מאות וחמשים לבריאת עולם:

פסוק ד

ואכלה. חסר וא"ו וכן השני מטעמים ואכלה וכן כתב הרמ"ה ז"ל ודכותא ואכלה מציד בני חסר וא"ו:

פסוק ה

בדבר. בבי"ת חזקוני והוא חד מן תלת במסורת:

פסוק יא

שער. חסר יו"ד וכן הוא בהעתק הללי ונמסר עליו לית חסר והמדפיס שכתבו ביו"ד טעה ולא הביט למסורת שלפניו על פ' כידי עשו אחיו שערת וז"ל שערת ד' חסר בלישנא וסימן הן עשו אחי איש שער. כידי עשו אחיו שערת. ולקח מדם הפר ומדם השער. על ראש השער החי. ע"כ לשון מסרה זו. וכן הביאה בעל מנחת כהן. אך בקונטריס אחרון מטעיות שנפלו בדפוס כתב המחבר עצמו חפשתי וחקרתי כל הספרים המדוייקים ולא מצאתי כ"א השנים מהם חסרים. איש שער. שרת. אבל מדם הפר ומדם השעיר. על ראש השעיר החי. הנחתים במושבותם עד שיבא תשבי במהרה בימינו והוא ישיב לנו על הספקות בע"ה. אחר שכתבתי כל זה בא לידי ס' הרמ"ה ז"ל אלו דבריו כלם נכוחים וישרים. הן עשו אחי איש שער חסר יו"ד כתיב ומסורת עליה לית כותיה חסר ושאר שעיר השעיר באורייתא בלישנא בצפירא מלא יו"ד כתיב. ואית דמסרי בהון ד' חסר יו"ד וסימן איש שער. מדם הפר ומדם השער. על ראש השער קדמאה. כידי עשו אחיו שערת. מיהו בכולהו נוסחי דיקי דאתו לידן כולהון בלישנא דצפירא מלאים יו"ד כתיב. כידי אחיו שערת חסר דחסר כתיב חסר יו"ד וחסר וי"ו:

פסוק יב

כמעתע. כתוב עליו במסורת לית ורפה התי"ו קמייתא ע"כ וכן הוא בספרים מדוייקים כ"י:

והבאתי. מלרע:

פסוק יג

קללתך. בספר אחד מדוייק בלא מאריך בקו"ף ולא בלמ"ד. וכן בחילופים כתיבת יד מצאתי ב"א קללתך ב"נ **קללתף**:

פסוק יח

הנני מי אתה בני. בסגול נו"ן ראשונה ובדגש שני נוני"ן ועיין לעיל פ' וירא על הנני בני:

פסוק יט

אנכי עשו בכרך. פסקא טעמא ואמר אנכי מאן דאנא אבל עשו בכרך. וזוהר פ' וישלח דף קס"ז ובב"ר פ' ס"ה סימן י"ו אמר ר' לוי אנכי עתיד לקבל עשרת הדברות אבל עשו בכרך:

ואכלה. האל"ף בקמץ לבד והוא חטוף ובמקצת ספרים האל"ף בחטף קמץ. וכן נהגו במקומות רבים לעשות חטף קמץ במקום הראוי להיות קמץ חטף. אולי עשו זה כדי שירוץ הקורא בהם אפי' יניק דלא חכים ודלא טפש ועיין מ"ש בפ' בראשית על אָכְלֶכֶם:

מצידי. בתיקון ס"ת ישן ס"א מצדי ובמסורת חסר יו"ד ע"כ ולא נמצא זה במסורתינו ולא בספרים שלנו כ"א מלא יו"ד. וכ"כ הרמ"ה בפירוש:

תברכני. הנו"ן בדגש וכ"כ החזקוני ועיין ן' עזרא ומכלל יופי:

פסוק כא

ואמשך. שרשו משש והיה ראוי להדגש כחבריו של פרשה והוקל. שרשים שרש משש. וכן כתב ן' עזרא ועיין מ"ש במאמר המאריך:

האתה זה. הזי"ן בלא דגש:

פסוק כב

הקל קול יעקב. מלת הקל חסר וא"ו לפי כשקל קול יעקב בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אז [אין] ידי עשו שולטות עיין יפה תואר בב"ר פ' ס"ה סימן י"ו ובע"י בפירוש אגדות ירושלמיות סוף ר"ה:

פסוק כד

הגשה. חסר יו"ד וכ"כ הרמ"ה ז"ל והגימ"ל דגושה:

ויבא לו יין. כתב המדפיס במקרא גדולה שהוא מלרע ואנחנו מצאנוה בכל הספרים מדוייקים מלעיל וכ"כ אור תורה והאי דכתיב במסורה דדפוסא כל ויבא מלרע בר מן חד מלעיל נראה לי דמשבשתא היא דהא איכא וגם הוא חכם **וְיָבֵא רע** (ישעיהו ל"א:ב') שהוא מלעיל בכל ספרים מדוייקים ובמקרא גדולה בס' ויקהל נסדרה מסרה הנזכרת והם נ"א ויבא ולא איירי מידי ממלעיל ומלרע:

פסוק כו

ושקה לי. במקצת ספרים הוא"ו במאריך והשי"ן בשוא ופתח. וכן כתב בעל לוית חן פ' י' משער הראשון וכן כ' בס' דקדוק ישן ועיין מ"ש בשופטים ה' על ושבה שביך וכן כתב אור תורה שכן הוא בכל ספרי ספרד וירושלמיים ובהללי. ולמ"ד לי דגושה כמ"ש במכלול דף ק"ו:

פסוק כז

ויברכהו. הרי"ש בשוא לבדו כמנהגנו:

ברכו. הרי"ש בשוא לבדו כמנהגנו:

פסוק כח

ויתן לך. היו"ד במאריך וסמוך כן הוא לבן אשר ובמדוייקים:

מטל השמים ומשמני הארץ. קצת מהנקדנים מדגישים השי"ן ואומרים שהמ"ם היא שימושית ודגש השי"ן להורות על נו"ן מן. ודברי הבאי הן שהשם משמן כמו ומשמן בשרו ירזה והשי"ן בשוא נח וכך תבין מפי' ן' עזרא שכתב מ"ם מטל מושך עצמו ואחר עמו והן הן דברי רד"ק שכתב בפירוש החומש מ"ם מטל עומד במקום שנים כאלו אמר

וממשמני הארץ ע"כ. וזה שלא כפירוש החזקוני שכתב הנה משמני הארץ מקצת ארץ ישראל שהיא שמני הארץ:

פסוק כט

וישתחו לך לאמים. וישתחוו ק' וזו היא מסורת הרמ"ה ז"ל וישתחו לך לאמים חד וא"ו כתיב בסוף תיבותא וקרי באימוץ וחסר וא"ו תניין בתריה ומסר עליה וישתחו כתיב וישתחוו ק' ותרין כתיב בהדין פסוק קדמאה חסר וא"ו בתראה כדאמרן תניין מלא תרין וי"ן בסוף תיבותא חד קרי וחד לא קרי וכל לישנא באורייתא דכותיה בר מן ב' חסרים וא"ו בתראה. קדמאה רפי ולעתיד בתראה דגש לשעבר וסימן וישתחו לך לאמים. ויקדו וישתחו דויאמרו שלום לעבדך לאבינו. ומסר עליה תלתא כתיב חו וקרי חוו ושארא אורייתא בלשון רבים בין לעתיד בין לשעבר מלא תרין וי"ן בסוף תיבותא כתיב ע"כ. ובמקצת ספרים כתיבת יד ליכא הכא שום מאריך לא ביו"ד ולא בתי"ו וכן הוא וישתחוו השני שבפסוק וכן מצאתי בחילופים כתיבת יד אליבא דבן אשר אעפ"י שאינו נראה כן בחילופי הדפוס:

ארריך ומברכיך. מלא יו"ד וכ"כ הרמ"ה ז"ל ג' בלישנא מלא יו"ד וסימן ואברכה מברכיך לך לך ומברכיך ברוך דהכא ומברכיך ברוך דבלק:

פסוק לא

תברכני. הנו"ן בדגש כחברו דלעיל:

פסוק לג

גדלה. הגימ"ל בדגש וכן חברו שבסמוך:

ויבא לי. רפה למ"ד לי:

בטרם תבוא ואברכהו. הוא"ו בקמץ ובמסורת ב' אחד קמץ ואחד פתח וסימן בטרם תבא ואברכהו. וחברו ואברכהו וארבהו (ישעיה נ"א). וכתב הראב"ע בטרם תבא ואברכהו הוא"ו בקמץ בעבור היותו פועל עבר ר"ל שהוא"ו הוא להפוך והדגש שצריך לבא אחריה הוטל תחת הוא"ו מפני האל"ף שהיא גרונית דאילו היה בפתח גדול היה לעתיד כמו ואברכהו וארבהו כי הוא עתיד במקום עבר כמו שכתב רד"ק שם והראב"ע:

גם ברוך יהיה. חד מאלפא ביתא מן ב' ב' לא נסבי' וא"ו ומטעים בהון וסימן נמסר במסורה רבתא אות וא"ו:

פסוק לד

ויצעק צעקה. סימן עשו ויצעק צעקה. מרדכי ויזעק זעקה. אורייתא ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו. עזרא ואת זעקתם שמעת על ים סוף. והלין פסוקים סימן צחק עשה לי אלהים כל השמע יצחק לי. זבדני אלהים אתי זבד טוב:

ברכני גם אני. בשוא לבד הרי"ש כמנהגנו:

גם אני. הגימ"ל רפה:

פסוק לו

זה פעמים. הפ"א רפה:

פסוק לז

ולכה אפוא. דין לחוד עם ה"א כתיב בסוף תיבותא באורייתא. ועיין מ"ש הבחיי:

פסוק לח

הברכה. הה"א בגעיא והבי"ת בשוא לבדו ורפה בספרים מדוייקים וכן הוא במכלול דף ס"א ובמעשה אפוד פ' ל'. וברב פעלים לא כמנחת כהן שכתב הבי"ת בשוא ופתח:

פסוק לט

השמים מעל:

פסוק מ

ועל חרבך תחיה. חצי הספר בפסוקים:

ואת אחיך תעבד. חסר וא"ו וכל אורייתא דכותיה ובב"ר פ' ס"ז אמר רב הונא אם זכה תעבוד ואם לא תעבד. ויש נוסחא אחרת שם עיין יפה תואר סימן ו' ומתנות כהונה:

פסוק מא

ברכו. הרי"ש בשוא לבדו כמנהגנו:

ואהרגה. הוא"ו בשוא והאל"ף בפתח. חזקוני:

פסוק מו

קצתי. קו"ף זעירא ועיין מ"ש רבינו בחיי:

בחיי. הבי"ת רפה:

פרק כח

פסוק ה

את יעקב. הקו"ף בזקף קטון והבי"ת בלא פשט:

פסוק ו

וירא עשו. ברביע:

בברכו. הבי"ת בקמץ רחב ובמאריך בכל הספרים והרי"ש בשוא לבדו במקצתן. ומקצתן בשוא ופתח וכבר כתבתי מזה בריש פרשת לך לך:

פסוק ט

את. במקף:

מחלת. הנוסחא בספרים מדוייקים ובדפוס קדמון המ"ם בקמץ וכן כתב אור תורה. והחי"ת בשוא ופתח בכל הספרים והמדפיס כתבו בשוא לבדו וכבר השיג עליו בעל אור תורה:

פסוק י

ויצא. בספר תגי ויצא יעקב סדור ולא פתוח ולא סתום תרתין פרשייתא אית באורייתא דלית להון פסיקא לא פתוח ולא סתום. ויצא יעקב ויחי יעקב ע"כ. וכתוב בהגהה מיימונית פ"ח מהלכות ספר תורה מה שכותבים מקצת נקדנים ב' פרשיות בתורה דלית פיסקא ברישייהו. ויצא. ויחי. לא כוונו כי בתחילת ויצא יש פ' סתומה כדאיתא בב"ר בויחי יעקב מפני מה פרשה זו סתומה מכל פרשיות שבתורה וכו' ואילו בויצא לא הזכירו מזה כלום. וכן בדקתי בספרי אספמייא אשר יצא להם שם במעלותם ואין לפקפק בהם עכ"ל. וכן כתב הרב מזרחי ריש פרשת ויחי והאמת הוא כי מה שכתבו על פרשת ויצא אין בה פיסקא ר"ל בגווה ופרשת ויחי ר"ל ברישא וכתב אור תורה שכן מצא בכל ס"ס ומצריים והללי. ועיין מה שאכתוב בריש פרשת ויהי מקץ:

מבאר שבע. במקרא גדולה השי"ן בפתח וכתוב שם חד מן פתחים דספ' עכ"ל ובכל הספרים בקמץ וכן דינו מפני ההפסק וכן כתב אור תורה **שָׁבַע** השין בקמץ ובס' חתן דמים כתוב דשין שבע בסגול והרבה על זה דברים ואת כלם ישא רוח:

פסוק יב

השמימה. בלא פשט:

פסוק יד

ובזרעך. אין בוא"ו מאריך:

פסוק טו

אעזבך. כתב המכלול דף ה' בספר ירושלמי כי לא אעזבך בחטף קמץ פ"א הפועל וכן אעבדך שבע שנים והוא זרות גדול אצלי והחזקוני כתב על אעבדך הבי"ת בחטף קמץ:

פסוק טז

וייקץ יעקב משנתו. בכל ספרים מדוייקים בשני יודי"ן. ומה שכתב בעל מכלל יופי בא ביו"ד האיתן לבד טעות הוא ודבריו לקוחים מהמכלול דף קכ"ט וכן משמע מהגהת המדקדק שם וגם מהגהתו בשרשים שרש יקץ ואין לסמוך עליהם בזה. עתה באו ונסמוך על מה שכתבתי בפ' נח על פסוק וייקץ נח בשם הרמ"ה ז"ל שהיה רב מובהק ודבריו מדוקדקים בכל מקום ובפרט במלאכת הגהת התורה כי לכך בא וזהו אומנותו לברר האמת ע"פ הספרים המדוייקים ואין לטעות בהוראותיו דודאי דק ואשכח. ועוד כי כל המסורות מסכימות דליכא בקריאה רק תלתא חסרים וסימנהון ויקץ שמשון. תניינא ויקץ שלמה. ויקץ כישן. כל זה ראיתי במסורת הדפוס תילים ע"ח ומסורות אחרות בספרים כתיבת יד בשופטים י"ו ובמלכים א' ג', גם המסורה קטנה ריש פרשת ויהי מקץ על פסוק וייקץ פרעה נמסר כל אורייתא כ"כ:

פסוק יז
זה. ברביע לא בזקף קטון:

פסוק יח
ויצק. כתב אור תורה הצד"י רפה וכן ראיתי בס"א כ"י ובספרים אחרים בדגש כמנהגו ועיין פ' וישלח סימן ל"ה על ויצק:

פסוק כ
לחם. בתביר לא במאריך:

פרק כט

פסוק א
ארצה בני קדם. הבי"ת רפויה בנוסחאות כתיבת יד ובלא מאריך בנו"ן ואין כאן דין אתי מרחיק כמו עשה פרי שבני קדם נחשבות כמלה אחת מפני המקף שביניהם המחברן כמו שכתב המכלול בכלל אתי מרחיק על פסוק חקרנוה כן היא (איוב ה') ונמצא שיש הפסק בין שני הטעמים יותר ממלך אחד כמו ועשית פרכת:

פסוק ב
והנה שם. הנו"ן דגושה:

פסוק ג
וגללו. הלמ"ד בשוא לבדו כמנהגנו:

פסוק ו
רחל בתו באה. מלרע:

פסוק ח
וגללו. הלמ"ד בשוא כמנהגנו:

פסוק ט
ורחל באה. מלעיל:

פסוק יג
ויהי כשמע. בס"ס הכ"ף דגושה ומתחלפת כשמוע ועיין מ"ש בפ' וירא על ויהי כהוציאם. ושופטים ז' על ויהי כשמע גדעון:
ויביאהו. מלא יו"ד כתיב וכל שארא באורייתא חסרים:

פסוק יז
ועיני לאה רכות. כתב הראב"ע ובן אפרים אמר שהוא חסר אל"ף וטעמו ארוכות והוא היה חסר אל"ף ע"כ ושארי ליה מאריה דבן אפרים לא היה חסר רק מלא חכמה ודעת ורמז בזה להא דאמרינן בפ' יש נוחלין אמר ר' אלעזר שמתנותיה ארוכות בכהונה ולויה ומלכות ודמיא להא דאיתא בב"ר שם הגדולה לאה גדולה במתנותיה ע"כ:

פסוק יח
אעבדך. אין בבי"ת פשט:

הקטנה. הנו"ן דגושה:

פסוק כא
הבה את אשתי. מלרע:

ואבואה אליה. מלא וא"ו וכל שארא באורייתא חסרים:

פסוק כה
זאת. הזי"ן דגושה:

פסוק כז
גם. הגימ"ל בדגש:

אשר. בגלגל לא במקף:

פסוק כח
וימלא. הלמ"ד בצירי:

לו לאשה. לו הלמ"ד רפה:

את רחל בתו לו לאשה. במקצת ספרים אין בהם מלת לו אבל בכל ספרי אספמיא כתיב לו וכן בס' ר"מ ור"ג:

פסוק ל
גם. הגימ"ל בדגש:

פסוק לא
כי שנואה לאה. כתב הרמ"ה ז"ל מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא מלא וא"ו בר מן חד קרי בחירק ומלא יו"ד וסימן והיה הבן הבכר לשניאה ותימא כי בב"ב פ' יש נוחלין דרשו על לאה כי שנאה כתיב חסר וא"ו עכ"ל ועד שהוא תמה על המדרש תמה אני עליו דלאו בפי' איתמר ולא מכללא איתמר מדרש זה דהכי אמרינן התם ועיני לאה רכות מאי רכות אילימא רכות ממש פי' עיניה נוטפות דמעה אפשר בגנות בהמה לא דבר הכתוב בגנות הצדיקים דבר הכתוב אמר ר' אלעזר שמתנותיה ארוכות רבא אמר לעולם רכות ממש ולא גנאי הוא לה אלא שבח הוא לה שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו אומרים ב' בנים יש לה לרבקה ב' בנות יש לו ללבן גדולה לגדול וקטנה לקטן וכו' היתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה. והיינו דכתיב וירא ה' כי שנואה לאה מאי שנואה אילימא שנואה ממש אפשר בגנות בהמה טמאה וכו' אלא מאי שנואה ששנואים מעשי עשו בעיניה ע"כ והרב ז"ל חשב דבעל המאמר דריש שנאה חסר וא"ו כלומר **שָׂנְאָה** לאה מעשי עשו ונ"ל דתלי תניא בדלא תניא ולעולם לא עלה על דעת בעל המאמר לדרוש שנאה חסר הפך כל הספרים והמסורת אך נוכל לפרש כוונת המאמר כי להיות ששנואים

מעשי עשו בעיניה ודמעתה על לחיה מצויה תמיד גם היא היתה שנואה בעצמה כדרך מרי נפש ששונאים את עצמן וגם שנואה מאחרים כדרך העולם שבורחים ומרחיקים את עצמן מהעצבים והנאנחים כדי שלא יגרמו להם עצבות שהאנחה שוברת חצי גופו של אדם ובעבור זה זכתה שיפתח ה' את רחמה קודם רחל והשתא אתי שפיר טפי לישנא דוהיינו דכתיב וירא ה' כי שנואה לאה דדמיא פירושא דשנואה לאה לפירושא דועיני לאה רכות דהא והא מפני הבכיה דיקא נמי דקתני ששנואים מעשי עשו ולא קתני **שָׂנְאָה** לאה מעשי עשו. ויש סיוע לזה ממדרש רבה דאיתא התם כי שנואה לאה שעשתה כמעשה השנואים שהיתה אומרת להנשא לשונא נ"א שהיתה אמודה לשונא וכו' והיתה בוכה וכו' ובעל יפה תואר כיון לדעת זה בפירוש מדרש רבה אך לא הסכים לפרש כן הא דבפ' יש נוחלין אדרבא הקשה על המדרש דשונאה מיבעי ליה ולפי דרכנו לא קשיא מידי וגמרא ומדרש רבה כי הדדי נינהו לדרוש שנואה מלא כמו שהוא בכל הספרים והמסורת:

פסוק לד
קרא שמו. המאריך בקו"ף בספרים מדוייקים כ"י:

פסוק לה
ותעמד. חסר וא"ו וכ"כ הרמ"ה ז"ל כל תעמד ותעמד באורייתא חסר וא"ו כתיב:

פרק ל

פסוק ג
ותלד על ברכי. כתוב בספר מנחת כהן הכ"ף ברפה ע"כ. ודבריו תמוהין כי בכל הספרים הכ"ף דגושה וכן במסורת כל לשון ברכי ברכיו דגש בר מן שנים רפים כרעו על ברכיהם (שופטים ז':ו') הוא ברך על ברכוהי (דניאל ו':י"א) כמ"ש בשופטים:

פסוק ו
דנני אלהים. נו"ן שנייה דגושה וכן כתב בעל המסורת לית דגש וכתוב במכלול שקל **פְּעַל** פי' הדגש לחסרון הנו"ן הנוספת וי"א שהוא לתפארת לא לחסרון והוא הנכון:

פסוק ז
שפחת רחל בן שני ליעקב. הבי"ת בצירי בספרים מדוייקים ובלא מקף כמו בן שני ליעקב שבסמוך ובמקרא גדולה בצירי ובמקף וכתוב עליו כל בן מוקף פתח פירוש בסגול במ"ד והמקף טעות הוא ומה שכתוב עליו אין זה מקומו רק על **בן־ששי** שבפרשה כמו שכתב שם במסורת ועיין מ"ש בשמואל א' כ"ב:

פסוק ח
אלהים. בפסק:

פסוק יא
בגד. בא גד ק' וכן כתב הרמ"ה ז"ל חדא מלה כתיב וחסר אל"ף וק' תרתי בא גד עכ"ל והוא חד מן ט"ו מלין דכתיבין מלה חדא וקריין תרין וסימן נמסר במקרא גדולה ד"ה א' כ"ז ועיין בס' הזוהר פ' ויחי דף רמ"ד:

פסוק יד
וילך ראובן. אין כאן פיסקא כי בפרשה זו אין פיסקא כלל כ"ש בריש סדרא וכן כתוב בספר תגי ומאן דאמר וילך ראובן בימי קציר חטים פרשה טע':

פסוק טו
מן השדה. במאריך ובמקף:
בלילה הוא. ד' דסבירי' ההוא וכתיבי' הוא מסורת פרשה וירא:

פסוק יח
יששכר. כל אורייתא תרין שני"ן כתיב חד קרי בקמץ ודגש וחד לא קרי הרמ"ה ז"ל וכ"כ אבן עזרא בריש סדר ואלה שמות ורד"ק בד"ה א' ט"ו בשרש חצר ובמכלול דף צ"ד זה לשונו. ופעמים יהיו שתי אותיות הדומות סמוכות ויקראו הראשונה ולא השניה כלל כמו **מַחְצְצרִים** בחצצרות (ד"ה א' ט"ו) **ומחָיָאל** ילד את מתושאל **יראָיָה** בן שלמיה. וכן יששכר לקריאת בן אשר ע"כ וכתב עליו ר' אליה המדקדק שאין להביא ראיה מן מחייאל ומן יראייה שכן דרך אותיות יהו"א לפעמים לנוח ולא נמצאו רק כשלמים מחצצרים ויששכר:

פסוק כ
זבדני אלהים אתי. כתוב עליו במקרא גדולה מתחלפים אותי ע"כ ואין לספק בזה כי לא נמצא שום אותי מלא בכל התורה רק לא קדשתם אותי דסוף האזינו כמ"ש שם:
זבד טוב. ברוב הספרים הזי"ן בסגול וכ"כ רד"ק בשרשים **זָבָד טוֹב** בשש נקודות ויש ספרים בחמש נקודות:
הפעם. הפ"א בדגש:

פסוק כה
אל מקומי. בתיקון ס"ת ישן כתוב שנמצא מקמי חס' בס"א אבל הרמ"ה כתב שהוא מלא וא"ו:

פסוק כז
ויברכני. הרי"ש בשוא:

פסוק ל
גם אנכי. הגימ"ל רפה:

פסוק לא
תתן לי. הלמ"ד רפה:

פסוק לב
שה חום. במקף ולא במאריך בשי"ן. כן הוא בספרים ובחילופין כתיבת יד לבן אשר:

פסוק לג
איננו נקד. הללי חסר. ירושלמי מלא עד כאן לשונו. ובכל הספרים חסר כמו הראשון שבפסוק הקודם וכתוב עליו ב' חסרים ובענין גם הרמ"ה ז"ל כתב כל שה נקד וטלוא חסר וא"ו כתיב וכל נקד באורייתא דכותיה חסר:

פסוק לה
העזים. הזי"ן דגושה:

פסוק לו
הנותרת. בראשית רבה פרשה ע"ג ריש לקיש אמר נתרת כתיב כמא דאת אמר ונתור כיכיה ושיניה דקיסר בפרק אלו טריפות אבל במסורת כאן ובירמיה הנותרת ג' ב' חסר ואחד מלא וסימן צאן לבן. על פי השנים הנותרת פרשת בחקתי וחיל מלך בבל נלחמים (ירמיהו ל"ד:ז') בתראה מלא דמלא ושארא חסר וא"ו בתראה ע"כ וכן כתב הרמ"ה בתורה את צאן לבן הנותרת חסר וא"ו תניין ודכוותיה על פי השנים הנותרת:

פסוק לז
לבנה. הנו"ן בסגול:

פסוק לח
פצל. בכל הספרים הצד"י בצירי ובמקרא גדולה כתב המדפיס שהצד"י בסגול על משקל שבר כפר. וכל הנקדנים טועים ול"ד הוא הטועה כי דינו בצירי כמו שכתוב במכלול דף ע"ד ובלוית חן ריש פ' כ"א מהשער השלישי ע"ש:
בשקתות. בספרים שלנו הקו"ף בשוא ופתח ובמכלול דף קפ"ז מנאו עם דומים אחרים שהם בשוא לבד ונקראים כמו שוא ופתח מפני המאריך שבא עם החירק כמו שאכתוב בסיעתא דשמיא בשופטים ה':
ויחמנה בבאן לשתות. כתב במסורת ג' מלין אנדרוגינוס פי' דאית להון סימני דכר ונוקבא וסימנהון ויחמנה בבאן לשתות וישרנה הפרות (שמואל א ו':י"ב) ארבע מלכיות מגוי יעמדנה (דניאל ח':כ"ב) עד כאן. ואיכא אחריני כגון ותקרבו עצמות עצם אל עצמו (יחזקאל ל"ז:ז') וכן ואלמנותיך עלי תבטחו (ירמיהו מ"ט:י"א). ובעל המסורת הביא הני תלת לחוד דדמיין אהדדי לגמרי ביו"ד בתחילתן ונו"ן ה"א בסופן וקדים דכר לנוקבא ועיין במכלול בסוף ל"ב אבני הטור ובספר הרכבה אות וא"ו:

פסוק מ
ולא שתם על צאן לבן. מה שכתוב במסורת המסורת מאמר ח' וב' על דסבירין עם כמו ולא שתם על צאן לבן ועשית חסד על עבדך (שמואל א כ':ח') צריך להגיה וכן על דסבירין

עם וכו' והטו כמו ומלבד אלה נמצאו אחרים שבאו בלשון עם ויבאו האנשים על הנשים. נחה ארם על אפרים (ישעיהו ז׳:ב׳) ועי"ש על בניה תנחם (איוב ל״ח:ל״ב) כמ"ש רד"ק בשרש עלה. ולא מצאתי מסורת על ככה זולתי בחומש ישן כתוב באצבע וכ"כ שם. ולא שתם על צאן לבן ד' סבירין עם וקריין על וסימן ולא שתם. ועשית חסד. זכרה לי אלהי ע"כ. ואף גם זאת אינה דוקנית דמסר ד' ולא מנתה רק ג' ומה שזכרה ועשית חסד פסוק הוא בשמואל א' כ' ועשית חסד על עבדך וגו' זכרה לי אלהי הוא בנחמיה סוף סימן ה' זכרה לי אלהי לטובה כל אשר עשיתי על העם הזה וצ"ע מאי שנא הני מאחריני דכתב רד"ק ופי' סבירין יש מי שפירש לשון סברא ר"ל שלפי הסברא היה ראוי להיות כך. ור' אליה כתב כי הוא ענין מחשבה כוזבת ר"ל שהאדם חושב ומדמה בלבו כן ואינו כן וכן בלשון משנה סבור הייתי וכן בדניאל ז' ויסבר להשניה זמנין ודת וקרובים דברי זה להיות כדברי זה:

פסוק מא

המקשרות. המ"ם רפה ובמקצת ספרים המ"ם במאריך:

ליחמנה. המ"ם בצירי בס"ס ובדפוס קדמון וכתוב במכלול דף מ"ב שכן נמצא בספרים מדוייקים וכן הביאו בדף קכ"ד:

פסוק מב

ובהעטיף. במקצת ספרי הדפוס בפ' רבתי וכן ראיתי בתרי אלפא ביתא מאותיות רבתות שיש חילופים ביניהם במקצת אותיות. ובזאת הסכימו שהיא רבתי וכן הוא במסורה שנמסר ריש פרשת בראשית ובתיקון ספר תורה. אבל בהרבה ספרים מדוייקים כ"י ודפוסים קדמונים אינו כן גם המסורת דריש ד"ה לא מנאה עם אותיות גדולות ובחילופים כ"י הוא"ו והטי"ת לבדם במאריך לב"א וכן הוא במדוייקים:

פרק לא

פסוק א

וישמע. רביע במ"ם:

את כל הכבד. בלא מקף בין את למלת כל:

הכבד. חסר וא"ו ושאר לישנא דכבוד באורייתא דכ"ף דידיה בקמץ מלא:

פסוק ב

והנה איננו עמו כתמול שלשום. שניהם מלאים. כי איננו אלי כתמל שלשם שניהם חסרים. כך הם בכל ספרים מדוייקים וגם בהעתק הללי וכתוב שם שלשום ב' מלאים בתורה וסימן וירא יעקב. פן ירדף גאל הדם (פ' שופטים). והמדפיס טעה על כתמול הראשון שכתבו חסר וטעה גם כן במה שכתב עליו ז' חסר וכן במלכים ה' י"ג כתב כתמל ח' בקריאה וחסר ובכללם הביא אך רחוק יהיה ביניכם וביניו וגו' מתמול שלשום (יהושע

ג:ד) שאינו ראוי להמנות עם האחרים שהרי כתוב מתמול במ"ם והוא מלא בכל הספרי' והאחרים כתמול בכ"ף. וכתב אור תורה שהמסורה כאן ז' בקריאה ו' מלאים וא' חסר וזאת נ"ל עיקר. אחר שכתבתי זה בא לידי לשון הרמ"ה ז"ל וזה תוארו. כתמול שלשום דוירא יעקב מלא וא"ו כתיב וכל תמול כתמול מתמול דכותא מלא וא"ו באורייתא בר מן ד' חסרים וא"ו ומסר עליה' ד' חסרי' בליש' וסימן כתמל דראה אנכי את פני אביכן. מתמל דואם שור נגח הוא. מתמל דלנס שמה. מתמל דוזה דבר הרוצח דכי יכרית. מכלל דשאר אורייתא מלאים עכ"ל וכן מצאתי במסירת כתיבת יד פרשת שופטים כתמל מתמל ד' חסר והם ד' הנמצאים כמ"ש הרמ"ה ז"ל ועיין ג"כ במסרה גדולה מלכים ב' י"ג ושמואל ב' ג' על מלת שלשום:

פסוק ג

שוב אל ארץ אבותיך. דין לחוד מלא וא"ו ומלא יו"ד כתיב באורייתא וכל שארא חסר וא"ו ומלא יו"ד אבתיך כתיב:

פסוק ו

ואתנה. בציר"י וכ"כ במכלול דף רכ"ב. וברב פעלים ולוית חן ש' ב' פ"ה ובספר א' קדמון כתיבת יד התי"ו בסגול ועיין מ"ש בס"ד ביחזקאל י"ג ול"ד:

פסוק ז

התל בי. הה"א בצירי בכל הספרים והנח תמורת הדגש שראוי להיות בתי"ו כי הוא עבר מן הדגוש. והמדפיס הרבה דברים ולב הותל הטהו:

והחלף. החי"ת בחטף סגול וחסר יו"ד וכ"כ הרמ"ה ז"ל חסר יו"ד כתיב:

פסוק ט

את מקנה אביכם. ליתּ כתיב מ"ם בנקבות:

פסוק י

ואשא עיני. השי"ן במאריך והנו"ן בתביר לא בזקף קטון:

פסוק יד

ותאמרנה. מסיר עלי' ליתּ כותיה מלא בתורה כלומר מלא ה"א מכלל דשאר אורייתא חסר ה"א כתיבין ונו"ן פשוטה. ונוסחי דיקי נמי בכולהו הכין דיקי:

פסוק יז

הגמלים. הגי"מ"ל דגושה:

פסוק יח

ואת כל רכשו. בתיקון ספר תורה ישן כתוב רכושו לפי רוב הספרים ולפיכך רכושו מלא ע"כ. וכבר כתבתי בפ' לך לך סימן י"ד בשם הרמ"ה שהוא חסר והכי ק"ל חסר:

פסוק כד
ויבא אלהים אל לבן הארמי. עיין מ"ש לעיל בפרשת וירא על פסוק ויבא אלהים אל אבימלך:

פסוק כו
ותנהג את בנתי. חסר וא"ו וכן כתב הרמ"ה ז"ל:

פסוק כז
בשמחה ובשרים. דין לחוד חסר יו"ד קדמאה בלשון שירה בלישנא באורייתא:

פסוק כח
לנשק לבני ולבנתי. חסר וא"ו וכל לישנא דכותא חסר:
הסכלת עשו. עיין מ"ש בירמיה כ"ב:

פסוק כט
יש לאל ידי. ואין לאל ידיך דפרשה כי תבא וכל כיוצא בהן חול מס' סופרים פ"ד:

פסוק ל
גנבת. הגימ"ל רפה:

פסוק לא
את בנותיך. בהעתק הללי בנתיך. ירושלמי בנותיך מלא עכ"ל. וכן הוא מלא בכל הספרים והוא חד משלשה מלאים על פי המסורת בכל המקרא וכ"כ הרמ"ה ז"ל וכל לישנא דכותיה באורייתא חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיבי בר מן חד מלא דמלא וסי' פן תגזול את בנותיך דויען יעקב ויאמר ללבן שהוא מלא וא"ו ומלא יו"ד ועיין מ"ש בפ' בראשית על פסוק ויולד בנים ובנות:

פסוק לב
גנבתם. הגימ"ל דגושה והתי"ו בפתח:

פסוק לד
הגמל. הגימ"ל דגושה:

פסוק לה
כי לוא אוכל לקום. חד מן תרין מלאים בוא"ו ואל"ף באורייתא וחברו אם לוא יגיד דפרשה ויקרא עיין שם וכן כתב הרמ"ה ז"ל:

פסוק לו
מה פשעי מה חטאתי. ראיתי בתיקון ס"ת ישן כי במדוייק נמצא ומה חטאתי ע"כ. ובחומש ישן כתוב בידי אדם נכתב בצדו בס' ר"מ נמחק' וא"ו. ובספר אספמיא איננה כלל. ובספר ר"ג ישנה ע"כ. ואולם מפי המסורת ידענו שהיא בלא וא"ו שכן נמסר בס' ואלה שמות ח' פסוק דאית בהון מה מה ד' בתורה וד' בנביאים וכתובים וזה אחד מהם וכן מסר הרמ"ה ז"ל:

פסוק לט
גנבתי יום וגנבתי לילה. פעול מבנין הקל לנקבה עם תי"ו הסמיכות ובתוספת יו"ד והיה ראוי לינקד הנו"ן בשורק לכן לפי דעתי השוא נע כי השלש נקודית במקום תנועה גדולה וזה כלל בכל המלות שהם חסרי אות השורש או הבנין או המשך שהתנועה קטנה עם המאריך נדונית כתנועה גדולה כמו **יְשַׁמְךָ** אלהים וגו' **יְגָרְךָ** רע וכן **גְּבֶלֶךָ** לגירסת הספרים שהוא במאריך **הַשְׁמִדְךָ ויאכְלְךָ להיטְבְךָ** ודומיהם רבים וכן כתב לי בתשובה החכם ר' שלמה עכו הספרדי ז"ל עיין בספר מסורת המסורת דבור רביעי וחמשי ומ"ש בפרשת בהעלתך אצל אספה לי ועוד אדבר בענין זה במאמר המיוחד קראתיו מאמר המאריך ושם הארכתי:

פסוק מא
ותחלף. הלמ"ד בצירי חזקוני:

פסוק מב
לולי אלהי אבי. כן כתיב לולי ביו"ד בספר ר"ג ובס' ר' יהודה וכן הכריע הרמ"ה ז"ל כמ"ש בפ' מקץ אצל לולא התמהמהנו:

פסוק מג
הבנות בנתי. חסר וא"ו ממלת בנתי ועיין מ"ש לעיל על ותנהג את בנתי:

פסוק מד
ועתה. ברביע לא בזקף גדול:

פסוק מה
וירימה. בהעתק הללי וירימה ירושלמי וירמה ואומר המסורה לית חסר עכ"ל. ובכל הספרים שלנו מלא ונמסר עליו לית ומלא וזה לשון הרמ"ה ז"ל וירימה מצבה מלא יו"ד בנוסחי דייקי ומסורה דמסר' ביה לית כותיה וחסר יו"ד שבושא הוא דנוסחי דייקי במסורת קדמיתא דיקי:

פסוק מז
יגר שהדותא. בספר ר"ג כתיב סהדותא בסמ"ך ונתן טעם לדבריו כי במסורת הגדול אינו מנוי במנין הכתוב שי"ן וקריה סמ"ך לפיכך נראה לו שהוא בסמ"ך. כן מצאתי בחומש קדמון כ"י וזה שבוש גדול הוא כי מצאנו ג"כ הנה בשמים עדי ושהדי במרומים (איוב ט"ז:י"ט) בשי"ן ולא נמנו במסורת הנזכרת כי אינם ענין להם כלל שהם היו ראויים להיות בסמ"ך כאחרים שנמצאו בשרשם ויצאו מכלל חבריהם ויש איזה מהם שלא נמצא לו חבר הכי קים ליה למסורה שהיה ראוי להכתב בסמ"ך מה שאין כן אלו. וגם שכל לשון סהדותא בלשון תרגום כתוב בסמ"ך ואין לנו להשוות לשון הכתוב בתורה ללשון תרגום כי לשון תורה לחוד ולשון ארמי לחוד ועיין עוד מ"ש באיוב ט"ז:

פסוק מח

גלעד. בתקון ס"ת ישן גל עד תרין מלין ע"כ. ואין כן בספרים שלנו:

פסוק נ

תענה. בכל ספרים מדוייקים כ"י הנו"ן בסגול וכן תענה אתו (פ' משפטים) ובעל אור תורה הביא מסורות חלוקות והאריך כאן ובפרשת משפטים. ופסח על שתי הסעיפים סוף דבר נתישב למסורת א' שאומרת תענה ב' אחד סגול ואחד צירי אם תענה את בנותי בסגול אם ענה תענה בצירי. ואולם בספר דקדוק כתיבת יד ישן מצאתי כתוב בלשון הזה כל מקום בכפל לשון כמו ענה תענה וכן נקה לא ינקה הכה תכה וכיוצא בהן הראשון קמץ והשני פתח:

פסוק נב

אני. בקמץ האל"ף שלא בהפסק ומלעיל ואחרים כמוהו כמו שהובא במכלול דף רס"ב:

ואם אתה. מלרע שאין בו רק התלשא שהיא לעולם בראש המלה ואינה עושה מלעיל וכן הוא בספרי ספרד בתלשא אחד בלבד ובמקרא ישנה כתיבת יד וגם במקרא גדולה מהדפוס יש ב' תלישות אחת על האל"ף ואחת על התי"ו אולי עשו כן להודיע שהוא מלרע כמו שעושים במלות שצריך להיות עליהם זרקא או פשט אחד שעושים עליהם שנים להודיע שהם מלעיל כמ"ש במלת וככה בפרשת בא:

פסוק נג

אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם. מס' סופרים פ' ד' אלהי אברהם קדש. אלהי נחור חול. אלהי אביהם חול. וכך הן דברי רש"י ז"ל. אבל בבראשית רבה אלהי אברהם קדש. אלהי נחור חול. אלהי אביהם משמע קדש וחול. ופי' כמוהר"ר שמואל יפה תוארו שמשמעו לכאורה קדש והוא חול לפי האמת ונמחק. ויותר מחוור בעיני מה שפירש מהר"ר ישכר במתנות כהונה שמשמעו לפי האמת קדש וחול כי תרח אבי אברהם מתחלה היה עובד ע"ז ולבסוף חזר למוטב כמו שפי' רש"י בפ' לך לך בפסוק ואתה תבא אל אבותיך בשלום מלמד שעשה תרח תשובה ע"כ וכן בילקוט גריס משמע קדש ומשמע חול וזו היא גם כן גרסת החזקוני שכתב אלהי אביכ' משמע קדש וחול עד כאן וראיה גדולה לדבר שבמסכת סופרים בהאי פרקא איתא כי האי לישנא בפסוק אלהים לא תקלל שמשמש קדש וחול כמ"ש בפ' משפטים. וכן בפ' בקרב אלהים ישפט (תהלים פ"ב) משמש קדש וחול כדברירנא כל חד וחד בדוכתיה וקושטא דמילתא הכי הוא דכולהו משמשי קדש וחול על כן טוב ליזהר שלא למוחקן. ובהעתק של ר"מ הסופר כתוב כך למדתי מרבותי כשיש ספק לסופר אם השם קדש או חול יאמר לשם קדושת השם אם הוא קדש. ועיין מ"ש בפ' האזינו אצל ואין אלהים עמדי:

פרק לב

פסוק ג

מחנה. במאריך לא בתביר:

מחנה אלהים זה. הרי זה קדש מס' סופרים:

פסוק ד

וישלח. פתוחה:

יעקב. דויירא בתביר לא במאריך:

פסוק ט

אל המחנה. הה"א במאריך בספרים כ"י לא המ"ם:

והיה המחנה. בלא מאריך בה"א ולא במ"ם:

פסוק י

האמר. ב' וחסרים וא"ו וסימן האמר אלי שוב לארצך האמר לאביו ולאמו וכל אמר האמר באורייתא דכותא חסר ומסיר עליה כולהון חסרים במ"ב מלא ולא מסיימי ומסתברא בשאר' קריא דאילו כל אורייתא דנוסחי דיקי כלהון חסר וא"ו כתיב הרמ"ה ז"ל:

ואיטיבה. בהעתק הללי ואיטיבה ירושלמי ואיטבה ע"כ ובכל הספרים מלא ונמסר עליה לית ומלא וכ"כ הרמ"ה בהדיא ואיטיבה עמך מלא בתרין יודי"ן:

פסוק יא

כי במקלי. כתב רב פעלים שהבי"ת דגושה שלא כמנהג וכ"כ בס' דקדוק ישן ובכל הספרים רפה כמנהג:

פסוק טז

ועירם. בספרים כ"י מדוייקים העי"ן בשוא לבדו וכן כתב במכלול דף מ"ט ובלוית חן פ' י' שער א' ובספר רב פעלים:

פסוק יח

יפגשך. הגימ"ל בקמץ מעמד בטעם ורפה והיו"ד במאריך בספרים כ"י מדוייקים והיה ראוי להיות בקמץ חטוף שרשים ומכלול דף מ"ג וכן הוא לב"א ובס' דקדוק ישן כתוב כי יפגשך בקמץ חטוף שהוא כמו יפגש אותך וכל האומר יפגשך בקמץ רחב מעקם ע"כ ומנהגא דילן כקמחי:

למי אתה. בא בפתח ומלעיל בלי הפסק וזקף אבל היא מעמדת בטעם:

פסוק יט

שלוחה. בתיקון ספר תורה ישן ספר אחר שלחה עד כאן. ואין לספק בזה שהמסורת אומרת שלוחה ג' ב' חסרים ואחד מלא וסימן ואמרת לעבדך ליעקב. נפתלי אילה שלחה.

וראה והנה יד שלוחה (יחזקאל ב׳:ט׳). דנפתלי חסר. ויש לשון אחר החולק על אותו דיחזקאל אבל מה שכתבתי הוא העיקר ועיין עוד מ"ש בפרשת ויחי:

פסוק כג
ויקם בלילה הוא. ד' דסבירי' ההוא וכתיבין הוא וסימן במסורה פרשת וירא ושמואל א' י"ט:

פסוק כו
כי לא יכל לו. כתיב בתיקון ספר תורה יכל. במפתח יכול מלא ע"כ. ויש להוכיח שהוא חסר ממה שנמסר בפ' שלח לך ה' יכול מלאים בלישנא ואין זה במניינם גם הרמ"ה ז"ל כתב כי יכול נוכל לה דין לחוד מלא וא"ו באורייתא:

פסוק כז
אשלחך. בספרים כתיבת יד מאריך בשי"ן וכן הוא בחילופים לב"א:

פסוק כט
כי שרית עם אלהים. יש מרז"ל מפרשים אותו קדש ויש מפרשים אותו חול עיין ב"ר וחולין פ' גיד הנשה ועיין מ"ש סוף פ' ויצא:

פסוק לא
ויקרא יעקב שם המקום פניאל. קדמאה פניאל תניינא פנואל וסימן הרנינו:

פרק לג

פסוק א
וירא והנה. בגלגל לא במקף:

פסוק ד
צוארו. צואריו ק' ע"פ המסורת וכ"כ החזקוני ויש בו דרש בס' הזוהר ועיין מ"ש בפ' ויגש בס"ד:

וישקהו. נקוד שש נקודות נקודה על כל אות ב"ר ושיר השירים רבה על צוארך כמגדל השן וספר הזוהר וספרים אחרים שכתבתי בפ' לך לך על ביני וביניך ובפרקי ר' אליעזר אל תקרי וישקהו אלא וישכהו וכו'. ועיין עוד בזוהר פ' משפטים דף קכ"ד:

פסוק ה
אלה לָךְ. הלמ"ד בדגש:

פסוק ח
פגשתי. הגימ"ל בקמץ בכמה ספרים כתיבת יד מדוייקים ובדפוסים ישנים וכ"כ א"ת ודלא כהגהת המדפיס:

פסוק י
כי על כן. כי בגלגל לא במקף וכן הוא בחילופים כ"י לב"א:

כראת פני אלהים. הרי זה חול מס' סופרים פ"ד:

פסוק יב
לנגדך. הגימ"ל רפה:

פסוק יג
הילדים. כל הילדים שבמקרא הה"א בלא געיא מכלול:

פסוק כ
אל אלהי ישראל. עיין מ"ש בירמיה כ"ג ע"פ ה' צדקנו:

פרק לד

פסוק ג
ויאהב. בספרים כ"י המאריך בוא"ו לא ביו"ד וכן לב"א:
את הנער. לב הנער. הנערה ק' וכן השני והשלישי ובמסורת כל אורייתא חסר במ"א וענשו אותו מאה דפ' כי תצא וכמ"ש שם וה"א לבדה במאריך וכן כולם במדוייקים:

פסוק ה
והחרש. חסר יו"ד ובמסורת כ"י ב' חסר בתורה וסימן והחרש יעקב והחרש לה אביה. וכן במסורה אחריתי ז' בלישנא חסר עיין במ"ג וגם הרמ"ה ז"ל הביא באורייתא חסר יו"ד כלשון מסרתנו ואח"כ כתב הלין ד' בלשון החרשה באורייתא חסרים יו"ד וכל לישנא דקריא רי"ש דידיה בחיר"ק מלא יו"ד ואם החרש יחריש לה אשה החרש חסר וקרי רי"ש דידיה צירי יחריש חירק ומלא יו"ד ככללא דאמרן:

פסוק ז
כשמעם ויתעצבו. חד מן פסוקים דלית להון הכרע אליבא דר' תנחומא בירושלמי פ' אין מעמידין עיין ביפה מראה שם ומ"ש בפ' וילך:
ויתעצבו. הצד"י דגושה:

פסוק ט
בנתיכם. הבי"ת דגושה:

פסוק יב
הנער. הנערה ק':

פסוק יד
לתת את אחתנו. חסר וא"ו וחסר יו"ד וטעה המדפיס שכתבו ביו"ד והוא עצמו מסר עליו ב' חסר דחסר וגם בסוף פ' חיי שרה ע"פ אחתנו את היי וגו' נמסר שם אחתנו ג' בספרא ב' חסר וא' מלא וסימן אחתנו את היי לאלפי. לתת את אחתנו. הכזונה יעשה את אחותנו מלא וכך הם בספרים כ"י ודפוס קדמון ובהעתק הללי וכ"כ הרמ"ה ז"ל הכזונה יעשה את אחותנו דין לחוד מלא וא"ו כתיב וכל שארא באורייתא חסרים וא"ו כתיב:

פסוק טו
בזאת. בטפחא:

פסוק יח
וייטבו דבריהם. הטי"ת בשוא לבדו וכתוב במכלול דף קכ"ד העמדת היו"ד הנוספת בגעיא להורות על יו"ד הפועל הנחה:

פסוק כ
ויבא חמור ושכם בנו וגו'. סימן חילוף ויבא חמור עירם עירם וישמעו עירו עירו:

פסוק כא
שלמים. כתב ר' אלייה המדקדק בס' טוב טעם פתח ולוית חן שער ב' פ"ז שהשי"ן בגעיא וכן הוא במדוייקים:
נקח לנו. במקצת ספרים במאריך בנו"ן לא בקו"ף:

פסוק כב
אך בזאת יאתו. בתיקון ס"ת כתב יאתו במפתח יאותו מלא ע"כ וכל הספרים שלנו הם כמ"ש הרמ"ה ז"ל וז"ל. אך בזאת נאות לכם מלא וא"ו כתיב אך בזאת יאתו חסר וא"ו כתיב אך נאותה להם מלא וא"ו כתיב:
בהמול לנו. בהעתק הללי בהמל ירושלמי בהמול עכ"ל ובכל הספרים מלא וכן ראוי להיות שלא נמנה עם החסרים בלישנא וסימן נמסר במסורה גדולה ערך מל ודע כי במסורה הנזכרת נמנה בכלל החסרים ואם לא תשמעו אלינו להמול וטעות הוא בלי ספק כי בכל הספרים וגם בהעתק הללי מלא וצריך לשי' במקומו להמל לכם כל זכר שהוא חסר בהללי ובכל ספרים וכן מצאתי מסורת כ"י להמול ב' חד חסר וחד מלא והם כמ"ש. אחר כך שמח לבי ויגל שכוונתי למה שכתב הרמ"ה וז"ל. כללא דמלתא כל המול ימול בהמול להמול מלאי' וא"ו בר מן חד חסר להמל דאך בזאת נאות. עוד יש לדעת כי לפי דעתי נפל טעות אחד במסורה זו שנמסר ה' חסר בלישנא ויש לנו עוד שנים חסרים והם כאשר הם נמלים דפ' וישלח וימלו כל זכר דוישמעו אל חמור וצריך להגיה ז' חסר בלישנא וכן במסורה קטנה שבמקרא גדולה אצל להמל לכם כל זכר מסור עליו ז' חסר בלישנא ושנים אלו כתבן ג"כ הרמ"ה בפרטי החסרים:
כאשר הם נמלים. חסר וא"ו ומלא יו"ד ומ"ש המדפיס שמצא בספרים מדוייקים אין לחוש עליו:

פסוק כה
בהיותם. הה"א בשוא לבדו ולא כהגהת המדפיס בשוא ופתח:
שני בני. בס"ס ובדפוס קדמון במקף לא בגלגל למלת שני:

פסוק כח
אשר בעיר. במקף ובלא טעם אחר במלת אשר:

פסוק כט
שבו. ד' מלרע וסימן מסרתי בד"ה ב' כ"ה:

פסוק ל
ובפרזי. הזי"ן דגושה:

ונאספו. הפ"א רפה:

פסוק לא
הכזונה. במכלול דף ס"א נמנה תיבה זו עם אחרות שהן רפות ובלא געיא. ובנוסח אחד מאותיות רבתות הזי"ן רבתי אבל בכמה ספרים כתיבת יד מדוייקים ודפוסים ישנים אינה רבתי. גם לא נמנית במסורת שלנו ריש ס' בראשית וריש ד"ה באלפא ביתא רבתות:
אחותנו. בהעתק הללי אחותנו ירושלמי אחתנו ובכל הספרים מלא בוא"ו וכן ראוי להיות ע"פ המסורת וכמו שכתבתי על פסוק לתת את אחתנו:

פרק לה

פסוק א
בית אל. תרתי מילי ברובא דספרי כמ"ש ריש פ' לך לך:

פסוק ב
הסרו. בכל הספרים וגם בהעתק הללי חסר יו"ד ותימא על המדפיס שכתבו ביו"ד והוא עצמו מסר עליו ב' חסר וחברו ערלת לבבכם (ירמיהו ד':ד') ושם כתוב והסרו בוא"ו וכן כתב הרמ"ה ז"ל הסרו את אלהי הנכר חסר יו"ד כתיב גם בספר מנחת כהן כתוב כאן א' וחסר יו"ד בתורה:
בתככם. הכ"ף בשוא לבד כמנהגנו:

פסוק ה
סביבותיהם. בהעתק הללי סביבותיהם ירושלמי סביבתיהם עד כאן לשונו. עוד ראיתי חילופים אחרים בתיקון ספר תורה ישן אבל בכל הספרים שלנו בוא"ו וכן במסורת כתיבת יד ב' מלא דמלא וסימן ויהי חתת. ויעזבו את ה' אלהי אבותם (שופטים ב':י"ב) וכן הוא במסורה שלנו בשופטים גם הרמ"ה ז"ל כתב סביבותיהם דויהי חתת אלהים מלא דמלא כתיב מלא וא"ו ותרין יודי"ן ותרין חסרין וא"ו ומלאים תרין יודי"ן וסימן אשר סביבתיהם דויקח קרח ומגרש לערים סביבתיהם:

פסוק ז
כי שם נגלו אליו האלהים. התרגומים תרגמו מלאכיא דה' וכן פי' רבים מהמפרשים ולפי זה יהיה חול אבל רש"י ז"ל פי' קדש והכי מוכח בפ' ד' דסנהדרין גבי כל מקום

שפקרו האפיקורסים תשובתן בצדן דחד מינייהו כי שם נגלו אליו האלהים לאל הענה אתי ביום צרתי:

פסוק י
יעקב כי אם ישראל. העי"ן בשוא ופתח ולמ"ד ישראל בפשט:

פסוק יד
מצבה. בלא פסק:
ויצק. הצד"י רפה ברוב הספרים וכן נראה מדברי רד"ק במכלול דף קכ"ט כמ"ש א"ת ועיין פרשת ויצא סימן כ"ח:

פסוק טז
לבוא. בהעתק הללי לבוא ירושלמי לבא עכ"ל וכן בתיקון ס"ת ישן לבוא ס"א לבא חסר אבל בכל הספרים מלא וכן במסורת כולם חסרין בר מן ט' וסימן נמסר ריש פ' ויחי ולא נמנה זה עמהם גם הרמ"ה ז"ל מסר ז' חסרים וא"ו ומלא א' באורייתא כלשון מסרתנו:

פסוק יז
בהקשתה. בהעתק הללי בהקשתה ירושלמי בהקשותה עכ"ל ובכל הספרים חסר ונמסר עליו לית וחחסר וכ"כ הרמ"ה בהדיא בהקשתה בלדתה חסר וא"ו כתיב:
גם. הגימ"ל רפה:

פסוק יח
ויהי. בשני גרישין:
בן אוני. לא ליפסקינהו בתרין שיטין כ"מ:
בנימין. מלא על פי המסורה ומסוטה פרק אלו נאמרים כמ"ש בפרשת וזאת הברכה:

פסוק כב
ויהי בשכן. א"ת כתב לפי שפסוק זה בבחינה אחת הוא פסוק אחד ובבחינה האחרת הוא ב' פסוקים לכן במקצת מלותיו ב' טעמים. בבחינת היותו פסוק א' ראובן ברביע. וישכב בפשט. בלהה בפשט. אביו בזקף קטן. ישראל באתנח. ובבחינת היותו ב' פסוקים ראובן בזקף קטן. וישכב בזקף גדול. בלהה בטפחא. אביו באתנח. ישראל סוף פסוק. ובגליון א' מס"ס המוגהים ישראל קדמאה בזרקא ופשט. ההוא בזקף קטון וסגולתא עכ"ל. וזהו על הדרך שכתבנו בעשרת הדברות:

פסוק כז
אשר גר שם. הגימ"ל במאריך כמו שכתבתי בפ' בראשית על כי שת לי וכן הוא בספרים מדוייקים כת"י:

פרק לו

פסוק ב
אהליבמה. חדא מלה כתיב וכל אורייתא דכותא:
בת ענה. הבי"ת דגושה:

פסוק ה
יעיש. יעוש ק':

פסוק ז
רכושם. מלא שלא כהגהת המדפיס וכ"כ א"ת וכבר כתבתי לשון מסורת הרמ"ה בפ' לך לך סימן י"ד ע"ש:
מגוריהם. יש חילוף בספרים ובמסורות אם חסר וא"ו או מלא וברוב הספרים מלא וכן במסורת כ"י קדמונים מטוליטולא כתיב עליו תרין מלאים דוגם הקמתי את בריתי מגריהם כתיב אך קשה כי בפ' ויגש על מגוריהם כתיב עליו בכמה ספרים לית ומלא ובתר הכי אשכחנא לישנא מעליא דהרמ"ה מגוריהם דפ' וישלח ודפ' ויגש מל' וחד חסר דוגם הקמתי את בריתי מגריהם כתיב חסר וא"ו ומלא יו"ד עכ"ל וכ"כ בעל מנחת כהן בפ' וארא ג' בתורה ב' מלא דמלא וא' חסר וא"ו דפ' וישלח ודפ' ויגש מלא דמלא דוארא חסר וא"ו ע"כ והלשון שנמסר במ"ג משובש ואין לחוש עליו:

פסוק ח
וישב. בשי"ן ימנית:

פסוק ט
ואלה תלדות עשו אבי אדום. אין שם פיסקא:

פסוק יג
בני בשמת. בי"ת בני בדגש והשין שמאלית:

פסוק יד
בת ענה. הבי"ת רפה:
יעיש. יעוש ק':
יעלם. העי"ן בשוא לבדו:

פסוק טו
בני אליפז. הבי"ת דגושה:
אלוף תימן. בספרי הדפוס כתיב תומן וק' תימן וכ"כ במנחת כהן וכן מצאתי בס"א כ"י ובספרים אחרים כ"י אין פה קרי וכתיב כי כתוב תימן ביו"ד וכ"כ א"ת בפשיטות. וזאת להרמ"ה לפאת נגבה תימנה מלא יו"ד כתיב וכל תימנה דכותא ומסיר תימנה תימן תימני מלאים באורייתא דכוותא מארץ התימני מלא יו"ד דכותא וכל התימני דכותא

תימן אומר מלא יו"ד כתיב וכל תימן באורייתא דכותא לימין משפחת הימני כל לישנא מלא יו"ד כתיב:

פסוק טז
אלוף קרח. דריש פסוק במאריך ובמקף בספרים כ"י אעפ"י שאינו נראה כן מהחילופים:

פסוק כד
את הימם. חסר יו"ד בין תרין ממי"ן הרמ"ה ז"ל ויש בו דרש בס' הזוהר:

פסוק כז
אלה בני אצר. במקצת ספרים הבי"ת בגעיא:

פסוק כח
דישן עוץ. הדלי"ת רפה:

פסוק ל
אלוף דשן אלוף אצר. בהעתק הללי דישן ירושלמי דשן עכ"ל ובכל הספרים חסר דחסר וכן הוא במסורת וכ"כ הרמ"ה ז"ל וז"ל. בפ' בני שעיר הם שבעה ודא מסורתא במלא וחסר לפום רובא דנוסחי דיקי ודשון קדמאה מלא וא"ו וחסר יו"ד כתיב ודשון ואצר. דשן תליתאה חסר דחסר כתיב ואלה בני ענה דשן. דשן שתיתאה חסר דחסר כתיב אלוף דשן אלוף אצר. **וְדִישָׁן** תניינא מלא יו"ד כתיב ואצר **וְדִישָׁן** אלה אלופי החרי. **דִּישָׁן** רביעאה מלא יו"ד כתיב ואלה בני **דִּישָׁן** חמדן. **דִּישָׁן** חמישאה מלא יו"ד כתיב אלה בני **דִּישָׁן** עוץ וארן. **דִּישָׁן** שביעאה מלא יו"ד כתיב אלוף **דִּישָׁן** אלה אלופי החרי. ואקו **וְדִישָׁן** ותאו וזמר פ' ראה מלא יו"ד וחסר וא"ו כתיב עכ"ל וכן דעת חכמי הצרפתים ובעלי המסורת כמ"ש ר' אליה הלוי המדקדק בשער שברי לוחות ע"ש:
לאלפיהם. הדין לחוד חסר וא"ו בכל לישנא באורייתא:

פסוק לז
מרחבות. מלא וא"ו תניינא בהעתק הללי ובספרים מדוייקים וכ"כ הרמ"ה מרחבות חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה כתיב:

פסוק לט
בעל חנן. בתרין מלין כתבן וקריין ואינון חד שמא הרמ"ה ז"ל:
הדר. השלישי בריי"ש וכ"כ הרמ"ה ז"ל הדר ושם עירו פעו דין לחוד כתיב עם ריי"ש ושארא הדד עם דלי"ת וכ"כ רד"ק בד"ה דהת' בדל"ת ובתורה בריי"ש ע"כ והכי איתמר בהדיא במסורת ויהיב סימנא למילתא כל חרד ועיין בחיי:

פסוק מג
מגדיאל. הדלי"ת דגושה:

פרק לז

פסוק א
וישב. פתוחה:

פסוק ד
לשלם. חסר וא"ו ע"פ המסורת והעתק הללי וספרים מדוייקים ובמדרש לקח טוב לשלם חסר וא"ו שהיה בדעתם לשלם לו רעה כדכתיב ואתם חשבתם עלי רעה וכ"כ בעל הטורים. וז"ל הרמ"ה ז"ל כל לישנא דשלום בשלום לשלום באורייתא מלאים וא"ו כתיב בר מן חד לחוד חסר וא"ו וסימן ולא יכלו דברו לשלם וחד מנהון קטיעא וסימן את בריתי שלום וא"ו דשלום קטיעא היא כמאן דקטעוה בפלגיה וילפינן מינה בקידושין דבעל מום שעבד אפילו בשוגג עבודתו פסולה ולהכי כתיב קטיעא דליהוי משמע נמי כמאן דלא כתיב ביה וא"ו דמשמע לא נתתי לו ברית כהונה לרצות חולין שבו אלא כשהוא שלם ולא כשהוא חסר:

פסוק ו
ויאמר אליהם. בהעתק הללי אליהם ירושלמי אלהם עכ"ל ובכל הספרים מלא והוא חד מן י"ז מלאים בתורה על פי המסורת וסימן נמסר במסורה רבתא:

פסוק ז
תסבינה. התי"ו רפה:

פסוק יב
את צאן. נקוד על את והכי איתא במ"ר ובדוכתי אחריני כמ"ש בפרשת לך לך סימן ט"ז:

פסוק טז
איפה הם רעים. מסורת הרמ"ה באורייתא חד לחוד כתיב מלא יו"ד ועם הה"א בסוף תיבה וסימן הגידה נא לי איפה ושארא אפוא בוא"ו וחסר יו"ד ועם האל"ף בסוף כתיב:

פסוק כ
הברות. במקרא גדולה יש גמגומים במסורות ונ"ל עיקר שזה חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה ודפ' ואתחנן וברת חצובים חסר דחסר וכך הם בהעתק הללי ובספרים מדוייקים וכ"כ הרמ"ה ז"ל ברת אחד לחוד חסר באורייתא וסימן ובתים מלאים וגו' וברת חצובים וכל שאר ברות כתיב בוא"ו בתראה וחסר וא"ו קדמאה וכן הברות דכותיה:

פסוק כב
תשלחו בו. הבי"ת רפה:

פסוק כג
כתנתו. התי"ו בקמץ לבד:

פסוק כד

ויקחהו. חסר וא"ו ובב"ר פ' פ"ד סימן י"ב ויקחהו כתיב מי היה זה שמעון ואימתי פרע לו להלן ויקח מאתם את שמעון. ופי' היפה תואר ויקחהו כתיב ויש אם למסורת וטעם המקרא לפי שבעצת כלם היה והרי כאלו לקחוהו כלם ע"כ ומדרש זה נראה כחולק למדרש משלי פ' נבלעם כשאול חיים ותמימים כיורדי בור א"ר זבדאי א"ר לוי מי הורידו לבור מכל אחיו הוי אומר שמעון ולוי שנאמר בסודם אל תבא נפשי וגו' כי באפם הרגו איש וגו' ויש לומר דשמעון לקחו בתחלה ואח"כ סייעו לוי:

וישלכו אתו הברה. במסורה גדולה י"ג חסרים יו"ד בלישנא ומני כולהו ואית בהון ז' באורייתא ולית דין בהדייהו דאלמא מלא הוא אבל הרמ"ה ז"ל כתב בהדיא וישלכו אתו הברה חסר יו"ד בין למ"ד לכ"ף ומני ח' חסרים לשון השלכה באורייתא וכן בעל מנחת כהן מס' בפרשת וישב ו' מלא בלישנא כתוב ואין זה מהם מכלל שהוא חסר וכן הוא בכל ספרים מדוייקים:

פסוק כה

לאכל לחם. האל"ף בחטף סגול בספרים מדוייקים כתיבת יד וספרי הדפוס ראשונים:

הולכים. דין לחוד מלא וא"ו ויו"ד באורייתא בלישנא דהולכים וכל שארא באורייתא חסר וא"ו מלא יו"ד:

פסוק כז

אחינו בשרנו. הבי"ת רפה:

פסוק כח

וימשכו. הפשט בסוף תיבה:

פסוק לג

ויכירה. בהעתק מספר הללי חסר יו"ד וכן כתב המאירי בת"ס שלו וכן נמצא בקצת ספרים כתיבת יד אבל הרמ"ה ז"ל כתב ויכירה ויאמר מלא יו"ד כתיב בנוסחי דיקי ומסורת מסייעא להו ומאן דמסר עליה לית כותיה וחסר שבושא הוא דנוסחי דיקי פליגי עליה ותו דאיתא במסורת ג' חסרים בלישנא ויכרם ויתנכר והם לא הכרהו. ויכרהו ויפל על פניו דאליהו ועובדיהו ע"כ. מכלל דויכירה ויאמר מלא יו"ד כתיב עכ"ל וא"ת כתב שכן עיקר:

פרק לח

פסוק א

עדלמי. הלמ"ד דגושה:

פסוק ג
ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער. ס"א ותקרא כחבריו שבענין. ובספרים המוגהים בטיליטולא ויקרא ותרגומו וקרא וכ"כ הרמב"ן שיהודה קרא לבנו כן וכן במסורת כל ותהר ותלד ותקרא בר מן ג' ויקרא עג"ב סימן. ער דהכא. גרשם דספר שמות סימן ב' ותלד בן ויקרא את שמו גרשם. בריעה ד"ה א' ז' ותהר ותלד בן ויקרא את שמו בריעה:

פסוק ו
לער בכורו. דין לחוד מלא וא"ו וכל שאר באורייתא חסר:

פסוק ט
כי לא לו. בס"ס לא בדגש:
נתן זרע. התי"ו בקמץ לבד:

פסוק י
גם אתו. וכן גם הוא הגימ"ל דגושה:

פסוק יא
בית אביך. הבי"ת רפה:

פסוק יב
העדלמי. הלמ"ד דגושה:

פסוק טז
תתן לי. הלמ"ד רפה:

פסוק כג
תקח לה. הקו"ף דגושה:
תקח לה. במקצת ספרים במאריך אחד לבד בתיו ובמקצת במאריך אחר הקו"ף:
הגדי. הגימ"ל דגושה:

פסוק כד
הוציאוה. טפחא באל"ף:

פסוק כה
הוא מוצאת. ב"ר פ' פ"ה אמר ר' הונא היא והוא צריכים לצאת וכ"כ בעל יפה תואר שם סימן י"ב משום דכתיב הוא וקרינן היא ויש אם למקרא ויש אם למסורת ונר' שפירושו שכשגזרו עליה שריפה גזרו גם כן על הבועל ע"כ ועיין בתרגום ירושלמי ותרגום יב"ע:
הוא מוצאת. כתובות פ' מציאת האשה וסוטה פ"ק ומציעא פ' הזהב נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנא לן מתמר דכתיב הוא מוצאת וגו' ור"ח גריס מוצת חסר אל"ף מלשון ויצת אש בציון וכבר כתב הריטב"א ז"ל שלא מצינו כן בכל הספרים אלא לשון יציאה ובערוך ערך צת נר' דהכי גריס בפרק הזהב בגמ' אל

תקרי מוצאת אלא מוצת. וכ"כ בהדיא רש"י בפי' ב"ר היא מוצאת מוצת ק' לומר שהיתה ראויה לשריפה וידוע שרוב פירושי הערוך הם מפי' ר"ח ז"ל:

לו אנכי. הלמ"ד בדגש:

והפתילים. בהעתק הללי והפתילם ירושלמי והפתילים מלא עכ"ל. וכן הוא בכל הספרים מלא וכ"כ הרמ"ה ז"ל והפתילי' מלא דמלא בתרין יודי"ן כתיב:

פסוק כו

ולא יסף עוד. בא מלרע שלא כמנהג מכלול דף ז':

פרק לט

פסוק א

פוטיפר. חדא מלה כתיב ומלא דמלא כתיב מלא יו"ד ומלא וא"ו וכל פוטיפר דכותא ובמסורת אחרינא פוטי פרע ומלכי צדק בעל חנן צפנת פענח הלין כולהון כתיבין תרתין מלין וקרי חד שמא ואילו פוטיפר לא קא חשיב שמע מינה דחד מלה כתיב הרמ"ה ז"ל:

פסוק ו

אשר הוא אוכל. דין לחוד מלא וא"ו באורייתא:

יפה תואר. במקף ובלא מאריך במלת יפה כן הוא במדוייקים ובב"א בחילופים כת"י:

מַרְאֶה. במ"ק כ"י כתיב בגליון בהללי **מַרְאֵה** בצירי:

פסוק ז

ויהי אחר הדברים האלה ותשא וגו'. בכל ס"ס אין כאן פסקא והרמב"ם כתב ויהי אחר הדברים ויהי מקץ שתיהן פתוחות וכתב שם בהגהה זאת מצאתי ויהי אחר הדברים האלה חטאו ע"כ ובמקרא כ"י כתוב כאן בתורה לא פסיק וכתב א"ת שכן עיקר אעפ"י שבהללי היא פתוחה וגם המאירי לא הכריע אך אמר להניח בו ריוח כדין פרשה סתומה:

פסוק ח

וימאן. הטעם שבמלת וימאן מורה על אסור הדבר ועל היותו נמנע אצלו ממאן בו בתכלית המיאון. שהרי מתוך הטעמים שבתורה אנו מבינים מה שלא נכתב בה כענין התנועות שבאדם שמתוכם נדע כוונת לבו. בחיי:

פסוק ט

הזה. הזי"ן דגושה:

פסוק יד

הביא לנו. המירכא בה"א:

פסוק טו

ויהי כשמעו. במקצת מדוייקים רפה כדינו ובקצתם בדגש ולא ידעתי למה:

פסוק יז
לצחק בי. החי"ת בסגול:

פסוק יח
כהרימי. הה"א בשוא ופתח:
ויעזב בגדו. במקצת ספרים ויעזב בשופר הפוך בגדו בפשט:
אצלי. בזקף קטן:
וינס. בטפחא ובס"ס ויעזב במירכא בגדו [צ"ל בתביר] אצלי בטפחא וינס במירכא:

פסוק יט
ויהי כשמע. במקרא כ"י כתוב בגליון מתחלפת כְּשָׁמְעַ ועיין מ"ש בשופטים סימן ז':

פסוק כ
אסורי. אסירי ק' והוא הראשון מאלפא ביתא דכתיבין וא"ו באמצע תיבותא וק' יו"ד במסורה גדולה:

פסוק כב
האסירם. בכל ספרים מדוייקים כתוב ביו"ד אחר הסמ"ך ואין כאן ק' וכתיב כלל גם במסורה רבתא לא נמנה בא"ב דכתיב וא"ו באמצע תיבותא וקרין יו"ד ובס"א כ"י נמסר עליו לית וחסר יו"ד תניינא וכן הוא בהעתק הללי והמדפיס נשתבש במלה זו ונגרר אחריו בעל מנחת כהן ומ"ש עיקר וכן הסכימו הרמ"ה והמאירי וז"ל הרמ"ה מקום אשר אסורי המלך מלא וא"ו וק' עם יו"ד אסורי כתיב. אסורי' דפסוק הנז' מלא וא"ו ומלא יו"ד ודכותא אשר אסורי' בבית הסהר. את כל האסירם אשר בבית הסהר דויתן שר בית הסהר מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה:

פסוק כג
ראה את כל. את במקף ובלא מאריך במדוייקים וכן נראה בחילופים בב"א:

פרק מ

פסוק א
משקה. בלא מקף:
מלך מצרים. מלך במקף:
לאדניהם. כל לשון אדנות עם בוכ"ל לא מפיק אל"ף בר מן שבעה וזה אחד מהם ועיין מ"ש בתילים סימן קל"ה:

פסוק ב
ועל שר האופים. דין לחוד מלא דמלא מלא וא"ו ויו"ד ושאר אורייתא חסר וא"ו ומלא יו"ד האפים כתיב הרמ"ה:

פסוק ז
אתו במזמר. הבי"ת רפה:
בית. במאריך לא במקף:

פסוק ט
והנה גפן. במקף לא במירכא:

פסוק י
ובגפן. הגימ"ל דגושה:
שלשה שריגם. בהעתק הללי שריגים ירושלמי שרגים עכ"ל וחיישנא הכא לשבשתא דבכולהו ספרי דילן שריגם כתיב מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה ודלא כחד מינייהו ואשכחנא נמי מסורה כ"י דאמרה קדמאה שריגם בתראה השרגים כן כתב הרמ"ה ז"ל שלשה שריגם מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה. שלשת השרגים חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד בתראה וכן כתוב בדבור חמשי מס' מסורת המסורת:
והוא כפרחת. הכ"ף רפויה ועיין מ"ש בתילים סימן קמ"ז:

פסוק יא
ואשחט. עיין מ"ש בישעיה נ"ז על שחטי הילדים:

פסוק יג
והשיבך. הוא"ו בפתח. והשיבך ה' מצרים בסגול וסימן ווי העמודים:
כמשפט. בס"א כ"י הכ"ף בשוא ובכל הספרים בפתח:

פסוק טו
שמו. מלרע שלא כמנהג שרשים שרש שום. ובמסורה לית מלרע:

פסוק טז
כי טוב. בספרי ספרד ובדפוס ישן כי בגלגל לא במקף:

פסוק יט
בעוד. מלא בכל ספרים מדוייקים וכ"כ הרמ"ה ז"ל וידע אדם עוד את אשתו מלא וא"ו כתיב וכל עוד בעוד באורייתא דכותא מלא בר מן ב' חסרים וא"ו וסימן עד כל ימי הארץ. ויאמרו האנשים אל לוט עד מי:

פסוק כ
הלדת את פרעה. כתב רד"ק בספר מכלול דף קכ"ה שנכתב בוא"ו עם הדגש כמו ביום הולדת אותך הראשון דיחזקאל ט"ז עכ"ל ועל פי המסורת חסר וא"ו וכן הוא בכל הספרים ובהעתק הללי והוא עצמו חזר בו בשרשים שרש ילד ע"ש וכ"כ הרמ"ה ז"ל יום הלדת את פרעה חסר כתיב:

פסוק כא
ויתן הכוס על כף פרעה. מטעין ביה ספרי דכתיבי ויתן את הכוס:

פסוק כב
ואת שר האפים. שר במאריך לא במקף:

פרק מא

פסוק א
מקץ. פתוחה. כתוב במקרא כ"י ב' פרשיות דלית בהון פיסקא כלל בגויהון. ויצא ויהי מקץ. ועיין מ"ש בריש פ' ויצא:
והנה עמד. והנה בטפחא עמד במירכא:

פסוק ב
ותרעינה. מלא יו"ד כחברו שבענין. ובמסורת כ"י ב' מלא וכ"כ הרמ"ה ז"ל ותרעינה תרין מלאים דמלאים מלא יו"ד קדים לנו"ן ומלא ה"א בסוף תיבותא:

פסוק ד
ודקת הבשר. כתוב בהעתק הללי ודקת בתראה חסר וכן יפת בתראה וכן והבריאת חסר וא"ו ועיין מ"ש לקמן בפסוק ותבלען השבלים הדקת:

פסוק ה
וטבות. מלא וא"ו תניינא בכל ספרים מדוייקים וגם בהעתק הללי וכ"כ הרמ"ה ז"ל וז"ל. טבת ד' חסרים דחסרים בלישנא וסימן ויראו בני האלהים את בנות האדם שבע פרת הטבת ב' בפסוק. ערים גדלת וטבת. ושאר טבות כתיב חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה והמדפיס עצמו הביא מסורה זו כאן וגם בפ' ואתחנן ובפסוק כתבו חסר דחסר וטעות הוא:

פסוק ז
ותבלענה. קדמאה מלא בה"א ונו"ן כפופה בתראה חסר ונו"ן פשוטה וכ"כ הרמ"ה ז"ל:
את שבע השבלים. זקף קטן בלמ"ד:
הבריאות. דגש בבי"ת:
והמלאות. דותבלענה קדמאה חסר יו"ד ומלא וא"ו כתיב ושאר מלאת כתיב חסר ונוסחי דיקי נמי הכי סלקי דכל אורייתא חסר בר מן חד ותבלענה קדמאה ואית מקצת נוסחי דכתיב בהון מלאת דוארא בחלומי מלא וא"ו וטעות הוא דרובא דנוסחי דיקי ומסורת פליגי עלייהו הרמ"ה ז"ל:

פסוק ט
את פרעה. האל"ף בסגול:

פסוק יג
כאשר. בלא מקף והשי"ן במאריך:

פסוק יד

ויריצהו. במקצת ספרי הדפוס חסר יו"ד וחסר וא"ו ובמקרא גדולה נמסר עליו לית וחסר דחסר ונגרר אחריה ג"כ בעל מנחת כהן בבלי דעת ואולם בכל ספרים כ"י מדויקים ובדפוסים ישנים מלא יו"ד ומסורת עליו לית וחסר וא"ו וכ"כ המאירי ז"ל וגם הרמ"ה כתב ויריצהו מן הבור מלא יו"ד וחסר וא"ו כתיב וכן בזוהר ויריצהו חסר וא"ו ומאן איהו דא קב"ה בגין דהא לית מאן דאסיר ופתח בר קב"ה דכתיב יסגר על איש ולא יפתח (איוב י"ב:י"ד) ודריש ליה נמי באנפי אחריני ע"ש:

פסוק יח

עלת שבע. חסר ב' ווי"ן בספרים מדוייקים וגם בהעתק הללי וכן הוא ע"פ המסורת שלא נמנה בכלל השלשה מלאים וא"ו בתראה וסימן נמסר במקרא גדולה בריש פ' גם כי המדפיס טעה וכתבו מלא והרמ"ה ז"ל הביא כל המסורת בשורש עלה בענין דקרבנות ובענין עלה בעלמא מסכימות למסורה שלנו ובסוף דבריו כתב אשתכח השתא דכל אורייתא עלת העלת חסר דחסר כתיב בר מן ד' תלתא חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה וחד מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתראה והעלית עליו עולת וחד פליגין ביה נוסחי דייקא העלת אחריהן רובא כתיב חסר דחסר ומיעוטא מלא וא"ו בתראה ואחרי רבים להטות ועוד דמסורת מסייעא לרובא עכ"ל ועיין מ"ש בסוף משפטים:

פסוק יט

והנה שבע פרות. מאריך בשי"ן ומקף בין שבע לפרות:

דלות ורעות תאר מאד ורקות בשר. **ותאכלנה הפרות הרקות ושבע הפרות הרקות**. **ושבע השבלים הרקות**. ארבעתם בריי"ש וריי"ש בתראה בצרי. חזקוני:

פסוק כב

וארא בחלמי וגו' מלאת. עיין מ"ש לעיל גבי והמלאות דותבלענה קדמאה:

פסוק כג

שדפות קדים. בהעתק הללי שדפות ירושלמי שדופות עכ"ל ובכל הספרים כתוב שדפות וכן שדפות הקדים שבסמוך והראשון שבפרשה ושדופת קדים והמדפיס שכתב עליו לית וחד שדופת הקדים טעה וכן מצאתי מסורת כ"י שמסרה על שדפות קדים ב' כתיב כן וסימנהון והנה שבע שבלים שדפות הקדים ואחר שכתבתי כל זה בא לידי לשון הרמ"ה ז"ל וזהו ושדופת קדים קדמאה מלא וא"ו קדמאה קדים לפ"א וחסר וא"ו בתראה ושאר לישנא באורייתא חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה שדפות פ"א קדים לוא"ו כתיב עד כאן מסכים למה שכתבתי:

צמחות אחריהם. במסורת כל בראשית אחריהן בנו"ן בר מן חד צמחות אחריהם דוהנה שבע שבלים תניינא דכתיב אחריהם במ"ם הרמ"ה ז"ל:

פסוק כד

ותבלען השבלים הדקת. כתוב בהרמ"ה ז"ל ודקות בשר דוהנה שבע פרות קדמאה מלא וא"ו כתיב וכל דקות הדקות באורייתא דכותא מלאים בר מן ב' חסרים וסימן ודקת הבשר דותאכלנה הפרות קדמאה וחד בלישנא נמי חסר ותבלען השבלים הדקת תניינא ואית נוסחי דכתיב בהו הדין נמי מלא ורובא דנוסחי כתוב ביה חסר ואחרי רבים להטות:

פסוק כה

הגיד לפרעה. סימן קדמאה הגיד לפרעה תניינא הראה את פרעה וחד פסוק סימן מהגיד את המראה אל עלי (שמואל א ג':ט"ו):

פסוק כו

שבע פרת. בהעתק הללי פרת ירושלמי פרות עכ"ל ובכל הספרים חסר ונמסר עליו לית וחסר וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

פסוק כז

ושבע הפרות הרקות והרעת. בהעתק הללי והרעת חד חסר בלישנא ירושלמי והרעות מלא עכ"ל ובכל הספרים חסר וכן במסורת והרעות ג' ב' מלאים וחד חסר ותאכלנה הפרות הרקות והרעות ושבע הפרות הרקות והרעת. והרעות רעות מאד (ירמיהו כ"ד:ג') מציעאה חסר. אחר כך בא לידי לשון הרמ"ה מסכים למה שכתבתי וזה לשונו כל רעות באורייתא מלא בר מן ב' חסרים וסי' הרקות והרעת בתראה. לא תהיה אחרי רבים לרעת ושאר אורייתא מלאים:

העלת אחריהן. עיין מ"ש לעיל על עלת שבע:

פסוק לא

אחרי כן. תרתי מלין כתיבין ומלא יו"ד בסוף תיבותא אחרי. הרמ"ה ז"ל:

פסוק לג

ירא פרעה. הרי"ש בסגול ברוב הספרים ובעל המסורת מסר עליו לית מלרע וכ"כ המכלול דף קס"ו בא מלרע שלא כמשפט ובאיוב ב' נמסר ירא ה' ד' מנהון מלעיל ודין הוא מלרע:

פסוק מג

וירכב אתו במרכבת. נמסר עליו לית בנקודה אחת פי' שזה לבדו נמצא החירק במ"ם כמ"ש בנחום ג' בס"ד:

פסוק מה

ויקרא פרעה. העי"ן בגלגל ברוב ס"ס:

שם יוסף. ברוב הספרים שם בלא מאריך:
צפנת. במקצת ס"ס אין מאריך בצד"י ועיין מ"ש ביהושע ג':
פענח. העי"ן בשוא לבדו בספרים מדוייקים כ"י ואף במקצת ספרי הדפוס והרמ"ה כתב צפנת פענח אינון חד שמא ובתרין מלין כתבן וקריין ובחומש קדמון כתוב שצריך לכותבם בשטה אחת:
אסנת. ברוב ספרים האל"ף במאריך ועיין מ"ש ביהושע ג' על צרתן:
פוטי פרע. תרתין מלין ובלא מקף ביניהם במקצת ספרים מדוייקים והכי איתא בירושלמי פ' ח' דמגילה ואתיא אליבא דת"ק דמסכת סופרים וכ"כ הרמ"ה בהדיא פוטי לחוד פרע לחוד כתיב וקריין מלה חדא וכל פוטי פרע דכותא עכ"ל. וכ"כ המאירי בק"ס שלו ובמסורת ג' ותרי מלין. ור"ל שנים שבפרשה וא' בפ' ויגש ועיין עוד במסורת שם בויגש:

פסוק מו
מלך מצרים. מאריך במ"ם של מלך:

פסוק מח
אשר היו. דין כתיב היו ודלקמן אשר היה ודין הוא חד מן ג' זוגים מן ב' ב' בחד עניינא קדמאה היו תניינא היה וסימן היו היה דבר ה' אל יחזקאל מסורת ד"ה סימן כ"ג:

פסוק נ
וליוסף ילד. בכל הספרים הלמ"ד בקמץ גם נמסר עליו במ"ג לית קמץ וקשה שהוא כבן נפתלי ולב"א בפתח כפי מה שראיתי בחילופים שבדפוס ואחר שכתבתי זה ראיתי ספר רב פעלים שכתב בלשון זה אבל וליוסף ילד שני בנים פתוח לב"א ולב"נ קמוץ ומסורה אחרת מצאתי עליו ב' קמצין כי אדם לעמל ילד ודין:

פסוק נב
עניי. העי"ן בקמץ לבד:

פסוק נד
לבוא. בכל ספרים מדוייקים מלא וכן במסורת לא נמנה בכלל ט' חסרים בתורה וסימן נמסר במ"ג ריש ויחי ומי שכתבו חסר לא טוב עשה:
הארצות. גלגל בה"א:

פסוק נו
על. בטפחא ובלא מקף:

פסוק נז
לשבר אל יוסף. כתב הרמ"ה ז"ל ויגשו לשבר הדלת חסר וא"ו כתיב ודכותא בעניינא אחרים לשבר אל יוסף וכל לישנא באורייתא דכותא חסר ומסר עליה כל לישנא חסר

ומסורת דמסר עליה כל אורייתא חסר במ"א מלא שבושא הוא דכולהו חסר וא"ו באורייתא כתיב בנוסחי דיקי׳:

חזק. הזי"ן בפתח:

פרק מב

פסוק ב

במצרים רדו. הבי"ת דגושה:

ונחיה. היו"ד בסגול:

פסוק ג

לשבר בר ממצרים. וכן כתיב ממצרים בס' אספמיא ובספר ר"ג לאפוקי ספרים שכתוב במצרים:

פסוק ד

ואת בנימין. מלא והוא חד מן י"ז מלאים וסימן נמסר בפ' וישלח במ"ג וכן ממש הביאם הרמ"ה ז' מלאים יו"ד בין מ"ם לנו"ן באורייתא:

פסוק ו

עם. בגלגל ובלא מקף:

פסוק ז

ויתנכר אליהם. בהעתק הללי אלהם ירושלמי אליהם עכ"ל ובכל ספרים מדוייקים מלא והוא חד מן י"ז מלאים ע"פ המסורת וסימן נמסר במסר' רבתא:

אלהם מאין באתם. אלהם חסר יו"ד שלא נמנה בכלל המלאים:

פסוק ט

מרגלים. הגימ"ל דגושה בכולם:

פסוק כב

הלוא אמרתי. מלא והוא חד מן המלאים ע"פ המסורת וסימן נמסר בפ' שלח לך:

פסוק כד

וַיֶּאֱסֹר. פ"א הפועל בשוא וסגול מכלול דף קי"ד ושרשים והמסורת עליו לית רפה וכל כפתייא דשמשון כותיה ומסורת ג' א' רפי וב' דגש והב' דגשים הם **וַיֶּאֱסֹר** יוסף מרכבתו דפ' ויגש **וַיֶּאֱסֹר** את רכבו דפ' בשלח ופי' רפי ר"ל האל"ף בחטף סגול ודגש ר"ל האל"ף בשוא פשוט ולא שתהיה הסמ"ך דגושה כי בכולם רפויה וכן דרך המסורת לקרות דגש לשוא שתחת אות אחה"ע ורפי כשהיא בחטף פתח או בחטף סגול כמו שכתב בעל מסורת המסורת בסוף מאמר ג' והך מסורה בתרייתא תמיהא לי טובא דהא אשכחן **וַיֶּאֱסֹר** אביה את המלחמה (ד"ה ב' י"ג) וכן **וַיֶּאֱסֹר** אזור במתניהם (איוב י״ב:י״ח-י״ט) לכן נר' דמסורה קמייתא טפי עדיפא דהדין דפרשתא בלחוד בחטף סגול וכל שארא בשוא לבדו:

פסוק כח
הנה באמתחתי. הבי"ת רפה:

פסוק כט
ויגידו לו. בהעתק הללי ויגדו ירושלמי ויגידו עכ"ל ובכל הספרים מלא וכן ראוי על פי המסורת כי לא נמנה עם ד' חסרים וסימן נמסר במ"ג פ' תולדות יצחק וכ"כ הרמ"ה ויגדו לו על אדות הבאר חסר יו"ד כתיב ודכותא ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי ומסר עליהון תרין חסרין באורייתא:

לו. רפה:

פסוק ל
כמרגלים. מאריך בכ"ף:

פסוק לב
עשר אנחנו. תביר בנו"ן:

פסוק לה
מריקים. בלא פסק:

צררות. בתיקון ספר תורה צררות ס"א צררת ע"כ. והרמ"ה כתב צררות כספיהם חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו תניינא וכן הוא בספרים שלנו:

פסוק לז
ויאמר ראובן וגו'. וכן:

פסוק לח
ויאמר לא ירד וגו' אין בהם פסקא כמ"ש בריש סידרא:

וקראהו. הוא"ו בשורק והקו"ף בשוא חזקוני:

שיבתי. מלא יו"ד בכל ספרים מדוייקים וכ"כ הרמ"ה ז"ל תקבר בשיבה טובה מלא יו"ד כתיב וכל שיבה באורייתא דכותא מלא והורדתם את שיבתי דויהי מקץ ודויגש אליו מלאים יו"ד כתיב ודכותא את שיבת עבדך אבינו ביגון מלא יו"ד:

פרק מג

פסוק ב
שבו. כ"כ הרמ"ה ז"ל שבו שברו לנו קדמאה דויהי מקץ ודויגש אליו תרוייהו בנוסחי דיקי חסר וא"ו כתיב ומסר עליה כל אורייתא חסר וא"ו בר מן ג' בנוסחי דייקי בלישנא וסימן קומו שובו אל האיש. עברו ושובו משער לשער פ' תשא. שובו לכם לאהליכם ע"כ. וכן נמסר בפ' ואתחנן במ"ג:

פסוק ז

שאול. כתב הרמ"ה ז"ל מלא וא"ו כתיב וכן הוא בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים כ"י ובאחד מהם נמסר עליו ב' ישאלו ור"ל שחברו הוא בשמואל ב' כ' שאול ישאלו באבל ואף שם כתוב ב' מלא שאל האיש:

שאל האיש. בא מלעיל שלא כמנהג מכלול משקל פעל ובמאמר המאריך שיש לי הארכתי בזה הענין וכתבתי דעת מדקדקים אחרים שאין כח המאריך ככח שאר הטעמים לעשות מלעיל לגמרי רק להעמיד מעט:

הידוע נדע. במ"ג יש מסרות רבות חלוקות אם הוא חסר וא"ו או מלא וגם בתיקון ס"ת ישן כתוב הידוע ס"א הידע וכן הוא בהעתק הללי ובכמה ספרים מדוייקים מלא וכ"כ בעל מנחת כהן לית ומלא ועיין מ"ש בירמיה סימן י"ג:

פסוק ח

גם אנחנו. הגימ"ל דגושה:

פסוק י

כי לולא. כל אורייתא כתיב לולי מלא וא"ו ונסיב יו"ד בסוף תיבותא בר מן דין דכתיב נמי מלא וא"ו מיהו נסיב אל"ף בסוף תיבותא:

פעמים. הפ"א רפה:

פסוק יא

בטנים. הבי"ת בקמץ חטוף חזקוני:

פסוק טו

הזאת. הזי"ן דגושה:

ומשנה כסף. הוא מדומי' של אתי מרחיק למי שסובר שהמאריך עושה מלעיל ומי שאינו סובר כן יהיה דגש מדין דחיק ובמאמר מיוחד לזה הענין ארחיב הדבור בעזרת ה' צבאות ואין כאן מקום להאריך:

פסוק יח

וייראו. בהעתק הללי ויראו ירושלמי וייראו עכ"ל ובכל הספרים מלא וכ"כ רש"י ז"ל כתוב בשני יודין ותרגומו ודחילו עכ"ל ובמ"ג פ' וירא על פסוק וייראו האנשים מאד נמסר עליו כל אורייתא מלא וזה שלא כדברי ר' אליה הלוי בפרשת ז' מספר טוב טעם שהביאו ביו"ד אחד לבד וכן מצאתי אחר כך לשון הרמ"ה ז"ל שכתב וייראו האנשים מאד מלא בתרין יודי"ן חד קרי וחד לא קרי וכל אורייתא בהדין ענייא דדחלא דכותא מלא ודכוותא וייראו מכם ונשמרתם מלא ומסר עליה כל אורייתא מלא עכ"ל מסכים למה שכתבתי:

הכסף השב. מטעים ביה ספרי דכתיבי המושב:

באמתחתינו. בהעתק הללי באמתחתנו וחברו. ירושלמי באמתחתינו מלא וחברו עכ"ל. ובכל הספרים מלאים יו"ד כולם וכן במסורה קטנה שבדפוס מסורת עליו כולם חסרים פי' חסר וא"ו גם במסורת כתיבת יד נמסר אמתחתינו אמתחתיכם אמתחת באמתחתיכם כולם חסר וא"ו עכ"ל מכלל שכלם מלאים יו"ד אח"כ מצאתי לשון הרמ"ה מסכים למה שכתבתי והוסיף לומר וכל אמתחתינו חסר וא"ו ומלא יו"ד וכל אמתחת חסר וא"ו:

פסוק כ
לשבר אכל. הבי"ת בקמץ חטוף. חזקוני:

פסוק כו
ויביאו. האל"ף בדגש ע"פ המסורת וחברו ויביאו לנו כיד אלהינו (עזרא ח׳:י״ח) והמסרה עליהם ואפ"ס לא לנו פי' ר"ת ואחד פסוק סימן ועיין בריש שער שברי לוחות מר' אליה המדקדק עוד נמסר שם בעזרא וגם בפ' אמר ובאיוב סימן ל"ג ד' אלפין דגשין בקריאה והם שנים האמורים וחביריהם ממושבותיכם תביאו לחם תנופה פ' אמור ושפו עצמותיו לא ראו (איוב ל״ג:כ״א) ובפי' הרמב"ם לספר יצירה כתוב אבל באלף מצינו בו דגש בשלשה מקומות וכו' ויש לתמוה כי לא נמנה שם לא ראו דאיוב וכתבו שם כי בסוד הקבלה נודע הטעם וכבר חוכה על זה הסוד ספר הנקוד הגדול אשר חברו רב אשי בבבל. ועיין ג"כ מ"ש בפרשת בראשית על מלת ערומים:

פסוק כח
ויקדו וישתחו. וישתחוו ק':

פסוק כט
יחנך. היו"ד בקמץ חטוף והחי"ת בשוא. חזקוני:

פסוק לד
ממשאת. חסר וא"ו בהעתק הללי ובדפוס קדמון וגם בכל ספרים כ"י מדוייקים והמדפיס שכתבו מלא טעה ולא זכר מסורה שלפניו האומרת משאת ד' ב' חסר וב' מלא בלישנא וסימן וישא משאת מאת פניו ב' בו וחסרים וב' אחרים מלאים שם. וכ"כ הרמ"ה ז"ל בפסוק זה תרין בפסוק וחסרים וא"ו ושארא מלאים:

פרק מד

פסוק ב
ואת גביעי. אין בוא"ו געיא:

פסוק ו
וישגם. חסר יו"ד וכל היכא דקרי שי"ן דידיה בחירק מלא יו"ד בהדין לישנא באורייתא:

פסוק ט
וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים. מטעים ביה אינשי וספרי דאמרי גם:

פסוק י

גם עתה כדבריכם. הכ"ף רפויה מכלול דף ק"ח:

נקים. בהעתק הללי נקים ירושלמי נקיים עכ"ל ומחלוקת כזה הוא גם כן על פסוק והייתם נקים בסוף מטות ובכל הספרים שניהם ביו"ד אחד בלבד ומ"ש במסורה גדולה נקים ג' חסר יו"ד וסימנהון נקים אנחנו. והיה כל אשר יצא ושלאחריו. נ"ל שר"ל ג' חסר בענינא ששלשתם הם ביהושע ב' ועל כרחך צריך אתה לומר כן שהרי יש גם כן למסת נקים ילעג (איוב ט':כ"ג) וכן דם נקים (ירמיהו י"ט:ד') שהם חסרים ובירמיה ב' על פסוק אביונים נקיים נמסר שם במס' קטנה שבדפוס וגם בכ"י לית מלא. אחר כך ראיתי לשון הרמ"ה ז"ל מסכים לדעתי וז"ל ואתם תהיו נקים תד יו"ד כתיב וחסר יו"ד תניינא ודכותיה והייתם נקים מה' ומישראל דראשי המטות:

פסוק יא

וימהרו ויורדו. בתיקון ספר תורה ישן כתוב וירדו ס"א ויורדו ע"כ. אמנם במסורה נמסר על זה ועל חברו שבפרשת דברים ב' חסר יו"ד וממילא משמע דמלאים וא"ו וכן כתב הרמ"ה ז"ל בהדיא וימהרו ויורדו איש מלא וא"ו קדים לרי"ש וחסר יו"ד קדים לדלי"ת ודכותא ויקחו בידם מפרי הארץ ויורדו:

פסוק טו

הלוא ידעתם. גם זה בכלל המלאים בפ' שלח לך ודלא כמאן דכתביה חסר:

כמני. בתיקון ספר תורה ישן כמני ס"א כמוני עד כאן ובמסורת כל אורייתא חסר וכן כתב הרמ"ה ז"ל דכל אורייתא בנוסחי דיקי חסר:

פסוק טז

הננו עבדים לאדני. בדגש שני הנוני"ן ובסגול הראשונה והמסורת ג' דגשין בתורה וסימן הננו עבדים לאדני הננו לך לעבדים פ' ויחי הננו ועלינו פרשת שלח לך:

פסוק יז

האיש. בפזר גדול:

הוא. בשופר יתיב:

פסוק יח

ויגש. פרשה סתומה:

דבר. הדלי"ת רפה:

פסוק כא

הורדהו. בכל הספרים וגם בהעתק הללי מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתראה גם חסר יו"ד וכ"כ הרמ"ה במסורת פרשת וישב מיד הישמעאלים אשר הורדהו שמה ודכותא

ותאמר אל עבדיך הורדהו אלי תרין ותרויהון מלאים וא"ו קדים לרי"ש וחסר יו"ד קדים לדל"ת וחסר וא"ו קדים לה"א בנוסחי דיקי הכין כתיב עכ"ל:

פסוק כג

הקטן. הקו"ף דגושה:

תספון. בכל הספרים וגם בהעתק הללי חסר וא"ו קדמאה וחסר יו"ד וכן כתב הרמ"ה וספר שמן ששון ועיין מ"ש בפ' שופטים גבי לא תספון לשוב בדרך הזה:

פסוק לא

כראותו. בהעתק הללי כראותו ירושלמי כראתו עכ"ל ובכל הספרים מלא ומה שכתב במסורת במקרא גדולה כראותו ב' חד חסר וחד מלא וסימן והיה כראותו כי אין הנער. וימיתתו במגדו (מלכים ב' כ"ג) בתראה מלא. טעות הוא ור"ל קדמאה מלא בתראה חסר שכך הם בכל הספרים גם בכמה מקראות כ"י מסור על זה לית מלא בתורה. אחר כך מצאתי לשון הרמ"ה שכתב בפי' כראותו כי אין הנער מלא וא"ו כתיב:

פרק מה

פסוק יב

ועיני אחי בנימין. מלא. בנימן אחיו ויבך ובנימן שניהם חסרים כמבואר במסורת פרשת וישלח במ"ג. ועל מלת בנימן דויפל על צוארי כתוב בחילופים בן אשר וב"נ שבדפוס לב"א בנימין לב"נ בנימן משמע שהחילוף הוא בין מלא לחסר וזה לא יתכן שהחילופים שביניהם אינם אלא בנקודות וטעמים כמו שכתב בעל מסורת המסורת בהקדמה שלישית אמנם בחילופים כתיבת יד מצאתי לב"א בנימן אחיו לרע רוצה לומר המאריך במ"ם ואולם במקרא אחרת כתיבת יד הנוסח בחילופים כתוב בהפך לבן אשר המאריך ביו"ד ולבן נפתלי במ"ם וכן מצאתי בכמה ספרים כתיבת יד המאריך ביו"ד וכן כתב אור תורה:

פסוק יד

בנימן אחיו. היו"ד במאריך כמו שכתבתי לעיל:

ובנימן בכה על צואריו. מפירוש המזרחי נראה שכתוב צוארו חסר יו"ד ולא נמצא כן בשום מקום וכבר נמסר עליו מבעל יפה תואר ובעל מתנות כהונה וגור אריה. והנה לפניך גם כן מסורת הרמ"ה ז"ל ועל חלקת צואריו מלא דמלא כתיב מלא אל"ף ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותא בר מן חד חסר יו"ד וסימן וירץ עשו וגו' ויפל על צוארו ומסר עליה רו כתיב ריו ק' וכולהון מלאים אל"ף עד כאן. וגם במסורה גדולה במערכת אות היו"ד לא נמנה עם מלין חסרים יו"ד באמצע תיבותא וקריין רק **צַוָּארָו** דוירץ עשו:

פסוק טז
והקל נשמע. במסורת ב' אחד חסר ואחד מלא וסימן והקל נשמע בית פרעה והקול נשמע עד למרחוק (עזרא ג':י"ג) קדמאה חסר תניינא מלא ורזא דמילתא בזוהר דף ר"י:

פסוק יז
ולכו באו. במקף לא במאריך תחת ולכו:

פסוק יט
ואתה צויתה. מלא ה"א בסוף תיבותא ולדרשא אתא כדאיתא בספר הזוהר:

פסוק כ
ועינכם. חסר יו"ד תניינא עפ"י המסורת וסימן נמסר במסורה גדולה והוא ג"כ חד מן זוגין חד ע' וחד וע' ולית דכותא בקריא עינכם לית ועינכם לית וכן כתב הרמ"ה ז"ל וזה לשונו ונפקחו עיניכם מלא תרין יודי"ן כתיב וכל עיניכם באורייתא לשון רבים דכותיה מלא תרין יודי"ן בר מן חד בלשון יחיד דמלא חד יו"ד קדים לנו"ן וסימן ועינכם אל תחס דקרי נו"ן דידיה בשוא וחד יו"ד ושאר אורייתא מלא תרין יודי"ן וקרי נו"ן דידי בצירי:
אל תחס. חסר וא"ו ברובא ובנוסחי דיקי ושארא דאורייתא מלאים כתיב' הרמ"ה ז"ל וכן הוא במסורת שלנו:

פסוק כא
פרעה ויתן. הפ"א רפה:

פסוק כב
לכלם נתן לאיש. כתב החזקוני הלמ"ד בפתח ולא ידעתי מהו כי בכל הספרים הלמ"ד בקמץ כמשפט:
חלפות. בהעתק הללי הראשון חלפות מלא והשני חלפת ובשם ירושלמי שניהם חסרים וא"ו והראשון ביו"ד עכ"ל וכל הספרים שלנו הם בנוסח הראשון של הללי מכוונים למסורת שנמסרה כאן במ"ג גם במקרא כ"י כתוב על חלפות הראשון שבפסוק מסורה אחרת וז"ל ג' כתיב כן וט' פסוק בסיפ' מן ב' ב' מלאים קדמאה מלא תניינא חסר עד כאן. וכל המסורה אמת וכיוצא בו בפרשה על פסוק ויביאו את מקניהם נמסר עליו במקרא גדולה חד מן ט' פסוקא דמיין קדמאה מלא תניינא חסר וכ"כ הרמ"ה חלפות ב' בפסוק קדמאה כתיב חלפות חסר יו"ד ומלא וא"ו ותניינא חלפת חסר דחסר ולחוד לא יחליפנו מלא יו"ד עכ"ל:

פסוק כג
אתנת. כתב הרמ"ה ועבדים ושפחת ואתנת חסר דחסר וכלהון אתנת בלישנא חסרים דחסרים ואית מסורתא דמסרא גבי אתנת בתרא תרין חד חסר וחד מלא ולא מסיימי

ובנוסתי דיקי תרויהון חסרים דחסרים כתיב ע"כ ומ"ש גבי אתנת בתראה הוא בפ' ויגש דין ועשר אתנת:

נשאת. בהעתק הללי נשאת ירושלמי נתאות עכ"ל ובכל הספרים חסר וכן במסורת ב' חד חסר וחד מלא וסימן ועשר אתנת נשאת. אניות תרשיש (ד"ה ב' ט') בתראה מלא וכן כתב הרמ"ה נשאת בר ולחם ומזון חסר דחסר כתיב:

פסוק כד

תרגזו. הגימ"ל דגושה:

פסוק כה

ויבאו ארץ כנען. חד מן ה' דסבירין ארצה וסימן במ"ג כאן:

פרק מו

פסוק ב

ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה. חסר וא"ו כתיב והכי איתא בספר הזוהר ודכותיה במראת הצבאת דויקהל:

יעקב. יעקב. חד מן ג' שמות מוכפלים ופסיק בגוויהו כמ"ש בפ' שמות על משה משה:

פסוק ג

מרדה. הרי"ש בשוא לבדו:

מרדה מצרימה. אל תשמע לקול המלחש שבתיקון סופרים כתוב מרדה מצרים כי במ"ג מנו כ"ח מצרימה בקריאה וסימן נמסר במ"ג סוף ד"ה וזה אחד מהם ומסורה זו הביאה ג"כ הרמ"ה ז"ל ומנה זה עם כ"ז דכתיבין כן עם ה"א בסוף תיבותא באורייתא וכן הוא בכל הספרים. עוד במסורת שלנו כל ירידה מצרימה בר מן ד' מצרים וסי' נמסר במ"ג פ' כי תבא ואין זה מהם:

פסוק ד

גם. רפה:

פסוק ו

ויקחו את מקניהם. מלא ונפל טעות ובלבול במסורות כאן ובפרשת וישלח ובעל אור תורה האריך מאד על זה. נלאיתי לכתבו ובסוף דבריו גמר אומר שהוא מלא מהרבה ספרים כ"י שמצא ובהללי וגם מפי הרמ"ה והמאירי וס' שמן ששון שזה אינו מן החסרים והריני מציג לפניך דבריו של הרמ"ה ז"ל נכונים וברורים אין בהם נפתל ועקש. מקנהם ג' חסרים יו"ד וסימן מקנהם וקנינם דוישלח. וינהלם בלחם בכל מקנהם דויגש. מקנהם דוישבו בני ישראל את נשי מדין בפרשת מטות. ושאר לישנא באורייתא בכולהו נוסחי דיקי כתיב מלאים יו"ד. ומקנכם דרק נשיכם וטפכם בפרשת ואלה הדברים חסר יו"ד

כתיב ושארא באורייתא בכולהו נוסחי דיקי מלאים יו"ד כתיב ומאן דמסרי עליה ד' חסרים בתורה בלישנא קא מסיר תלתא מנהון מקנהם וחד מקנכם כדאמרן:

פסוק יא

קהת. כן כתיב בלא וא"ו בכל הספרים. ואל תחוש להגהת המדפיס שהרי אמרו במסורת וקהת ומררי ב' דבמדבר ודוארא וכן במ"ג אות קו"ף ואם כדברי המדפיס הוו להו תלת. עוד מצאתי מסורה אחרת כ"י וז"ל בראשית גרשון קהת ד"ה גרשם קהת שארא גרשון וקהת וכל המסורות אמת צדקו יחדו:

פסוק יג

ופוה. כתב אור תורה שמצא הוא"ו רפה. בהללי וס"ס החשובים ובגליון אחד מהם היה כתוב מתחלפים ופוה בדגש. רוצה לומר שזה מחלוקת אך היה טופס לעיקר שהוא"ו רפה ורד"ק בס' עט סופר שלו שהוא"ו בדגש וכן כתב הרמ"ה ז"ל תולע ופוה מלא חד וא"ו בין פ"א לה"א וקריא דגש ודכותא לפוה דפינחס:

פסוק כא

גרא. הגימ"ל דגושה:

פסוק כג

ובני דן. בנוסחא כ"י במקף ובלא טעם אחר למלת ובני וכ"כ בחילופים ובמסורת ד' סבירין ובן וקריין ובני וסימן ובני דן חשים. ובני פלוא אליאב. ובני איתן עזריה (ד"ה א' ב') ובני אולם בדן (ד"ה א' ז'). ובגמרא פרק מי שמת ההוא דאמר להו נכסי **לְבָנַי** הוה ליה ברא וברתא מי קרו אינשי לברא **בְּנַי** ולסלוקי לברתא מעשיר נכסי קאתי או דלמא לא קרו אנשי לברא בְּנַי ולמושכא לברתא במתנה קאתי ת"ש ובני דן חשים א"ל רבא דילמא כדתנא ר' חזקיה מלמד שהיו בניו מרובים כחושים של קנה אלא אמר רבא ובני פלוא אליאב רב יוסף אומר ובני איתן עזריה ע"כ. ויש להקשות אמאי שביק רב יוסף קרא דאורייתא ונקט קרא דדברי קבלה. עוד קשה אמאי לא אדכרו קרא אחרינא דובני אולם בדן. ונראה לי לתרץ דרב יוסף אמר לך דלמא שאני התם דכתיב בתריה ובני אליאב נמואל ודתן וגו' ומלת ובני קמייתא קאי אף על נמואל ודתן ואבירם דבני בנים הרי הם כבנים ועדיף לית קרא דובני איתן עזריה דליכא בתריה זרעא אחרא ולהכי לא נקט ובני אולם בדן דדכותיה הוא. ובב"ר פ' צ"ד סימן ח' י"א חשים בן דן השלים מנין שבעים. ופי' בעל מתנות כהונה אע"פ שכבר נמנה במנין השאר מדכתיב בני דן לשון רבים הורה לנו כיון שיצא ממנו משפחה רבה שעל שם כך נקרא חישים כחושים של קנה כדאיתא במסכת ב"ב היה נחשב לשנים וכן כתב האב"א. ותו איכא התם במדרש רבתי בתורתו של ר"מ מצאו כתוב ובן דן חשים וכן צריך לגרוס באגדת שמואל ופירש האב"א בתורתו

של ר"מ שהיה מדקדק לכתוב פרט הדברים כהוייתן בלי שום דרש מצאו כתוב ובן דן חשים וכתב בעל מתנות כהונה דהא פליג אדלעיל ולא ס"ל שחושים השלים המנין ולפיכך דקדק לכתוב ובן דן ועיין מ"ש בפרשת בראשית אצל והנה טוב מאד:

פסוק כו

כל הנפש הבאה. הבאה בקדמא והוא חד מן ג' מלרע וסימן נמסר כאן במקרא גדולה:

פסוק כז

הבאה מצרימה. הבאה חד מן ג' מלעיל וסימן נמסר במ"ג פ' וירא ובאיוב ב'. וסימן לתרין דהכא עליון למעלה ותחתון למטה:

פסוק כט

ויאסר יוסף. האל"ף בשוא לבדו מכלול דף קי"ד ועיין מ"ש בפ' ויהי מקץ ע"פ ויאסר אתו לעיניהם:

פסוק לד

גם אבתינו. הגימ"ל דגושה:

פרק מז

פסוק ג

רעה צאן עבדיך. ה"א כתיב בסוף תיבותא ע"פ המסורת אע"ג דהוא לשון רבים:

גם אבותינו. הדין לחוד מלא דמלא באורייתא גם אבותינו דויאמר פרעה אל אחיו:

פסוק ד

לגור בארץ. בזרקא לבד בצד"י:

פסוק ו

הושב. השי"ן בצירי:

הושב. השי"ן בצירי:

פסוק ט

מגוריהם. הגימ"ל רפה:

מגוריהם. הגימ"ל רפה:

פסוק יא

ויושב. בצד"י:

ויושב. לית מלרע:

בארץ רַעְמְסֵס. כתב ראב"ע ארץ גשן כלל בארץ רַעְמְסֵס פרט והעי"ן נח ולפי דעתי כי רַעַמְסֵס פתוח העי"ן איננה שהיו דרים שם ישראל כי מצרי מסכנות פרעה היתה וכן בפרשת ואלה שמות על פסוק ותמלא הארץ פי' ארץ גשן היא רעמסס בשני שואין הראשון נח והשני נע וגם בפ' בא ע"פ ויסעו בני ישראל מרעמסס כתיב בפתח תחת

הרי"ש ושוא תחת העי"ן כן הוא בפ' ואלה מסעי וע"פ את פתם ואת רעמסס כתוב בפתחות העי"ן ואיננו מקום ישראל ועיין מה שאכתוב גם כן בריש סדר ואלה שמות:

פסוק יד
בארץ מצרים ובארץ כנען. הבי"ת רפה ומאריך באל"ף:
ביתה פרעה. הפ"א רפה:

פסוק טו
כל מצרים. הכ"ף רפה:
נגדך. הדלי"ת דגושה:

פסוק יח
גויתנו. הגימ"ל דגושה וכן גם אדמתנו:

פסוק יט
אדמתנו ואדמתנו. לסוראי כולהון חסר ולנהרדעי כולהון מלא בתראי וקדמאי חסר עד דייתי עזרא כן מצאתי במסורה כ"י אבל הרמ"ה כתב בערך אדם בלשון הזה אם גויתנו ואדמתנו חסר וכולהון כתיבין כן באורייתא ובפסוק למה נמות לעיניך גם אנחנו כתוב ג' פעמים אדמתנו קדמאה ותניינא לא נסיב וא"ו בריש תיבותא ותליתאה נסיב וא"ו כל ימיך על אדמתך חסר וכולהון כתיבי כן:
ותן זרע. התי"ו בסגול:

פסוק כד
ולאשר. האל"ף בחטף פתח:

פסוק כו
וישם. בגלגל:

פסוק כח
ויחי. אין כאן הפסק פרשה כלל לא סתומה ולא פתוחה כמו שדרשו רז"ל וכמ"ש בריש פ' ויצא וכן במקר' כ"י אע"פ שיש שם היכר להתחלת הפרש' כתוב שם בתורה לא פסיק:

פסוק ל
אנכי אעשה. בס"ס הישנים מצאתי העי"ן בשוא לבדו ובמקצת גליוניהם כתוב עליו יפה נקוד בשוא ע"כ וכ"כ בעל א"ת:

פסוק לא
ויאמר השבעה לי. מלת השבעה מלרע:

פרק מח

פסוק ז
מתה. ענין מ"שא בס"ד בפ' בא על מלת וככה:

לבא. בהעתק הללי לבוא ירושל' לבא עכ"ל וכן הוא חסר בכל הספרים והוא הראשון מן ט' חסרים וסי' נמסר כאן במ"ג וכן כתבם הרמ"ה כמ"ש בפ' וירא:

ואקברה שם. השי"ן בדגש:

פסוק ט

ואברכם. בס"ס הכ"ף בצירי:

פסוק יב

לאפיו. הפ"א דגושה:

פסוק יג

בשמאלו. הבי"ת והשי"ן רפין:

פסוק יח

כי זה הבכר. בהעתק הללי הבכור ירושלמי הבכר וכן הוא חסר בכל ספרים מדוייקים כי לא נמנה בכלל ד' מלאים בתורה ע"פ המסורת וסימן נמסר במ"ג פ' ויהי מקן. ומסורה זו הביאה ג"כ הרמ"ה ז"ל ובסוף כתב ושארא כולהו חסרים וא"ו כתיב ר"ל באורייתא:

פסוק יט

יהיה לעם. הלמ"ד רפה וכן גימ"ל יגדל שבמ"ג נראה שהיא בדגש השני:

פסוק כ

לאמור בך יברך. הדין לחוד מלא וא"ו באוריי' והוא קדמאה דפסוק ועיין זוהר דף רל"ג:

ישמך אלהים. כתב בעל המסורת ב' חסרים וחברו ישמך ה' כצדקיהו וכאחב (ירמיהו כ"ט:כ"ב) ועיין מ"ש בפ' ויצא על גנבתי יום ופ' תרומה על ללאות:

פרק מט

פסוק ב

ושמעו אל ישראל אביכם. בב"ר פ' צ"ח דרשו אל ישראל לשון קדש כאלו נקוד צירי ועיין יפה תואר שם סימן ד' ומ"ש סוף פ' ויצא:

פסוק ג

ראובן בכרי אתה. כתב בעל המסורת ב' מלעיל וחברו ואפרים בכרי הוא (ירמיהו ל"א:ט'):

פסוק ו

עקרו שור. במקף לא במאריך:

פסוק ז

ארור. חד מן ה' פסוקים דלית להון הכרע כמ"ש בפ' משפטים על פסוק ויעלו עלת. ובפרש' תרומה על משקדים כפתוריה. ובפ' וילך על וקם העם הזה וזנה:

פסוק ח

יהודה. בראש הדף בס"ת יו"ד בי"ה שמ"ו:

פסוק ט

מטרף בני עלית. בפ"ק דסנהדרין גבי דרשות פסוק ובצע ברך וגו' ר' מאיר אומר לא נאמר בצע אלא כנגד יהודה שנאמר ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו וכל המברך את יהודה הרי זה מנאץ ועל זה נאמר ובצע ברך וגו' ופי' רש"י כנגד יהודה שהיה לו לומר נחזירנו לאבינו אחרי שהיו דבריו נשמעים לאחיו וכתבו התוספות והא דכתיב מטרף בני עלית על מעשה דתמר שבחו הכתוב כדמתרגמינן את אודיתא ולא בהיתתא עכ"ל. ולפי זה צריך לומר דהא דכתיב מטרף בני לא קאי איוסף אלא ליהודה קורא בני והכי קאמר מטרף ר"ל מדין מיתה של תמר אתה בני עלית סילקת את עצמך והודית שממך נתעברה וכן משמע מפי' רש"י על התורה אלא שפירשו גם על יוסף כמדרש הב"ר ומ"מ צריך לחבר מלת בני עם מלת עלית כמ"ש הרב המזרחי וכן פי' החכם ן' עזרא וגם הטעמים מוכיחים כן שמלת מטרף בטפחא שהוא מפסיק ומלת בני בגלגל שאינו מפסיק:

פסוק י

עד כי יבא שילה. כתב הבחיי בשם רבו כי מלת עד במקום הזה כמו לעד ועל כן בא הטעם במלת עד להורות שאינו נמשך אחר כי יבא שילה ומזה תרגם אונקלוס עד עלמא ותרגם כי יבא שילה דייתי משיחא. והמתרגם עד דייתי משיחא טועה ועניין הכתוב וכו' ע"ש:

עד כי יבא שילה. במדרש איכה רבתי בשילהי פ' על אלה אני בכיה דבי ר' שילא אמרי שילה שמו של משיח שנ' עד כי יבא שילה שלה כתיב ע"כ. ופי' בעל מתנות כהונה דמדכתב שילה בלא וא"ו לבסוף קרי ביה שילה הלמ"ד קמוצה והיה דורש כן לסי' כשמו דר' שילא וכן כל חד וחד מאינהו דאמרינן התם ניחא ליה למדרש שמו של משיח כשמו וכן בפ' חלק בסוף ענין משיח ובב"ר פ' צ"ח עד כי יבא שילה מי שהמלכות שלו וכתב בעל מתנות כהונה שלה כתי' חסר יו"ד קרי ביה שלו ע"כ ודבריו אלה אינם אלא מן המתמיהין שבכל הספרים כתוב שילה מלא יו"ד וכן הוא ע"פ המסורת וכן כתב הרמ"ה ז"ל שילה מלא יו"ד כתיב ונסיב ה"א בסוף תיבותא וכן בספר הזוהר פ' ויחי שילה דהכא ביו"ד ה"א ובפ' בראשית דף כ"ה שילה דא משה חשבן דא כדא:

ול"ו יקה"ת עמים. אתוון ולו"י קה"ת ע"כ והדרש' על כל האופני' כמו שת"א דייתי משיחא דדיליה היא מלכותא וכן בתרגום ירושלמי ואגב ארחין אשמעינך דמה שנמס' במ"ק שבדפוס לית כתיב כן וחד שילו כתיב טעות הוא וצ"ל וחד שלו כתיב חסר יו"ד כדחשיב להו ואזיל התם במ"ג ומה שכתב שם כי נגלה שלו צ"ל כי נגלה ה' אל שמואל בשלו (שמואל א ג׳:כ״א) עוד צריך לדעת כי שם במסורת יש חסרון יוכל להמנות וכן צ"ל

וג' כתיב שילו מלא יו"ד בלישנא וסימן וראיתם והנה אם יצאו בנות שילו (סוף שופטים) ב' בפסוק כי לכו נא אל מקומי אשר בשילו (ירמיהו ז׳:י״ב) ושארא שילה כתיב:
יקהת. דגש הקו"ף לתפארת:

פסוק יא
עירה. עירו ק' וכ"כ רמ"ה ז"ל לכל באי שער עירו מלא יו"ד כתיב וכל לישנא באורייתא דכוותא מלא ונסיב וא"ו בסוף תיבותא בר מן חד בענין אחרינא מלא יו"ד ונסיב ה"א בסוף תיבותא וסימן אסרי לגפן עירה ומס רעליה רה כתיב רו קרי. ובב"ר פ' צ"ט אסרי לגפן עירה משיכניס כל ישראל שנקראו גפן. וכתב בעל יפה תואר שם סימן י' דדריש קרא כאילו כתוב אסרי גפן לעירה דהיינו שיכניס ישראל לעיר ירושלם. ובעל מתנות כהונה כתב דדריש עירה כמו לעיר ה"א בסוף כמו הלמ"ד בראש וכן פי' בב"ר פ' צ"ח סימן י"ד דגרסי' התם לגפן עירה העיר אשר בחרתי בה. וכן במדרש ילמדנו אסרי לגפן עירה גפן אלו ישראל שנאמר גפן ממצרים תסיע יאסור לעירה עיר הקדש:
כבס. ברוב הספרים הבי"ת בסגול וא"ת כתב שהוא בצירי:
סותה. סותו ק' גם הרמ"ה כתב עליו מלא וא"ו ונסיב ה"א בסוף תיבותא חילופי וא"ו ועיין בחיי פרשת וירא:

פסוק יב
חכלילי. בכל ספרים כ"י ובדפוסים ראשונים אין החי"ת רבתי גם לא נמנית במ"ג עם אותיות רבתות כי אם ח' חיר כרפס. אך מצאתיה בנוסח אחר משונה:

פסוק יג
וירכתו. הכ"ף רפה:
על צידן. חד מן ט' דסבירין עד וקרינן על ועיין בנחמיה י"ב

פסוק טו
למס עבד. במקף לא במאריך:

פסוק יז
עקבי סוס. דגש הקו"ף לתפארת:

פסוק כא
שלחה. בהעתק הללי ובכל הספרים חסר וא"ו וכן הוא במסורת פ' וישלח כמ"ש שם וכ"כ הרמ"ה ז"ל שלוחה א' מלא וא' חסר וסימן דנפתלי חסר דעשו מלא:
הנתן. כתוב במסורה שבדפוס ה' מלאים וזה אחד מהם ובתילים מזמור י"ח האריך לכתוב על זה ולא ידע להכריע ולי נראה להכריע ממציאות הספרים ועפ"י מסרות כ"י מדוייקים שכולן מעידות פה אחד ד' מלאים. הנותן רוזנים לחין. הנותן בים דרך. הנותן נקמות לי דתהלות. הנותן תשועה למלכים. ואמת מארץ תצמח שזהו חסר. ולבי שמח

בכל עמלי שמצאתי אח"כ שכ"כ הרמ"ה בפי' הנתן אמרי שפר חסר כתיב וכל נתן באורייתא דנותא חסר:

פסוק כב
פרת. שניהם הרי"ש בקמץ ברוב ספרים כ"י ובדפוסים ישנים וכ"כ א"ת:

פסוק כג
וימררהו. ב"ר פ' צ"ח סימן כ"ג כן שהמר לאחיו ופירש בעל יפה תואר דמדכתיב וימררהו חסר וא"ו דריש שהמר הוא לאחיו כאילו כתיב וימרר הוא:

פסוק כו
עד תאות. במקף:

תהיין. הנו"ן בקמץ:

פסוק כז
בנימין. מלא בהללי ובכל הספרים והוא חד מן י"ז מלאים ע"פ המסורת:

פסוק כט
נאסף. הסמ"ך בקמץ עפ"י המסורת כמ"ש בישעיה סימן נ"ז:

אל המערה. הקדמא באל"ף לא בה"א של המערה:

פרק נ

פסוק ג
כן ימלאו. הכ"ף בדגש:

פסוק ו
השביעך. הכ"ף רפה:

פסוק יג
אתו בניו. הבי"ת רפה:

מאת עפרן החתי על פני ממרא. לית דסביר אשר על פני:

פסוק טו
לנו. הלמ"ד רפה:

פסוק טז
מותו. מלא בכל ספרים מדוייקים ובמסורה פ' תולדות יצחק לפני מותו ד' וסימן והבאת לאביך ואכל. אביך צוה. וזאת הברכה. ויכן דוד לרב ד"ה א' כ"ב עכ"ל. זאת כתבתי מסברא אח"כ אורו עיני ממסורת הרמ"ה וזה נוסחא אשר יברכך לפני מותו מלא וא"ו כתיב וכל לישנא דאורייתא דכותיה מלא בר מן ב' חסרים במתו בהר ההר דואלה מסעי ודכותא במתו דמשה ושארא לישנא מלא וא"ו כתיב ע"כ ומסורת שהבאתי לעיל לא איירי אלא בלפני מותו:

פסוק יז
אנא שא נא. כתב במכלול שהוא לעולם מלעיל ובס' כ"י ישן כתב לעולם מלרע וכתבתי בתילים סימן קי"ח ע"ש וכ"נ מבעל מקנה אברהם במשפט הגעיא ובמסורה קטנה במ"ג כתוב כאן חד מן ה' מלין בתרי טעמי וטעה המדפיס בין זה ובין אנא חטא העם הזה וסימן מן אילן מלין נמסר בפ' ויגש ובקהלת ד' וזכריה ז' פי' ה' מלין בתרי טעמי דמשמש מונח לתיבתו ר"ל מונח לרביע וזהו קצת ראיה לדברי האומרים שמלת אנא מלרע כחביריו שבמסורה זו:

פסוק כג
שלשים. אין המ"ם רבתי בכל ספרים מדוייקים כ"י ואף לא בספרי הדפוס ישנים וכ"כ א"ת לבד מצאתיה בנוסח א' מאותיות רבתות:

פסוק כו
ויישם. במקרא כ"י כתוב בגליון ויושם כתיב ויישם ק' וכן מצאתי בס' שכתב ר' אברם חיוג עכ"ל וגם בחומש קדמון מאד כתוב ויושם בארון במצרים ויישם ק' וחילוף ויושם לפניו לאכול ויישם כתיב ויושם ק' ע"פ. ואולם בספרים אחרים כתוב וקרי בשני יודי"ן וכ"כ ן' עזרא ורד"ק וחזקוני והכי נדרש בס' הזוהר כאן ובפרשת ויקהל דף רי"ד וגם הרמ"ה כתב מלא תרין יודי"ן חד קרי חירק וחד לא קרי:
תם ונשלם ספר בראשית תהלה ליוצר בראשית
ותשלם מלאכת ספר ראשון והוא ספר בריאת עולם והיחס:

שמות

פרק א

פסוק א
ואלה. ברביע:

פסוק יא
ואת רעמסס. במסרה קטנה כתיב עליו לית רפי. פירוש שהמ"ם בשוא נח לפי שהעי"ן בפתח וכמ"ש ן' עזרא ושארא רעמסס בשני שואין כמ"ש בסוף פרשת ויגש וכן כתב בעל רב פעלים את פתם ואת רעמסס הרי"ש והעין פתחים והסמ"ך צרויה ע"מ שעטנז אבל בארץ רעמסס מרעמסס סכתה ע"מ תחפנס:

פסוק יד
וימררו. הרי"ש בשוא לבדו כמנהגנו:

פסוק יז
המילדת. במקרא גדולה מסור כאן לית וחסר וטעות הוא כי כולם חסרים וכן כתב בהעתק הללי. וכן במסורת כתיבת יד נמסר דלית חסר הַמְיַ וְלַמְיַ. וגם הרמ"ה כתב המילדת למילדת כולהון חסרים:

פסוק יח
ויקרא מלך מצרים למילדת. בזקף קטון למילדת:
ויאמר להן. בזקף קטון להן:

פסוק יט
בטרם תבא אלהן המילדת. הדין לחוד כתיב אלהן חסר יו"ד ושאר אורייתא כולהון מלאים:

פסוק כ
וירב. היו"ד בחירק וכן משמע מלשון הרמ"ה ז"ל שכתב והעוף ירב בארץ חד יו"ד כתיב ודכותיה וירב העם:

פסוק כא
ויעש להם בתים. כתבו המדקדקים שהדגש במלת בתים להפריד בינו ובין ואשיתהו בתה (ישעיהו ה':ו') שהוא ענין שממה לכן לא אמרו בתים בתי"ו רפה:

פסוק כב
וכל הבת. הבי"ת בדגש:

פרק ב

פסוק ב
כי טוב הוא. בהעתק ספר תורה ט' רבתי. ולא ראיתי זה כי אם בנוסח א' כתיבת יד מאלפא ביתא רבתי משונה מנוסח מסורת שלנו ועיין מ"ש באיוב סוף סימן ט':

פסוק ג
ולא יכלה. מקף באמצע בכל הספרים ובלי מאריך במלת לא במקצת ספרים:
הצפינו. דגש הצד"י לתפארת מכלול משקל פָּעַל ושרשים. ובמסורת ג' מלין דגשין ורפין מתחלפין וסי' הצפינו. מקדש ה'. משתי עיני (שופטים ט"ז:כ"ח). ובעל א"ת פי' מתחלפים כי בשלשת מלות הללו היה ראוי להיות אות שנייה רפה והשלישית דגושה ונהפך הדבר ובאה השניה דגושה והשלישית רפה עוד כתב וראב"ע ז"ל כתב ולא נדגש הצד"י הצפינו וכו' ולא נהירא עכ"ל. ואומר אני כי טעה המדפיס ור"ל ונדגש צד"י וזה פשוט וברור מתוך דבריו ובעל א"ת אי הוה שפיל לסיפיה דלישנא הוה נהירא ליה:
תבת. חסר יו"ד בכל ספרים מדוייקים וכ"כ הרמ"ה ז"ל תבת עצי גופר חסר יו"ד כתיב קנים תעשה את התבה חסר יו"ד כתיב וכל לישנא באורייתא דכותא:

גמא. הגימ"ל דגושה:

ותחמרה. ה"א הכינוי נחה ע"פ המסורת וכ"כ רד"ק במכלול דף ל"ב וביחזקאל סימן מ"ו. ולכן בי"ת בחמר רפויה שאין כאן דין מפיק:

פסוק ה

אמתה. בפ"ק דסוטה פליגי ר' יהודה ור' נחמיא חד אמר ידה וחד אמר שפחתה וכו' והכי איתא בשמות רבה ולמאן דדריש בלשון יד היה צריך להיות האל"ף בפתח ובמ"ם דגושה כגירסת רבינו סעדיה וכ"נ מהתרגום ולמאן דדריש לשון שפחה האל"ף בחטף פתח והמ"ם רפויה כמו שהוא בספרים שלנו וכן כתבו רש"י וראב"ע וחזקוני ועיין מזרחי ושרשים:

פסוק ח

ותאמר לה בת פרעה לכי. יש מקף בין ותאמר ללה:

פסוק ט

והניקהו. הקו"ף בחירק בספרים מדוייקים וכ"כ החזקוני ומנחת כהן וכ"כ בס' בעל הלשון בשורש ילך הילכי את הילד הזה ומשקלו אצלו והניקהו לי עכ"ל וכך הן דברי אבן עזרא וחסר יו"ד אחר הנו"ן בהעתק הללי ובספרים מדוייקים והכי מוכח מגו מסרה דמסרה ה' מלא בלישן יניקה וסימן נמסר בפרשת וירא ודין לא נמסר בהון ובמסורה הרמ"ה ז"ל לאו מכללא בלחוד איתמר אלא בפירוש איתמר ודא היא היניקה בנים שרה מלא דמלא בתרין יודין חד קדים לנו"ן וחד בתריה ומסור עליה חמשה מלאים בלישנא בתרין יודי"ן ותרין מנהון באורייתא וסימן היניקה בנים שרה. גמלים מיניקות ושאר בנביאי וכתיבי. גמלים מיניקות מלא בתרין יודי"ן ומלא וא"ו כתיב. ותמת דברה מינקת רבקה מלא יו"ד קדים לנו"ן וחסר יו"ד בתראה והינקהו לי מלא יו"ד קדים לנו"ן וחסר תרין יודי"ן בתראי כתיב. ותקח האשה הילד ותניקהו מלא חד יו"ד קדימא לקו"ף כתיב. ועיין עוד מ"ש בפ' האזינו בס"ד:

ותקח האשה הילד. מטעים ביה אינשי דאמרי את:

פסוק י

משיתהו. בהעתק ישן משיתהו ירושלמי משתיהו ע"כ. והרמ"ה ז"ל כתב כי מן המים משיתהו מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה:

פסוק יב

כי אין. בס"ס כי בגלגל לא במקף:

פסוק יד

הלהרגני. הלמ"ד רפה והה"א בלא מאריך בס"ס וכן במכלול דף ס"א:

פסוק יז
ויבאו הרעים ויגרשום. בספרים שלנו מלא ונמסר עליה לית ומלא הרמ"ה ז"ל כתב מלא ברובא דנסחי דיקי ואית מקצת מסורת דמסרי ביה לית כותיה וחסר:
ויושען. חסר יו"ד בספרים מדוייקים ובהעתק הללי ונמסר עליו לית וחסר יו"ד וגם הרמ"ה ז"ל כתב ויקם משה ויושען מלא וא"ו וחסר יו"ד כתיב וכ"כ בעל מנחת כהן:

פסוק כ
למה זה. הזי"ן דגושה:

פסוק כא
ויתן את צפרה. חסר וא"ו ומסר עליה תלתא חסרין וסימן דין. ותקח צפרה צר את צפרה אשת משה דויתרו. ואית דמסרי עליה תרין חסרין ושבושא הוא דכולה אורייתא בנוסחי דיקי חסר וא"ו כתיב:

פסוק כב
ויקרא את שמו גרשום. חד מן ג' דסבירין ותקרא וקרינן ויקרא וסימן מסרתי בפ' וישב סימן ל"ח:

פסוק כג
ויהי בימים הרבים. פרשה פתוחה היא זו וטעו המדפיסים:

פרק ג

פסוק א
רעה. בתביר:

פסוק ב
אכל. כתוב בשרשים שרש אכל בלשון הזה ושלא נזכר שם פועלו מהדגוש אכלו כקש יבש מלא (נחום א׳:י׳) ובא מל' והסנה איננו אכל ולשון זה הטעה לבעל מכלל יופי שכתב אוכל מלא אבל במכלול דף פ' נכתב חסר וא"ו וכן הוב' בדף ריי"ב בכלל החסרים וכמו לקח מאתך (מלכים ב ב׳:י׳) ואחר כן הביא אותם שבאו בוא"ו עם הדגש וכן הוא בכל הספרים שלנו בשלש נקודות וחסר. וכ"כ בעל המסורת לית וחסר גם במנחת כהן כתוב חסר וא"ו והכ"ף דגושה ואב למקרא הרמ"ה ז"ל כתב גם כן והסנה איננו אכל חסר וא"ו כתיב. אחר זמן חשבתי שטעות נפל בשרשים וסבת הטעות היה פסוק שלפניו אכלו כקש יבש מלא והסופר טעה וחשב שמלת מלא מחוברת אל פסוק והסנה איננו אכל ולפיכך הגיה ובא מלא והסנה וגו'. ויש לי ראיה מבעל הלשון שדרכו להעתיק דברי רד"ק וכתב בספרו אכל ושלא נזכר שם פועלו מהדגוש אכלו כקש יבש מלא. והסנה איננו אכל וזה ברור כמו שחשבתי:

פסוק ד

ויאמר משה משה. שמות רבה פ' ב' אתה מוצא באברהם אברהם יש בו הפסק. יעקב יעקב יש בו הפסק. שמואל שמואל יש בו הפסק. אבל משה משה אין בו הפסק למה כן משל לאדם שנתון עליו משאוי גדול וקורא פלוני פלוני קרובי פרוק מעלי משאוי זה. ויש אומרים עם כל הנביאים הפסיק מלדבר עמהם אבל ממשה לא הפסיק כל ימיו ע"כ. ובזוהר סוף פרשת וירא ויקרא מלאך ה' וכו' פסיק טעמא בגווייהו דלאו אברהם בתראה כקדמאה בתראה שלים קדמאה לא שלים כגוונא דא שמואל שמואל בתראה שלים קדמאה לא שלים בתראה נביא קדמאה לא נביא אבל משה משה לא פסיק בגין דמיומא דאתייליד לא אעדי מיניה שכינתא ע"כ. ועיין עוד באדרא דנשא ריש דף קל"ח ובזוהר פ' בלק דף קפ"ו ומקרא גדולה שמואל א' ג' ד' שמות מוכפלים ופסקים ב"מ משה משה שלא היה הפסק בינו לבין השכינה ע"כ. עוד מצאתי מסרה כ"י זה לשונו ד' שמות מוכפלים וסימנהון אברהם אברהם. יעקב יעקב. משה משה. שמואל שמואל. וכולהון פסקין ומשה טפחא ולמה ששמע מפי הדיבור באיספקלרא המאירה על כן הוא בטפחא עכ"ל וענין מפורש בסוף גמרא דפרק החולץ ובויקרא רבה פרשה א' ובס' הזהר פ' וישלח ופ' יתרו ופ' שלח לך דף קע"ד. ריקאנטי פ' וארא. שערי אורה דף כ"ח ל'. ערוך ע' אספקלר גור אריה ריש פ' מטות. ועיין מ"ש בירמיה כ"ג על ה' צדקנו. ומ"ש על לא תרצח. לא תנאף. לא תגנוב. והחפץ לדעת סוד הטעם להכפלת שמות של ד' אנשים שזכרנו יעיין בס' הזוהר ריש פרשת נח בתוספתא ובס' נשמת שבת הלוי שער ח' ודעת לנפשו ינעם:

פסוק ה

מעל רגליך. בנוסחי דיקי מלא יו"ד כתיב וכל ארבעה חומשי קדמאי דאורייתא דכותיה מלא וכל משנה תורה חסר יו"ד ובמסורה כל משנה תורה וכתובים חסר בר מן חד מלא הדום לרגליך דתילים דשמעת מינה כל משנה תורה חסר ושאר אורייתא מלאים הרמ"ה ואשכחנא נמי מסרה אחרינא ביהושע ה' ומסרה ה' חסר בלישנא וכו' ודא ודא אחת היא: **עומד**. דין לחוד מלא וא"ו באורייתא:

פסוק י

ועתה לכה. ויקרא רבה פ' א' א"ר אלעזר ה"א בסוף תיבותא לומר שאם אין אתה גואלם אין אחר גואלם. ופי' בעל מתנות כהונה שעל כרחנו נקרא אותו לך בקמץ תחת הכ"ף כלומר השליחות לך הוא מה שאין כן אילו היה כתוב לך שנוכל לקרותו כמו לך לך ע"כ. ובשמות רבה פ' ג' אמר ר"א לכה וודאית הה"א שבסוף התיבה לומר וכו' כדלעיל. ופי'

שם המפרש הנ"ל שהה"א שבסוף מורה על הברור והודאי כמו שדרשו ישובו רשעים לשאולה לדיוטא התחתונה שבשאול וכהנה רבות ועיין בחיי פרשת וארא:

פסוק יב

כי אהיה עמך. מלת כי במאריך ובמקף ואל"ף אהיה בלא מאריך:

פסוק יג

ואמרתי להם אלהי אבותיכם. דין לחוד מלא דמלא באורייתא מלא וא"ו ומלא יו"ד:

פסוק טו

זה שמי. השי"ן דגושה:

זה שמי לעלם. חסר וא"ו שלא יהגה אדם את ה' באותיותיו ש"ר פ' ג' ותנן נמי בריש פ' חלק אבא שאול אומר אף ההוגה את ה' באותיותיו. ובפסחים פ' אלו עוברין ובקדושין פ' עשרה יוחסין רבא סבר למדרשיה בפירקא א"ל ההוא סבא לעלם כתיב ר' אבינא רמי כתיב זה שמי וכתיב זה זכרי אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא באל"ף דל"ת. ובשוחר טוב מזמור פ"ז ר' חנינא בר אידי אמר למה אומרים ישראל את השם במקדש בפי' ובמדינה בכינויו ליראה את השם הנכבד שנאמר נכבדות מדבר בך ואן איתמר בקרייתא שנאמר עיר האלהים סלה. ובירושלמי דיומא פ' אמר להם הממונה כשהיה כ"ג מזכיר את השם יו"ד פעמים בי"ה הקרובים היו נופלין מול פניהם. והרחוקים היו אומרים בשכמל"ו אלו ואלו לא היו זזין משם עד שהוא מתעלם מהם זה שמי לעולם זה שמי לעלם ע"כ. ובפי' הוגה את ה' באותיותיו פי' רש"י בפ' ק' דע"ז שהיה דורשו במ"ב אותיות ועושה בומה שחפץ. וי"מ שהיה קורא בפי' אותיות של שם המיוחד וזה אין לעשות כדאמרינן לעיל בפסחים ובקדושין וזהו דעת התוספות ופירש רש"י הוא כדעת רבינו האי גאון ז"ל הנזכר באשרי דיומא פרק יום הכפורים ע"ש. וכן משמע ממדרש קהלת רבתי פסוק את הכל עשה יפה בעתו ומסיים ביה וכל כך למה מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף. וכן משמע בירוש' ועיין מ"ש בקהלת ג' פסוק גם את העלם נתן בלבם. ואף על גב דאשכחן י"ה לעולם חסר בקריה וסימנהון בתילים ע"ה. היכא דאיכא למידרש דרשינן ועיין שערי אורה דף י':

פסוק כ

והכתי את מצרים. מלא יו"ד קדים לתי"ו וכל אורייתא דנוסחי דיקי דכותא מלא ומסורת עליה כלהון מלאים ובמסורת אחרת מסר עליה ארבעה מלאים ואית דמסר עליה והכיתי תרין בתורה חד חסר וחד מלא. והכתי את מצרים. והכתי כל בכור בתראה מלא. ואית

דמסר עליה דכתב לית כותיה מלא מכלל דקדמאה חסר והני תרתי מסורתא בתרייתא שיבושא נינהו דכולהו נוסחי דיקי פליגי עלייהו הרמ"ה ז"ל:

פסוק כא
חן. במאריך לא בתביר:

העם הזה. במקף ומאריך בה"א בספרים כ"י:

פסוק כב
ומגרת. הגימ"ל דגושה:

פרק ד

פסוק ב
מזה בידך. מה זה ק' והוא חד מן ט"ו מלין דכתיבין חדא מלה וקריין תרין מלין וסימן נמסר במקרא גדולה ד"ה א' כ"ז. וגם הרמ"ה ז"ל כתיב מזה בידך חסר ה"א בתר מ"ם וחדא מלה וק' תרתי. ומסיר עליה מזה כתיב מה זה קריה ונדרש בשמות רבה פ"ג מזה שבידך אתה צריך ללקות וכו':

פסוק ג
השליכהו. טעה המדפיס להדפיסו חסר יו"ד שהוא מלא ע"פ המסורת כמו שנמסר כאן במקרא גדולה וכן מנאו בעל מנחת כהן בפרשת וישב בכלל המלאים בלישנא בתורה וגם פה כתב השליכהו ארצה לחוד ומלא. וישלכהו ארצה חסר. וכן הוא בספרים כתיבת יד מדוייקים ומה שכתוב במסרת גדולה במנין החסרים השליכהו ארצה ב' בו לא אהשליכהו קאי אלא על וישליכהו ופי' ב' בו ר"ל השני שבפסוק שהוא חסר יו"ד וגם הרמ"ה ז"ל כתב בפי' השליכהו ארצה מלא יו"ד כתיב. עוד כתב כל לשון השלכה דקרי למ"ד דידיה חירק כל אורייתא מלא בר מן ח' ומנה כל הכתובים במסרה גדולה שהם שבעה באורייתא ובתוכם ארצה וישליכהו ארצה כמו שהגהתי. עוד הוסיף וישלכו אותו הברה דפרשת וישב שהם ח' חסרים בין כולם כמו שכתבתי שם:

פסוק ח
האחרון. מלא וא"ו בכל ספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוס ישן:

פסוק יב
והוריתיך. במקרא גדולה כתוב עליו כי בס"א כתיב והורתך ונמסר עליו לית וכ"כ עכ"ל. ואין לסמוך על הוראה זו כי בכל הספרים וגם בהעתק הללי כתב והוריתיך בשני יודי"ן ואב למסורת הרמ"ה כתב בהדיא והוריתיך אשר תדבר מלא וא"ו ותרין יודי"ן כתיב:

פסוק יג
שלח נא. בגעיא השי"ן ובמאריך בלמ"ד כ"כ בספרים מדוייקים כ"י:

פסוק טז
והיה הוא. מלעיל:

יהיה לך. הלמ"ד דגושה:

פסוק יט
לך שב. כל אורייתא מלא ודין חסר:

פסוק כא
לפני פרעה. בגלגל לא במקף:

פסוק ל
אהרן את. בלא פסק:

פרק ה

פסוק ז
תבן לעם. בשש נקודות:

כתמול. מלא וכן הוא בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים כחברו שבסמוך: ומדפיס המסורת טעה כמ"ש בפ' ויצא סימן ל"א. גם בעל מנחת כהן נשתבש בכל המקומות. וכבר הארכתי שם כל הצורך:

וקששו. השי"ן בשוא לבדו:

פסוק ט
ויעשו בה. הבי"ת רפה:

פסוק יד
שמו עלהם. חסר יו"ד ע"פ המסורת. וכן כתב בעל מנחת כהן וסימן נמסר במסורה גדולה פרשת ויגש וכן כתב הרמ"ה ז"ל:

פסוק טו
ויצעקו אל פרעה. הפ"א דגושה:

למה תעשה כה. טעם תרין חוטרין אף על פי שיש לו נעימה כמו התביר אינו מפסיק לפי שהוא נקשר ומתגלגל עם התיבה שאחריו:

פסוק טז
וחטאת עמך. לית ורפי:

פסוק כב
למה הרעתה. המ"ם רפה:

הרעתה. בהעתק הללי הרעתה ירושלמי הרעת חסרה עכ"ל. ובכל ספרים שלנו ה"א בסוף תיבה. ולשון המאירי הרעתה חסר וא"ו וה"א לבסוף וכ"כ הרמ"ה וספר שמן ששון. עוד מצאתי מסרה כ"י ז"ל. הרעתה ג' חד כתיב הרעתה וחד כתיב הרעת וחד כתיב הרעות דוישב הרעתה כתיב לעבדך פ' בהעלתך הרעת כתיב להמית את (מלכים א' י"ז)

הרעות כתיב ע"כ. וכן במלכים ובפרשת בהעלתך נמסר ג' ומשתניין באתיהון. וכן מסר הרמ"ה ז"ל למה הרעתה לית חסר דחסר כתיב חסר יו"ד וחסר וא"ו ודכותיה הרעתם אשר עשיתם וחד בלישנא חסר דחסר דכותא בענין אחרים וסימן והרעתם בחצרות. למה הרעתה לעם הזה חסר יו"ד וחסר וא"ו ומלא ה"א בסוף תבותא וחד חסר דחסר למה הרעת לעבדך חסר יו"ד וחסר וא"ו וחסר ה"א כתיב ולא הרעתי את אחד מהם חסר דחסר כתיב חסר יו"ד וחסר וא"ו עכ"ל:

הזה. בדגש:

פרק ו

פסוק ג

וארא. סתומה:

פסוק ד

מגריהם. בתיקון ס"ת מגריהם ס"א מגוריהם וכן במפתח ע"כ. וכבר נתבאר ענין זה על תשלומו בפ' וישלח סימן ל"ו. ומה שכתוב במסורה קטנה שבדפוס כאן ושם טעות הוא ואין לסמוך עליה:

גרו. הגימ"ל דגושה:

פסוק ז

כי אני. כי בגלגל לא במקף:

פסוק ח

וליעקב. באתנח:

פסוק י

אל משה לאמר. כתב המכלול בשער אותיות או"י למ"ד אל משה לאמר דגושה לעולם למ"ד אל משה ואל אהרן לאמר איננה דגושה לעולם עכ"ל. וכן מצאתי בספרים כ"י מדוייקים. וכתב א"ת למ"ד משה לאמר דגושה בכל התורה חוץ מן אחד בפסוק ויאמרו בני גד ובני ראובן פ' מטות והאריך הרבה בענין ואין כאן מקום להאריך:

פסוק יד

אלה ראשי בית. הבי"ת רפה:

פסוק יט

מחלי. החי"ת בשוא לבדו וכן נחשון. וכן מצאתי בספר דקדוק כ"י שאלו הן מהשמות שאין באחה"ע שבהם כי אם בחטף לבד על פי הקבלה:

פסוק כג

אלישבע. חדא מלה כתיב ומלא יו"ד הרמ"ה ז"ל:

עמינדב. חדא מלה כתיב מלא יו"ד וכל אורייתא דכותיה הרמ"ה ז"ל והכי איתא במסכת סופרים:

אביהוא. חדא מלה כתיב וכל אורייתא דכותיה הרמ"ה ז"ל:

פסוק כד

ואביאסף. חדא מלה כתיב הרמ"ה ז"ל. **הקרחי**. הקו"ף בדגש:

פסוק כה

ותלד לו את פינחס. מלא בנוסחאות ישנות ובכ"י וכ"כ הרמ"ה ז"ל על זה מלא יו"ד כתיב וכל אורייתא דכותיה. ועיין מ"ש בס"ד שמואל א' א' על פסוק חפני ופנחס:

פסוק כט

אל משה לאמר. הלמ"ד דגושה:

פרק ז

פסוק א

ויאמר ראה נתתיך. פרשה פתוחה:

פסוק ב

אתה תדבר. כתב בעל אור תורה שהתי"ו רפה. וכן ראיתי בספרים מדוייקים כתיבת יד אכן בספר אחר כ"י דגושה. וחילוף כזה ראיתי בספרים על אל תרבו תדברו (שמואל א ב:ג') נפש ברכה תדשן (משלי י"א:כ"ה). ולפי דעת רוב המדקדקים בכלל שתי אותיות בג"ד כפ"ת ממוצא אחד והראשונה בשוא סמוכה לאהו"י משפטה להדגש כמ"ש בכללי בג"ד כפ"ת דסמוך ליהו"א. ורד"ק בס' מכלול דרך אחרת אתו בכלל זה ורצה לחלק בין אות לאות וגם כי נבוכים דבריו וקשיין אהדדי למי שמעיין בהם סוף לשונו מוכיח שתוי"ן כאלו דינן להדגש שעל מלת דתבריא (דניאל ג') כתב שהוא דגש ומנאו עם היוצאים מהכלל ואח"כ אמר אפשר שהוא מהכלל שזכרנו שהם שתי אותיות בג"ד כפ"ת בתחלת התיבה אבל לא זכרנו אותו בתוך הכלל לפי שאין אות הראשונה אות שמוש כמו אותם שזכרנו עכ"ל. ותי"ו זה שהיא שמושית נכון שתדגש. עוד כתב שקשה היא קריאת הדל"ת רפה סמוך לתי"ו רפה לפיכך הדגישו הדל"ת של דתבריא עכ"ל. וה"ה הכא דתרוויהו חד טעמא נינהו. ויען רבו הספרים הרפויים על הדגושים במלות אלו שכתבנו וכן תשב באחיך תדבר (תהילים נ:כ') ודומיהן בתרייהו אזלינן וכמו שהורה זקן בעל אור תורה. ועיין מה שכתבתי בסוף פרשת חיי שרה גבי ובני דדן ובפרשת כי תצא על לא תתעב ובמלכים א' כ"ב ותילים נ"ד ואיוב ל"ט:

פסוק ג
והרביתי. בתיקון ספר תורה ישן והרביתי במפתח הגיה והרבתי ע"כ. והרמ"ה כתב והרביתי אתו דולישמעאל שמעתיך מלא יו"ד כתיב וכל אורייתא דכותיה:

פסוק ה
את בני ישראל מתוכם. בני ישראל במקף במקצת ספרים:

פסוק י
ויהי לתנין. נו"ן דגושה:

פסוק יד
לשלח העם. לית דמטעין ביה דסבירין לשלח את העם:

פסוק טז
ואמרת אליו. בס"ס אליו ברביע:

פסוק יז
ונהפכו. הה"א בסגול חזקוני:

פסוק יח
ונלאו מצרים לשתות. לשתות מלא בהעתק הללי ובספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים ראשונים כי אין זה מהארבעה חסריס שמסרסי בפ' חיי שרה והמדפיס נשתבש:

פסוק יט
ויאמר ד' אמר אל אהרן קח את מטך. פרשה סתומה:

פסוק כד
ויחפרו כל מצרים. הכ"ף רפה:

פסוק כז
בצפרדעים. הצפרדעים במסורת כל עניינא צד"י רפה במ"א דגש ותעל הצפרדע וכן כתב רד"ק במכלול דף נ"א ולוית חן פ' י"ט מהשער הראשון:

פסוק כח
ובמשארותיך. בהעתק הללי ובמשארותיך ירושלמי ובמשארתיך חסר וא"ו עכ"ל ובכל הספרים מלא ונמסר עליו לית ומלא וכ"כ הרמ"ה ז"ל על זה מלא דמלא כתיב מלא וא"ו ויו"ד משארתם צררות חסר וא"ו כתיב תשביתו שאר מבתיכם חסר וא"ו כתיב וכל שאר באורייתא דכותא:

פסוק כט
ובכה. מלא ה"א בסוף תיבותא ושאר אורייתא חסר וכתב רבינו בחיי כי תוספת הה"א ללמדך שכל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצריים במצרים היתה של חמש מכות:
ובעמך. ומאריך בוא"ו:

פרק ח

פסוק א

ויאמר דאמר אל אהרן נטה את ידך. בספרים מדוייקים כ"י אין שום פיסקא בין יעלו הצפרדעים לויאמר ה' אל משה כמו שאכתוב בפרשת יתרו בעשרת הדברות. וכתב א"ת שכן מצא ברמב"ם א' כ"י שהיה מהר"י הלוי ובשנים אחרים כ"י ג"כ ושכן דעת המאירי ע"ש:

פסוק ב

הצפרדע. הה"א בלא מאריך בס"ס והצד"י דגושה כמ"ש לעיל על מלת בצפרדעים:

פסוק ז

וסרו. מלרע הראב"ע ורד"ק במכלול דף קל"ה:

ומבתיך. השני הבי"ת בגלגל:

פסוק ט

החצרת. חסר בהעתק הללי ובספרים מדוייקים והוא חד מן ד' חסר בלישנא וסימן נמסר במ"ג ריש פרשת מסעי והביאה גם כן הרמ"ה ז"ל ומנחת כהן:

פסוק י

חמרם חמרם. שניהם חסרים יו"ד ודפ' בהעלותך אסף עשרה חמרים מלא כבמסורת שם והביאה כאן בעל מנחת כהן וכ"כ המדפיס כאן בגליון וטעה בפסוק לעשות השני מלא וגם הרמ"ה מס' כמ"ש:

פסוק יב

והיה לכנם בכל ארץ מצרים. דין לחוד חסר יו"ד וכל שאר כנים באורייתא דקריא נו"ן דידיה בחירק מלא יו"ד בתריה הרמ"ה ז"ל ובמדרש לקח טוב והיה לכנים חסר יו"ד כתיב כי נחסר מדעת החרטומים עשיית הכנים יותר משאר המכות והוא שאמרו רז"ל שאין השד יכול לבראת פחות מכשעורה ענין אחר לפי שכל עפר היה לכנים והחרטומים עומדים על הכנים ואין רגליהם נוגעות בארץ ולעולם כל זמן שאין המכשף נוגע רגליו בארץ אין מועיל כלום במעשיו לפיכך ולא יכלו:

פסוק יג

כל עפר הארץ. זהו אחד מן חד כל בלא וא"ו דסבירין וכל. וסימן נמסר כאן במסורת:

פסוק טו

ויאמרו החרטמים. בהעתק הללי החרטמים ירושלמי החרטמם עכ"ל ובספרים מדוייקים חסר יו"ד וגם במסורת נמסר ב' חסר יו"ד וסימן ויאמרו החרטמם דאצבע. כי היה השחין בחרטומם וכ"כ מנחת כהן סימן כנים שחין ולזה הסכים הרמ"ה ז"ל ז"לש שחרטמי מצרים דויהי בבקר ותפעם רוחו חסר וא"ו כתיב וכל חרטמי דכותא ואף על

גב דמ"ם דידיה דגש איצטריכינן למימסר עליה דחסר משום סירכא דמסורת דאיכפל למימסר עליהון כל לשון חרטמי החרטמים בחרטמים חסר וא"ו כתיב וכל לישנא החרטמים דכותא מלא יו"ד בר מן ב' חסרים וענין וסימן ויאמרו החרטמם אל פרעה כי היה השחין בחרטמם ומסר עליה תרין חסרים מכלל דשארא מלאים יו"ד כתיבין עכ"ל. ובשמות רבה פ' ט"ו מהו שאמר בשחין בחרטומם שנגע בשר של מעלן כדי שלא יהא להם עמידה פי' כמה דאת אמר על יפקוד על צבא המרום במרום ואח"כ על מלכי האדמה באדמה ולכך כתיב בחרטמם לשון יחיד. וכתב רבינו בחיי עד עתה הזכיר החרטמים מלא ביו"ד אבל במכה זו של כנים שהזכיר בה ולא יכלו הזכיר החרטמם חסר יו"ד כי בכאן חסרה חכמתם וכשל כחם והודו על כרחם. ועוד יורה חסרון היו"ד על מה שדרשו רז"ל י' קבין מכשפות ירדו לעולם ט' נטלו מצרים וא' כל העולם כלו:

פסוק טז
ויאמר ה' אל משה השכם. סתומה:

פסוק כ
פרעה. הפ"א רפה:

ובית עבדיו. זה א' מן ד' בית ובית דסבירין בבית ובבית וסימן במסורת:

ובכל ארץ מצרים. ה' דמטעין בהון דסבירין וכל וסימן נמסר ביחזקאל כ"ז במ"ג:

פרק ט

פסוק ד
והפלה. בה"א ובפ' כי תבא והפלא באל"ף מסורת כאן ובתילים סימן יו"ד:

פסוק ה
את הדבר. הדל"ת דגושה:

פסוק ו
ממחרת. מ"ם שנייה בלא גלגל בס"ס:

פסוק ט
לאבק. הלמ"ד בשוא והאל"ף בקמץ חזקוני:

אבעבעת. בי"ת ראשונה רפה וכן חברו שבסמוך:

פסוק יד
אל לבך. הבי"ת בשוא חזקוני:

פסוק יח
הוסדה. לא מפיק ה"א ע"פ המסורת וכ"כ רד"ק ביחזקאל סימן ט"ז ובמכלול דף ל"ב ובשרשים:

פסוק כג
ותהלך אש. במקף ועיין מ"ש ביהושע סימן ו':

פסוק כד
אשר לא. בתלשא לא בקדמא:

פסוק כח
ולא תספון. עיין מ"ש על לא תספון לשוב בדרך הזה עוד דפ' שופטים סימן י"ז:
לעמד. בתיקון ס"ת ישן לעמד ס"א לעמוד וכן במפתח ע"כ ויש להוכיח שהוא חסר ממה שאכתוב במגילה סימן ח' בס"ד עוד כתב הרמ"ה לעמד לפני משה חסר וא"ו כתיב וכל לעמד באורייתא דכותא חסר:

פסוק כט
הקלות יחדלון. בהעתק הללי הקלות מלא וא"ו אחרון ירושלמי הקלת עכ"ל. ובכל הספרים מלא וא"ו בתראה וכן הקלות והברד שבסמוך וכ"כ הרמ"ה על שנים אלו ב' כתיבין חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה באורייתא וכן הוא במסורת תוך ו' הכתובים כן חסר וא"ו קדמאה וסימן נמסר במסרה גדולה תילים צ"ג:

פרק י

פסוק ד
בגבלך. מלאים וא"ו באורייתא וסימן נמסר במסרה גדולה פ' וארא ואין זה מהם וכתב הרמ"ה ז"ל עליהם. התלין ג' מלאים ושארא אורייתא בין דקרי בשוא בין דקרי בסגול חסר וא"ו כתיב ואית חד דפליגי ביה נוסחי. הנני מביא מחר ארבע בגבולך אית תרין נוסחי דכתיב ביה מלא וארבעה דכתיב ביה חסר ואחרי רבים להטות. ועוד דמסורתא מסייעא לרובא:

פסוק ו
ובתי כל. הכ"ף רפה בשניהם:

פסוק ח
מי ומי ההלכים. חסר וא"ו בכל ספרי דיוקני וכן כתב הרמ"ה ז"ל גם כל ההלכים חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב וכל לישנא דהלכים באורייתא דכותיה במ"א מלא וא"ו וסימן צרי ולט הולכים להוריד מצרימה:

פסוק ט
ובזקנינו. מלא יו"ד אחר הנו"ן בכל ספרים מדוייקים ולא כמאירי שנסתפק בו ולא כמ"ש בתיקון ס"ת ישן ובזקנינו במפתח ובזקננו ולא כמנחת כהן שכתב בנערנו ובזקננו חסר יו"ד שגם מלת בנערנו מלא יו"ד בכל הספרים וכ"כ הרמ"ה ז"ל ויאמר משה בנערינו

מלא יו"ד כתיב ובזקנינו נלך מלא יו"ד בין תרין נונין כתיב בנוסחי דיקי ואית דמסרין עליה לית כותיה וחסר ומסתברא דטעותא הוא עד כאן לשונו:
ובבנותינו. בהעתק הללי ובבנותינו ירושלמי ובבנותנו ובספר זנבוק חסר יו"ד עכ"ל. גם בספרים שלנו חסר וכן הוא במנחת כהן והכי כייל הרמ"ה ז"ל ובבנותנו בצאננו ובבקרנו נלך דין לחוד חסר יו"ד ומלא וא"ו וכל לישנא באורייתא דכוותיה חסר וא"ו ומלא יו"ד:

פסוק יא
מבקשים. הקו"ף רפה:

פסוק יג
רוח קדים. במקף:

פסוק יד
היה כן. מלעיל שהקדמא בה"א:
יהיה כן. הכ"ף בדגש:

פסוק יח
ויצא מעם פרעה. במכת הארבה לא נאמר ויצא משה כמו שנאמר ברוב שאר המכות וסימן מלך אין לארבה פי' משה נקרא מלך כדכתיב ויהי בישורון מלך:

פסוק כג
במושבתם מלא וא"ו קדמאה בהעתק הללי ובכל ספרים כתיבת יד מדוייקים ובמסורת כ"י ב' וסימן היה אור ואת כל עריהם במושבתם דמטות וגם הוא מלא וא"ו קדמאה וכן כתב הרמ"ה ז"ל למשבתם דאלוף מגדיאל חסר דחסר כתיב ותרין בלישנא מלאים חד וא"ו קדימא לשי"ן וסימן היה אור במושבתם ואת כל עריהם במושבתם דמדין ומסיר עליהם תרין כתיבין כן:

פסוק כד
ויקרא פרעה. הפ"א רפה:
גם. הגימ"ל בדגש:

פסוק כו
נעבד. חסר:

פסוק כח
אל תסף. עיין מ"ש ברי"ש ואתחנן:
ראתך פני. הפ"א רפה:

פרק יא

פסוק א
כשלחו. קדמא בשי"ן:

גרש. הגימ"ל דגושה וכן גם האיש וכן גדול:

פסוק ו

אשר כמהו לא נהיתה וכמהו. ב' סבירין כמוה בענין:

וכמהו לא תסף. עיין מ"ש בעמוס ה':

פסוק ז

לא יחרץ כלב לשנו. במדרש לקח טוב לשנו כתיב חסר וא"ו כלומר לא יזיקם בשנו ולא בלשונו ע"כ ואע"ג דכל לשנו באורייתא דכותיה חסר חזינא למיכתביה משום דמלאכת שמים היא:

פסוק ח

צא אתה. בנוסח א' מאותיות רבתות צד"י צא רבתי וכן בתיקון ס"ת ישן ואינו כן בשאר ספרים ועיין מ"ש בישעיה נ"ד:

מעם פרעה. מאריך במ"ם:

פסוק ט

לא ישמע אליכם פרעה. בהעתק הללי אלכם ירושלמי אליכם עכ"ל. ובכל הספרים מלא כי לא נמנה במסורת עם ו' חסר בתורה שנמסר סימנם בפרשת מקץ וכמוהם כתבם הרמ"ה ז"ל. ופסוק ולא ישמע אלכם פרעה הנז' במסורות הנז' הוא בפר' וארא:

פרק יב

פסוק ז

ונתנו על שתי המזוזת. כל מזוזת דואלה שמות חסר וא"ו בתראה ומלא וא"ו קדמאה ותלתא אינון בהאי פרשה דבא ודשמע ישראל חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה דוהיה אם שמע מלא דמלא ובפ' ואתחנן בשמע ישראל כתב רש"י ז"ל מזוזת כתיב שאין צריך אלא א' וכן הביאו ר' אליה המדקדק בס' מסורת המסורת בדיבור חמישי בשם הגמרא וכתב שמצינו פעמים רבות שהגמרא חולקת על המסורה שלנו כגון ולבני הפלגשים שכתב רש"י ז"ל חסר כתיב והוא מלשון בראשית רבה שהוא כנגד המסורת כי נמסר עליו ב' מלאים דמלאים וכן ביום כלות משה אמרו במדרש כלת כתיב כמ"ש שם ונמסר עליו לית מלא עכ"ל. ובנדה פ' בנות עכו"ם ע"פ והנושא אותם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו פ' מצורע אמרינן התם והנשא כתיב חסר וא"ו וכתבו התוספות תימא דבמסורת הוא מלא מיהו מצינו שהמסורת חולקת על הגמרא במסכת שבת גבי בני עלי מעבירם כתיב ובמקראות שלנו כתיב מעבירים מלא עכ"ל וכן הביא דבריהם מהר"ר יודא מינץ בתשובותיו סימן ח'. ועיין מ"ש שם בשמואל א' ב' ובפ' מצורע ע"פ והנושא הנ"ל. ובעל א"ת בפ' ואתחנן השיג על דברי ר' אליה הלוי בהקדמה החרוזית לס' מסורת

המסורת וגם על מ"ש המגיה בהקדמת מס"ג ועל פי' רש"י על התורה שהבאתי לעיל וגם בפירושו לסוגיות הגמ' דפ' הקומץ רבה והאריך הרבה. סוף דבר טרח טורח גדול ליישב דברי רש"י ז"ל על התורה ע"ש מסכים למ"ש בעל לקח טוב שאין צריך לקבוע על שתי המזוזות אלא מזוזה א' כך פרש"י ובמנחות פ' הקומץ תניא שומע אני וכו' עד שיפרוש לך הכתוב שתים עכ"ל. רבה וילקוט פ' ואתחנן רמז תתמ"ד. אמנם בפי' סוגיית הגמ' לע"ד דברי פי חכם חן שלא כפי' רש"י ז"ל וראיה גדולה מצאתי לפירושו מלשון ספרי ופסיקתא פ' ואתחנן עיין עליו אבל מה שהשיג לר' אליה הלוי אינה השגה שמה שכתוב בהקדמה החרוזית הוא לפי דרך רש"י בפי' החומש והמחבר עצמו כתב בדבור חמישי שלפי המסורה הוא מלא. אח"כ מצאתי במרדכי להלכות קטנות גירסא אחרת בסוגיית הגמ' וזל"ש מ"ט דר' מאיר מזוזת כתיב מ"ט דרבנן מזוזות כתיב ע"כ אולי זאת היתה גירסת רש"י ז"ל בגמ' ומ"ש על התורה שאין צריך אלא אחת היינו פצים א' ודעתו לפסוק כר' מאיר כמו שפסק ג"כ הרח"ש ז"ל עוד כתוב במרדכי שהתוספות האריכו הרבה בגרסת הספרים ונר' לר"י עיקר כמו שמצינו בגויל מבורגונייא דפ' שמע כתיב מזוזות ופ' והיה אם שמע מזוזות ע"כ. וכן מצאתים בהעתק הללי וכן דעת הרי"ף והרמב"ם וסמ"ג וטו"ר ורבינו ישעיה הראשון וריב"ז וס' התרומה ואבן ירחי והרמ"ה והמאירי ז"ל. וכן מעידות כל מסרות הדפוס וכ"י בפ' צו ופ' ואתחנן. ומה שנדרש במדרש רות הנעלם מזוזת כתיב מאותיותיו משמע מות זז וכו' אינו הפך כוונתינו כי גם אם כתוב מזזות הדרשה תדרש וניחא טפי דלית וא"ו מפסיק בין זז:

על הבתים אשר יאכלו. חד מן ג' הבתים בתרי טעמי וסימנהון נמסרה במ"ג ועיין מ"ש ן' עזרא:

פסוק י

והנתר ממנו. כל לישנא דנותר באורייתא מלא בר מן דין דהוא חסר:

פסוק יא

וככה תאכלו אתו. כתב רד"ק בשרש כה שהמסורה כתב עליו לית כותיה מלרע וכן העתיק דבריו בעל מכלל יופי אבל מהר"ר משה פרובינצאלי זצ"ל כתב זל"ש ובמסורת שאצלנו בדפוס וגם בכ"י כתוב עליו ב' וחברו בנחמיה ה' י"ב וככה יהיה נעור ורק והוא מלעיל. משמע שגם וככה תאכלו אתו מלעיל וכן מצאתי עליו בספרים ישנים שתי זרקאות להורות שהוא מלעיל כי הזרקא תמיד בסוף המלה והקדימו לה האחרת להורות על קריאת המלה שהיא מלעיל כזה **וככה** עכ"ל. וגם בעל רב פעלים בשער המלי' הביא מסרה הנזכרת ואח"כ כתב ואם כן הקורא וככה תאכלו אותו מלרע תועה מדרך השכל כי הה"א נוספת שכך חז"ל נשתמשו הרבה בלשון כך וכך ודומה לו במשקלו אן הלכתם

עד אן תמלל אלה שבבואם בה"א נוספ' רובם מלעיל. אנה הלך דודך. אנה פנה דודך. עד אנה ינאצוני העם הזה. ועד אנה לא יאמינו בי. וב' מהם הנמצאים דרך זרות מלרע כבר העיד בעל המסורת עליהם שהם אנה אנחנו עולים. אנה אלך מרוחך. ועל אלה ב' וככה היה לו לומר ב' א' מלעיל וא' מלרע כמו שהעיד על מלת יאבד ב'. א' מלעיל יאבד יום אולד בו ואחד מלרע יאבד לב המלך והשרים. ולא יקחך לבך לקרות וככה מלרע בעבור הזרקא שבאות האחרונה כי כן מנהג הזרקא והתרסא והסגולה לבא כל א' מהם בסוף תיבה אפילו בתיבה מלעיל וכן תלשא בראש התיבה אפילו בתיבה מלרע תבקשם וכן תמצאם ע"כ. ורוב דבריו אלה העתיקם בעל לוית חן בשער ט' פ' ה' בביאור המלות המתחילות מכ"ף והסכים לדבריו ועיין מ"ש בסוף פ' ויצא על ואם אתה:

מתניכם חגרים. החכם ריקאנטי כתב שמלת חגרם חסר יו"ד. ובעל הלבושים בס' אור יקרות פי' דבריו שר"ל חגור שלהם כלומר במם וכן פי' בפ' בראשית ע"פ ויעשו להם חגרת. ואולם בכל הספרים מלת חגרים חסר וא"ו ומלא יו"ד וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

חגרים. בזקף קטון בס"ס:

פסוק יד

וחגתם. הגימ"ל דגושה וכן תחגהו:

פסוק טו

שבעת ימים מצות תאכלו. בס' הזוהר אמר ר"ש מצת כתיב כד"א מראת אלהים וגו' ומסורתא וספרי דילן פליגי בתרוייהו. ועיין עוד מ"ש בפ' בהעלותך. תשביתו שאר. חסר וא"ו וכולהון דכוותיה ונדרש בלקח טוב להביא שאר כל שהוא שאור:

אכל. חסר וא"ו על פי המסורת שאינו מהד' מלאים שנמסר סימנם בתילים מ"א וסוף נחום במ"ג והכי משתמע מכללי הרמ"ה ז"ל ואלו הן לבלתי אכל ממנו אכלת חטף וחסר ודכותיה לבלתי אכל הדם אע"ג דקריא חולם חסר וכל אורייתא חסר היא נתנה לי מן העץ ואכל חסר וא"ו וחסר אל"ף תניין דהוה חזי למיהוי מלא אל"ף או וא"ו חילופי אל"ף תניין וכתיב חסר בלא וא"ו ובלא אל"ף דכתיבא ביה סימן לעתיד היא ולאו מעיקר לישנא דאכילה וכל אכל ואכל באורייתא בין דקריא כ"ף דידיה בצירי כגון דין בין דקריא בפתח כגון ויאמר לא אכל עד אם דברתי ואכל מכל חסר כתיב בר מן א' שהוא מלא וא"ו כתיב וסימן ויעזב כל אשר לו ביד יוסף וגו' הלחם אשר הוא אוכל דין לחוד מלא וא"ו:

מיום הראשון. חסר וא"ו בהעתק הללי בספרים מדוייקים כ"י וגם בדפוסים ישנים וכן הוא במסורת ובס' מנחת כהן וכן מסר הרמ"ה ז"ל בראשון באחד לחדש דויהי באחת ושש מאות שנה מלא דמלא כתיב מלא אל"ף קדים לשי"ן ומלא וא"ו בתריה וכל לישנא דראשון באורייתא דכותא מלא דמלא בר מן ב' חסרים וא"ו בלישנא וסימן מיום הראשון

עד יום השבעי בראשן בארבעה עשר יום לחדש ושארא כולהון מלאים וא"ו וכולהון מלאים אל"ף:

פסוק יז
המצות. הצד"י דגושה:

פסוק יח
בערב תאכלו מצת. חסר וא"ו בהעתק הללי ובספרים מדוייקים. כ"כ הרמ"ה ובעל הטורים והוא חד מן ד' חסרים על פי המסורת וסימן נמסר כאן במ"ג וכן מסר הרמ"ה ז"ל ובעל מנחת כהן:

פסוק כא
משכו. השי"ן בשוא לבדו והמ"ם במתג וספרים מדוייקים במתגים אלו נבוכים הם ואכתוב עליהם מאמר פרטי בארוכה בסוף הספר אם יסכים ה' על ידי. ועיין מ"ש ביחזקאל סימן ל"ב על משכו אותה ומלכים א' י"ח:

פסוק כה
והיה כי תבאו. טעה המדפיס שעשה פה פסקא כי אינה תחלת פרשה:

פסוק כז
בנגפו. הפ"א בדגש:

פסוק כט
הכה כל. כל רפה:

פסוק לא
קומו צאו. חד מן ה' דגשים בתר יהו"א בלא מבטל וסימן נסדר במסורת דניאל ה':

פסוק לז
מרעמסס. בפתח תחת הרי"ש ושוא תחת העי"ן ן' עזרא ועיין מ"ש על זה בסוף פ' ויגש וריש ס' שמות:

פסוק לט
עגת. הגימ"ל רפה. וכתב הרמ"ה ז"ל לושי ועשי עגות חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה כתיב ודכותא ועשו אתו עגות דשטו העם ולקטו וחד חסר דחסר עגת מצות כי לא חמץ ומסר עליה ליה כותיה חסר דחסר מכלל דשאר אורייתא לאו חסר דחסר כתיבי ואית נוסחי דכתיבי בהון עגות דשטו העם חסר דחסר ושיבושא הוא דמסורת דעגת מצות פליגא עלייהו ורובא דנוסחי דיקי נמי כמסורת סלקי:

פסוק מב
ליל. מלא יו"ד בכל הספרים לאפוקי דעת המאירי:

פסוק מו
ועצם לא. בלא מקף באמצע:

פסוק מח
ועשה פסח. הפ"א רפה שאין כאן אתי מרחוק:
כל. דזכר רפה:
והיה. מלרע שהטרחא ביו"ד:

פרק יג

פסוק ג
בחזק. הבי"ת בדגש:

פסוק ה
והיה כי יביאך. הראשון אין כאן שום פיסקא:
והיה כי. הכ"ף רפה:

פסוק י
למועדה. מלא וא"ו כמו למו עדה שתי מלות עדות היא לישראל ששם ה' נקרא עליהם:

פסוק יא
יבאך. השני חסר יו"ד והוא חד מן מלין דחסר יו"ד בלישן ביאה וסימן נמסר במ"ג ירמיה י"ח וטעה המדפיס לכתוב ובאך בוא"ו ובגליון יבאך ק' שאין כאן קרי וכתיב כלל גם במסורה ריש ד"ה לא נמנה עם מלין דכתיבין וא"ו בריש תיבותא וקריין יו"ד וכן הכריע מוהר"ר יעקב לבית לוי בתשובותיו סימן י"ד ופי' שפיר מ"ש מוהר"י קארו ז"ל בטור א"ח סימן ל"ב בשם הר"י אלכסנדרי וכ"כ הרמ"ה ז"ל יבאך א' לחוד באורייתא חסר יו"ד תניינא דעניינא החסר וסימן והיה כי יבאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתיך דשארא מלאים כתיבי ועיין מ"ש רבינו בחיי:

פסוק יב
והעברת. במאריך או במירכא לבסוף לא בתביר:
כל. רפה:

פסוק יג
חמר. חסר וא"ו בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים וכ"כ הפוסקים ומנחת כהן וכן נמנה במסורת בכלל החסרים במ"ג פ' ויחי ובחלומות דבר הדיא פ' הרואה א"ל רבא וא"ו דפטר חמור גהיט בתפילך ופי' רש"י שהוא חסר וא"ו ובתפילין של רבא כתבו הסופר מלא ואח"כ מחק הוא"ו פי' גהיט מחוק עכ"ל. והביאו ג"כ ס' התרומה ובערוך ע' גחט גריס פטר חמור גחיט מתפילך ופי' חסר מתפילך. מדבריו משמע שצריך לכתבו מלא ובתפילין של רבא כתבו הכותב חסר ע"כ ופי' רש"י ז"ל עיקר וכן פי' הרמ"ה ז"ל שהבי ד' בלישנא דחמר חסרים וא"ו באורייתא ואחד מהם וכל פטר חמר דתפילין ואח"כ כתב וההיא דגרסי' בפ' הרואה א"ל וא"ו דפטר חמר גחיט מתפילין עיין רבא ואשכח דגחיט

לא למימרא דאיכא וא"ו בפטר חמר דתפילין אלא למימרא דמעיקר' טעה ספרא דכתביה מלא והדר מחקיה לגויה ואתקין:

פסוק יד
יד. ברביע:

פסוק טו
ויהרג. יש ספרים שהוא מלא בוא"ו אחר הרי"ש אבל נראה שהוא חסר מדאמרי' בהקומץ רבא רמי איפסיקא ליה כרעא דוא"ו ויהרג בנוקבא פי' וא"ו אירע במקום נקב ונראה כמין יו"ד אתא לקמיה דר' זירא א"ל זיל אייתי ינוקא דלא חכים ולא טיפש פי' דאי חכים מבין שמחרף הוא לומר ייהרג כלפי מעלה ואומר ויהרג אי קרי ויהרג כשר ואי לא ייהרג הוא ופסול ופר"י מכאן משמע ויהרג חסר בלא וא"ו בין רי"ש לגימ"ל ע"כ באגודה ועיין ג"כ במרדכי פ' הקומץ וכן במסורת ד' מלאין בלשון הריגה וכל שריה אהרוג דעמוס עת להרוג כי נמכרנו אני ועמי להשמיד ולהרוג בשונאיהם ולא קחשיב ויהרג דהכא שמע מינה דהוא חסר וכ"כ ס' התרומה והרמ"ה ז"ל:
ה' כל בכור. מלת כל דגושה מדין מפיק ואין פסיק בין ה"א למלת כל כמו שנמצא באיזה ספר ועיין הכלל שאכתוב בתילים מזמור ב' בס"ד:
מבכר. חסר וא"ו בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים והוא חד מן ב' חסרים ע"פ המסורת וחברו ויהי בחצי הלילה דפרשה וכ"כ הפוסקים והרמ"ה ז"ל ובעל מנחת כהן:

פסוק טז
והיה לאות על ידכה. כתב הרמ"ה ז"ל והיה לאות על ידכה כ"ף כפופה ומלא ה"א בתראה ושארא אורייתא חסר ה"א ע"כ. וכן במסורה דילן מסור כאן ידכה לית כתיב כן והוא חד מן כ"א מלין דכתיב כה בסוף תיבותא ובמסורה רבתא פריש בהדיא והיה לאות תניינא ואהא דריש רב אשי בפ' הקומץ רבה ידכה יד כהה וכ"כ רש"י בפי' התורה בפ' קדש לי כל בכור על ידך שמאל לפי' ידכה מלא בפ' שנייה לדרוש בה שהיא כהה. ויש לתמוה על ספר הזוהר דמייתי הך דרשא בפ' ואתחנן גבי וקשרתם לאות על ידך ולפי מ"ש בס' תילים מזמור מ"ו ומזמור פ"ג אין לתמוה על זה עיין שם ומ"ש בפרשת ואתחנן. אבל בריקאנטי מייתי הך דרשא הכא ועיין שערי אורה דף י' ורבינו בחיי:
ולטוטפת. מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תנינא כמ"ש בפ' עקב:

פסוק יז
כי קרוב. הכ"ף דגושה:

פסוק יח
אלהים. דויסב בפסק מלבד הדרגא:

דרך. בדגש:

וחמשים. השי"ן רפה בספרים מדוייקים כ"י וגם בדפוס קדמון והוא חסר וא"ו אחר המ"ם ע"פ המסורת. ובמכילתא וחמשים עלו א' מחמשה וי"א א' מחמשים וי"א א' מחמש מאות וכו'. ובירושלמי פ' במה אשה מלמד שהיו מזויינים בחמשה מיני זיין וכו'. וכתב רבינו בחיי וחמשים כתיב חסר וא"ו ללמדך שהתורה שניתנה לחמשים יום היתה תכלית מה שעלו בני ישראל מארץ מצרים. ועוד יש בו רמז לחמשים פעמים שנזכרה יציאת מצרים בתורה עכ"ל. ועיין עוד בבעל הטורים:

פסוק יט

ויקח. הקו"ף דגושה:

פסוק כ

מסכת. חסר ג"כ וא"ו בתראה בכל ספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים ישנים וכן עיקר כי לא נמנה במ"ג עם המלאים והסימן נמסר גם בפרשת וישלח במ"ג ועיין מ"ש בפ' אמור וזה לך גם לשון הרמ"ה ז"ל. ולמקנהו עשה סכת דוישלח חסר דחסר כתיב ומסר עליה כל סכת בסכת מסכת חסר דחסר בר מן ב' מלאים וא"ו בתראה וסימן כי בסכות הושבתי דאמור. על כן קרא שם המקום סכות דוישלח. ויעקב נסע סכתה חסר וא"ו כתיב ודכותא ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה חסר וא"ו. הסכת י"א לחוד באורייתא חסר דחסר וסימן חג הסכת תעשה לך שבעת ימים וכל שאר הסכת באורייתא מלא וא"ו תניין:

פסוק כא

לנחתם. אין בלמ"ד מאריך:

פרק יד

פסוק א

לאמר. הלמ"ד דגושה:

פסוק ה

ויגד. הגימ"ל דגושה:

פסוק ו

ויאסר. האל"ף נחה בשוא לבדו מכלול דף קי"ד עיין מ"ש במקץ ע"פ ויאסר אתו לעיניהם. ויאסר הל"ל בלא מאריך ביו"ד ובלא גש בסמ"ך:

פסוק ז

ושלשם. בהעתק הללי ושלשים ירושלמי ושלשם ואומר המסורה לית חסר דחסר עכ"ל. וכן נמסר עליו חסר דחסר במסורת הדפוס וכ"י. גם הרמ"ה ז"ל כתב ומבחר שלשיו חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד תניין ושלשם על כלו חסר דחסר כתיב:

כלו. כן כתיב בוא"ו כי לא נמנה עם הכתובים ה"א בסוף תיבה וסימן נמסר במ"ג שמואל ב' ב'. ובזוהר דשיר השירים נראה שהוא בה"א ובעל א"ת נדחק לפרשו ולא נתחוור אצלי וכבר הודעתי פעמים רבות דקים לן כמסורת:

פסוק ח
ויחזק ה'. רביע על ה':

פסוק י
והנה. בלא מק"ף:

פסוק יא
המבלי. כתב רבי' יונה על פי ספר ירושלמי אשר סמך עליו כי הה"א בפתח לבדו וכן מצאתי בס' א' כ"י. ורד"ק כתב במכלול שבכל הספרים המדוייקים בשוא ופתח עיין שם דף נ"ח וכן בעל שברי לוחות שזה הירושלמי הוא הספר אשר סמך עליו ר' יונה המדקדק כמו שהעיד עליו רד"ק. ואולי הוא הספר שהגיה בן אשר שהיה בירושלם ימים רבים וכמ"ש הרמב"ם בפ"ח מהלכות ס"ת עכ"ל. ועיין מ"ש בתילים ק"מ ע"פ מאויי רשע. ובס"ס יש מאריך בה"א כמ"ש במלכים ב' א' וד' הם במסורת:

פסוק יב
מצרים. הסמוך לממתנו הרי"ש בפתח:

פסוק יג
כי אשר ראיתם. ה' סבירין כאשר וקרינן אשר וסימן במ"ג פרשת לו:

פסוק יח
ה' בהכבדי בפרעה. הבי"ת דגושה:

פסוק כא
לָחֳרָבָה כ"כ:

פסוק כה
ויאמר מצרים. במסורת חשיב ליה בהדי י"ב דסבירין ויאמרו. ועיין מ"ש בסוף פרשת מטות:

הגהת השירה **זכר** להדפיסה בעמוד אחד מתחלת הבאים עד קרא וכל הצורה כמו שהיא בס' א"ת וכן היא בהעתק מדפוס פירארה. ובכל ספרי הדפוס לא דקדקו לכתוב שירה זו כהוגן. ולכן הצגתי לפניך צורה זו שהביא דעת הרמב"ם ז"ל גם כי בספרו טעו המדפיסים וזהו גם כן דעת הרמ"ה והמאירי ז"ל ומסכת סופרים וס' תגי. ואין חילוק ביניהם רק מעט מזער. ואני החזקתי בדעת הרמ"ה ז"ל בכל פרטיה ודקדוקיה כי כן מצאתי בס"ת ספרדים החשובים והקדמונים וכן נהגו סופרי עירנו והנני הולך ג"כ בדרך ר"ת ז"ל לענין אריח ע"ג לבינה ולבינה ע"ג אריח כמ"ש הר"ן ז"ל סוף פ"ק דמגילה. ואולי הוא גם דעת רש"י

ז"ל אלא שלדבריו צריך שיהיה לעולם החלק כפלים מן הכתב שהוא קורא לחלק לבינה ולכתב אריח. וממסכת סופרים נראה שאפילו צורת שירת עשרת בני המן ומלכי כנען לעיכובא וכן כתב המרדכי בשם הירושלמי וכ"ש שירות האחרות שחובה עלינו לכותבם כדין וכהלכה. וכתב הריב"ש בתשובותיו סימן רפ"ו אין ספק אצלי שבשירה צריך להניח ריוח כשיעור פרשה סתומה דהיינו ט' אותיות וכ"כ הרמב"ם ז"ל בצורת שירת האזינו כל שטה ושטה יש באמצעה ריוח אחר כצורת הפרשה הסתומה עכ"ל. ונראה שגם על שיעור הריוח אמר כן אלא שבשירת הים בשיטה שיש בה שני אוירין מניח שעור הריוח בין שניהם וכ"כ הוא ז"ל בשירת הים ושאר השיטות אחת מניחין באמצעה ריוח א' ואחת מניחין הריוח בשני מקומות וכו'. ומדקאמר מניחין הריוח משמע שיש שיעור לו אלא שבאותה שטה חולק אותו לשני אוירין:

פסוק כח

הבאים אחריהם. הבאים בראש הדף כי זו היא ה"א של סימן בי"ה שמ"ו:

לא נשאר בהם עד אחד. הא דמסיר בדפוסים לית אורייתא בהם שופטים בם. לא ידענא מאי קאמר דמסורת הכי קא מסיר בפ' וארא ובשופטים ד' ג' פסוקים מטעין בהון (א"נ מתחלפין). פרעה. לא נשאר בהם עד א'. סיסרא. לא נשאר עד אחד. ערוב. לא נשאר אחד:

פסוק כט

הלכו ביבשה. בי"ת ראשונה רפה:

בתוך הים והמים להם חמה. בילקוט ומנין שאף הים נתמלא עליהם חימה שלמעלה הוא אומר והמים להם חמה כתיב ע"כ. אבל במכילתא כתוב ומנין שאף הים נתמלא עליהם חימה שנאמר והמים להם חומה אל תיקרי חומה אלא חֵמָה ע"כ. ועל פסוק זה נאמר ולא על שלמעלה וכן צריך להגיה בילקוט וזהו לשון הרמ"ה ז"ל והמים להם חומה דויבאו בני ישראל מלא וא"ו כתיבי וכל אורייתא דכותיה מלא בר מן ג' חסרים וא"ו וסימן להם חמה דובני ישראל הלכו ביבשה. אשר לא חמה לצמיתות דוקם הבית אשר בעיר. אשר אין להם חמה דובתי החצרים עכ"ל וכן הוא במסורת שלנו. וכתב בעל הטורים חמה כתיב חסר שהקב"ה נתמלא עליהם חימה על פסל מיכה שעבר בים והיינו דכתיב ועבר בים צרה ס"ת רמ"ה שהוא בגמטריא פסל מיכה ע"כ. ומוסיף אני לומר שזה נרמז במלות ביבשה בתוך הים סופי תיבות מיכה. וכתב רבינו בחיי שדרשו רבותינו והמים להם חומה חמה כתיב חומה לישראל חמה למצריים וכן דרשו בחילו של סנחריב והיה אור ישראל לאש. אור לישראל אש לסנחריב ע"כ:

פסוק ל

ויושע ה' ביום ההוא את ישראל. במדבר רבה ריש פ' ב' ויושע ה' ביום ההוא את ישראל. וישע כתיב כביכול ישראל נגאלו וכאילו הוא נגאל. ופירש בעל מתנות כהונה וישע כתיב כלומר נוכל לקראתו וישע ע"כ. משמע דדריש ליה כאלו היה נקוד וישע בחירק היו"ד. ויותר נראין לי גירסת הספרים דגרסי ויושע כתיב כי הוא מלא וא"ו וע"פ המסורת ודרשינן ליה כאילו היה נקוד **וַיּוָשַׁע** כמו שייסד הפייט לגוחה מצוינת **וַיּוָשַׁע** כמו שכתבתי בישעיה מ"ג אצל שלחתי בבלה. וכן הוא במדרש ילמדנו סוף פרשת אחרי מות וכן הובא בילקוט זכריה רמז תקע"ז בשם מדרש תנחומא:

פסוק לא

ויאמינו. כן צ"ל המאריך בוא"ו:

פרק טו

פסוק א

ישיר. במקף:

גאה גאה. חד מן דגשים בתר יהו"א בלא מבטל ע"פ המסורת ונסדר הסימן במ"ג דניאל ה' וכן גאה גאה דותען להם מרים. ובמסורת אילין זוגין חד דגש וחד רפי וסימן או דדו או בן **דדו** כי גאה **גאה** מי כמכה באלים ה' מי **כמכה** לקחת לו גוי מקרב **גוי** שחת לו **לא**:

פסוק ב

עזי וזמרת יה. העי"ן בקמץ חטוף מפני דגשות הזי"ן שבאין להורות על חסרון עי"ן הפעל וכן נהלת בעזך שבפרשה עזי זמרת דתילים ודישעיה י"ב בעזך ישמח מלך (תילים כ"א) אתה פוררת בעזך ים (תילים ע"ד) ועיין מ"ש בתילים מזמור קי"ט:

וארממנהו. מ"ם ראשונה בשוא לבדו:

פסוק ה

יכסימו. שורק המ"ם תחת חולם וזהו מ"ש רש"י ואין דומה לה במקרא בנקודתה שדינה מלא פון פי' בחולם ואמרו המדקדקים שבא כן לזווג הקריאה לקריאת היו"ד:

במצולת. בהעתק הללו במצלת ירוש' במצלות עכ"ל ובכל הספרים כתוב במצולת מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניינא וכן הוא במסורת ובהרמ"ה ז"ל והצד"י בחולם וכמו כן שנים האחרים הנזכרים במסורת דתילים פ"ח ודנחמיה ט' הצד"י בחולם לפי שהם במוכרת ובסמוך בשורק כמו במצולות ים (מיכה ז':י"ט). ועיין עוד מ"ש בתילים ובנחמיה:

פסוק ז

גאונך בתיקון ס"ת ישן גאונך ס"א גאנך ע"כ. והרמ"ה כתב בהדיא וברוב גאונך מלא. וא"ו כתיב:

פסוק ח

וברוח אפיך נערמו מים. ב' מלאים יו"ד ועיין מה שסמנתי בפ' בראשית על בזעת אפך חברו:

נערמו מים. במקצת ספרים במקף ונכון הוא אצלי:

פסוק י

צללו. הלמ"ד בשוא לבד כמנהגנו:

כעופרת. הכ"ף בפתח בס"ס:

כעופרת. בכולהו נוסחי דיקי מלא וא"ו כתיב וחד חסר ואת העפרת דאך את הזהב הרמ"ה ז"ל:

פסוק יא

מי כמכה. הראשון ברפי הכ"ף והשני בדגש בתר יהו"א בלא מבטל עפ"י המסורת ונתנו טעם לדבר שלא לגמגם מיכה אצל השם ועיין מ"ש בתילים ל"ה ומה שכתב מהר"ר יוסף קארו בא"ח סוף סימן נ"א בשם אורחות חיים ומדרש לקח טוב מי כמכה הראשון רפי והשני דגש לפי שבתחלת היו משבחין בשפה רפה ולבסוף מקירות לבם בפה מלא:

כמכה באלם. בלא פסק באמצע ודלא כהגהת המדפיס ובכל ספרים מדוייקים בי"ת באלם דגושה ובעל מקנה אברהם ולשון למודים מנו זה עם הזרים שאין כאן שום מבטל רק יהו"א. ובס' דקדוק ישן כ"י מצאתי לשון זה רוב דוקנים שמדגישים על מי כמכה באלם וכן קו"ף קערותיו סמך של ועשית סירתיו וכן הרבה מפני המתג אשר מחשבין לנגינה עכ"ל. ובתיקון ס"ת ישן מי כמכה במפתח הגיה מצאתי במדויק כמוכה שניהם מלאים ע"כ אבל הרמ"ה ז"ל כתב כל כמוך באוריתא מלא וא"ו כתיב וחסר ה"א בר מן ב' חסר וא"ו ומלא ה"א ותרויהון בחד פסוקא דמי כמכה באלים ה' ועיין מ"ש בפ' תרומה על קערותיו ובספר לקוטי שכחה ופאה דפוס פירארה דף ה' ובפירוש התפלות לריקאנטי בפי' השירה. וברבינו בחיי:

באלם. חסר דחסר כלומר מי כמכה באלמים כן דרשו רבותינו בפ' הניזקין ובמכילתא. ובמדרש לקח טוב נדרש מי כמכה באלמים על פנים שונים. ובמסורת ב' בתרי לישני חד חסר וחד מלא ואידך הנחמים באלים (ישעיהו נ"ז:ה') מלא יו"ד תניינא:

נאדר. האל"ף בשוא לבדו מכלול דף ע"ב:

פסוק יג

עם זו גאלת. דגש בתר יהו"א בלא מבטל עפ"י המסורת וכן הוא לב"א וכ"כ בס' אורחות חיים וברוקח שהגימ"ל דגושה שאם תהיה רפויה נראה כאומר לשון מגואל ונמצא מחרף ב"מ:

בעזך. הבי"ת רפה והעי"ן בקמץ חטוף:

פסוק טז
עליהם. בלא פסק:
זרועך. בהעתק הללי זרועך ירושלמי זרעך ע"כ ועל פי המסורת הוא מלא וכן הוא בכל הספרים ובהרמ"ה ז"ל:
ידמו כאבן. הכ"ף בקמץ ובדגש בתר יהו"א בלא מבטל על פי המסורה שלא יהא נראה כאומר ח"ו ידמוך אבן:

פסוק יז
מקדש. הקו"ף בדגש לתפארת ועיין מ"ש פ' שמות סימן ב' על הצפינו:

פסוק יח
לעלם ועד. הוא"ו פתוחה לרש"י וא"ע וכן ראיתי בדפוס ישן:

פסוק כ
ותצאן כל. הכ"ף רפה:
זאת היא השירה כפי דעת המחבר. לבד כי היא בשני עמודים לקוצר גליון הדפוס. ובס"ת צריך להיות בעמוד אחד עם ה' שיטין בתחילה וה' ג"כ בסופה:

פסוק כו
חקיו. הקו"ף בדגש:
כל המחלה. מלת כל במאריך ובמקף בס"ס ועיין מ"ש בפרשת ראה על כל הבכור:
המחלה. אין בה"א מאריך וכן הוא לב"א:

פרק טז

פסוק א
אל מדבר סין. כל סין בסמ"ך מלא וכל צן בצד"י חסר:
בחמשה. הקדמא בשי"ן לא בה"א:

פסוק ב
וילינו. וילונו ק':
כל עדת. הכ"ף בדגש:

פסוק ג
באכלנו. הלמ"ד במאריך:

פסוק ד
לחם. הלמ"ד בטפחא:

פסוק ז
כי תלונו. תלינו ק':

פסוק יב

שמעתי את תלונת. דגש הנו"ן תמורת הנח שהיה ראוי לבא אחר הנו"ן בפלס תבונות מכלול דף קמ"ז ועיין מ"ש בפ' בראשית על ערומים. ומה שנמסר המקרא גדולה ב' כתיב כן טעות הוא ור"ל לית כתיב כן דלית כוותיה מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניינא ושארא כלהון כתיבי תלנות וא"ו בין נו"ן לתי"ו מלא וא"ו תניינא וחסר וא"ו קדמאה. ובמדרש לקח טוב למה חסר וא"ו שהיו מתחסרין מזכיותיהם. ד"א שכל תלונות עלי כתלונה אחת לכך נאמר תלונת בני ישראל אף על פי שהם מתלוננים בני ישראל הם. בני אהובי הם. בני אברהם בני יצחק הנעקד לשמי נטע אשל בני בכורי:

פסוק יג

השלו. בכל ספרים מדויקים חסר יו"ד ולשון הרמ"ה ותעל השלו לא כתיב יו"ד ודכותיה ויאספו את השלו פ' בהעלתך עכ"ל. ויש לתמוה על החזקוני שכתב על השלו דבהעלותך חסר יו"ד ועל זה לא כתב מאומה. עוד קשה כי במסורה גדולה במערכת אות יו"ד וגם במסורת כ"י נמנה נ"ו מלין דחסרים יו"ד באמצע תיבותא וקריא ובסופם כתיב שאל ויבא שלו ויאספו את השלו ולא נמנה זה עמהם ועיין בתילים כ"ד על לשוא נפשו. והא דאמרינן פ' בתרא דיומא כתיב שליו וקרינן סליו לאו לענין דקדוק האותיות אתמר אלא לענין הקריאה בסי"ן שמאל כדאמרינן התם צדיקים אוכלים אותו בשלוה רשעים אוכלים אותו ודומה להן כסלוים פי' קוצים מלשון סלון ממאיר וקוץ מכאיב:

פסוק טז

לקטו ממנו איש לפי אכלו. קדמאה ותניינא לפי אכלו תליתאה כפי אכלו וסי' ללכת. עוד יש סימן אחר במסורת:

לגלגלת. שני הגימ"ל דגושות:

פסוק יז

וילקטו. היו"ד בלא קדמא:

פסוק יח

ולא העדיף ולא החסיר. אין בשום אחד מהם מאריך בה"א:

פסוק כ

וירם. הרי"ש בשלש נקודות ובמסורת שלנו לית וחסר וכ"כ הרמ"ה ז"ל. וכתוב במכלול דף קע"ו שהיה משפטו וירם בקמץ חטוף על המנהג ובא בקבוץ שפתים להבדיל בינו ובין **וַיָּרֶם** כבוד ה' (יחזקאל י:ד) שהוא ענין אחר:

פסוק כא

ונמס. כתב ר' אליה המדקדק בס' הבחור בבנין נפעל מהכפולים שהמ"ם בפתח והוא פתח דספרא על פי המסורת ובס' מסורת המסורת מאמר ב' ביאר מהו פתח דספרא.

ובכל הספרים שלנו בקמץ וכן כתב בן עזרא בס' צחות דף קפ"ו שהוא קמץ בעבור היותם סוף פסוק וכן כתב במכלול דף קע"ו ובלוית חן ש"ה פ"ה:

פסוק כד
ורמה לא היתה בו. בכל הספרים. הבי"ת בדגש ולמ"ד לא בלא מאריך במקצתם:

פסוק כט
ראו כי ה' נתן לכם השבת. מטעים ביה ספרי דכתיבי את:

פסוק ל
השבעי. דוישבתו חסר יו"ד והוא מן החסרים שנמסר סימנם בפרשת בא במ"ג וכן כתב שם מנחת כהן וכ"כ הרמ"ה ז"ל השביעי כל אורייתא מלא יו"ד כתיב בר מן ג' וכו' והם הכתובים במסרתנו פרשת בא:

פסוק לא
כזרע. הכ"ף בשוא והזי"ן בסגול חזקוני:

פסוק לד
כאשר צוה ה' אל משה. עיין מ"ש בפרשת במדבר ריש סימן ג':

פרק יז

פסוק ב
תנו לנו מים. מטעין ביה תנה:
מה תריבון מה תנסון. תרוייהו בלא וא"ו חזקוני. וזהו אחד מן ח' פסוקים שיש בהם מה מה וסימן במסורת פרשת שמות אצל ואמרו לי מה שמו מה אמר:

פסוק ד
עוד מעט וסקלני. חסר וא"ו אחר הלמ"ד וכתיב יו"ד בתר נו"ן וכן קרי. ובסוראי וסקלנו כתיב וא"ו בסוף תיבותא וקרי יו"ד וליתא דכולהו נוסחי דיקי יו"ד כתיב ויו"ד קרי הרמ"ה ז"ל:

פסוק ו
על הצור. במאריך ובמקף וכן הוא לבן אשר:

פסוק י
ומשה אהרן וחור. מטעים ביה דכתיבי ואהרן:

פסוק יב
ויהי ידיו אמונה. ריקאנטי פרשת שמיני וישא אהרן את ידו אל העם וגו' נכתב ידו חסר רמז ליד ימנית שהיא למעלה מן השמאלית וכן ויהי ידו אמונה ע"כ. וכן במערכת פ' י"ג ובלקוטי שכחה ופאה דף י"ב והגהה מימונית פ' י"ד מהלכות תפלה. ואיכא למיתמה טובא דבכולהו ספרי כתיב ויהי ידיו אמונה מלא יו"ד וכן מוכח מהמסורת ולדידי חזי

לי דטעותא נפל בספרי ריקאנטי וגם אחרים טעו בהו וצריך לומר ויהי ידיו. ועקר דרשא מפיק לה מדכתיב ויהי ידיו דהוה ליה למיכתב ויהיו וכ"כ החכם אבן עזרא ויהי ידיו אמונה כל א' מידיו כמו בנות צעדה וכמו וצדיקים ככפיר יבטח ע"כ. וודאי האי הוא ברירא דמילתא דהכי איתמר בספר הזוהר ויהי ידיו אמונה ויהיו ידיו מבעי ליה אלא בגין דתליא כלא בימינא כתיב ויהי וכתיב ידיו בגין דהוא עקרא דכלא וכתיב ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב ע"כ. ובספר אוצר הכבוד נשיאות כפים של כהן י' אצבעות להמשיך מי' מאמרות ויד ימין גבוה משמאל וזהו רום ידהו נשא עכ"ל. ועיין מ"ש בפרשת שמיני:

עד בא השמש. במסורה גדולה (יחזקאל ל"ג:כ"ב) י"ד בוא מלא בקריאה ומני כולהו התם במסורת חמשה באורייתא ותשעה בנביאים ובהנהו דאורייתא חשיב אם חבל תחבל שלמת רעך עד בוא השמש. ובר מן כולהו איכא עד בא השמש דוידי משה כבדים פליגא על דין. וכן כתב בעל מנחת כהן בפרשת חיי שרה זה לשונו. בוא ברוך ה'. ה' מלאים וסימן דין. עד בוא יוסף ותנח בגדו אצלה עד בוא. עד בוא תבואתה. אם חבל תחבל שלמת רעיך עד בוא השמש עכ"ל. ואולם במסורה מלכים ב' ט"ז וישעיה ב' ויחזקאל ל"ג נמסר י"ג מלא ולא חשבי בהדייהו עד בוא השמש דמשפטים ולא דבשלח מכלל שהם חסרים וכן בכל הספרים שניהם חסרים וכן כתב המכריע לפני חכמים הרמ"ה ז"ל. ראה דבריו טובים ונכוחים בא אתה וכל ביתך חסר וא"ו כתיב וכל בא בלישנא דביאה חסר וא"ו ומלא אל"ף כתיב בר מן ד' שהם מלא וא"ו ומלא אל"ף וסימן בוא ברוך ה'. עד בוא אדוניו אל ביתו. עד בוא יוסף בצהרים. עד בוא תבואתה עכ"ל. עוד ראיתי חילופים אחרים במסורה זו בין מסורת בדפוס לכ"י ובדפוס נמסר בכלל המלאים לבלתי בוא בגוים (יהושע כ"ג:ז') כל אשר ידבר בוא יבוא (שמואל א ט':ו') ובמסורה כ"י לא נמנו שום אחד משנים אלו. ובחילופים נמסר ויהי לעת בוא השמש (יהושע י':כ"ז) השמש יהפך לחשך וגו' לפני בוא יום ה' (יואל ג':ד') ובכה"ג אמור רבנן זיל בתר רובא:

פסוק טו

ה' נסי. עיין מ"ש בירמיה כ"ג על פסוק אשר יקראו ה' צדקנו:

פסוק טז

כס יה. כתב רד"ק בשרשים שרש כסא שהסמ"ך בשוא והיא מלה אחת. ולפי דבריו הכ"ף היתה ראויה להיות בסגול. ובחומש כ"י קדמון מצאתי למערבאי כסיה מלה חדא למדנחאי כס יה תרין מלין למערבאי ידידיה מלה חדא למדנחאי ידיד יה תרין מלין ועיין מ"ש בירמיה כ"ג ע"פ אשר יקראו ה' צדקנו. ובגמ' פ' ערבי פסחים פלוגתא דאמוראי היא לרב חסדא בשם ר' יונתן מלה אחת וכן לרב ולרבה ב' מלין. והרמ"ה ז"ל כתב כס יה

בנוסחי דיקי ב' מלין עכ"ל. וכ"כ המאירי ז"ל מסכימים למציאות הספרים ולרוב נוסחי המסורות שמנו ו' פסוקים דאית בהו ה' מלין מן ב' ב' אתין וזה אחד מהם. ובמסורת כ"י ו' פסוקים דאית בהון ה' מלין רצופין מן ב' ב' אתין וחד פלוגתא דרב נחמן וסימנהון נח את שם את חם. כי גם זה לך בן. כי יד על כס יה דין פלוגתא דרב נחמן. על כן לא בא אל שלחן. גם לי גם לך לא יהיה גזרו. אין זה כי אם רע לב. ובמסורה דילן נחמיה ב' איתא להאי סימנא בלא פלוגתא. ברם אית בה טעותא דבציר מינייהו חדא פסוקא ומשום הכי ברירנא בלא פלוגתא. ברם אית בה טעותא דבציר מינייהו חדא פסוקא ומשום הכי ברירנא לה. עוד כתב בעל המסורת כס יה פליגא אם הוא חד מן מלין דלא מפקא ה"א וכו':

מדר דר. תרויהון חסרים וא"ו ועיין מ"ש בפרשת האזינו בס"ד:

פרק יח

פסוק א

וישמע. פתוחה והיו"ד דגושה:

פסוק ה

ויבא יתרו. קדמא ברי"ש:

פסוק ח

על אודת. בהעתק הללי אודת ירושלמי אדות עכ"ל ובכל ספרים מדוייקים כתוב אודת מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתראה וכן הוא במסורת שנמסרה בפ' וירא במ"ג. ודע כי במסורה שם נפל טעות ונשתבש בה גם בעל מנחת כהן שעל פסוק על אודת בנו כתוב ד' כתיבי כן ובכללם מנה על אודת הבאר דפ' תולדות יצחק וזה אינו שהוא אדות כתיב חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה בכל ספרים המדוייקים ומסורת האמיתית היא משלשה האחרים בלבד וכן מצאתי מסורת כ"י וזל"ש. אודת ג' כתיב כן וסימנהון וירע הדבר מאד ויספר משה לחתנו ותאמר לו אל אודת הרעה (שמואל ב י"ג:ט"ז). אחר כך נזדמן לי ספר הרמ"ה ז"ל מסכים לכל מה שכתבתי זל"ש אודת ב' כתיב וא"ו אחר האל"ף וחסר וא"ו בתראה וסימן על אודת בנו. ויספר משה לחתנו וגו' על אודת ישראל. וכל שארא אדות כתיב וא"ו אחר הדל"ת וחסר וא"ו קדמאה. וידוע שהרמ"ה לא דבר רק על החומש:

ויצלם ה'. ג' חסר יו"ד בלישנא באורייתא וסימן וישמע ראובן ויצלהו. ויצלני מחרב פרעה. אשר מצאתם בדרך מכלל דשאר אורייתא כל היכא דשייך יו"ד מלא יו"ד כתיב הרמ"ה ז"ל ובמסורת דילן ז' חסר בלישנא בכול' קרי' וסימן בפרשת וישב:

פסוק ט
ויחד. הדלי"ת דגושה ושואית ונחה מכלול דף קנ"ה. ובמסורת לית וחד אל יחד בימי שנה (איוב ג':ו'):

אשר הצילו. סבור הצילם וקריא הצילו:

פסוק י
ברוך ה'. בזקף קטן:

פסוק יז
לא טוב הדבר אשר אתה עשה. אשר במאריך אתה בטפחא:

פסוק יח
כי כבד. כ"ף של מלת כי בדגש:

עשהו. חסר וא"ו כתיב ואית במסרה עליה לית כותיה ומלא וטפותא הוא דרובא דמסורת ורובא דנוסחי דיקי חסר וא"ו הרמ"ה ז"ל:

פסוק כ
והזהרתה. מלא ה"א בסוף תיבותא ולית כוותיה בקרי'. ובמדרש לקח טוב והזהרתה אתהם וגו' אלו עשרת הדברות ה' מן והזהרתה וה' מן אתהם:

החקים. הקו"ף בדגש:

את הדרך ילכו בם. מטעים ביה דכתיבי אשר:

פסוק כא
שֹנאי בצע. בס"א כ"י **שנאי־בצע**. עשרת. חסר וא"ו בכל ספרים מדוייקים וכן כתב הרמ"ה ז"ל ושרי עשרת חסר וא"ו כתיב וכל אורייי' דכותא חסר:

פסוק כב
הגדל. חסר וא"ו כי לא נמנה בכלל המלאים שנמסר סימנם במ"ג פ' נח וכן מסר הרמ"ה ז"ל:

פסוק כד
לקול. מלא בספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים ישנים וכ"כ הרמ"ה ז"ל כל לישנא דקול באורייתא מלא וא"ו כתיב בר מן ה' דחסרים וכ"ו עיין במ"ג פרשת תולדות:

פסוק כה
מאות. בספרים מדוייקים וכן ראוי ע"פ המסורת כי לא נמנה בג' חסרים שסימנם מסרתי בסוף בראשית:

פסוק כו
ישפוטו הם. מלרע מכלול דף כ"ג ודף קל"ח ושרשים ולוית חן פרשת י"ט מהשער השלישי:

פרק יט

פסוק ב

מרפידים. בהעתק הללי מרפידים ירושלמי מרפידם עכ"ל. ובמדוייקים מלא דמלא וכ"כ הרמ"ה ז"ל ויחנו ברפידים ואין מים. מלא דמלא בתרין יודי"ן כתיב ודכותא ויסעו מרפידים ויבאו הלין ב' מלאים דמלאים ושאר אורייתא חסר יו"ד תניין וכולהון מלאים יו"ד קדמאה עכ"ל וכן נמסר במ"ג פ' בשלח:

פסוק ג

ותגיד. כל לישנא תגד באורייתא חסר יו"ד בר מן דין ובמדרש לקח טוב כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים ותגיד לבני ישראל אלו האנשים שצוה לומר לנשים בנחת ולהנעים המצות ודקדוקיהם ולאנשים דברים קשים כגידים וראיה לדבר שלא תמצא בכל המקרא כמותו ותגיד ביו"ד לשון גידים ע"כ. ובשבת פ' ר"ע בתחילה פירש מתן שכרה דכתיב וישב משה דברים שמשיבין דעתו של אדם ולבסוף פי' עונשה דכתיב ויגד משה דברים שקשין לאדם כגידין ע"כ. ומ"מ נראה דעקר דרשה ילפינן מקרא דותגיד מיתורא דיו"ד ופשיטא דמשה עבד מאי דפקיד עליה רחמנא וחזינא נמי לרבינו שלמה ז"ל דמייתי הך דרשא אקרא דותגיד כדמפרש בהדיא וכ"כ רבינו בחיי:

פסוק ד

אשר עשיתי למצרים. בתיקון ס"ת ישן למצרים ס"א במצרים וכן בהגהת מקרא גדולה אבל בכל ספרים מדוייקים בלמ"ד וכ"כ הרמ"ה ז"ל. והמאירי אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים עם למ"ד כתיב. וכן בחומש כ"י קדמון כתוב בפסוק למצרים וכתוב עליו מטעים ביה אינשי וספרי:

ואבא אתכם אלי. ב' חסר יו"ד ועיין מ"ש בירמיה סימן ל"ה:

פסוק ה

ועתה אם שמוע. בהעתק הללי שמוע ירושלמי שמע עכ"ל ובכל הספרים מלא וכן משמע ממסורת הרמ"ה ז"ל. ויאמר אם שמוע תשמע דמרה מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותיה מלא בר מן ג' חסרים וא"ו וסימן שמע אשמע צעקתו דאם ענה תענה. שמע בין אחיכם. והיה אם שמע דקרית שמע ושאר אורייתא מלאים וא"ו כולהון שמוע דקרי שי"ן דידיה בקמץ עכ"ל וכן נמסר במסרה גדולה פרשת משפטים:

פסוק יא

כי ביום השלישי. חסר יו"ד עפ"י המסורת וכ"כ הרמ"ה ז"ל ויהי בקר יום שלישי כל לישנא דשלישי באורייתא מלא יו"ד כתיב בר מן א' חסר וסימן כי ביום השלשי ירד:

פסוק טו

תגשו. הגימ"ל דגושה:

פסוק טז
ויהי קלת. חד מן ד' חסרים דחסרים ועיין בספר הזוהר דף פ"א:

פסוק יז
בתחתית. בספרים כ"י מדוייקים החי"ת בשוא לבדו ודגשות החי"ו הבא אחריו מוכיח כן. וכן נראה מלשון הרמ"ה ז"ל שכתב ויתיצבו בתחתית ההר מלא יו"ד כתיב ודכותיה ותיקד עד שאול תחתית:

פסוק יט
ויהי קול השפר. חד מן ט' חסר וא"ו ועיין בספר הזוהר שם:

פסוק כא
פן יהרסו אל ה' לראות. מלא ועיין במ"ג ריש פ' בא ומ"ש בפרשת נח גבי וירד ה' לראות:

פסוק כג
לעלת אל הר סיני. וכן אל יהרסו לעלת שבסמוך בהעתק הללי שניהם חסרים ירושלמי שניהם מלאים עכ"ל. ובספרים מדוייקים שניהם חסרים. וכ"כ במסורת לעלת ד' חסרים בתורה וסימן לא יוכל העם לעלת. אל יהרסו לעלת. ולא אביתם לעלת דואלה הדברים. והמדפיס שכח לכתוב הרביעי והוא ותהינו לעלת. הלין ד' חסרים וב' מלאים וסי' לא נוכל לעלות אל העם. ויעפילו לעלות:
העדתה. ה"א בסוף תיבה רמז להם לשונות של התראה בחיי:

פסוק כד
לך. הלמ"ד בסגול:
יפרץ בם. הריי"ש בקמץ והוא חטוף מפני המקף:
עשרת הדברות **ברוב** הפסוקים שבעשרת הדברות יש בכל תיבה ב' טעמים ובארבע תיבות מהן דגש ורפה. ואלו הן תיבת כל של ועשית כל מלאכתך. ותי"ו של תרצח. תנאף. תגנב. ויש גם כן ג' אותיות בשתי נקודות והן נו"ן של פני. תיו של בארץ מתחת. צד"י של תרצח ששלשתם בקמץ ופתח. וכתב הר"ן חביב בפי' ע"י בירושלמי דשקלים פ' י' שהטעם האמת לכל זה מפורסם שיש ב' קריאות בדברות האחד כשקורא היחיד בינו לבין עצמו אינו מדקדק לקרוא כל דבור ודבור בפני עצמו אלא מחלק הפסוקים בסדר נגון קריאתו. ודבור לא יהיה לך שהוא ארוך עושה ממנו פסוקים רבים וכן זכור את יום. וד' דברות אחרונים שהם קטנים עושה מכולם פסוק אחד. אבל הקורא בצבור צריך שיקרא כל דבור ודבור בפני עצמו בין שיהיה גדול בכתב בין שיהיה קטן. יתחייב מזה שינוי בטעמים ובנקודות ובדגש ורפה להבדיל בין שתי הקריאות כפי סדר הנקודה. ובעל א"ת ביאר הדבר יותר וכתב בלשון הזה כמו מלת פני יש בה רביע וסוף פסוק היחיד קוראה בסוף פסוק והקורא בצבור קוראה ברביע ולכן הוכרחו לנקוד נו"ן פני

בקמץ ופתח. הקמץ לקורא בס"פ כי כן דרך המקרא כל מלה הנקודה בפתח כשתבא בסוף פסוק או באתנח תנקד בקמץ. והפתח לקורא ברביע אבל לא שיהיה ליו"ד של פני נקודה כלל. ומזה הטעם יש לתי"ו של בארץ מתחת ולצד"י של תרצח קמץ ופתח. הקמץ לקורא מתחת באתנח. תרצח בסוף פסוק. והפתח לקורא מתחת באזלא. תרצח בטרחא עד כאן. וכתב המקובל האלהי הרמ"ע ז"ל בחיבורו הנקרא מאה קשיטה שהקורא שתי הנקודות לנו"ן ויו"ד של פני ולצ"די וחי"ת של תרצח. וכן תי"ו וחי"ת של מתחת. טעות גדולה היא ומשתקין אותו בנזיפה עליו ליתן את הדין: עוד כתב ראיתי למקצת נקדנים מי שמדקדק בקדימת הקמץ לפתח במלת פני וכן במלת מתחת ובהפך במלת תרצח לפי שעשו קרית הפסוקים עיקר עכ"ל. וזה הטעם מספיק גם כן לד' אותיות רפין ודגשין שזכרתי למעלה. שלקורא ביחיד כ"ף של כל מלאכתך דגושה מפני הטפחא שבמלת ועשית הקודמת לסוף פסוק ושלשת תוי"ן רפין שאין טפחא לפני שום אחת מהן במלת לא ולקורא בצבור כ"ף של כל מלאכתך רפה שאין טעם מפסיק לפניה ושלשת תוי"ן דגושין מפני הטפחא שלפניהם. ולכן אמרו בספר הזוהר פסקא טעמא בכל הני תלת וז"ל. לא תרצח אי לאו דפסקא טעמא לא הוי תקונא לעלמין ויהא אסיר לן לקטלא נפשא בעלמא אף על גב דיעבור על אורייתא אבל במה דפסקא טעמא אסיר ושרי. לא תנאף אי לא דפסקא טעמא אסיר אפילו להולדא או למחדי באתתיה חדוה דמצוה ובמה דפסקא טעמא אסיר ושרי. לא תגנב אי לאו דפסקא טעמא הוה אסיר אפילו למגנב דעתא דרביה באורייתא או דעתא דחכם לאיסתכלא ביה או דיינא דדיין דינא לפום טענה דאצטריך ליה למגנב דעתא דרמאה ולמגנב דעתא דתרוויהו לאפקא דינא לנהורא ובמה דפסקא טעמא אסיר ושרי ועיין שם ובלקח טוב למכה"ר משה נאגארה. והחזקוני נתן טעם אחר וז"לש יש ברוב הדברות שתי נגינות ללמד שבעצרת שהוא דוגמת מתן תורה ומתרגמינן הדברות קורין כל דברת לא יהיה לך וכל דברת זכור בנגינות הגדולות לעשות כל א' מהן פסוק אחד שכל אחד מהן דבר' א' לעצמה ודברות לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה קורים בנגינות קטנות לעשות ד' פסוקים שהם ד' דברות אבל בחדש שבט שקורין בפרשת יתרו כשאר שבתות השנה קורים לא יהיה לך וזכור בנגינות הקטנות לעשות מכל אחת מהן ד' פסוקים ודברות לא תנאף לא תגנב לא תענה קורים בנגינות גדולות לעשותן פסוק אחד לפי שלא מצינו בכל המקרא פסוק מב' תיבות חוץ מאלו ובשבועות דוקא כמו שפירשתי למעלה גם בדברות אנכי ולא יהיה לך יש נגינה גדולה לעשותן שתיהן פסוק אחד לזכרון שבדבור א' נאמרו כיצד בתיבת אנכי פשטא ובתיבת אלהיך זקף קטון ובתיבת הוצאתיך תלשא ובתיבת מארץ מצרים קדמא ואזלא ובתיבת עבדים

רביע עכ"ד. ועיין עוד מ"ש בעל ערוגת הבשם בפ' כ"ו. ולמען יבחין וירוץ הקורא בהן ביחיד ובצבור אכתבם בס"ד כמו שכתבם בעל א"ת על טוב יזכר שמו ודע כי תיבות אשר הוצאתיך מארץ מצרים לפי דרכו אינן כי אם בטעם א' ותיבת עבדים בלא רביע ובמקצת ספרים גם הם בב' טעמים ותיבת עבדים ברביע כמו שכתב החזקוני:

פרק כ

פסוק ב

אשר הוצאתיך. ג' מלאים דמלאים מלא וא"ו קדים לצד"י ומלא אל"ף קדים לתי"ו ומלא יו"ד קדים לכ"ף וסימן הוצאתיך מאור כשדים אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מאור כשדים אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך וחברו במשנה תורה הרמ"ה ז"ל וכן נמסר במסורת שלנו. ובירושלמי פ' לולב וערבה הוצאתך כתיב עיין בע"י פי' ן' חביב וכתב בעל יפה מראה אע"ג דבספרינו הוא מלא כמה פעמים שהגמרא חולקת עם ספרים שלנו:

פסוק ג

פני. הנו"ן נקודה בקמץ ופתח:

פסוק ד

פסל. הפ"א רפה:

בארץ מתחת. תי"ו של מתחת בקמץ ופתח:

תרצח. צד"י נקודה בפתח ואח"כ בקמץ:

ועשית כל מלאכתך. הכ"ף בדגש ורפה:

תרצח תנאף תגנב. שלשתן התי"ו בדגש ורפה:

ועתה אבוא להגהת הטעמים כמו שכתב א"ת:

הוצאתיך. בלא פשט:

מארץ מצרים. בלא קדמא אזלא:

עבדים. בלא רביע. **לא יהיה**. הלמ"ד במאריך וגלגל:

לא תעשה. מקף באמצע ותחת השי"ן מירכא במקצת ספרים לא בגלגל:

מתחת ואשר. השי"ן בלא גלגל ובלא רביע:

ולא. בלא מקף:

ולשמרי. בשי"ן ימנית:

מצותי. כן כתיב וקרי ואין כאן ק' וכתיב כלל. **תרצח**. הפתח קודם ואצלו טפחא ואחר כך הקמץ ואצלו מאריך ונ"ל שהוא סוף פסוק:

לא תחמד. הראשון והשני אין בהם מאריך בתיו. **לא תחמוד אשת**. בספרים מדוייקים יש כאן פרשה סתומה וכ"כ המאירי. וכן נמצא בספר הרמ"ה ז"ל ובמצריים וירושלמיים

ובכל ארץ הצבי ובארץ המזרח ותוגרמה. ובדפוס מדויק מפורטוגאל כלם עושים שבע פרשיות סתומות בעשרת הדברות. מכבד את אביך והלאה. ושנים מהן לא תחמד בית. לא תחמד אשת. ובפרשת וארא אין שום הפסק בין יעלו הצפרדעים לויאמר ה' אל משה. וא"ת כתב שכן מצא ברמב"ם כ"י שהיה מהר"ז הלוי ז"ל וברמב"ם של דפוס שהוגה במצרים עכ"ל. אולי זהו שנתן מקום לטעות ולומר שלא תחמד בית רעך דבור תשיעי והדבור העשירי לא תחמד אשת רעך כמ"ש אבן עזרא ון' שועיב בשם אחרים והם אומרים שאנכי אינו מעשרת הדברים או שאנכי ולא יהיה לך דבור א' וסמכו דעתם ג"כ לראותם כי בפסוק אנכי במקצת ספרים יש טעמים כפולים כמו שיש בדבורים אחרים שהם יותר מפסוק א'. וכתבו עליהם הראב"ע ון' שועיב שנשחת טעמם ואת כלם ישא רוח והאמת כקבלת רז"ל שהם חושבים שני דבורים אנכי ולא יהיה לך כמו שאמרו רז"ל מפי הגבורה שמענום:

פסוק טו

הקולת. מלא וא"ו אחר הקו"ף וחסר אחר הלמ"ד בספרים מדוייקים והעתק הללי. ועפ"י המסורת שנמסרה במ"ג סוף פ' וארא וכ"כ הרמ"ה ז"ל דזה בלחוד מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתראה ודלא כמאירי ועיין ריקאנטי כאן ובריש הפרשה:

הלפידם. בספרים מדוייקים והעתק הללי חסר יו"ד בתראה ובמ"ג נחום ב':ה' נמסר בלפידים. ג' מלא בלישנא בקריאה וסי' נמסר ויבער אש בלפידים (שופטים ת"ו) מראיהן כלפידים (נחום ב') מפיו לפידים יהלכו (איוב מ"א:י"א) אח"כ כתב וכל העם רואים הלפדים ושארא לפידם כתיב עכ"ל. והמדפיס נשתבש מאד בין במסורת ובין בפסוקים כי בכל ספרים כ"י מדוייקים נהפוך הוא ונ"ל שצריך להגיה וכל העם רואים הלפידם כתיב ושארא לפדים כתיב גם הרמ"ה כתב ואת הלפידם מלא יו"ד קדמא וחסר יו"ד תניין:

פסוק טז

דבר אתה. במקצת ספרים הבי"ת בצירי ובמקצתן בסגול ובעל א"ת כתב בסגול וכ"כ בעל לוית חן בפ' כ"א מהשער השלישי ובמקף בסגול דבר נא (שמות י"א):

פסוק יז

תחטאו. החי"ת בחטף סגול:

פסוק כ

אלהי כסף. חד מן ג' מלעיל עפ"י המסורת כמ"ש בפ' נח ע"פ אלהי שם:

פסוק כא

באהל מועד מחוץ לפרכת וגו'. ב' פ' מטעים בתורה וסי' קדמא' ח' מלין בב' אהי אהי ברישיהון ואהי בסופיהון בתראה תלת מלין ואהי ותלת מלין ואהי וסימן באהל מועד

מחוץ לפרוכת תניין מחוץ לפרכת העדת ע"כ במסורת. וזהו פירושה ב' פסוקים מטעים בתורה וזהו הראשון. והשני סוף פרשת אמור מחוץ לפרכת העדת וגו' הראשון יש בו ח' מלין מתחילין מועד עד אתו וא"ה ברישיהון היא מלת באהל שיש בה אל"ף וה"א וכן בסופיהון יש מלת אהרן שיש בה בה אל"ף וה"א. ובפסוק השני דאמור יש בו שלש מלות שהם מחוץ לפרכת העדת ואחר כך באהל שיש בה אל"ף וה"א ושלש מלות אחרות שהם מועד יערך אתו ואח"כ אהרן שיש בה אל"ף וה"א. ונ"ל להגיה ח' מלין בב' א"ה א"ה ברישהון וא"ה בסופיהון בתר' תלת מלין וא"ה ותלת מלין וא"ה וכיוצא בזה מצאתי אח"כ במסורת הברית הגירסא והפירוש:

מחוץ לְפרכת. לית וחד לַפרכת:

יערך. העי"ן בחטף פתח:

פסוק כב

ותחללה. אין בו יו"ד וכ"כ הרמ"ה ז':

פסוק כג

תעלה. המירכא אחר הדגול:

ולא תעלה במעלת. בעל רב פעלים כתב שהבי"ת בדגש שלא כמשפט ואני ראיתיו רפה בכל הספרים כדינו:

במעלת. אין בבי"ת געיא ולא מאריך במ"ם:

תצוה. סתומה:

פרק כא

פסוק א

המשפטים. בזקף קטן:

פסוק ב

ובשבעת. השי"ן דגושה והבי"ת בלא קדמא בס"ס:

פסוק ד

יתן לו. התי"ו בסגול והיו"ד בלא מאריך בספרים מדוייקים וגם בדפוס ישן:

וילדה לו. במקצת ספרים הלמ"ד בדגש של מלת לו והמכלול הביאו בכלל הרפים:

פסוק ח

אשר לא יעדה. לו ק' והוא חד מן תלת באורייתא דכתיבין באל"ף וקריין בוא"ו ונמסרו בפרשת שמיני על פסוק אשר לא כרעים. וכולהו אתו לדרשא כמו שאכתוב על כל אחד במקומו בע"ה ועל זה דרשו שהיה לו ליעדה ולקיימה וכמו שתרגם אונקלוס דקיימא ליה דמצות יעידה קודמת למצות פדייה ואף ע"ג דכתיב באל"ף דרשינן כאילו כתיב בוא"ו כלומר שהיה לו ליעדה ואינו רוצה והפדה והיינו טעמא דלמה לי למיכתב אשר

לא יעדה פשיטא דבלא יעדה משתעי קרא דאם יעדה ה יתה צריכה גט וגם לא היתה צריכה פדיית אב שבשעת ייעוד פקע שעבוד שפחות מינה ומדשני קרא ש"מ לדרשא וכמו שדרשו גם כן בסוטה סוף פ' כשם על פסוק הן יקטלני לא איחל. ועיין מה שכתב אבן עזרא כאן ובספר הזוהר ומה שאכתוב בפרשה בהר סיני על פסוק אשר לא חמה ובישעיה מ"ע על פסוק וישראל לא יאסף וישעיה ס"ג על בכל צרתם לא צר ובמזמור ק' על ולא אנחנו:

בבגדו בה. במקף ולא במירכא לדלי"ת:

פסוק יא

שלש אלה. הלמ"ד בקמץ והוא חטוף:

לא יעשה. בלא מקף באמצע:

פסוק יד

וכי יזד. א' חסר וא' מלא דין חסר וחד מלא אך הנביא אשר יזיד דפ' שופטי':

פסוק יח

והכה איש. במקצת ספרים אשכנזים מאריך בה"א והכה איש:

פסוק כב

ענוש. בהעתק הללי ענוש ירושלמי ענש עכ"ל ובכל הספר יש מלא וכן הוא במסורת גם הרמ"ה כתב עליו מלא וא"ו כתיב:

בפללים. בהעתק הללי בפללים ירושלמי בפלילם עכ"ל וכן בתיקון ס"ת ישן בפללים במפתח בפלילם ע"כ ובכל הספרים חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד בתראה וכן הוא המסורת עיין עליו וכ"כ מנחת כהן ועיין מ"ש בפ' האזינו בס"ד:

פסוק כח

וכי יגח שור. פ' פתוחה:

פסוק כט

מתמל. בהעתק הללי מתמל ירושלמי מתמול עכ"ל ובכל הספרים חסר וכן הוא ע"פ המסורת שכתבתי בפ' ויצא בשם הרמ"ה:

פסוק לג

ונפל שמה שור. שי"ן שור דגושה בס"ס:

פסוק לו

מתמול. בהעתק הללי מתמול ירושלמי מתמל עכ"ל ובכל הספרים מלא שלא נמנה במסורת במנין החסרים כמ"ש בפ' ויצא בשם הרמ"ה:

והמת יהיה לו. השני הלמ"ד דגושה כמו הראשון:

פסוק לז
כי יגנב איש פרשה סתומה ונשאר החולם עם המקף במלת יגנב אף על פי שהוא במקף מפני המאריך שנשתתף עמו כמ"ש ביהושע י"ח:
וארבע צאן. מקף באמצע ולא במירכא בבית:

פרק כב

פסוק ג
המצא תמצא. התי"ו רפה:

פסוק ד
בעירה. בעירו ק' וכ"כ הרמ"ה ושלח את בעירה מלא יו"ד ונסיב ה"א בסוף תיבותא חלוף וא"ו:

פסוק ה
כי תצא אש. הקדמא בצד"י:
גדיש הגימ"ל דגוש:

פסוק ח
על כל דבר. על במאריך ובמקף וכן הוא לב"א:
ירשיען. חסר וא"ו ע"פ המסורת והכי איתא בריש פ"ק דסנהדרין וכן נדרש בבמדבר רבה סוף פ"ט ועיין מה שאכתוב בשמואל א' ב' על אשר ישכבן:

פסוק טו
ימהרנה לו. הלמ"ד בדגש:

פסוק יח
כל שכב עם בהמה. בס"א כ"י כתב כאן פרשה סתומה וכן עשה המדפיס המ"ג וכתב אור תורה שטעות הוא כי אין כאן פרשה כלל בכל הספרים ולא כמאירי ולא כהרמב"ם ז"ל עכ"ל. אמנם בס' תגי היא סתומה:

פסוק כ
גרים. הגימ"ל רפה:

פסוק כב
תענה. בכל הספרים הנו"ן בסגול ובעל א"ת כתב שהוא בצירי עפ"י המסורת שמצא ועיין מ"ש בסוף פרשת ויצא:

פסוק כג
וחרה אפי. במסכת סופרים וחרה אפי בשיטה אחת כך מצאתי בתיקון ס"ת ועיין במסכת סופרים פ' ה':

פסוק כד
לא תשימון עליו נשך. ג' דסבירין ולא וקריין לא כמ"ש לקמן על לא ישמע על פיך:

פסוק כה
תחבל. אין מאריך בתי"ו עד בא השמש. עיין מ"ש בסוף בשלח גבי פסוק עד בא השמש:

פסוק כו
כסותה. כסותו ק':

פסוק כז
אלהים לא תקלל. חצי הספר בפסוקים:
אלהים לא תקלל. במס' סופרים פ' ד' אלהים לא תקלל משמש קדש וחול ר"ש אומר קדש. ובסנהדרין פ' ד' מיתות ובמכילתא פליגי בה ר' ישמעאל ור' עקיבא לרבי ישמעאל חול ולר' עקיבא קדש ורש"י בפי' החומש כתב הרי זו אזהרה לברכת ה' ואזהרה לקללת דיין ועיין מזרחי במקום הזה ובקרבן אהרן פ' קדושים דף רי"ו ומ"ש לעיל סוף פ' ויצא:

פסוק כט
ביום השמיני תתנו לי. מטעים ביה ספרי' דאמרי וביום:

פרק כג

פסוק ב
ולא תענה על רב. כל לישנא דריב באורייי'. מלא בר מן אחד חסר יו"ד וסימן לא תענה על רב כ"כ הרמ"ה ז"ל ובסנהדרין פ' כ"ג בברייתא אין מושיבין מלך בסנהדרין משום לא תענה על ריב על רב כתיב פי' ואי אמר מלך חובה תו לא מצו אינך למחזי ליה זכותא. וילפינן מיניה נמי סתם בת' ד' דדיני נפשות מתחילים מן הצד מדכתיב לא תענה על רב חסר יו"ד ומשמע לא תחליק על מופלא של ב"ד לפיכך שואלים תחלה לקטנים שבהם שיאמרו את דעתם:

פסוק ג
לא תהדר. אין מאריך בתי"ו:

פסוק ו
אבינך. במסרה קטנה שבדפוס כתוב ב' חסר בלישנא כי לא יחדל ודין ע"כ פי' ולאבינך בארצך דפסוק כי לא יחדל אביון וכ"כ הרמ"ה ז"ל לא תטה משפט אבינך חסר וא"ו כתיב ודכותא ולאבינך בארצך ודכותא ואכלו אביני עמך הלין שלשה חסרים בלישנא אפס כי לא יהיה בך אביון מלא וא"ו כתיב וכל לישנא אביון האביון מלא דכותיה:

פסוק ח
ויסלף דברי צדיקים. כל צדיקם הצדיקם באורייי' מלא יו"ד קדמא' וחסר יו"ד בתראה בר מן חד מלא דמלא וסי' ויסלף דברי צדיקים דפ' משפטים והטעם שאפי' הדיינים צדיקים גמורים שוחד מסלף:

פסוק ט
לא תלחץ. התי"ו רפה:

פסוק יג
ובכל אשר אמרתי אליכם. ה' דמטעי' דסבירים וכל מסורת יחזקאל כ"ז:
לא ישמע על פיך. בפי' ן' עזרא כתוב וזהו לא ישמע על פיך וגו' וכתב הערוך ע' עטר דעד דורות קרובים להשתא הוו משתבשי וקראו ולא ישמע על פיך וסופרי מגמרי דלא מקרי בוא"ו עכ"ל. עוד במסורת ג' סבירים ולא ואינון לא וסימן לא תשימון עליו נשך לא ישמע על פיך לא תכיר פנים:

פסוק טו
שבעת ימים תאכל מצות. כתוב בזוהר פ' תצוה שבעת ימים אילין לאו אינון כשבעת הימים דסכות דאינון עילאין ואילין תתאין ועל דאינון לתתא כתיב שבעת ימים תאכל מצות מצת כתיב חסר בלא וא"ו עכ"ל: ובספרים שלנו כתוב מצות בוא"ו וכן ראוי עפ"י המסורת שאינו מהארבעה חסרים שנמסר סימנם במ"ג פרשת בא. אבל שבעת ימים תאכל מצת דקדש לי כל בכור כתיב בלא וא"ו שהוא א' מן החסרים:
צויתך. העיקר כמ"ש הרמ"ה ושמן ששון שחסר יו"ד תניינא ודלא כמאירי שכתב שהוא מלא ב' יודין וכן כתב בהעתק הללי כולהון חסר יו"ד תניינא בר מן ב' ואינון בפרשת בראשית גם במ"ג כתוב שם ב' מלאים בתורה ובעניין וכ"כ הרמ"ה על אלו ודין ב' מלאים ושארא אורייתא מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תניין כתיב:

פסוק יז
האדן ה'. האדן ב' חסרים ובפסק וחבריה דכי תשא ועיין מ"ש בתילים על חסין יה במזמור פ"ט:

פסוק כא
אל תמר בו. בכל ספרי אספמיא נקוד תַמר דגש המ"ם וכן הגיה אבן עזרא ורבינו שמואל נקד תָמר מ"ם רפה:

פסוק כב
כי אם שמוע. בהעתק הללי שמוע ירושלמי שמע עכ"ל. ובכל הספרים מלא כי לא נמנה זה בכלל החסרים וסימן נמסר במסרה גדולה פ' זו על פסוק שמע אשמע צעקתו וכמ"ש בפרשת יתרו גבי פסוק ועתה אם שמוע:
איביך. מלא יו"ד וכ"כ הרמ"ה ז"ל כל אורייתא איביך כתב חסר וא"ו ומלא יו"ד במסרה ב' חסרי' דחסרים חסר יו"ד תניין וחסר וא"ו כמ"ש בריש פ' כי תצא:

פסוק כד
תהרסם. הה"א נקראת בקמץ רחב בין שהיא במאריך כמקצת ספרים ובין שהיא במונח שהוא במקום מאריך וכ"כ הטוב טעם בפ"ה שלפעמים יבא מונח וזקף בתיבה אחת והוא במקום מתג וכן היא מלת מדליו פרשת בלק כמ"ש שם ומלת בשמת פ' תולדת פ' תולדת יצחק. וכן נמצא בלשון עשייה שבא המונח במקום מתג כמ"ש במ"ג ערך עשה וז"לש כל לשון עשייה במתג במ"ד מונח וסימנהון בל נעשה ארץ (ישעיהו כ"ו:י"ח) ומראיהם ומעשיהם דיחזקאל ויאמרו אליו מה נעשה לך דיונה וירא אלהים את מעשיהם שם ועיין ג"כ מ"ש בסוף קהלת על מלת כדרבנות:

פסוק כו
לא תהיה. בלא מקף באמצע:

פסוק כח
וגרשה. הרי"ש בשוא לבדו:
את הכנעני. בהעתק הללי את הכנעני ירושלמי ואת הכנעני עכ"ל. ובכל הספרים כתוב את וכן נמסר על פסוק זה ז' פסוקים את את ואת:

פסוק כט
אגרשנו. הרי"ש בשוא לבדו:

פסוק לא
גבלך. עיין מ"ש פרשת ויצא על גנבתי יום. ובספרים ספרדים כתיבת יד אין בבי"ת מאריך:

פרק כד

פסוק ה
ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים. בכל ספרי הדפוס וכ"י עלת חסר דחסר ובמ"ג בגליון כתוב עליו פלוגתא עלת ע"כ. רבים חשבו שהפלוגתא היא אם הוא מלא או חסר והמדפיס בכלל היה מהטועים שכתב פלוגתא עלות עם וא"ו ואחריו הלך גם בעל מנחת כהן שכתב עלת חסר דחסר אבל פלוגתא עלות ע"כ. וטועים כל האומרים כן שלא נמצא בשום ספר מלא גם הללי כתבו חסר דחסר וכן ראוי להיות עפ"י המסורת וסימן נמסר בריש פרשת ויהי מקץ במקרא גדולה וכ"כ הרמ"ה ז"ל ויעל עלת במזבח דנח חסר דחסר כתיב וכל אורייתא בענין דקרבנות דכותיה חסר דחסר בר מן א' מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניין אבנים שלמות תבנה וגו' והעלית עליו עולת וכל עלת בענין עלה בעלמא באורייי' חסר דחסר בר מן ג' חסרים וא"ו קדמאה ומלאים וא"ו תניין וכו' עיין סי' במ"ג פרשת מקץ וכמ"ש שם וברוך אלהי אמת אשר הנחני בדרך אמת לדעת

פשר דבר הט אזנך ושמע והוא מאי דאמרינן בפ' הוציאו לו ובפ"ק דחגיגה והובא מבעל יפה מראה פ' אין מעמידין ובילקוט על פסוק זה דבעי רב חסדא וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת (כבשים) ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים או דילמא אידי ואידי פרים הוו למאי נפקא מינה לפיסוק טעמים וכו'. עיין בילקוט שם. ופי' רש"י לפיסוק טעמים בנגינות אם תאמר שני מינין צריך לפסוק הטעם של ויעלו עלת באתנחתא כמו שאנו קורים אותו שמפסיק הדבור ממה שלאחריו ואי אידי ואידי פרים אין אתנחתא במלת עלת אלא אחד משאר טעמים שאין מפסיקין כדי שיתחבר לשל אחריו עכ"ל. ואמרינן התם דמספקא נמי לאיסי גבי ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתו שם את ארון ברית ס' (מלכים א ו:י"ט) היכי קאמר ודביר בתוך הבית. מפנימה הכין לתתו שם או דלמא הכי קאמר ודביר בתוך הבית מפנימה ונפקא מינה אם הדביר דהיינו המחיצה המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים קדושתיה כלפנים או כלחוץ ולא חשיב ליה איסי בהדי חמשה מקראות שאין להם הכרע ואלו הן. שאת: ארור. מחר. משקדים. וקם. וסימנם מ"ם שו"א דהנהו באורייתא ודין בנביא. והא דויעלו עלת דהוא נמי בדאורייתא לרב חסדא מספקא ליה ולאיסי פשיטא ליה ועיין שם ביפה מראה וביפה תואר ב"ר פ' פ' שהביא פסוקים אחרים דומים קצת לאלו. ומדרש חזית פסוק כי טובים דודיך מיין. ובעל העקידה פ' וישלח על פ' כשמעה ויתעצבו האנשים. ועיין מ"ש על פסוק ובמנרה ארבעה גבעים משקדים ופרשת וילך על פסוק הנך שוכב וגו' וקם:

פסוק ו

באגנת. חסר וא"ו וביקרא רבה פ"ו ר' הונא בשם רבי אבין באגנת כתיב לא זה גדול מזה ולא זה גדול מזה ובספר הזוהר באגנת כתיב חסר וא"ו כמה דכתיב שררך אגן הסהר וגו':

פסוק י

לטהר. הלמ"ד בקמץ והטי"ת רפה:

פסוק יב

והיה שם. בספרים כתיבת יד מדוייקים פ"א הפועל בשוא וסגול וכן כתב רד"ק במכלול דף קנ"ג וזה שלא כדברי רב פעלים שכתבו בשוא לבדו כמו והיה נכון לבקר דכי תשא: **להורתם**. חסר וא"ו תניין ורמז לו הקב"ה שמחלוקות חכמים עתידות לרבות בישראל ואין הוראה שלימה ומלאה ועכ"ז אלו ואלו דברי אלהים חיים לכן כתיב חסר כאלו הכל הוראה א' ובספר הזוהר ס' שמיני דף מ' להורתם כתיב חסר כד"א ואל חדר הורתי תורה שבעל פה וכו' וכן בריקאנטי סוף פרשה זו:

פסוק יד

מי בעל. הבי"ת רפה:

פרק כה

פסוק ד
ותולעת שני. כתב הרמ"ה ז"ל ותולעת שני קדמאה מלא וא"ו כתיב וכל לישנא באוריית' דכות' מלא בר מן ב' חסרים וא"ו ומסר עליה תרין חסרין בלישנא וסימן ותלעת שני דואת המשכן תעשה כי תאכלנו התלעת מכלל דשאר תולעת דאורייתא מלא וא"ו כתיב ומסורת דמסר' בהון תלתא מלאים שבושא הוא דעל כרחך מלאים טובא הוא ונוסחי דיקי כמסורתא קמייתא סלקי:

פסוק ה
מאדמים. האל"ף בקמץ לבד והוא חטוף מפני הדגש שאחריו וכן כולם:

פסוק ו
שמן למאר. דין לחוד חסר וא"ו:

פסוק ז
אבני שהם. סימן קדמאה אבני שהם תניין ואבני וחד פסוק סימן אבני עשר אמות ואבני (מלכים א ז':י'):

פסוק יג
ועשית בדי. הבי"ת רפה:

פסוק טו
לא יסרו ממנו. מטעים ביה עיין במסורת במסורה דדפוסא קמס ממנו ט' דמטעים וכו' וכולהו חשיב להו בר מן חד דהוא ויצא אחד אל השדה ללקט וגו' וילקט ממנו (מלכים ב ד':ל"ט) וטעותא דדפוסא היא. ותימא מה עניין לתלתא מינייהו הכא ואינון בטבעת הארון. ואם האכל יאכל דפרשת צו וצדקת צדיקים יסירו ממנו (ישעיהו ה':כ"ג) דודאי ליכא למיטעי בהו ולמימר ממנה כדאיתא למיטעי באחריני וגם במסורת ריש פרשת צו נמסר ו' סבירין ממנה וקריין ממנו עם הסימן בלשון תרגום וליכא בהדייהו הנך תלתא דאמרן וכי אשכחנא במסורת כתיבת יד ונ"ל דהני מסרתא לא פליגי אהדדי ותרוייהו איתנהו הא דמסיר ו' סבירין ממנה שפיר והא דמסיר ט' דמטעין הכי פירושא ט' מלין דאיכא למיטעי בהון ולא פריש מאי טעותא שיתא מינייהו כדאמרן דסבירין ממנה ותלתא אחריני איכא למיטעי ולמימר מהם אע"ג דשפיר כתיבין ממנו:

פסוק יז
ועשית כפרת וגו' ואמה וחצי רחבה. בהרבה נוסחאות מהדפוס יש מאריך ברי"ש וטעות הוא אצלי ובספרים כתיבת יד איננו גם לא בדפוס ישן:

פסוק כ
סככים. הכ"ף בשוא לפי דרכנו ומנהג קצת ספרים:

אל הכפרת. קדמא באל"ף לא בה"א של הכפרת:

פסוק כב

אשר על ארון. בהעתק הללי ארן ירושלמי ארון עד כאן לשונו. ובספר הזוהר ריש פרשת שלח לך ארן חסר בכל אתר ארן הברית ארן העדות עד כאן לשונו. ואנן לא צייתינן להני כללי אלא כדאיתמר במסרה דילן ודין דהכא מלא בכל ספרי דוקני דלא הוי מתלתא חסרים דנמסר סימנם במסרה גדולה סוף פ' תצוה וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

את כל אשר. תמהני על שלשה גדולי הדור שהם חכמים גדולים. אבן עזרא ורש"י וחזקוני. שפירשו ואת כל אשר בוא"ו דומה שכן היה כתוב בספריהם כבר עיינינן להא מילתא ואשכחנא לה במסרה רבתא דחשיב להדין פסוקא בהדי תלתא דכתיב בהו צואה את כל אשר. ותרתי אחריני אינין את כל אשר אנכי מצוה אתכם דראה. את כל אשר אצונו דשופטים הדא אמרה דהדין נמי כתיב את בלא וא"ו. וליכא דוכתא לפלוגתא. וכן כתב הר' מזרחי על רש"י חפשתי בכמה ס"ת ולא מצאתי זה:

פסוק כד

זר זהב. כל לישנא חסר ובמסכת יומא פרק בא לו ר' יוחנן רמי כתיב זר וקרינן זיר זכה נעשית לו זיר לא זכה נעשית לו זרה הימנו:

פסוק כו

לו ארבע. לו בדגש הלמ"ד:

פסוק כט

ועשית קערתיו. במסורת דניאל ה' נמנה עם מלין דגשים בתר יהו"א בלא מבטל וכתב במכלול שהקו"ף בדגש כדין אתי מרחיק שהעי"ן קריאתה כמו מלעיל והשוא אינו נחשב וכן ועשית סירותיו שבפרשה. ובעל מקנה אברהם מנאם בכלל הזרים. ועיין מ"ש לעיל על מי כמכה באלם. **וקשותיו**. בשי"ן שמאלית ובהעתק הללי וקשותיו ירושלמי וקשתיו עכ"ל. ובתיקון ס"ת ישן וקשתיו מצאתי עוגה במפתח וקשותיו ע"כ. אבל בספרים מדוייקים מלא וכן כתב הרמ"ה ז"ל וקשותיו דשלחן קדמאה מלא וא"ו ומלא יו"ד כתיב ואת הקשות דויקהל חד וא"ו כתיב וחסר וא"ו תניין. ואת קשות הנסך מלא וא"ו כתיב:

פסוק לא

תיעשה. יש מחלוקת גדולה בספרים משנים קדמוניות אם מלה זאת חסר יו"ד או מלא כי בהעתק הללי כתוב תיעשה בספר מוגה ירושלמי תעשה חסר יו"ד. והחכם אבן עזרא כתב ראיתי ספרים שבדקום חכמי טבריה ונשבעו חמשה עשר מזקניהם ששלש פעמים הסתכלו כל מלה וכל נקודה וכל מלא וכל חסר והנה כתוב יו"ד במלת תיעשה ולא מצאתי כן בספרי ספרד וצרפת מעבר לים. והקדמונים דרשו כי תוספת היו"ד רמז

לעשרה מנורות שיעשה שלמה הכלל אם יש שם יו"ד היא מלה זרה עכ"ל. ולא הכריע. גם הרמ"ה נסתפק בדבר וזה לשונו ומסרות דמסרי עליה לית מלא סמכי אהאי דדריש בילמדנו פרשת שמיני תיעשה כתיב א"ל הקב"ה למשה השלך ככר לאור והיא נעשית מאליה ודייקי מינה דמלא יו"ד ואנן לא בריר לן דאיכא למימר דדרשא לא מדכתיב מלא יו"ד קא דייקי דהיא נעשית מאליה דהא בדרשה לא קאמר בהדיא דמלא כתיב אלא מדלא קרינן תעשה בפתח מבנין הקל אלא קרינן תעשה בצירי מבנין נפעל דמשמע שנעשית מעצמה והאי דאמרינן בדרשא תיעשה כתיב ולא אמרינן תעשה קרי משום סירכא דנקודות דנקיד הכי הוא דנקטה עכ"ל. ואור תורה הכריע דמלא יו"ד הוא שכן מצא בתוספות על התורה ובמאירי גם ראה מסרה מדוייקת כתיבת יד וזה לשונה תעשה ז' קמצין בקריאה ר"ל בצירי וחד מנהון מלא יו"ד וסימן תיעשה המנורה דין מלא יו"ד וכו'. וזו היא במסורת שלנו בדפוס שאומרת תעשה ז' וסימן תיעשה המנורה לית מלא וכו'. ושכן העיד בעל ס' שמן ששון שכפי המסרה הוא מלא ובמדרש אחר דילמדנו פ' בהעלתך והביאו ג"כ הרב מזרחי בפ' תרומה כתוב בפירוש לכך הוא אומר מקשה תיעשה המנורה יו"ד מלא ולא כתיב תעשה ומה שחיסר מדרש הראשון מילא זה וכבר העידו חכמי בורגוש על הרמ"ה ז"ל שכך עשה מעשה וכתבו בספרו מלא ע"כ. עוד מצאתי במדרש רבה ריש פרשת בהעלתך לכך הוא אומר מקשה תיעשה יו"ד מלא כתיב ולא כתיב תעשה וכו' ע"ש. וכן כתב בעל מנחת כהן מקשה תיעשה כל אורייתא חסר דין מלא ובזה יש חולקים אבל זה הוא הנכון ע"פ המסורת:

פסוק לג

שלשה גבעים משקדים. זה לבדו בגעיא בספרים כ"י וגם בדפוסים ישנים וכן בפ' ויקהל: **בקנה האחד**. סי' כל דסמיך האחד בקנה בפתח הבי"ת דסמיך אחד בשוא תחת הבי"ת. ג' פרשיות משתנות מקץ **בְקנה** אחד **בָקנה** אחד בשוא תחת הבי"ת. תרומה **בַקנה** האחד **בָקנה** האחד בפתח. תחת הבי"ת. ויקהל בקנה האחד בפתח. בקנה אחד בשוא:

פסוק לד

ובמנרה ארבעה גבעים משקדים כפתריה ופרחיה. טעה המדפיס במקרא גדולה שכתב על פסוק שלשה גבעים וגו'. ה' מלין דלית להון הכרע כי אין שם מקומו רק על פסוק זה. ובפ' וילך על פסוק הנך שוכב עם אבותיך וקם וגו' נמסר לסימן חמשה כתובים הללו אוטיבו שבטיא ליהושע בנהורא דמשה. ועיין מ"ש בסוף פ' משפטים ע"פ ויעלו עלת ומ"ש בס"ד בפרשת וילך:

פסוק לו

מקשה. הקו"ף בלא דגש:

פסוק לט
ככר זהב טהור יעשה אתה. ב' סבירין תעשה ככר פרכת כ"ף סימן:

פסוק מ
בתבניתם. בי"ת ראשונה דגושה:
בתבניתם. בבי"ת וכ"כ החזקוני גם הרמ"ה ז"ל כתב בתבניתם מלא יו"ד עם בי"ת כתיב ומטעים ביה:
מראה. המ"ם בקמץ לבד והוא חטוף:

פרק כו

פסוק א
ואת המשכן וגו' ותלעת. חסרים וחברו כי תאכלנו התלעת ומה שכתוב במקרא גדולה בסוף הפרשה כלם מלא במ"ד טעות וז"ל הרמ"ה ז"ל וירם תולעים ויבאש מלא דמלא כתיב מלא וי"ו ויו"ד ותולעת שני קדמאה מלא וא"ו כתיב וכל לישנא באוריי' דכותא מלא בר מן ב' חסרים וא"ו ומסר עליה תרין חסרין בלישנא וסימן ותלעת שני דואת המשכן תעשה. כי תאכלנו התלעת. ומוסרתא דמסר' בהון תלתא מלאים שבושא הוא דעל כרחך מלאים טובא איכא ונוסחי דיקי כמסורתא קמייתא סלקי:

פסוק ד
ללאת. ידוע מדרך הדקדוק שאחר כל תנועה קטנה דגש או שוא נח ולכן כשנמצא קבוץ ואחריו דגש או שוא נח הרי הוא ת"ק ממש אבל כשאין אחריו דגש או שוא נח הרי הוא במקום וא"ו שרוקה וסימן זה יהיה גם להכיר החירק של ת"ק מחירק של ת"ג כשהוא חסר יו"ד וכ"כ ר' אליהו הלוי בספר מסורת המסורת דבור רביעי ודבור חמישי וכיון שמצאנו כל ללאת שבענין למ"ד שניה רפה יש לנו לומר שקבוץ הלמ"ד ראשונה יש לו דין תנועה גדולה שבא במקום וא"ו שרוקה החסרה. ובמקצת ספרים הלמ"ד במאריך להורות שהקבוץ הוא במקום שורק כי שרשו לול כמ"ש במלכים א' ו' ובלולים יעלו ולכן השוא נע ועיין מ"ש בפרשת ויצא אצל גנבתי יום:

פסוק ה
וחמשים ללאת תעשה בקצה. מטעים ביה דכתיב בשפת:
בקצה. הנ"ל הבי"ת דגושה:
במחברת. החי"ת בשוא לבדו והמ"ם בלא מאריך:
מקבילת. במקרא גדולה כתוב על זה דין חסר תניין מלא ובמסרה אחרת נמסר ב' וכתוב כן עכ"ל. ובכל ספרים מדוייקים שניהם חסרים וא"ו וכן נמסר במסורת כ"י ובמנחת כהן והאחר הוא בפ' ויקהל וכן ראיתי אח"כ בהרמ"ה ז"ל זל"ש חמשים ללאת תעשה וגו'

מקבילת הללאת מלא יו"ד וחסר וא"ו וחבריה דויקהל ומסיר עליה תרין וחסר כלומר חסר וא"ו:

הללאת. למ"ד ראשונה דגושה והשניה רפה:

פסוק י

הקיצנה בחברת וחמשים. בתיקון ס"ת ישן הקיצנה במפתח הקיצונה ע"כ והעיקר כמו שמסר הרמ"ה ז"לש הקיצונה במחברת השנית דועשית ללאת תכלת על שפת מלא דמל' מלא יו"ד ומלא וא"ו כתיב וחבריה דויקהל דכותיה ויעש ללאת תכלת על שפת וגו' היריעה הקיצונה במחברת השנית הלין ב' מלאים דמלאים ושארא מלא יו"ד וחסר וא"ו כתיב ע"כ. וגם במס"ג נמסר על אלו השני' ב' מלא והסימן שנמסר במקרא גדולה קדמאה הקיצונה במחברת וכו' לאו לענין חסר ומלא ממלות הקיצונה איתמר אלא מענין במחברת או בחברת קא מסיר:

פסוק יד

מאדמים. האל"ף בקמץ לבד:

מלמעלה. כל מלמעלה רפי למ"ד וכל מלמטה דגש:

פסוק טו

הקרשים. הקו"ף דגושה:

פסוק כד

על ראשו אל הטבעת. ובפ' ויקהל אל ראשו. בפ' תרומה ואת טבעתיהם ובויקהל ואת טבעותם:

פסוק כו

ועשית בריחם. סי' קדמאה דועשית לקרשי צלע המשכן האחד תניינ' דויעש לקרשי צלע המשכן האחת וחד פסוק סימן להון וישלכהו באחד ההרים או באחת הגאיות (מלכים ב ב':ט"ז):

פסוק כט

ואת הקרשים. הוא"ו בגעיא:

פסוק ל

והקמת. במסורת ב' חסר וא"ו וחבריה והקמת לך אבנים ואית דמסרי עליה דקדמאה תרין חד חסר וחד מלא ולא מסיימי ושיבושא הוא דתרוויהו בנוסחי דיקי חסרים כתיב הרמ"ה ז"ל:

הראית. הה"א בקמץ לבד והוא חטוף:

פסוק לא

מעשה חשב יעשה. ב' סבירין תעשה כמ"ש לעיל סוף סימן כ"ה:

פסוק לג
הקרסים. הקו"ף דגושה:
והבדילה. מלרע שלא כמשפט והדלי"ת דגושה:
לכם. הלמ"ד בקמ"ץ:

פסוק לה
צלע המשכן. הצד"י בסגול:

פסוק לו
וארגמן. הגימ"ל דגושה:

פסוק לז
ועשית למסך. תילים פרש ענן **לַמסך** רפי והדין דתרומה **לַמסך** דגש:
אדני. בלא מקף:

פרק כז

פסוק ב
ממנו. הנו"ן דגושה:

פסוק ג
סירתיו. הסמ"ך דגושה וכן במכלול דף ק"ו ועיין מ"ש למעלה על קערתיו:
לכל כליו. ה' סבירין כל מסורת סוף הפרשה ובפרשת ויקהל כל כליו:

פסוק ה
מלמטה. הטי"ת דגושה:

פסוק ו
בדים. הבי"ת רפה:

פסוק ט
לפאה האחת. עיין מ"ש בנחמיה ט':

פסוק יא
וכן לפאת צפון וגו' ועמדו. ועמדיו ק' וז"ל הרמ"ה ז"ל ועמדיו עשרים ריש פסוק תניין דועשית את חצר המשכן חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב וכל אורייתא דכותיה בר מן ד' חד מנהון חסר דחסר חסר וא"ו ויו"ד וסימן ועמדו עשרי' דוכן לפאת צפון דו כתיב דיו ק' ותלתא מלאים דמלאים וא"ו ויו"ד וסימן נמסר בפרשת ויקהל:

פסוק יב
עמדיהם עשרה דורחב החצר לפאת ים. חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב וכל אורייתא דכותיה בר מן ד' מלאים וא"ו ויו"ד ומסר עליהם במסורת דיקתא ארבע מלאים וסימן עשרים עשרים עשרה שלשה קדמאה והכין פירושה עמודיהם עשרים דריש פסוק תניין דויעש את החצר במשכנא תניינא עמודיהם תניין דולפאת צפון דבתריה עמודיהם עשרה

דולפאת ים דבתריהון עמודיהם שלשה קדמאה דויקהל דקלעים חמש עשרה אמה אל הכתף לאפוקי דולכתף השנית דבתריה וה"ה נמי דמפיק תרין עמדיהם שלשה דויקחו לי והאי דנקט שלשה קדמאה. קדמאה דויקהל נקט. תדע דכולהון בויקהל קאי וכי נקט שלשה לבתר הנך תלתא דויקהל נקט מדנקטיה בסיפא ונוסחי דיקי נמי הכין דייקי כדאמרן הרמ"ה ז"ל:

פסוק יט

לכל כלי המשכן. ה' דמטעין דסבירין כל:

יתדתיו. חסר יו"ד בין תי"ו ראשונה לדל"ת ולשון הרמ"ה ז"ל וכל יתדתיו דלכל כלי המשכן חסר וא"ו ומלא יו"ד בתראה קדים לוא"ו דסוף תיבותא כתיב ומסיר עליה כולהון חסרים כלומר חסרים וא"ו:

פרק כח

פסוק א

הקרב. הקו"ף בלא דגש:

פסוק ד

ואפוד. מלא וא"ו בהעתק הללי ובספרים מדוייקים עפ"י המסורת כמ"ש לקמן ובריש ויקהל בס"ד:

פסוק ו

ועשו את האפוד. פ' פתוחה:

פסוק ז

קצותיו. מלא וא"ו בכל ספרים מדוייקים וכ"כ הרמ"ה על שני קצותיו דסוף פסוק דועשה כרוב א' מקצה מלא דמלא כתיב מלא חד וא"ו ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותא בר מן ב' כתיבי תרין וי"ן בין צד"י לתי"ו וחסר יו"ד בין תי"ו לוא"ו בתראה וסימן משני קצוותו דכרובים דויקהל על שני קצוותו דאפוד דואלה פקודי:

פסוק יא

פתוחי חתם. בהעתק הללי חתם ירושלמי חותם עכ"ל ובספרים מדוייקים חסר והוא הראשון מהחסרים שנמנו כאן במסורת אך טעה המדפיס שהבי' במניינם והאבנים תהיין על שמת בני ישראל דפ' פקודי וכ"כ הרמ"ה ז"ל חתם ג' חסרים וא"ו באוריי' וסי' מעשה חרש. ועשית ציץ. והאבנים על שמת. ושארא מלאים וא"ו וכ"כ בנוסחי דיקי עכ"ל:

פסוק יב

ונשא אהרן את שמותם. כל לישנא באוריי' חסר וא"ו בר מן ב' מלאים ונמסר עליה במסורת דיקא שמותם תרין מלאים וסימן ונשא אהרן את שמותם ואלה שמותם דמרגלים ושארא שמתם באורייתא חסר וא"ו ומסר' דמסר עליהון תלתא חסירים שבושא הוא

דחסרים טובא הוו ונוסחי דיקי כמסרה קמייתא סלקי דהלין תרין מלאים ושארא לישנא חסר הרמ"ה ז"ל:

פסוק יח
ויהלם. בס"ס היו"ד בקמץ:

פסוק יט
ואחלמה. מלעיל כי הטעם בלמ"ד לא במ"ם:

פסוק כ
וישפה. במקצת ס"ס הפ"א בצירי כמ"ש ביחזקאל כ"ח וכן ראיתי בדפוס ישן וכ"כ בעל א"ת והיו"ד במאריך בכל הספרים וכתוב במכלול דף קפ"ח אבל בשר הקרבן ולהציב הדרבן. כדרבונות. וישפה וברקת וזהב. ושהדי במרומים. יזל מים מדליו. קבלנו קריאתם בקמץ רחב ולא שמענו ולא ראינו בהם מחלוקת. וכתב המכלל יופי על וישפה נר' שאין ביו"ד געיא ע"כ. ואין דבריו נראין כי במקצתם כתב רד"ק בבירור שהם בגעיא ועיין מ"ש בסוף קהלת על כדרבונות ובשמואל א' י"ג על ולהציב הדרבן ויחזקאל מ' על בשר הקרבן:

פסוק כא
לשני עשר. ב' בלישנא באורייתא דין ואידך ושני עשר בקר דויביאו את קרבנם ושארא אורייתא לשנים עשר כתיב ואיכא אחריני בשאר קריא:

פסוק כב
מעשה עבת. ה"א בסוף חיבה מעשה שבמק' קטנה משנת ש"ד נכתב מעשת בתי"ו:

פסוק כד
ונתתה את שתי עבתת. בה"א לבסוף בכל ספרים מדוייקים וגם בהעתק הללי וגם במ"ג פ' תרומה לא נמנה במנין החסרים וכן הביאם הרמ"ה ז"ל והם י"ט חסרים בתורה ובמסורת הדפוס כתיב שם ועשית על החשן שרשרות וטעות הוא ור"ל ועשית על החשן שתי טבעות זהב ונתת ובסוף כתב הרב ז"ל הלין י"ט חסרים באורייתא ושארא מלאים וכולהון נוסחי דיקי הכי סלקי:

פסוק כה
ונתתה על כתפות האפד. בהעתק הללי כתפת ירושלמי כתפות עכ"ל ובספרים מדוייקים מלא וכן מצאתי במסורת כת"י כתפות ב' מלאים בתורה ואת שתי קצות ונתתה אתם על שתי וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

פסוק כו
אל עבר האפוד ביתה. במקצת ספרים כתוב האפד חסר וא"ו והמסורת שלהם ט' מלאים בלישנא ולא נמנה זה עמהם וכן הוא במסורת הדפוס ע"כ ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד וא"ת הכריע לעיקר שהוא מלא וא"ו כי כן הוא בכל ס"ס וכתב שכן מצא

במסורת מדוייקת כ"י עשרה מלאים בלישנא בתורה וזה אחד מהם וכ"כ בס' שמן ששון וגם הרמ"ה ז"ל כתב ואית מסורת דמסרה גבי חשן ואפוד ומעיל תשעה מלאים והוא שבושא דעל כרחיך עשרה הוו ועיין בריש ויקהל:

פסוק כז

על שתי כתפות. בעל לשון למודים מנאו בכלל הזרים שהם דגש בתר יהו"א ואני מצאתיו רפה כדינו בספרים כ"י מדוייקים והתימא על האפד שבטבעותיו שרד"ק (אולי צ"ל שבהשגותיו על רד"ק.) כתב בפ' ל"א שהוא רפה וכן וסקלתו באבנים ובאותו הפרק עצמו מנה שתיהן עם הזרים שהם דגושים וכבר תמה עליו בעל מגן דוד בטענת נ"ז נ"ט גם בעל אור תורה כתב הכ"ף רפה:

על שתי כתפות האפוד. בהעתק הללי האפוד ירושלמי האפד עכ"ל ובספרים מדוייקים מלא וכן הוא במסורת בכלל המלאים. ודע כי מה שכתוב במסורת הדפוס שתי כתפות האפוד קדמאה ב' בו ר"ל הא' והשני שבפסוק זה דשניהם מלאים וכן במסורת כ"י ועשית שתי טבעות זהב ב' בפסוק וכמ"ש בריש ויקהל:

ממעל. בזקף גדול לא בפזר:

לחשב האפוד. מלא והמדפיס טעה ולא זכר שמנאו במסורת עם המלאים:

פסוק כח

מטבעתו. מטבעתיו ק':

להיות על חשב. מלא וא"ו וכל לישנא באורייתא דכוותיה מלא בר מן ח' חסרים וסימן במסורת פ' יתרו ועיין מ"ש בפ' פקודי סימן ל"ט:

פסוק ל

ונתת אל חשן. אין כאן פסקא:

פסוק לב

מעשה. העי"ן בחטף פתח:

תחרא. החי"ת בשוא לבדו בספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים ישנים וכן חבירו שפר' פקודי:

פסוק לה

ונשמע קולו. כל לישנא דקלו בקלו באורייתא חסר וא"ו בר מן א' מלא ונשמע קולו:

הקדש. הקו"ף דגושה:

פסוק לו

ציץ. הצד"י דגושה וכן במכלול ובקצת תיקוני ס"ת הצד"י אחרונה רבתא וכן מצאתי בנוסח א' מאותיות רבתות ולא נמצא כן בנסחאות ספרדיות:

חתם. בהעתק הללי ובספרים מדויקים חסר והוא חד מן ז' חסרים עפ"י המסורת וסימן נמסר בריש סידרא במ"ג וכמ"ש בפ' תצוה:

פסוק לח
מצח. בלא מאריך בצד"י בס"ס:

פסוק מ
ולבני אהרן תעשה כתנת. הכ"ף רפה. כתנת הנ"ל חסר וא"ו בהעתק הללי ובספרים מדוייקים וכ"כ הרמ"ה ז"ל על זה חסר דחסר וכל אורייתא דכותא ובקצת ספרים כ"י התי"ו בשוא לבדו וכן והלבשתם כתנת שבפרשה והלבשת אחם כתנת שבפ' פקודי וילבישם כתנת דפ' צו. ומקצת ספרים כ"י וגם בספרי הדפוס כלם בחטף קמץ. ובשרשים וישאם בכתנתם דפרשת שמיני והתי"ו בשוא לבדו ודינו בחטף קמץ וממילא משמע שהאחרים בחטף קמץ כדינם:
ומגבעות. בהעתק הללי ומגבעות ירוש' ומגבעת עכ"ל. ובספרים מדוייקים מלא וכן במסורת ב' מלאים ויחבש להם דפ' צו ודין וכן מסר הרמ"ה ז"ל:

פסוק מא
וכהנו לי. כתב אור תורה שבס"ס בלא מקף והוא מלרע כי הטעם בנו"ן לא בכ"ף וכן מצאתי כדבריו בס"א ישן ספרדי:

פסוק מב
ממתנים. מ"ם שניה בקמץ לבד והוא חטוף:

פסוק מג
אל המזבח. בס"ס בחי"ת לבד פשט:
חקת עולם לו ולזרעו אחריו. בספרים כ"י ואף בדפוס ישן הטפחא במלת לו והמירכא במלת ולזרעו וכן כתב אור תורה ע"ש:

פרק כט

פסוק א
אשר. ברוב הספרים הוא בלא מקף והשי"ן בקדמא:

פסוק ב
ולחם מצות וגו'. תלתא מצות כתיבי בפסוקא הדין מציעא חסר והוא חד מן ד' חסרים על פי המסורת כמו שנמסר בפרשת בא ושארא לישנא דמצות מלאים וא"ו הרמ"ה ז"ל:
בשמן. הבי"ת דגושה:

פסוק ג
ונתת אותם על סל אחד והקרבת אתם. בהעתק הללי ובכל הספרים אותם הראשון שבפסוק מלא והשני חסר ודעתי במסרה גדולה במנין ל"ט אותם מלא בתורה נמצא

על סל אחד תניינא דפסוק ושבוש הוא ור"ל קדמאה דפסוק גם הרמ"ה ז"ל ובעל מנחת כהן הביאו המסרה הזאת והיא כמו שכתבתי. ובפרשת לך לך תקנתי כל טעיות שנפלו בדפוס במ"ג על אותם ט"ל מלא בתורה ע"ש. ויש לי עוד ראיה ממסורת אחרת שמצאתי בספר א' כתיבת יד פרשת ראה זה תוארה ו' פסוקי דאית בהון ב' מלין קדמאה מלא תניינא חסר וסימן ונתת אותם על סל אחד אם על תודה פ' צו כי יכרית ה' אלהיך פרשת ראה ומהם עוד תקח (יחזקאל ה' ד') וימרו בי הבנים (יחזקאל כ':כ"א) בשובבי אותם (יחזקאל ל"ט כ"ז) וס' פסוקים בס' בראשית ועיין מ"ש ביחזקאל כ':

פסוק ו
הקדש. הקו"ף דגושה:

פסוק טו
וסמכו אהרן. בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים חסר וא"ו כחביריו שבתורה וכן כתב א"ת שכן הוא בכל ס"ס וגם הרמ"ה כתב אהרן בכל אורייי' חסר:

פסוק יז
תנתח. תי"ו ראשונה גם היא דגושה:

פסוק כב
המכסה. המ"ם בלא דגש:

פסוק כג
וחלת לחם. הוא"ו בגעיא:

פסוק כח
לחק. החי"ת בקמץ לבד והוא חטף:
כי תרומה הוא. ה' דמטעים דסבירין היא וסימנם במסורת ומסרה אחרת כי תרומה היא במסרה אחרת כי תרומה הוא:

פסוק לד
ואם יותר. הוא"ו בגעיא:

פסוק לה
תמלא ידם. יפה חסר את ומטעים ביה:

פסוק לז
והיה המזבח קדש קדשים. ברוב ספרים כ"י הקו"ף בלא מאריך וכתוב במכלול במשקל השמות משקל **פֹּעַל** זל"ש: ובכלל ישוב החולם לחטף קמץ **חֳדָשִׁים** ֳדָשִׁים ופעמים יקרא בקמץ רחב **קָדָשַׁי בָּזִית** רַק **קָדָשֶׁיךָ** וכו' ע"כ וכן בשרשים. וז"ש אבן עזרא בספר צחות דף קצ"א ומלת **קֹדֶשׁ** שהיא בחולם ישוב בקמץ חטף **קָדְשׁוֹ** ֳדָשִׁים ע"כ. וכ"כ הלוית חן

בפ"ו ש"ח ועיין מ"ש בסוף כללי הקמץ חטוף שמדברי ר' יונה נראה שהוא קורא לעולם מלת **קְדָשִׁים** בקמץ רחב. ועוד אאריך בענין זה בעזרת העוזר בכללי הקמץ חטוף ע"ש:

פסוק לט

את הכבש האחד. התימא על פי' אבן עזרא שכתב בפרשת תצוה את הכבש אחד הגהת המדקדק במכלול דף נ"ג. ובמסורת פרשת פינחס את הכבש אחד לית וחד את הכבש האחד דואלה שמות:

תעשה בין. העי"ן בחטף פתח:

פסוק מא

תעשה לה. הלמ"ד דגושה:

פסוק מג

ונקדש. במקצת ספרי ספרד הדל"ת בקמץ ומסור עליו לית קמץ וכן ראיתי בדפוס ישן:

פסוק מד

בניו. הבי"ת דגושה:

פרק ל

פסוק ד

לשאת אתו בהמה. קדמאה לשאת אתו בהמה תניינא לשאת אתו בהם פרשת ויקהל וסימן ולא מהמהם ולא נה בהם (יחזקאל ז׳:י״א):

פסוק ו

לפני הכפרת אשר על העדות. בחומש קטן עם תרגום מסביוניטא כתוב ולפני בוא"ו וטעות נפל באותו החומש וכן בחומש קדמון כ"י כתוב לפני ונכתב בגליון מטעים ביה וזהו הטעות דכתבי ולפני:

פסוק ז

בהיטיבו. בתביר לא במאריך:

פסוק י

קדשים. ברוב ספרים כ"י הקו"ף בלא מאריך:

פסוק יב

כי תשא. פתוחה:

בני ישראל. במקף:

פסוק יג

הקדש. הקו"ף דגושה:

פסוק יח

לרחצה. ה"א בלא מפיק:

פסוק כ
אל המזבח. בפשט אחד לבד בספרי ספרד:

פסוק כג
מר דרור. המ"ם בקמץ לבדו וכן וקנמן בשם והם חטופים:

פסוק כה
מעשה רוקח. כל אורייתא חסר וא"ו בר מן א' מלא וא"ו וסימן מעשה רוקח דקטורת קדמאה:

פסוק כו
ואת ארון העדת. בהעתק הללי העדות. ירושלמי העדת עכ"ל וכן הוא חסר בכל הספרים שאינו מהשמנה מלאים שנמסרו במ"ג פרשת אחרי מות וכמוהם הביאם הרמ"ה ז"ל:

פסוק כט
והיו קדש קדשים. אין צורך למאריך וכן שמה קדש קדשים שבסמוך:

פרק לא

פסוק ו
את אהליאב. בס"ס את בצירי ובגלגל בלא מקף:
אהליאב. חדא מלה כתיב הרמ"ה ז"ל. **אחיסמך**. חדא מלה כתיב הרמ"ה ז"ל:

פסוק ח
ואת השלחן ואת כליו. מטעים ביה אינשי דאומרים ואת כל כליו:
כל כליה. במקף:

פסוק יד
כי קדש הוא. הוא כתיב בוא"ו מן י"א הכתובים היא ביו"ד בתורה וסימנם נמסר במסרה גדולה פרשת וישב וכן במסרה פרשת תצוה כל קדש הוא במסרה אחרת כי קדש היא לכם:
מחלליה. הלמ"ד בשוא בקצת ספרים כמנהגנו:

פסוק טז
את השבת לדרתם. עיין מ"ש בסוף פרשת שלח לך:

פסוק יז
לעלם. במקרא גדולה כתב המדפיס כאן וגם על פסוק ונחלו לעלם שבפרשה י"ח חסר ובפרשת בראשית על פסוק ואכל וחי לעולם. ובתהלים ע"ה נמסר גם כן י"ח חסירים וסימנם נמסר במסרה רבתא ערך עו. ובמסרה רבתא שבדפוס כתוב לעלם י"ח וחסר וסימן נמסר בתילים ע"ה ונמצא קרח מכאן ומכאן רק כתוב שם לעולם ב' מלאים בתורה וסימנם וגם בך יאמינו לעולם. לא תדרש שלמם וטבתם. וכ"כ בפרשת יתרו. אך במסורת כתיבת יד בפרשת בראשית מצאתי על פסוק הנ"ל י"ב י' מנהון חסרים ולא מנאם וגם

בהעתק הללי כתוב כאן לעלם י' חסרים בתורה. ובמסרה אחריתי כ"י מצאתים על פס' לעלם בשגם הוא בשר וסימנהון ואכל וחי לעלם. לא ידון רוחי באדם לעלם. זה שמי לעלם. ה' ימלך לעלם ועד. ועבדו לעלם. ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם. ונחלו לעלם. והתנחלתם אתם. מי יתן והיה לבבם. כי אשא אל שמים. כל אורייתא חסר בר מן ב' מלאים וגם בך יאמינו לעולם. לא תדרש שלמם וטבתם ע"כ. וגם בהעתק הללי כתיב כאן לעלם י' חסרים בתורה וכ"כ הרמ"ה ז"ל המה הגבורים אשר מעולם ב' מלאים וא"ו וכו' כדאמרן לעיל ושאר אורייתא כולהון חסרים ודוקא בהדין לישנא עכ"ל: כל זה כתבתי להתלמד ולהסיר המכשולות. ועיין מ"ש במזמור ע"ה:

פסוק יח

ככלתו. חסר וא"ו ובב"ר פ' מ"א דרשוהו על אופנים רבים מענין כלה:

שני לחת. חסר דחסר ובשמות רבה פרשת מ"א ובמדרש ילמדנו אמר ר' חנינא לחת כתיב לא זו גדולה מזו ובזוהר פרשת יתרו דף פ"ד תרי הוו ומתחזיין חד ומסורתא דיקא דכולהו פוק חזי במסרה רבת' ע' ל"ח ונוסחי דיקי נמי כוותה סלקי:

כתבים באצבע אלהים. חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב וכל הכתבים כתבים באורייתא דכותא ומסורת דמסרה עליה תלתא חסר שבושא הוא דאי כתבים גרידא חשיב ארבעה הוו חד דין ותרין לויפן וירד וחד בויתן ה' אלי דמשנה תורה ואי הכתבי' קא חשיב טובא הוו וכולהון בכולהו נוסחי דיקי חסר וא"ו כתיב ומלא יו"ד אלא ודאי כדאמרן. הרמ"ה ז"ל ועיין גם במסורה דילן:

פרק לב

פסוק א

כי בשש. חסר וא"ו רמז למה שאמרו בשבת פ' ר' עקיבא ובשמות רבה פרשה מ"א ובירושלמי פ' ד' דתענית שהגיע זמן שש שעות ולא ירד ובמסורת בשש ב' וסימן משה. סיסרא. ובבראשית רבה סוף פרשת י"ח אמר ר' אליעזר שלשה הן שלא המתינו בשלותן שש שעות ואלו הן אדם וישראל וסיסרא. אדם שנאמר ולא יתבששו לא באו שש שעות והוא בשלותו. וישראל שנאמר וירא העם כי בשש משה כי באו שש שעות ולא בא משה. סיסרא שנאמר מדוע בשש רכבו לבא בכל יום היה למוד לבא בשלש שעות בארבע שעות ועכשיו באו שש שעות ולא בא. ועיין יפה תואר שם סימן י"ח ובתיקוני הזוהר תיקונא תליסר דף כ"ד:

מה היה לו. עיין מה שאכתוב בפרשת נצבים בס"ד אצל מה חרי:

פסוק ג

באזניהם. הבי"ת דגושה והנו"ן בצירי:

פסוק ו

ממחרת. מ"ם שניה בלא גלגל בס"ס:

ושתו. כתוב במקרא גדולה יש ספרים ושתה בה"א וכן העתיק מנחת כהן אך בכל ספרים מדוייקים כתוב בוא"ו וכ"כ בהעתק הללי ובמסורת שתה ג' כתיב ה"א וסימנם אחרי אכלה בשלה ואחרי שתה (שמואל א') צפה הצפית (ישעיהו כ"א:ה') אשר אין משפטם לשתת (ירמיהו מ"ט:י"ב) גם הרמ"ה ז"ל כתב בהדיא לאכל ושתו ויקמו לצחק וא"ו כתיב בסוף תיבותא והאי דאצטריכנא ליה משום דבעלמא בשאר קריא בה"א:

לצחק. החי"ת בצירי:

העלית. קדמאה בצירי תניינא בחירק:

פסוק ט

ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה. כתוב בסמ"ג הל' תפלה אנו קורים ויחל ע"פ מסכת סופרים אע"פ שהוא לסוף שני פסוקים מן הפרשה ע"כ. וכן במרדכי ריש פ' הקורא את המגלה עומד תימא לר"י על מנהגנו שאנו קורים בתעניות ויחל והראשון מתחיל שם והוא לסוף שני פסוקים מפרשה שלמעלה והא אין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים וכו'. ובספרים המדוייקים שאצלנו וגם בס' הרמב"ם ז"ל אין כאן שום הפסק פרשה האמנם מצאתי כתוב בס' תגי שיש כאן פ' סתומה. וכתב בספר מטה משה סימן תשמ"ט שנשאל על זה גדול בדורו מהר"י מולן והשיב דכמה פסקי פרשיות יש בס"ת של צרפתים דלא כרמב"ם ע"כ. ועיין עוד בש"ת מהר"ר יודא מינץ סימן (ח) מ':

פסוק י

גדול. הגימ"ל דגושה וכן חברו:

פסוק יא

ויחל. דעת התוספות שיש הפסק פרשה שני פסוקים קודם פסוק ויחל וכן שני פסוקים קודם פסוק והקרבתם דפסח בפרשת פנחס וכ"כ האגודה והמרדכי בשמם פרק הקורא את המגלה עומד ולא נמצא כן בספרים שלנו. ולתיקוני כמהר"ר שמואל דיל וויקיו כתוב ואפשר שהספרים שלהם היו עשויין כתיקון ר"ת ז"ל שלדעתו בויאמר ה' אל משה ראיתי יש שם פרשה וכן נמצא בהעתק ס"ת ישן פרשה סתומה עכ"ל:

פסוק יב

להרג אתם בהרים. חסר וא"ו כתיב ודכותא ויבקש להרג את משה פ' שמות הלין תרין בנוסחי דיקי חסרים עד כאן לשון הרמ"ה ז"ל וכן במ"ג להרוג ד' מלאים בלישנא וכו' ואין שנים אלו מהם:

מחרון. מלא וא"ו בכל ספרים מדוייקים וכ"כ הרמ"ה ז"ל תשלם חרנך חסר וא"ו כתיב. שוב מחרון אפך מלא וא"ו כתיב. וכל לישנא דחרון באורייתא דכותיה מלא:

פסוק יג

את זרעכם. במאריך ובמקף וכן הוא לב"א:

זרעכם. הזי"ן בלא קדמא. ככוכבי. בכל ספרים מדוייקים מלא וא"ו וכ"כ הרמ"ה ז"ל ואת הכוכבים דבראשית מלא דמלא כתיב מלא וא"ו ויו"ד וכל כוכבים באורייתא דכותא מלא דמלא ככוכבי השמים דכי ברך אברכך מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא מלא. דרך כוכב מיעקב מלא וא"ו כתיב:

הזאת. הזי"ן דגושה:

פסוק יז

ברעה. ברעו קרי ונכתב ברעה בה"א כמד"א ברעה הוציאם. עיין עוד בזוהר ריש פ' ויקהל:

במחנה. הבי"ת דגושה:

פסוק יט

ומחלת. חסר דחסר עיין ריקאנטי ומה שפי' עליו בעל אור יקרות:

מידו. מידיו קרי וכן נמסר במסורת ובהרמ"ה ז"ל והכתיב רומז למה שכתוב ולכל היד החזקה אשר עשה משה לעיני כל ישראל זו שבירת הלוחות וכן אמרו במדרש לקחם בידו א' והשליכם בכעס ואהרן ושבעים זקנים תפשו בידו שלא ישליכם ולא יכולו ואמר הקב"ה תבורך יד חזקה כזאת היינו דכתיב ולכל היד החזקה. ובדברי רז"ל כי פרחו האותיות ולכן חסר יו"ד ונשארו שתי ידיו חלושות כיד אחת ואמרו חז"ל כי נשארו כבדות כי קדושת האותיות היתה נושאת אותם וכמו שאמרו בארון נושאין נושא. עצמו לא כ"ש:

פסוק כה

בקמיהם. כתוב בביאורי מהר"ר אייזק שטיין על מצות עשה מהסמ"ג בהלכות ס"ת זל"ש:

מצאתי לשמצה בקמיהם העמדים על הפקדים פ' נשא הסופרים מגיעי' הרגל בב' הקופי"ן הללו כזה ק קבלה איש מפי איש ע"כ וכן בתיקון ס"ת ישן. ובספר תאגי נכתב עליהם ב' קופי"ן צריכות ליגע ולא מזייני גם במסורת הדפוס כתוב ב' קופי"ן דבוקים בתורה בקמיהם הם העמדים על הפקדים עד כאן לשונו. ולא נהגו כן סופרי עירנו גם לא נמצא זה בספרים כתיבת יד הקדמונים ובריש מסרה רבתא כתוב שקו"ף לשמצה בקמיהם זעירא ולא כן במסורת כ"י:

פסוק כח

כשלשת אלפי איש. חד מן ד' דסבירין אלפים:

פסוק ל
ממחרת. מ"ם שניה בלא גלגל בס"ס:

פסוק לא
אנא. עיין מ"ש בסוף פרשת ויחי:
גדלה. הגימ"ל רפה:

פסוק לד
דברתי לך. זקף קטן בלמ"ד:
פקדי. הפ"א בקמץ לבד והוא חטוף:
ופקדתי עלהם. בהעתק הללי עליהם ירושלמי עלהם ואומר המסורה י"ג חסרים בתורה עכ"ל. וכן הוא חסר בספרים מדוייקים שהוא חד מן י"ג חסרים וסימנהון נמסר במסורה גדולה פרשת ויגש וכהרמ"ה ז"ל:

פרק לג

פסוק א
וידבר ה' אל משה לך עלה מזה. סתומה:
העלית. בחירק כמו שכתבתי לעיל והוא חד מן ג' בחירק במסורת:

פסוק ב
והפרזי. הזי"ן דגושה:

פסוק ה
ויאמר ה' אל משה אמר אל בני ישראל. אין שם פיסקא:

פסוק יב
ידעתיך בשם. הבי"ת רפויה בכל ספרין דוקני שלא כדין אתי מרחיק:

פסוק יג
את דרכך. דין לחוד חסר יו"ד באורייתא ושארא כולהון מלאים:

פסוק יד
ויאמר פני ילכו. כתב בעל מקנה אברהם ונמשך אחריו גם כן בעל ערוגת הבשם שנאמר האתנח בראש פסוק נקרא סחפא כמו זה וכן ויאמר הראני נא שבסמוך וקראו לו עבד או קוץ שהוא פחות ממשרת:

פסוק יז
גם. בדגש:

פסוק כ
לראת את פני. כתוב בהעתק הללי שהוא חסר וא"ו ועיין ג"כ במ"ג ריש פ' בא וכן כתב הרמ"ה ז"ל לראת ג' חסרים וא"ו וסימן ולא יוכל לראת דוכסה את עין הארץ. וירד

ה' לראת את העיר ואת המגדל. ויאמר לא תוכל לראת את פני. מכלל דשאר אורייתא מלאים עכ"ל:

כי לא יראני. כתב אבן עזרא שהוא קמוץ ובכל הספרים בפתח:

פרק לד

פסוק א

פסל לך. הסמ"ך בקמץ לבד והוא חטוף:

את הדברים. בס"ס הקדמא בה"א לא באל"ף של את:

פסוק ב

והיה נכון. בשוא לבד:

פסוק ה

וירד. בשופר הפוך לא בתביר:

ויקרא בשם ה'. כתב רש"י ז"ל דמתרגמינן וקרא בשמא דה' עכ"ל כלומר שמשה הוא הקורא בשם ה' שאילו היה השם הקורא היה מתורגם וקרא בשמא ה' וכן תרגם ויקרא בשם ה' פרשת לך לך וצלי בשמא דה' והנה הם מטעים בעל הטעמים שכאן טפחא במלת בשם והפרש גדול יש בין זה ובין ויקרא בשם ה' האמור באברהם ששם הטפחה במלת ויקרא וכאן במלת בשם. ויותר נראה לי פירוש ן' עזרא כמ"ש כאן ובראש פ' וישמע יתרו שהשם הוא הקורא והוא שאמר בראשונה וקראתי בשם ה' לפניך וכ"כ החכם אבודרה"ם בסדר תפלות של תעניות זל"ש. וכשאומר ויקרא בשם ה' צריך להפסיק מעט בין בשם לה' כי בפסוק הוא בטרחא ורוב ההמון טועים בזה ע"כ. ועיין מ"ש בס"ד בירמיה כ"ג על פסוק וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו ומ"ש הראב"ע בספר מאזני לשון הקודש דף ר':

פסוק ו

ויקרא ה' ה'. בכל אתר דשמא אדכר תרי זימני פסיק טעמא בגווייהו ורזא דמילתא באדרא קדישא דנשא דף קל"ח:

פסוק ז

נצר. נו"ן רבתי: **וְחטאה**. לית וחד עולה **וַחטאה** לא שאלת:

ינקה. הקו"ף בסגול:

אבות. מלא וא"ו כתיב ובהעתק הללי מדפוס פירארה וגם בספר א' כ"י כתוב אבת חסר וא"ו ויצא להם טעות זה כי מצאו כתוב לשון מסורה א' אבת ב' וחסר וסימנה שה לבית אבת. פקד עון אבת על בנים. ובלשון מסורה אחרת מסור בהאי תניינא פקד עון אבת דואלה שמות. והטועים לא הבחינו בין זה ובין הכתוב בפ' וישמע יתרו בעשרת הדברות שגם הוא בספר ואלה שמות והוא החסר וזה ושל דברות שניות דפרשת ואתחנן שניהם

מלאים. ובמסורה גדולה פרשת יתרו נמסר בכתב מפורש אבת ב' חסרים וסימנהון שה לבית אבת. פקד עון אבת דוישמע יתרו וכ"כ בעל מנחת כהן פרשת בא וכך הם בהעתק הללי:

פסוק ט
ויאמר. בפזר גדול לא שני גרישין:

פסוק יא
שמר לך. המ"ם בלא מאריך במדוייקים והלמ"ד רפה:
שמר. יש מי שעושה אותו בראש הדף וכמ"ש בעל הטורים בפרשת ויחי ועיין מ"ש בפרשת אחרי מות על פסוק שני השעירים:
והפרזי. הזי"ן דגושה:

פסוק יד
אחר. רי"ש רבתי. ועיין מ"ש בעל הטורים בפרשת ואתחנן על מלת אחד. ובס' קדמון כתוב לאל אחר רי"ש שפיא וזקיפא וזעירא מכל רישין שבמקרא. ופליגי ביה במסורת ואמרי לית רי"ש רב ותקיף וכן הילכתא:

פסוק יז
מסכה לא. בלא מקף:

פסוק כ
תפדה. הדל"ת דגושה:
לא תפדה. בלא מקף:
כל בכור. בתיקון ספר תורה ישן כל בכור במפתח וכל ע"כ ומפי המסורת ידענו שזהו בלא וא"ו כי הוא אחד מן ד' כל דסבירין וכל וסימנם נמסר בפרשת וארא:
בכור. מלא שאינו מהז' חסרים שנמסר סימנם בפרשת ויגש במ"ג וכן הביאם הרמ"ה ז"ל:

פסוק כד
יחמד. החי"ת בשוא לבדו:

פסוק כה
לא תשחט. זה כתוב לא תשחט ובפרשת משפטים כתיב לא תזבח והוא חד מן ג' זוגין מתחלפין קדמאה זי"ן תניין שי"ן וסימנם נמסר במס"ג פרשת יתרו:

פסוק כו
ראשית. בריש מסורה רבתא כתב המדפיס שזו רי"ש זעירא וזה אינו במסרת כ"י ולא בספרים:

פסוק כט
ברדת. הבי"ת דגושה:

פסוק לג
ויכל משה מדבר. בס"ס ויכל בגלגל משה בזקף קטן מדבר בטפחא:

פרק לה

פסוק א
בני. במאריך לא במקף:

פסוק ז
מאדמים. האל"ף בקמץ לבד וכן חביריו:
תחשים. התי"ו דגושה:

פסוק ט
ואבני שהם. מקף באמצע וכן חכם לב:
לאפוד. כתוב בהרמ"ה ז"ל לאפד ולחשן דאבני שהם קדמאה חסר דחסר כתיב חסר יו"ד וחסר וא"ו ומסיר עליה בכולהו מסורתא דאתו לידן לית כותיה חסר מכלל דתרין לאפוד דויקהל מלא וא"ו כתיב ובתרתי מסרתא לאפוד תלתא תרין מלאים וחד חסר וסימנהון אבני שהם קדמאה חסר ותרין מלאים חברו דויקהל ודכותיה והנשאם הביאו וברובא דנסחי דיקי הכין כתיב ואית דמסרין בהון תרין חסרים וחד מלא דאבני שהם תרויהון חסר דוהנשאם מלא וליתא דבהאי מסורתא גופיה מסיר גבי לאפד קדמאה לית כותיה חסר ורובא דנוסחי דיקי כמסורתא קדמיתא סלקי. ובלישנא כל אפד באורייתא בין בבגדי כהונה בין בשום בר נש חסר וא"ו כתיב בר מן עשרה מלאים וסימנם חשן ואפוד ומעיל ושבעה האפוד דמסיר עליה האפוד שבעה מלאים וסימן שתי טבעות קדמאה ועשית שתי טבעות תנין תרין בפסוקא וירכסו דואתה תצוה תלתא בפסוקא ועשית את מעיל האפוד הא שבעה וחד ואפוד דאמרן הא תמניא ותרין לאפוד דויקהל כדאמרן הא עשרה ושאר לישנא באורייתא חסר וא"ו כתיב וכולהון חסר יו"ד וחשב אפדתו חסר וא"ו ודכותא ויאפד לו בו חסר וא"ו כתיב ע"כ. ועיין מ"ש בפרשת תצוה:

פסוק י
יבאו. שורק בוא"ו:

פסוק יא
את המשכן את אהלו וגו'. סימן את את ואת. את ואת. את את ואת. גה"ח ואת ושארא את וחד פסוק סימן כי סלעי ומצודתי אתה ולמען שמך תנחני ותנהלני:
בריחו. בריחיו קרי:

פסוק טו
הקטרת. בשני פשטין:

פסוק טז
את מזבח העלה וגו'. סימן את ואת. את ואת. את ואת. וחד פסוק סימן לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי. פסוק אחר בנערנו ובזקנינו בבנינו ובבנותנו בצאננו ובבקרנו חד נסיב וא"ו וחד לא נסיב וא"ו וכה"ג איתנהו בפ' פקודי:

פסוק יח
מיתריהם. מלא דמלא כתיב בתרין יודי"ן חד קדים לתי"ו וחד קדים לה"א וכל מיתריהם באורייתא דכותא ומסורת דמסרא עליהון גבי מיתריהם דפרשת במדבר לית כותיה מלא שבושא הוא דכולא בנוסחי דיקי מלאים דמלאים כתיבין הרמ"ה ז"ל:

פסוק כב
הביאו חח ונזם וטבעת וכומז. שמות רבה סוף פ' מ"ח אמר משה לפני הקב"ה כתבת כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור הרי הביאו חמשה חח ונזם טבעת ועגיל וכומז ע"כ. וקשה דלא כתיב עגיל אלא בפ' מטות בביזת מדין:

פסוק כז
והנשאם. לית חסר דחסר עיין במ"ג סוף פ' לך לך וצריך להגיה שם ויקריבו הנשיאם את קרבנם שהוא השני שבפסוק וכן כתב בהרמ"ה ז"ל ובבמדבר רבה פ' י"ב אמר הקב"ה בני שנזדרזו יכתב שהביאו והותר והנשיאם שנתעצלו חיסר אות א' משמם שכן כתיב והנשיאם חסר יו"ד ע"כ. ונראה לי להגיה במדרש והנשאם וכן הוא במדרש שהביא רש"י בפרשת ויקהל דיקא נמי דקאמר חיסר אות א' משמם דרובא דהאי לישנא באורייתא מלא חד יו"ד:

פסוק כט
לעשות. השי"ן בתביר לא בטפחא:

פסוק לב
לעשת בזהב ובכסף. בס"א כ"י כתיב בגליון מלא בספר מוגה עכ"ל. ובכל ספרים מדוייקים וגם בהעתק הללי חסר וא"ו והוא חד מן החסרים עפ"י המסורת וכיון דאתא לידן נימא ביה מילתא ללמוד ללמד לשמור ולעשות החסרים והמלאים כי במסרות ראיתי חילוקים יש מי שמסר לעשת י"ב חסרים ויש מי שמסר י"ג ומסורת שבדפוס פיה לא פתחה בחכמה שבריש סדרא וגם בנחמיה י"ב נמסר לעשת י"ג חסר וסימן ולחשב מחשבת וחברו. וזה לא יתכן שחבירו הוא בפ' כי תשא ושם כתוב לחשב מחשבת לא ולחשב ועוד דלעשות דהתם מלא בכל הספרים בלא מחלוקת והמדפיס עצמו כתבו מלא וא"כ חסר בידו א' להשלים מניין י"ג. והא לך סימן שמצאתי במסרות כ"י לעשות י"ג חסר וסימנהון ויקהל משה ולחשב מחשבת ועשה בצלאל וגו' כל הסימן כמו שכתוב בדפוס ובאחרונה הוסיפו ולכם הנשמע לעשת דסוף נחמיה וגם במקרא גדולה כתב על

זה דנחמיה י"ג חסר. והך מסורה בתראה ניחא טפי ונשלם מנין י"ג וכן צריך להגיה מסורת הדפוס. עוד אעידה לי עד א' נאמן הרמ"ה ז"ל שכתב אשר ברא אלהים לעשות מלא וא"ו כתיב וכל לישנא דלעשות באורייתא דכותא מלא בר מן ט' חסרים וא"ו ומסר הסימן כמו שהוא במסורת כ"י דלעיל וכגון זה עשה בעל מנחת כהן שכתב לעשת ט' חסר בתורה וסימן דין לעשת בזהב ובכסף דראו קרא ה' בשם לדעת לעשת את כל מלאכת עבדת הקדש וגו' והיינו הך במלות שונות. ומי שמסר י"ב חסרים מנה כל התשעה שבתורה כמ"ש וההפרש הוא בכתובים בלבד שהשמיט פסוק כי עזרא הכין לבבו (עזרא ז':י') ופסוק ואשר ישמיעו (נחמיה ח':ב'). והוסיף וחד ולעשת וללמד בישראל חק ומשפט (עזרא ז':י'). ובמסורת שלנו כתיב ולעשות מלא שהוא אחד מן ט"ו מלאים וסימן נמסר בשמואל ב' ז'. כללא דנקטינן מכל הנך דלכולי עלמא אותם של תורה הם ט' חסרים ולית בהון פלוגתא כלל:

פסוק לד

ואהליאב בן אחיסמך. עיין מ"ש בפ' כי תשא:

פסוק לה

מלא אתם חכמת לב לעשות כל. בחומש עם תרגום דפוס סביוניטא כתוב בגיליון יש ספרים בכל ע"כ. וספרים משובשים נזדמנו להם למדפיסים ואין בזה מחלוקת:

חרש. יש גם כן טעם פסק:

פרק לו

פסוק א

חכמה. החי"ת בקמץ לבד:

ותבונה בהמה. בהמה ג' וסימן נמסר במ"ג סוף פרשת תצוה ועל זה דרשו רז"ל שכל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקב"ה חכמה ובינה ודעת ולא בבני אדם בלבד אלא אפילו בבהמה ובחיה שנאמר חכמה ותבונה בהמה:

פסוק ז

והמלאכה היתה דים. אין בוא"ו געיא:

פסוק י

חמש היריעת. טעו המדפיסים שכתבוהו חסר יו"ד שבכל ספרים מדוייקים הוא מלא גם במסורת כתוב יריעת כלם חסר וא"ו בלישנא וכו' מכלל שכולם מלאים יו"ד. עוד בפירוש איתמר מהרמ"ה ז"ל עשר יריעת מלא יו"ד וחסר וא"ו וכל לישנא באורייתא דכותא היריעה האחת מלא יו"ד כתיב וכל לישנא מלא יו"ד:

חבר. במקצת ספרים הבי"ת בפתח ובקצתם בקמץ ומסורת עליו לית קמץ זקף:

פסוק יא
ויעש ללאת. עיין מ"ש על מלה זו בפרשת תרומה:
במחברת. החי"ת בשוא לבדו וכל במחברת שבענין המ"ם בלא מאריך בספרים כ"י:

פסוק יב
מקבילת. חסר וא"ו ועיין מ"ש על זה פ' תרומה:

פסוק כא
עשר אמת ארך הקרש. א' לחוד חסר וא"ו באורייתא וסימן עשר אמת ארך הקרש דמשכנא תניינא:

פסוק כג
ויעש את הקרשים למשכן עשרים קרשים. בסיפרי דילן לית הכא פרשתא כלל ובספר תגי פליגי עליה נהרדעי וסוראי הלין אמרין פ' והלין אמרין ס' ולא פשיטא לן עד דייתי עזרא לעלמא דאתי ולימא:

פסוק כט
והיו תואמם. ב' סבירין ויהיו הדין ואידך והיו שמנה קרשים דבתריה:
והיו תואמם. מלא וא"ו וחסר יו"ד בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים וכן מצאתי במסורת כ"י פרשת תרומה על פסוק והיו תאמם מלמטה ב' דין תאמם בתראה. והיו תואמם כתיב. והנה תומם בבטנה כתיב. ויהי בעת לדתה והנה תואמים ע"כ. והוא ג"כ חד מן ח' זוגים בספרא קדמאה חסר תניין מלא וסימן נמסר במ"ג פ' פקודי וכבר טעה בזה בעל מנחת כהן בפ' וישב שכתב ויהיו תואמם חסר יו"ד והיו תאמם חסר דחסר אך בפרשת ויקהל סתם דבריו ותיקן המעוות וכתב קדמאה דתרומה חסר דחסר דויקהל מלא וא"ו וחסר יו"ד עכ"ל גם הרמ"ה ז"ל הביאם כולם כמ"ש:

פסוק לא
חמשה לקרשי צלע המשכן האחת. קדמאה דצואה האחד בדל"ת והדין דעשייה האחת בתי"ו וסימן באחד ההרים או באחת הגיאיות:

פסוק לג
לברח. בפשט האחרון לבד:

פסוק לד
ואת הקרשים. ואת בגעיא:

פרק לז

פסוק ג
על צלעו האחת. על במקף לא ביתיב:
צלעו. בפשט לא בגלגל:

פסוק ח

כרוב אחד. כן הוא בספרים כ"י:

קצוותו. קצותיו קרי וכן חבירו שבפ' פקודי תרוייהו כתיבין תרין ווי"ן באמצע תיבותא והם מן י"ג מלין דכתיבין תרין ווי"ן עפ"י המסורת וסימן נמסר במ"ג פרשת פקודי ושניהם חסרים יו"ד אחר התי"ו ועיין ג"כ מ"ש בריש פרשת תצוה:

פסוק ט

למעלה. העי"ן בשוא לבדו:

סככים. הכ"ף בשוא לבדו כפי דרכנו:

אל הכפרת. קדמא באל"ף:

היו פני. כתב הרשב"א וזל"ש כתבת שיש בס"ת בין בפרשת תרומה בין בפרשת ויקהל יהיו פני הכרובים. ובמקצת ספרים כתוב בפרשת תרומה יהיו ובפרשת ויקהל היו כך כתוב בספרינו בפ' תרומה שהוא צואה כתוב יהיו ובפרשת ויקהל שהוא ענין העשייה כתוב היו:

פסוק טז

על השלחן. על במאריך ובמקף:

ואת מנקיתיו. בס"ס האל"ף בצירי ובפשט לא במקף:

ואת הקשות. במקף לא בקדמא:

הקשות. בוא"ו א' לבד בכל ספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים וקדמא בה"א וכ"כ הרמ"ה ז"ל ועשית קערותיו וכפותיו וקשותיו דשולחן קדמאה מלא וא"ו ומלא יו"ד כתיב ואת הקשות דויקהל חד וא"ו כתיב וחסר וא"ו תניין ואת קשות הנסך דמדבר מלא וא"ו כתיב:

פסוק יט

שלשה גבעים משקדים. זה הראשון בלבד בגעיא בספרים כ"י ובדפוס ישן וכמ"ש בפ' תרומה:

בקנה האחד. הבי"ת בפתח בקנה אחד הבי"ת בשוא ועיין הסי' שמסרתי בפ' תרומה:

פסוק כה

קמתו. בלא גלגל:

פסוק כז

על שני. בלא מקף באמצע:

פרק לח

פסוק א
וחמש אמות. בחילופי הדפוס לב"נ הטעם במ"ם ולב"א הטעם בחי"ת וכן הוא בס"ס כ"י כב"א ובמקף לא בקדמא ובחילופים אחרים כ"י מצאתי בהפך ועיין ביחזקאל מ"א:

פסוק ד
למזבח. בפשט א' לבד בחי"ת:

פסוק יא
עמודיהם עשרים. ד' מלא בענין ועיין מ"ש בסוף תרומה:

פסוק יז
כל עמדי החצר. כתוב במסורת ב' חסר וחברו ועמדי החצר סביב ואדניהם דמבדבר ריש פ' דמקמי והחנים לפני המשכן וכן נסחי דיקי כי האי מסורת סלקי ומסור' דמסור' עליה כולהון חסר וא"ו בר מן ד' שבוש' הוא:

פסוק כ
וכל היתדת. הוא"ו בגעיא:

פסוק כא
אלה פקודי. הפ"א רפה:

פסוק כד
כל הזהב העשוי. פרשה סתומה:

פסוק כו
לגלגלת. שני הגימ"ל דגושים:
הפקדים. אין בדל"ת דגש:

פסוק כז
ויהי מאת ככר. אין כאן פיסקא כלל:

פרק לט

פסוק א
ומן התכלת. בלא מאריך במלת ומן:

פסוק ד
קצוותו. קצותיו ק' והכתיב בתרין ווי"ן קודם לתי"ו וחסר יו"ד וכן חברו שבפ' ויקהל ע"ש ובריש תצוה:
חבר. קדמאה דתצוה וחבר בוא"ו בתחלת המלה והדין חבר בלא וא"ו:

פסוק י
וימלאו בו. קדמא במ"ם:
טורי אבן. הטעם בטי"ת:

פסוק יא
ויהלם. בס"ס היו"ד בקמץ:

פסוק יז
על קצות החשן. קדמאה דצואה אל קצות תניינא דעשייה על קצות וסימן ואל על יקראהו:

פסוק כא
מטבעתיו. בכל ספרים כ"י מדוייקים ובמקצת דפוסים ישנים מלא יו"ד ואין כאן ק' וכתיב כלל ודפ' תצוה כתיב חסר יו"ד וק' ביו"ד וכ"כ הרמ"ה ז"ל וירכסו את החשן מטבעתו קדמאה דואתה תצוה חסר דחסר כתיב חסר וא"ו קדים לתי"ו וחסר יו"ד קדים לוא"ו ומסיר עליה תו כתיב תיו ק' וחברו דואלה פקודי חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב עכ"ל. וזהו חד מן ח' זוגים בספרא קדמאה חסר תנין מלא וסימן נמסר בסמוך במ"ג. והמדפיס טעה בזה ועיין א"ת. גם בעל מנחת כהן כתב כן מטבעתו כתיב וק' מטבעותיו. ואח"כ בלוח הטעיות תקן המעוות וזל"ש צריך להיות קדמאה חסר בתראה מלא:
להית על חשב האפד. במסורת פ' יתרו חשיב בהית ח' חסר בלישנא וחד מינייהו להית על חשב האפד והוא זה דפקודי אבל דפ' תצוה מלא:

פסוק כד
ויעשו על שולי המעיל וגו' שני משזר. בכולהון כתיב שש משזר בר מן דין דחסר שש:

פסוק כו
ורמן. המ"ם דגושה:

פסוק כז
הכתנת. הכ"ף בקמץ לבד:

פסוק כח
המגבעת. בהעתק הללי המגבעות ירושלמי המגבעת עכ"ל. וכן הוא חסר בכל הספרים ועפ"י המסורת שאינו מהב' מלאים שכתבתי בפ' תצוה:

פסוק כט
ואת האבנט. ואת בגעיא:

פסוק לג
ויביאו את המשכן. פתוחה:
בריחו. כתיב מלא יו"ד קדמאה בריחיו ק' וכ"כ הרמ"ה ז"ל בריחו תרין חסרים יו"ד בין חי"ת לוא"ו בריחו כתיב וקרי בריחיו וסימן את בריחו את עמודיו דואת המשכן את אהלו. בריחו ועמדיו דויביאו את המשכן. ושארא דאורייתא מלא דמלא בתרין יודי"ן. בריחו הנ"ל בלא זקף גדול:

פסוק לד
ואת מכסה עורת. כתב הרמ"ה ז"ל ואת ערת גדיי העזים חסר דחסר כתיב וכל אורייתא דכותא בר מן א' מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניין וסימן ואת מכסה עורת האילם קדמאה דפ' פקודי דברובא דנוסחי דייקי הכין כתיב ותניין דפסוק חסר דחסר ואשכחן חד נוסחא דכתיב ביה איפכא ושיבושא הוא:
המאדמים. האל"ף בקמץ לבד ואין דגש במ"ם ובמקצת ספרים הה"א במאריך:

פסוק לה
את ארון. מלא בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים שאינו מהשלשה חסרים עפ"י המסורת שנמנו במ"ג סוף פ' תצוה וכן הם בהרמ"ה ז"ל:
העדת. חסר וא"ו וכל אורייתא כן כתיב בר מן ח' מלא וסימנם במ"ג פ' אחרי מות וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

פסוק לו
את השלחן את כל כליו. כן כתיב את כל כליו בלא וא"ו וכן במסורת את כל כליו ב' דין ואידך סוף פ' במדבר:

פסוק לט
את מזבח הנחשת וגו'. סימנן של אתין שבפסוק עיין לעיל סדר ויקהל בפסוק את מזבח העלה וגו':
מכבר. הבי"ת בפתח:

פסוק מ
את קלעי החצר וגו'. סימן את את ואת ואת את ואת תרין קדמאי וחמשאי לא נסבי וא"ו וסימן ראובן גד ואשר וזבולן דן ונפתלי דואלה יעמדו על הקללה:

פסוק מג
ויברך אתם משה. בהעתק הללי אתם ירושלמי אותם עכ"ל. ובכל הספרים חסר שאינו מהל"ט מלאים בתורה:

פרק מ

פסוק ג
ושמת שם ארון העדות. בהעתק הללי העדות ירושלמי העדת עכ"ל. ובכל הספרים מלא שהוא א' משמנה מלאים כדלעיל:

פסוק ו
משכן. הכ"ף בפתח:

פסוק ז
ונתת שם מים. תי"ו שנייה דגושה:

פסוק ט
כל אשר. הכ"ף דגושה:

פסוק י
קדש קדשים. הקו"ף בלא מאריך ועיין מ"ש סוף פ' תצוה:

פסוק יד
כתנת. התי"ו בחטף קמץ ועיין מ"ש מזה בפ' תצוה על פסוק ולבני אהרן תעשה כתנת:

פסוק טו
משחתם. המ"ם בקמץ לבד:

פסוק יח
ויקם משה. וחבירו שבפסוק וכן ויקם את החצר שבסוף סידרא שלשתן הקו"ף בסגול ואין עוד בתורה אבל יש מהן י"ז בנביאים ובכתובים ובמסורת כ' בקריאה וסימנם נמסר במ"ג מלכים א' י"א ותהילים מ':

פסוק ל
לרחצה. החי"ת בשוא לבדו:

פסוק לג
ויקם את החצר. פ' סתומה:
ולמזבח. המ"ם דגושה:

פסוק לה
לבוא. בהעתק הללי לבוא ירושלמי לבא ע"כ ובכל הספרים מלא שאינו ממנין החסרים שסימנם במ"ג ריש פ' ויחי:
סוף ספר ואלה שמות
ותשלם מלאכת ספר שני והוא ספר יציאת מצרים ומתן תורה

ויקרא

פרק א

פסוק א
צריך להניח ריוח ד' שיטין
ויקרא. אל"ף זעירא עיין זוהר פ' ויחי דף רל"ד ודף רל"ט ופ' מצורע דף נ"ג שערי אורה ספירה ראשונה דף י"א וריקאנטי פ' זו ובספר פענח רזא ומסורת הברית הגדול כאן וריש ד"ה. וכתב כמהר"ר משה נאגארה שהקורא הוא הכבוד הנזכר בפרשה שלמעלה וכבוד ה' מלא את המשכן והיינו אל"ף זעירא דויקרא ליודעים חן:
ויקרא. הנ"ל בטפחא:

פסוק ב
ומן הצאן. בלא קדמא:

פסוק ה
הדם על המזבח. הדל"ת דגושה והבי"ת בלא פשט:

פסוק ח
הכהנים את הנתחים. הכ"ף בגלגל והה"א בלא קדמא:

פסוק ט
ניחוח. הראשון כתוב בהעתק הללי קדמאה מלא עכ"ל. והוא חד מן ג' מלאים ע"פ המסורת וב' האחרים הם בפ' תצוה כמו שנמסר שם במ"ג ושלשתם הם הראשונים שבתורה ופי' מלאים בזה ר"ל מלאים וא"ו אבל לענין היו"ד כולם מלאים ומי שכתב זה חסר יו"ד אינו אלא טועה והשני שבפרשה שהוא מכלל החסרים חסר וא"ו ומלא יו"ד כדאוי וכן כתב הרמ"ה וספר שמן ששון שלא כדברי המאירי שכתב כולו חסר וז"ל הרמ"ה ז"ל כל ניחח באורייתא מלא יו"ד וחסר וא"ו דקרי ולא כתיב בר מן ג' מלאים דמלאים מלא יו"ד ומלא חד וא"ו דקרי וכתיב וסימן וכו' כמ"ש במסורת שלנו. ועיין מ"ש בפ' בראשית על מלת רקיע:

פסוק י
מן הכשבים. כן צריך להיות שי"ן קודם לבית וזו היא מסורת הרמ"ה ז"ל כשב וי"ו כתיב כן באורייתא וסימן אם כשב הוא מקריב. כאשר יוסר חלב הכשב. שור וכשב ועז. איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה דאחרי מות. שור או כשב או עז כי יולד דאמר. אך בכור שור או בכור כשב. ושארא כתוב כבש בלישנא. וכל שה חום בכשבים מלא יו"ד כתיב וכל כשבים באורייתא דכותא כשבים ז' כתיב כן באורייתא וסימן וכל שה חום בכשבים. וחום בכשבים. וכל חום בכשבים. והכשבים הפריד יעקב. ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים. בבקר בכשבים ובעזים. שה כשבים ושה עזים. ושארא כבשים כתיב בלישנא:

פסוק טז
אצל המזבח. אין בבי"ת פשט זהו בס"ס:

פסוק יז
בכנפיו. הבי"ת רפה:
ושסע אתו בכנפיו לא יבדיל. ברובא דנוסחי דיקי מלא יו"ד כתיב ודכותא ממול ערפו ולא יבדיל דסוף פרשתא וכל אורייתא דכותא מלא ואית חדא נוסחא דכתיב בה יבדל קדמאה חסר ומסיר עליה בהך נוסחא גופא לית כותיה חסר ושיבושא הוא ומגו מסורתא אחריתי משמע דהדין יבדיל קדמה נמי מלא יו"ד כתיב הרמ"ה ז"ל ובסוף דבריו אחר

שהביא כל לשונות של הבדלה כתב אשתכח השתא דכל לישנא באורייתא לשון הבדלה כל היכא דקריא דל"ת דידיה בחירק מלא יו"ד כתיב בר מן א' חסר וסימן ואבדל אתכם מן העמים דסוף קדשים:

פרק ב

פסוק ב
והביא. מפ"ק בה"א והחזקוני כתב וא"ו ה"א נקודים בסגול ובספרים שלנו הה"א בחטף סגול:
הכהן דאת אזכרתה. בגרש לא בשופר הפוך בס"ס:

פסוק ג
קדשים. הקו"ף בלא מאריך:

פסוק ד
וכי תקרב. כתוב במסורת חסר יו"ד בלישנא וכו' ה' מנהון באורייתא והן עצמו מסר הרמ"ה ז"ל ואח"כ כתב נמצא לשון דהקרבה חשיב במסרה חמשה חסרים יו"ד באורייתא בין ריש לבית ושארא אורייתא כל לישנא דהקרבה דקריא רי"ש דידיה בחירק מלא יו"ד כתיב וכולו נוסחי דיקי כי האי מסורתא סלקי:
חלות מצת. בהעתק הללי מצת ירושלמי מצות עכ"ל. ובכל הספרים חסר והוא חד מן ד' חסרים על פי המסורת וסימן במסרה גדולה פרשת בא:

פסוק ז
סלת בשמן. הבי"ת דגושה:

פסוק ט
המנחת דוהרים. ה"א כתיב בסוף תיבותא:

פסוק י
קדשים. הקו"ף בלא מאריך:

פסוק יא
תקטירו. בדרגא:

פסוק יג
קרבנך. במקצת ספרים הבי"ת במאריך:

פסוק טו
מנחה הוא. הוא כתיב בוא"ו שאינו מן א' עשר דכתיבין יו"ד כמו שאמרתי בפרשת לך לך:

פסוק טז
מגרשה. הגימ"ל דגושה:

פרק ג

פסוק ג

השלמים. השני ה"א כתיב בראש תיבה:

המכסה את הקרב. המ"ם רפה והה"א סמוכה בגעיא מכלול דף נ' וכן כתב הלוית חן שער א' ס"ט וכן כלם:

פסוק יז

בכל מושבתיכם. בהעתק הללי מושבותיכם ירושלמי מושבתיכם עכ"ל ובספרים מדויקים חסר וא"ו תניינא וכן ראוי להיות כבמסורת פ' ויקהל ע"פ לא תבערו אש בכל משבתכם וז"ל משבתיכם ג' חסר וא"ו ר"ל גם אחר המ"ם. וסי' לא תבערו אש. ולחם וקלי וכרמל. כל מלאכה לא תעשו דאך בעשור לחדש. וב' מלא דמלא בכל מושבותיכם הערים תחרבנה. ממדבר דבלתה בכל מושבותיכם ותרויהון ביחזקאל ו'. ושארא מושבותיכם כתבן ע"כ. וטעות נפל בדפוס ורוצה לומר ושארא מושבתיכם חסר וא"ו תניינא וטעות נפל גם בפסוק ממדבר דבלתה דההוא מושבותיהם כתי' בה"א וכן כתוב במסרה על כל א' משניהם לית מלא מפני שא' הוא בכ"ף והאחד בה"א וכן מצאתי מסורת כ"י בפרשת אמור ע"פ שבת הוא לה' בכל מושבתיכם ז"לש מושבתיכם כל' כתב כן במ"ה וסימנהון לא תבערו אש. ולחם וקלי וכרמל. כל מלאכה דיום הכפורים הלין ג' משבתיכם כתיב בפסו' דתישמנה. מושבותיכם כתיב דדבלתה. מושבותיכם כתיב מלא דמלא עכ"ל. והיינו הך דלעיל בלישנא קלילא וכ"כ הרמ"ה ז"ל בכל מושבתיכם תאכלו מצות מלא וא"ו קדים לשי"ן וחסר וא"ו תניין ומלא יו"ד כתיב וכל לישנא באורייתא דכותא בר מן ג' חסרים תרין ווי"ן ומלאים יו"ד ומסר עליהם תלתא חסר וסימן לא תבערו אש בכל משבתיכם. משבתיכם דלחם וקלי וכרמל. לדרתיכם בכל משבתיכם דכל מלאכה לא תעשו דאך בעשור לחדש:

פרק ד

פסוק ב

תחטא. החי"ת בחטף סגול:

פסוק ג

אם. בגלגל לא במקף:

יחטא. החי"ת בחטף סגול:

פסוק ד

והביא את הפר אל פתח אהל מועד לפני ה'. ב' סבירין אשר לפני ה' וסימן והביא את הפר דנפש קדמאה. ויעל שלמה שם על מזבח הנחשת לפני ה' (ד"א ב' א'):

פסוק יב
אל שפך. בס"א כ"י קדמון השי"ן בצירי. ורב פעלים כתב שפך מצאנוהו בב' נקודות ורד"ק העיד שהוא בג' נקודות:

פסוק יז
וטבל הכהן אצבעו מן הדם. מטעים דאמרי את. דקדמאה כתיב וטבל הכהן את אצבעו בדם בפ' נפש כי תחטא ודין כתיב בלא את:

פסוק יח
יסוד. דבפ' ואם נפש מלא כחביריו וכ"כ הרמ"ה ז"ל כל יסוד דאורייתא מלא וא"ו כתיב:

פסוק לא
כאשר הוּסַר חלב. ס"א **הוּסָר** ובמסורת הוסר ב' ומלא וסי' הוסר חלב ומעת הוסר התמיד ובספר אחד ספרדי כתוב הוסר חלב הטעם בה"א ונמסר עליו ב' מלא א' מלעיל וא' מלרע וגם במ"ג סוף דניאל נמסר ב' חד מלעיל:

פסוק לב
נקבה תמימה יביאנה. התי"ו רפה:

פסוק לג
החטאת. הטי"ת דגושה:

פסוק לד
קר נת. שבפ' ואם כבש שנינו בריש פ"ד דזבחים בש"א כל הניתנין על מזבח החיצון שנתן במתנה אחת כיפר ובחטאת שתי מתנות ובה"א אף חטאת שנתנה מתנה אחת כיפר ואמרי' עלה א"ר הונא מ"ט דב"ש קרנת קרנת קרנות א"א קרנות קרנות קרנות הרי כאן שש ארבע למצוה ושתים לעכב ובה"א קרנת קרנת קרנות הרי כאן ארבע שלש למצוה ואחת לעכב ואימא כולהו למצוה כפרה בכדי לא אשכחן ואב"א וכו' ועיין בילקוט פ' ויקרא רמז ת"ע וקרבן אהרן פ' תזריע דף צ"ד פ"ב. ופרש"י שלש פרשיות נאמרו בחטאות החיצונות בויקרא אחת בשעיר נשיא ושתים בחטאת יחיד אחת בכשבה ואחת בשעירה בשתים כתיב על קרנת חסר והאחד מלא וב"ש אית להו יש אם למקרא הרי כאן שש ואין במזבח אלא ארבע והשתים יתירות לא נאמרו אלא ששנה עליהם הכתוב לעכב ארבע נאמרו למצוה שמצוה בארבע מתנות ושתים מהן נשנו לעכב וב"ה סברי יש אם למסורת הילכך הרי ד' ג' מהן למצוה נאמרו שמצוה לכתחילה ליתן אף עליהן והא' מעכבת כדמפרש ואזיל ואימ' כולהו למצו' ואין כאן א' לעכב שהרי לא שנה באחת מהן. ואימא אע"פ שלא נתן כלום כיפר. בכדי בלא כלום כלו' בלא מתן דמים ע"כ. משמע ודאי מהגמ' ומפרש"י שאחד מן הג' פסוקים של קרנת מזבח העלה הכתובים בפ' ז' מלא וא"ו מיהו לאו בהדיא איתמר לא בגמ' ולא ברש"י איזה מהם מלא ובריש פ"ק דסנהד' מייתי לה נמי

אגב גררא והתם גרסינן ובה"א קרנות קרנת קרנת הרי כאן ארבע וכו' נרא' משם הראשון דהיינו דפרש' נשיא הוא המלא אך רש"י ז"ל פי' שם בשעיר דנשיא כתיב קרנת חסר ובכבשה דיחיד כתיב קרנות מלא ובשעיר דיחיד כתיב קרנת חסר עכ"ל. ולדבריו המלא הוא הג' דהיינו דפ' ואם כבש נר' דגירסתו בגמ' היתה ובה"א קרנת קרנת קרנות ולכן כתב שהג' מלא וכן גורס בעל מנחת אהרן והיא כגירסתנו דזבחים. וכתב בעל א"ת שכן מצא בגמ' דסנהדרין כ"י אך לא ידע למה הקדים שם רש"י הג' לב'. אמנם כל הספרים ומסרותיהם שוים דכל שלשת קרנות האמורים חסרים שאין שום א' מהם מהד' מלאים ע"פ המסורת כמו שבאו בפ' זו במ"ג וכ"כ הרמ"ה והמאירי ושמן ששון. וכבר קדמתי לך כי בכל מקום שהגמ' או המדרש חולק על המסורת בחסרות ויתירות אנו הולכים אחר המסורת ולא מבעיא בדרשות של אגדה כגון פלגשם כלת ואשמם אלא אפי' היכא דנפיק מיניה דינה כגון הכא אליבא דב"ש וב"ה ובר מן דין דכולהו ספרי וספריא הכי סבירא להו ולית בהון פלוגתא כלל. ובש"ת הרמב"ן ז"ל סימן רל"ב נשאול נשאל על זה. ודברי השואל תמוהים מאד בעיני כי לא שאל כהוגן ומהפך גירסת הגמר' וגם נסחת הספרים. אולי היתה השגגה היוצאת. והשיב לו הרמב"ן ז"ל דבכל מקום אפילו בחסרות ויתירות מתקנים מיעוט ספרים עפ"י הרוב דמקרא מלא דבר הכתוב אחרי רבים להטות. ובעל ח"ת נדחק לפרש סוגיית הגמ' באופן שיסכים למציאות הספרים והוא עצמו הכיר בדוחק יעויין שם וכבר הארכתי יותר מדאי ותו לא מידי:

פסוק לה
מזבח. הזי"ן דגושה:

פרק ה

פסוק א
אם לוא יגיד. מלא בוא"ו אל"ף עפ"י הגמ' והמסורת. ודרשינן מיניה בפ' שבועת העדות אם לו לא יגיד כלומר לתובע ונשא עונו ואם לאחר לא יגיד פטור ועיין בחיי. ועיין עוד מ"ש בפרשת בהר סיני על פסוק אשר לא חמה:

פסוק ב
או בנבלת בהמה. או ביתיב לא בשופר הפוך והבי"ת דגושה:

פסוק ג
או כי יגע. כי רפה ובשופר הפוך:

פסוק ט
והזה. הזין דגושה:

ימצה. לשון החזקוני ימצא באל"ף כתיב דמשמע נמי לענין הזאה דממילא יהא הדם מצוי אצל הקיר הכי מתניא והכי פירש"י בזבחים בפ' קדשי קדשים עכ"ל. ובכל הספרים כתוב ימצה בה"א והמסור' עליו לית כתיב ה"א הוא בשרשים שרש מצה. ואפלא מאד מהחזקוני דתלי תניא בגמרא ותלי נמי בוקי סריקי ברש"י ז"ל וחס ליה דלימא כי הני מילי ממולייתא וכד מעיינת בשמעתא שפיר מתחזי לך דלאו כדקאמר איהו ברייתא מתנייא בהדיא עלה דמתני' דקתני חטאת העוף כיצד היתה נעשית וכו' ת"ר והזה מדם החטאת מגוף החטאת היא כיצד אוחז בראש קנה ובגוף ומזה על קיר המזבח ולא על קיר הכבש ולא על קיר היכל ולא על קיר אולם ואיזה זה קיר התחתון או אינו אלא קיר העליון ודין הוא ומה בהמה שעולתה למטה חטאתה למעלה עוף שעולתו למעלה אינו דין שתהא חטאתו למעלה ת"ל והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח קיר שהשירין שלו מתמצין ליסוד ואיזה זה קיר התחתון והכי איתא בת"כ פ' ויקרא. ובגמ' פריך ונעביד מעילאי והדר נעביד מתתאי אמר רבא מי כתיב ימצה ימצה כתיב דממילא משמע ע"כ ופירש"י ונעביד מעילאה הזאתה יעשה למעלה והדין נותן כדאמרן והדר נעביד מיצוי מתתאי כדכתיב מי כתיב ימצה ימצה כתיב אי הוה כתיב ימצה הוה משמע שמזהיר את הכהן שיחזור וימצה אחר הזאה השתא דכתיב ימצה משמע נמי לענין הזאה דממילא יהיה דם מצוי אצל היסוד עכ"ל הרי לך מפורש דדרשא דקרא נפקא מדלא כתיב **יַמָּצה** בפתח היו"ד ושוא המ"ם וכתיב **יִמָּצה** וכן פי' החכם כמה' משה נאגארא בעל לקח טוב על התורה ובעל קרבן אהרן בת"כ ובעל תוספת י"ט על המשנה וזה לשון הרמ"ה ז"ל אשר ימצא אתו אל"ף כתיב בסוף תיבותא ודכותא וימצא הגביע וכל אורייתא דכותא בר מי א' כתיב ה"א בענין אחרי' ימצה אל יסוד המזבח עוד כתב במקום אחר ונמצה דמו על קיר המזבח ה"א בסוף תיבות, כתי' ודכותא בלישנא ימצה אל יסוד המזבח ה"א בסוף תיבותא כדאמרן ע"כ. והחזקוני נשתבש בין בקריאת המלה בין בהבנת הענין אולי בגרסתו היה כתוב מי כתיב ימצה ימצא כתיב וכן בילקוט כתוב ימצא באל"ף וטעות הוא בלי ספק. ומה שכתבתי הוא העיקר והוצרכתי לכל זה לנקות השגיאות ה' יצילני מהן אמן:

פסוק יא

כי חטאת הוא. הוא כתיב בוא"ו דליתיה מי"א דכתיבין יו"ד כמ"ש בפ' לך לך:

פסוק יב

והביאה. הה"א במפיק:

מלוא קמצו. כל מלא באורייתא חסר וא"ו ומלא אל"ף בר מן מלוא קמצו דקרבן עולה ויורד דושמעה קל אלה:

פסוק יג
מאלה. הטפחא באל"ף:

פסוק טו
כסף. מאריך בכ"ף:

פסוק טז
ואת חמישתו יוסף. כתב הרמ"ה ז"ל יסף ה' לי בן אחר חסר וא"ו כתיב וכל לישנא בהדין עניינא דכותא חסר באורייתא בר מן א' מלא וא"ו יוסף עליו דמעילה וכל יוסף גברי כולהון מלאים כתיבי. ובמסורה נמי גבי יוסף עליו דמעילה מסר עליה לית כותיה מלא בתורה בהאי לישנא דאוסופי ומאן דמסר עליה תלתא מלאים בתורה משתבשא עכ"ל. ועיין במסורת פ' ויצא על פסוק יסף ה' לי בן אחר:

פסוק יח
שגגתו. הגימ"ל בשוא:

פסוק יט
אשם אשם. חסר וא"ו ועיין מ"ש ביחזקאל כ"ה:

פסוק כ
וידבר דנפש כי תחטא. פתוחה:

פסוק כא
וכחש בעמיתו. כתוב במקרא קטנה בגיליון ג' ב' מלעיל וא' מלרע ר"ל זה הוא מלרע ונקוד צירי והב' מלעיל הם וכחש בם שבפרשה וחבירו באיוב ח' וכחש בו לא ראיתיך והם בסגול. ומה שכתב במסורה על פסוק זה וגם במסרה גדולה ב' מלרע טעות ור"ל ב' מלעיל:
בתשומת יד. כתב השרשים שהמ"ם בסגול שלא כמנהג ובספר הללי אשר בטוליטולא הוא בפתח:
בתשומת. הנ"ל הבי"ל רפה:

פסוק כו
לאשמה בה. לאשמה הה"א נחה. בה. הבי"ת רפה:

פרק ו

פסוק ב
מוקדה. מ"ם זעירא והה"א נחה והיתה ראויה במפיק מכלול דף ל"ב:

פסוק ג
בד. ברביע:
ומכנסי בד. במקף לא בשופר:

פסוק ה
בבקר. השני באתנח:

פסוק ח
והרים ממנו. ו' סבירין ממנה וקריין ממנו מסורת פ' צו וכן צ"ל בשופטים י"א ועיין מה שאמרתי בפ' תרומה סי' כ"ה:

פסוק י
לא תאפה חמץ. כתב ר' יעקב בן אלעזר כי בספר הללי אשר בטוליטולא לא תאפה חמץ בצירי ולא מצאנוהו אנחנו כן בספרים המדוייקים מכלול דף קנ"ו. ובעל מכלל יופי כתב זה על וכל מנחה אשר תאפה בתנור שבסמוך ואין שם מקומו:
מאשי קדש קדשים. אין בקו"ף מאריך בס"ס:

פסוק יא
חק עולם. החי"ת בקמץ לבד:

פסוק יב
אל משה לאמר. הלמ"ד דגושה:

פסוק יג
זה קרבן. הבי"ת בפתח:

פסוק יד
תביאנה. מה שנמסר במסורת ח' מלין דגשין יחידאין וסי' תחתנה תביאנה וכו' עיין ביאורם במסורת ריש פ' נח:

פסוק טו
והכהן. הקדמא בה"א שניה:
תקטר. התי"ו בקמץ לבד:

פסוק יח
בניו. הבי"ת דגושה:

פסוק כ
אשר יזה עליה. הפשט בר"ש:

פסוק כב
יאכל אתה קדש קדשים. אין מאריך בקו"ף בס"ס ועיין מ"ש בפ' תצוה סימן כ"ט:

פרק ז

פסוק ד
ואת שתי הכלית. בס"א כ"י מלא וא"ו וכן בהעתק הללי הכליות ירוש' הכלית ואומר המסרה ב' מלאים בתורה עכ"ל. וברוב הספרים חסר וכן במסורה פרשת ויקרא הכלית כולם חסרים במ"ב וכו' ואין זה מהם וכן כתב הרמ"ה ז"ל. עוד כתב זה לשונו ואית חדא

נוסחא דמוספא ואת שתי הכלית דוזאת תורת האשם ומסיר עליה תלתא מלאים ומסורת קדמיתא דיקא דרובא דנסחי כותיה סלקי דכל אורייתא הכלית חסר בר מן ב' מלאים על הכליות דשלמים על הכליות דפר כהן משיח כדאמרן:

פסוק ו

קדוש דכל זכר בכהנים. בס"א כתיבי יד מצאתיו חסר ובהעתק הללי קדש ירושלמי קדוש וכן ראיתי מחלוקת זה בין מקצת החכמים ולא הכריעו. אמנם ס' שמן ששון כתב בפירוש שהוא מלא וכן הוא בס"ס המדוייקים גם כפי המסרות שראיתי בדפוס וכתובי יד ראוי להיות מלא יען לא נמנה בכלל י"ג חסרים וסימנם עיין במ"ג פ' תצוה ופ' נשא ואינון עשרה באורייתא וכ"כ הרמ"ה ז"ל כל קדוש באורייתא מלא בר מן עשרה חסרים וכו' כמו שהם במסרות שלנו:

יאכל קדש קדשים. אין בקו"ף מאריך בס"ס ועיין מ"ש בפ' תצוה סימן כ"ט:

פסוק ח

עלת איש. מלעיל שהטעם בעי"ן וכן כתב אבן עזרא:

פסוק ט

תאפה בתנור. עיין מ"ש לעיל על לא תאפה חמץ:

במרחשת. הבי"ת רפה:

פסוק י

וחרבה. בספרים כ"י מדוייקים ובדפוס קדמון הבי"ת בקמץ גם במסרה לא נמנה עם מלין דפתחין באתנח:

פסוק יא

וזאת תורת זבח השלמים. פתוחה:

פסוק יב

אם על תודה יקריבנו וגו' חלות מצות. כתוב בספר הזוהר פרשת ויקרא חלת מצת שניהם חסרים ע"כ. אך בספרים שלנו שניהם מלאים וכן ראויים להיות ע"פ המסורת דחלות קדמאה דפסוק הוא א' משלשה מלאים הנזכרים במ"ג סדר ויקרא ומלת מצות אינה מהארבע חסר שבמ"ג פ' בא וכן מסרם הרמ"ה ז"ל והכי איתא במנחות פ' אלו מנחות ילקוט פרשת ויקרא רמז תמ"ט אמר רב הונא מאפה תנור פי' שדינה להיות עשר חלות שאפאה חלה אחת יצא מ"ט מצת כתיב פי' חסר וא"ו מתקיף לה רב פפא טעמא דכתיב מצת הא כתיב מצות לא והא גבי לחמי תודה דכתיב מצות בכל מין ואמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל לחמי תודה שאפאן ארבע חלות יצא ההיא פליגא:

פסוק טז

וממחרת. מ"ם שניה בלא גלגל בס"ס:

פסוק יז

והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף. כן כתיב באש ישרף ואצטריכנא להכי משום דחזינא בחומש עתיק דעתיקין דכתוב ביה תשרף בתי"ו ותרגום דידיה נמי בנורא תתוקד וכתוב עליו בס' ר"מ ובס' כ"ג ישרף ובספר זקן כתוב תשרף ומוגה ישרף ובמקצת ספרים תשרף ע"כ. ואנן לא שמענא פלוגתא בהאי מידי וכבר איבטליא ההיא נוסחא מעלמא ולית דחש ליה:

פסוק יח

ירצה. שרי בה"א:

והנפש האכלת ממנו. במסורת ריש פ' תרומה מסיר ט' ממנו דמטעים בהו וחד מינייהו ואם האכל יאכל ולא ידענא מאי מטעין שייך הכא. אמנם בריש האי פרשתא איכא מסרה אחריתי דמסר ו' ממנו דסבירין ממנה ולא מני דין בגוויהו ומסתברא דטפי עדיפא וסמנא מילתא היא ועיין עוד מ"ש בריש פ' תרומה אצל לא יסרו ממנו:

פסוק יט

אשר יגע. ברוב ס"ס אשר במקף לא בקדמא:

פסוק כב

וידבר דדבר אל בני ישראל לאמר כל חלב שור וגו'. בספרים רבים יש כאן פ' פתוחה וכן כתיב בהגהה מיימונית ובספר תגי גם המאירי צוה לעשות כן בס"ת שלו. אמנם הוא עצמו כתב שבספר הרמ"ה אין זו פרשה ולזה הסכים מהר"ר קארו ז"ל וכתב שכן מצא בס' הרמב"ם מוגה וכן ראיתי אני בס"ס מדוייקים כ"י. ואור תורה האריך ע"ש:

פסוק ל

תביאינה. בתרי יודי"ן וכ"כ הרמ"ה ז"ל ידיו תביאינה מלא בתרין יודי"ן דין לחוד ומלא ה"א בסוף:

פסוק לה

אשר צוה ה' את משה. ה' סבירין כאשר וקריא אשר כמ"ש לעיל:

קרבניהם. הבי"ת בשוא בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים קדמונים:

פסוק לו

אשר צוה ה' לתת להם. חד מן ה' דסבירין כאשר וקרינן אשר וסימן נמסר במ"ג על זה הפסוק:

פסוק לז

ולמלואים. האי דמסיר הכא במסרה דילן ולמלואים ב' מלא בלישנא אבני שהם קדמאה לא ידענא מאי קאמר דההוא חסר וא"ו כתיב וכן מסיר הרמ"ה ז"ל ואבני מלאים חסר

וא"ו ומלא יו"ד כתיב וכל לישנא באורייתא דכותיה בר מן א' ומלא דמלא בלישנא וסימן ולמלואים ולזבח השלמים:

פרק ח

פסוק א
וידבר דקח את אהרן. פתוחה:

פסוק ז
ויאפד. האל"ף בשוא לבדו והפ"א בדגש וכ"כ החזקוני וכן צריך להגיה בשרשים:

פסוק ח
וישם עליו את החשן. חצי התורה בפסוקים כן כתוב בספרים. ונ"ל שכן צריך להגיה במס' סופרים פ"ט וקשיא לי הא דאמרינן בפ"ק דקדושין לפיכך נקראו הראשונים סופרים שהיו סופרים כל אותיות שבתורה שהיו אומרים וא"ו דגחון חציין של אותיות של ס"ת דרש דרש חציין של תיבות והתגלח של פסוקים. יכרסמנה חזיר מיער עי"ן דיער חציין של תהלים באותיות והוא רחום יכפר עון חציו דפסוקים. ועוד קשה הא דתניא התם תנו רבנן ח' אלפים ותתפ"ח פסוקים הויין ס"ת יתר עליו ס' תהלי' ח' חסר ממנו ד"ה ח' ופסוקי דידן חסרים ממנין זה למאות (כי כפי חשבון הנמסר בכל החומשין עולה פסוקי התורה חמשת אלפים תתמ"ה) ולאלפים ולמאי דקסבר רב במגלה פ' הקורא עומד (די"ד ז"ל שם) כל פסיקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה קשה טפי איך נפל הפרש גדול כזה במניינם ונוכל לומר שאין אנו בקיאין בפסוקים כי הא דאמרינן התם בקידושין בעי רב יוסף (ילקוט סוף פרשת שמיני) והתגלח מהאי גיסא או מהאי גיסא אמר ליה אביי פסוקי מיהת ליתו לי מנינה בפסוקי נמי לא בקיאינן דכי אתא רב אחא בריה דרב אדא אמר במערבא פסקי להאי קרא לתלתא פסוקי. ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן. ומייתי לה נמי בנדרים פ' אין בין המודר. ועדיין אין דעתי נוחה בזה כי ההפרש גדול מאד מלבד שפסוקי תילים הם קצרים ולא שייך בהו הפסק כשל תורה. ותשבי יתרץ:

פסוק יג
וילבשם כתנת. במקצת ספרים כ"י התי"ו בשוא ובמקצתן בחטף קמץ ועיין מה שכתבתי מזה בפרשת תצוה:

פסוק כו
חלת מצה אחת וחלת. שניהם מלרע והוא"ו בגעיא:

פסוק כז
כפי בניו. הבי"ת רפה:

פסוק כט
ויניפהו. במפתח וינפהו מחק היו"ד אבל הרמ"ה כתב ויניפהו תנופה דויקח משה את החזה מלא יו"ד כתיב:

פסוק לה
מועד תשבו. גריש בעי"ן:

פרק ט

פסוק ב
אהרן. ברביע:

פסוק ד
לזבח. בפשט האחרון לבד וכן המזבח ולא מאריך בחי"ת של המזבח כן הוא בס"ס:

פסוק ז
עלתך. גלגל בעי"ן:

פסוק י
ואת הכלית. בהעתק הללי הכליות ירושלמי הכלית ואומר המסרה ב' מלאים בתורה עכ"ל. ושניהם הנם בפ' ויקרא כמו שנזכר שם במסורת וזהו חסר בכל הספרים:
החטאת. החי"ת בפתח:

פסוק טז
ויעשה. העי"ן בחטף פתח:

פסוק כב
ידו. ידיו ק' והוא חד מן ג' חסרים יו"ד באורייתא כמו שמסר הרמ"ה ז"ל והנה כתובים במ"ג פ' כי תשא ובזוהר פ' בשלח דף רנ"ז ידו כתיב חסר דהא בימינא תליא כלא ובריש פ' יתרו כתיב ידו חד בגין דבעי לארמא ימינא על שמאלא וכן בפ' אמור דף צ"ב ע"ב ופ' נשא דף קמ"ו ועיין מ"ש בסוף פ' בשלח אצל ויהי ידו אמונה:
ויברכם. הרי"ש בשוא לבדו וכן ויברכו:

פרק י

פסוק ה
וישאם בכתנתם. התי"ו בשוא לבדו ודינה בחטף קמץ. ובס' א' מדוייק מצאתי התי"ו בחטף קמץ כ"כ רד"ק במכלול דף ר"כ ושרשים שרש כתן:

פסוק ח
וידבר דיין ושכר. פתוח':

פסוק י
ולהבדיל. מאריך בוא"ו והלמ"ד בשוא לבדו:

פסוק יב
ואל אלעזר. בגלגל לא במקף:
איתמר. הקדמא באל"ף והמ"ם בגלגל:
כי קדש קדשים. אין בקו"ף מאריך בס"ס:

פסוק יג
קדוש. כתב המאירי שהוא חסר אך בכל הספרים הוא מלא וכ"כ שמן ששון גם לא נמנה במ"ג עם החסרים כמ"ש בפרשת צו:

פסוק טז
דרש דרש. חצי התורה בתיבות. דרש מכא ודרש מכא פ"ק דקדושין. ובמסכת סופרים פ"ט דרש סוף שיטה דרש ראש שיטה:
הנותרם. המסורת עליו לית חסר יו"ד. קדמאה הנותרים כתיב תנינא הנותרם כתיב וכן הוא בהעתק הללי ובספרי' מדוייקים והוא חד מן ה' חסר בלישנא וסי' נמסר במ"ג פ' בשלח וכן כתב במנחת כהן שם ויותרו האנשים ג' חסר יו"ד בלישנא פי' בתורה וסי' והותרך ה' לטובה. הנותרם לאמר. ודין. וגם הרמ"ה ז"ל כתב בהדיא ואת שמות הנותרים ודכותא הנותרים קדמאה דקחו את המנחה דפ' שמיני תרויהון מלא דמלא מלא וא"ו ויו"ד כתיב וחד מלא וא"ו וחסר יו"ד הנותרם דויקצוף:

פסוק יז
הקדש. הקוף דגושה:
כי קדש קדשים. אין בקו"ף מאריך בס"ס ועיין מ"ש סוף פ' תצוה:
ואתה נתן לכם. עיין מ"ש ביחזקאל סי' כ"ג:

פסוק יח
בקדש. בטפחא:

פסוק יט
הייטב. הה"א בפתח לבד והיו"ד דגושה והטי"ת רפויה. עיין אבן עזר' וספר הרכבה אות ה"א:

פרק יא

פסוק ד
וממפרסי. בהעתק הללי וממפרסי ירושלמי וממפריסי עכ"ל. ובכל הספרי' חסר. ואומר המסרה ב' חד חסר וחד מלא דין חסר ועיין מ"ש בפ' ראה בס"ד:
הגמל. תלשא אחת בלבד בה"א:

פסוק ה
גרה דשפן. הגימ"ל רפה:

פסוק ז
גרה לא יגר. הגימ"לין דגושות. וכן תגעו בפסו' ח':

פסוק ט
וקשקשת. השלשי שי"ן ראשונה רפה כחביריו:

פסוק יג
תשקצו מן. הקו"ף דגושה:
העזניה. העי"ן בקמץ לבד והיו"ד דגושה:

פסוק יד
ואת הדאה. בדל"ת כמ"ש בפ' ראה:

פסוק כא
אשר לא כרעים. לא כתיב באל"ף וק' בוא"ו ודרשינן מיניה בפ' אלו טרפות אף על פי שאין לו עכשיו ועתיד ליגדל לאחר זמן כגון הזחל ולא מצי למימר שאין לו כרעים כלל דאדרבא יש להם כדקתני בגמ' ועיין מ"ש בפ' משפטים ע"פ אשר לא יעדה ומ"ש בס"ד בפ' בהר סיני על פ' אשר לא חמה:

פסוק כב
הסלעם. הסמ"ך בקמץ לבד:
החרגל. הגימ"ל דגושה:

פסוק כד
ולאלה תטמאו. טעו המדפיסים לעשות פה פסקא ועשאוה סתומה כי בכל ספרים כ"י מדוייקים אין כאן שום פסקא גם הרמב"ם והמאירי לא הזכירו מזה כלום אולי יצא להם שבוש זה שראו כתוב במסרות ולאלה ג' ראש פס' וטעו בין פסקא לפסוק. שוב מצאתי בספר תגי אך את זה תאכלו מכל שרץ ולאלה תטמאו שנמנו עם הסתומות ואין אנו נוהגים כך:

פסוק כה
בגדיו. הבי"ת דגושה:

פסוק כו
לכל הבהמה. הלמ"ד בגעיא:

פסוק ל
והלטאה. במקצת ספרי הדפוס הלמ"ד רבתי ולא נמצא כן בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים ולא בשום נוסח מאלפא ביתא רבתית:

פסוק לא

כל הנגע בהם במתם. כתב הרמ"ה ז"ל חסר וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא חסר ואית דמסרין בהון כולהון חסרים בר מן ב' מלאים ולא מסיימי ודילמא בשאר קריא דאילו באורייתא כולהון דנסחי דיקי חסרים וא"ו כתיבי:

פסוק לב

יפל דעליו. בס"ס כת"י ובדפוסים ישנים במקף ובמאריך ונראה שזהו דעת בן אשר. ומ"ש בחילופי הדפוס ב"א יפול עליו בוא"ו טעות הוא. אך במקצת ס"ס כתוב בגליון נ"א יפל בגלגל:

מהם במתם. בפסק:

מכל כלי עץ. מכל במקף לא בשופר הפוך והכ"ף בקמץ לא בחולם:

פסוק לד

אשר יבוא עליו. בהעתק הללי יבוא ירושלמי יבא עכ"ל. ובכל הספרים מלא והוא חד מן ז' מלאים ע"פ המסורת וסימן נמסר במ"ג פ' אחרי מות וכן כתבם הרמ"ה ז"ל. וזהו ג"כ אחד מן י"ד יבוא דסבירין יבואו ונמנו כלם במ"ג במקום הזה. ומה שתרגם אנקלוס יעלון פירושא הוא:

פסוק לו

מעין. יו"ד בקמץ:

פסוק לח

וכי יתן מים על זרע. רב פפא רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן הא כיצד כי יותן דומיא דכי יתן מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה ילקוט רמז תקמ"ג מפרק אלו מציאות. ומייתי ליה נמי בפ"ב דפסחים ופ"ג דקדושין. ועיין ק"ס פ"א מהלכות טומאת אוכלים ופ"ח מהלכות כלים רבי' שמשון ותוספת י"ט סוף פ' כ"ה דכלים לקח טוב סוף פ' שמיני:

פסוק מב

גחון. וא"ו רבתי ולא יותר מן הנו"ן אלא פחות מעט. והיא גם כן חצי התורה באותיות כדאיתא בפ"ק דקדושין ואמרינן התם בעי רב יוסף וא"ו דגחון מהאי גיסא או מהאי גיסא א"ל אביי וניתי ס"ת ונימנינהו מי לא אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא זזו משם עד שהביאו ס"ת ומנאום א"ל אינהו בקיאי בחסרות ויתרות אנן לא בקיאינן ועיין מ"ש בפתיחת החיבור בשם ריקאנטי ובנפוצות יהודה דף פ':

פסוק מג

ונטמתם בם. חסר אל"ף וביומא פ' אמר להם הממונה תנא דבי ר' ישמעאל עבירה מטמטמת לבו של אדם שנאמר ונטמתם בם אל תקרי ונטמתם אלא ונטמטם כך היא הגירסא בילקוט וכן משמע מדברי רד"ק בשרשים שרש טמם והכי מוכח לישנא דזוהר

סוף פרשת משפטים ונטמתם בם חסר אל"ף מסאבותא אטימא מכולא דלית רשו לאתדכאה הני כשאר זיני דמסאבותא דמתדכין ועיין עוד בזוהר סוף פ' זו וכן בריקאנטי פ' עקב ולא תטמאו ונטמתם בלא אל"ף כל מי ששורה עליו רוח הטומאה מקבל טומאה סתומה שאין לה פתח ועיין עוד בזוהר סוף פ' זו עכ"ל:

פסוק מד
ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש. דין לחוד כתיב השרץ הרמש ושארא כתיב השרץ השרץ הרמז:

פסוק מה
המעלה. מאריך בה"א לא במ"ם וכן הוא לב"א:

פרק יב

פסוק ב
תזריע. פתחה:

פסוק ד
בדמי טהרה. טהרה דסמיך לדמי לא מפיק ה"א דסמיך לימי מפיק וסימנין יהודה פי' הה"א שאחר יו"ד של יהודה היא נעה והה"א שאח' הדל"ת נחה כן ה"א של טהרה הסמוכ' אצל ימי נעה והסמוכה אצל דמי היא נחה. וסי' אחר וכסינו את דמו. ובס' הזוהר טהרה סתים ולא אדכיר ה"א בתראה:

תגע. הגימ"ל דגושה:

פסוק ה
דמי טהרה. הדל"ת דגושה:

פסוק ז
וטהרה. הה"א בחטף פתח:

פסוק ח
די. הדל"ת בדגש:

פרק יג

פסוק א
וידבר דאדם כי יהיה. פתוחה:

פסוק ג
וראה הכהן. בלא פסק אחר הכהן:

בעור הבשר. אין בבי"ת מאריך:

ושער. בסי"ן:

פסוק ד
ואם בהרת לבנה הוא וגו' ושערה לא הפך לבן. לא מפיק ה"א וחברו שבפסוק דוראה הכהן והנה פ' כ' במפיק ואינון מן י"א זוגין חד מפיק וחד לא מפיק:

פסוק י
ומחית בשר חי בשאת. השי"ן רפה ובלא מאריך בבי"ת מכלול דף נ"א וכ"כ בפי' תילים מזמור ק"ח שהשי"ן רפה וכ"כ המאירי ולוית חן שער א' פ"ט וכ"כ ר' יונה בס' הרקמה שהמשפט להכבד והוקל:

פסוק יא
לא יסגרנו. במקרא גדולה כתוב ולא וטעות הוא:
לא יסגרנו. בהעתק הללי יסגירנו ירושלמי יסגרנו עכ"ל. ובכל הספרים חסר והוא חד מן ה' חסר יו"ד בלישנא ע"פ המסורת וכ"כ הרמ"ה ז"ל לא יסגרנו כי טמא הוא חסר יו"ד כתיב:

פסוק טז
או כי ישוב. כי במאריך לא במקף:

פסוק יח
יהיה בו. כל יהיה בו דפרשתא רפי שאין בהם דין דחיק:

פסוק כ
מראה. אין באל"ף פשט בס"ס:

פסוק כא
והיא כהה. הראשון כתוב ביו"ד וכ"כ החזקוני וגם בהעתק הללי כתיב והיא כהה דשחין עכ"ל והוא א' מן י"א כתיב יו"ד בתורה וסימן נמסר במ"ג פ' וישב וכמ"ש בפ' לך לך. והמדפיסי' שכתבו בוא"ו כהו עיניה' מראות:

פסוק כב
נגע הוא. הה"א בחירק לא שורק בוא"ו:

פסוק כג
תחתיה. החי"ת בשוא לבד:

פסוק כד
והיתה מחית. הוא"ו בגעיא:

פסוק כח
צרבת המכוה הוא. כתוב הוא בוא"ו בכל ספרים מדוייקים שאינו מן י"א הכתובים יו"ד:

פסוק לג
והתגלח. הגימ"ל רבתי ועיין מ"ש בפ' צו אחר פ' ויאפד לו בו:

פסוק לו
והנה פשה. הפ"א דגושה:

פסוק לח
או אשה. השי"ן דגושה:

פסוק מב
בקרחת. הבי"ת רפה:

פסוק מה
בגדיו. הבי"ת דגושה והגימ"ל רפה:

פסוק מח
או בשתי. בספרי מדוייקים השי"ן רפה ובשוא לבדו והבי"ת במאריך ועיין מ"ש בשופטי' ה' על ושבה:

פסוק מט
אדמדם. דל"ת שניה דגושה:
והראה. הה"א בקמץ לבד:

פסוק נג
הנגע דואם יראה. הגימ"ל רפה:

פסוק נז
כלי עור. שבאותו פסוק במקף:

פסוק נח
כלי דוהבגד. בשופר הפוך לא במקף:
העור. הוא"ו בלא שורק:

פרק יד

פסוק א
לאמר. הלמ"ד דגושה:

פסוק ד
ואזב. חסר וא"ו בהעתק הללי ובמפתח ובספרים מדוייקים. ועיין מ"ש לקמן בסוף הקאפיטולי בס"ד:

פסוק ו
יקח הקו"ף דגושה:
ואת האזב. בהעתק הללי האזב ירושלמי האזוב ובכל הספרים חסר:

פסוק ז
והזה. הזי"ן דגושה:

פסוק ט
והיה ביום. הבי"ת רפה שהתרסא אינו טעם מפסיק:

גבת. הגימ"ל והבי"ת דגושות:

פסוק י
כבשים. הכ"ף רפה:

פסוק יג
קדשים. הקו"ף בלא מאריך:

פסוק יח
הכהן דיתן על ראש. בז"ק:

פסוק כא
דל. בדגש:

ועשרון. כתיב במסורת הדפוס ועשרן ג' חסר בקריאה ונמסר זה עמהם וטעות הוא כי בכל הספרים מלא וא"ו כתיב וב' לבדם הם חסרים וסימן ועשרן דוזה אשר תעשה על המזבח פ' תצוה ועשרן קדמאה דובראשי חדשיכם פ' פנחס וכן כתבם הרמ"ה ז"ל וסיים ושארא באורייתא עשרון ועשרון מלא וא"ו כתיב ע"כ. וטעה המדפיס גם בפ' תצוה ופ' פינחס שכתוב ועשרן ה' ב' מלא וג' חסר ור"ל ג' מלא וב' חסר וסופו מוכיח על האמת שסיים שם בואתה תצוה קדמאה וראש חדש חסר:

פסוק כג
אל פתח. במאריך לא בתביר בס"ס:

פסוק כז
השמאלית. השי"ן דגושה:

פסוק לב
נגע צרעת. הנו"ן בסגול:

פסוק לד
אחזתכם. הזי"ן דגושה:

פסוק לו
ואחר כן יבא הכהן. בהעתק הללי יבוא ירושלמי יבא עכ"ל. ובכל הספרים חסר גם במסורת לא בא בכלל ז' מלאים בתורה וסימן נמסר במ"ג פ' אחרי מות:

פסוק לט
והנה פשה. הפ"א בדגש וכן חברו שבסמוך:

פסוק מח
לא פשה. הפ"א רפה:

פסוק מט
ואזב. בהעתק הללי ואזב ירושלמי ואזוב עכ"ל. וברוב ספרי הדפוס מלא וא"ו כתיב. אך בכל ספרים כ"י מדוייקים ובדפוס ישן חסר וא"ו וכן במ"ג פרשת בא נמסר ג' ואזוב מלאים בתורה וכן כתבם הרמ"ה ז"ל ואין זה מהם:

פסוק נו
ולשאת. הלמ"ד בלא מאריך והשי"ן רפה וכן ראיתי במקצת הספרים וזהו ג"כ דעת רד"ק במכלול דף נ"א ובתילים מזמור ק"ח וכן כתב בעל א"ת וגם ר' יונה הביאו עם אחרים שהמשפט בהם ההכבד והוקלו:

פסוק נז
המצרע. פ' פתוחה:

פרק טו

פסוק ז
והנגע בבשר הזב. חצי הספר בפסוקים:

פסוק ח
בטהור. בהעתק הללי בטהר ירושלמי בטהור עכ"ל. ובכל ספרי' שלנו מלא וכן מסר הרמ"ה ז"ל ומכל העוף הטהור מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא בלישנא דכותא מלאים בר מן ה"א דמסיר עליה חמשה חסרים בלישנא וסימן וכו' עיין במסרה גדולה סוף שמיני ושאר לישנא דטהור מלא וא"ו כתיב:

פסוק י
תחתיו. תי"ו ראשונה רפה:
והנושא אותם יכבס בגדיו וגו'. תנן במס' נדה ריש פרק ד' בנות עכו"ם נדות מעריסתן והעכו"ם מטמאים משכב תחתון כעליון וכו' ואמרינן בגמר' מ"ט והנשא כתיב ופי' רש"י והנשא כתיב לא ידענא מאי היא ונראה בעיני שהוא פי' משובש ע"כ. וכתב רבינו שמשון בפ"ק דכלים משנה ג' דדרשי' הנושא כמו הנישא וכן כתב הרב המזרחי. והתוספות כתבו והנשא כתיב חסר וא"ו תימא דבמסורת הוא מלא וכו' עיין מה שכתבתי בפרשת בא על פסוק ואל שתי המזוזת גם בכל ספרים שלנו מלא וא"ו כתיב וכן העידו המאירי ושמן ששון והנשיא בתוכם הרמ"ה ז"ל באמרו נשא עון ופשע חסר וא"ו ומלא אל"ף בסוף וכל לישנא באורייתא דכותיה בר מן א' מלא וא"ו כתיב וסי' והנושא אותם יכבס בגדיו ורחץ ושארא חסרים עכ"ל. וכדברי התוספות כתב גם הסמ"ג בהלכות טומאת זבים ויולדת זל"ש: עוד דורש בפ' בנות עכו"ם עליונו של זב טמא מדכתיב והנשא חסר וא"ו דורש והנישא על זב יטמא בטומאה קלה שלמעלה והמסורת קאי אשלפניו והמקרא

קאי אשלאחריו שהרי גבי נישא לא שייך אותם וחולק על ספרים שלנו שבכולם כתיב והנושא מלא בוא"ו וכן חולק בשבת גבי בני עלי שאומר מעבירם כתיב וכל הספרים שלנו כתיב מעבירים ביו"ד וכן במסורת ע"כ. עוד במסורת כ"י נמסר על זה' ג' ב' חסר וחד מלא ושנים החסרים הם בפ' שמיני. והנשא את נבלתם. והנשא את נבלתה. ובעל א"ת טרח להעמיד לשון הגמ' שלא יהיה נגד המסורת והספרים יעויין משם. ועיין מה שאכתוב בס"ד בפרשת נשא על כלות משה:

פסוק יג
ורחץ בשרו. רחיצת בשרו ד' חסר את וסימן במסור' ושארא רחיצת את בשרו:

פסוק טז
ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע. פרשה סתומה:

פסוק יח
ישכב. הכ"ף בדגש:

ורחצו במים. הבי"ת רפה:

פסוק יט
דם יהיה זבה. כל לישנא מלא וא"ו בר מן דין:

בנדתה. הבי"ת רפה:

פסוק כב
וכל הנגע בכל כלי. הנגע בלא קדמא:

פסוק כג
ואם על המשכב. במקף ומאריך:

פסוק כה
תהיה טמאה הוא. במקצת ספרי הדפוס תהיה במירכא טמאה בטפחא ובספרים מדוייקים כ"י בהפך והוא הנכון וכן הוא בדפוסים ישנים:

פסוק כו
לה. הלמ"ד בדגש:

כטמאת. המ"ם רפה:

פסוק כז
וכל הנוגע בם יטמא. כל נגע באורייתא חסר וא"ו בר מן דין:

פסוק כט
והביאה אותם. מלרע ע"פ המסורת וכן כתב אבן עזרא ורד"ק:

פסוק לא
בני. הבי"ת בדג"ש:

פרק טז

פסוק א
אחרי מות. פתוחה:

פסוק ב
בכל. הבי"ת רפה:

פסוק ד
הם. בזקף קטן:

פסוק ח
שני השעירם גרלות. בס"ס בראש הדף וכתובן בגליוניהם כי זו היא שין של בי"ה שמ"ו ע"כ. ובמקראות רומא עושים בחילוף שמור ושמעת דפרשת ראה וספרים אחרים שמר לך דפרשה כי תשא כמ"ש שם:
גורל. הגימ"ל דגושה:

פסוק ט
והקריב אהרן. אין בו פסקא וכן חברו שבסמוך:

פסוק יב
המזבח. אין בבי"ת פשט:

פסוק יז
באהל. הבי"ת דגושה:

פסוק כ
את השעיר החי. קדמאה בסגול תניי בפתח וחד פסוק סימן (ר"ל כמו מן הם המדברים בתיבה השנייה ה"א בפתח כן החי תניין בפתח וכמו האנכי הריתי בתיבה הראשונה הה"א בסגול כן החי קדמאה בסגול, ובדעת האחד נודע השני ולא כדוחק המהרש"ד בת"ס שלו, ולי בחרתי הסימן החכם עניו בראשו, והכסיל בחושך הולך.) הם המדברים סימן אחר האנוכי הריתי:

פסוק כא
ידו. ידיו ק' כמו שאמרתי בפ' שמיני:

פסוק כו
והמשלח. הה"א בגעיא והמ"ם בשוא לבדו:

פסוק כט
והיתה לכם לחקת עולם. ב' פסוקים מטעים דין ואידך והיתה להם לחקת עולם דפ' פרה:
והגר. הגימ"ל בדגש:

פסוק לא
שבת שבתון היא. דין כתיב יו"ד ושל פ' אמור בוא"ו ושניהם נקראין ככתיבתן וסי' ותאכל היא והוא. חזקוני ומסורת וכמ"ש בס' לך לך:

פסוק לב
הבד. הבי"ת בקמץ. ובמס' כ"י כתוב עליו כל' קמ':

פסוק לג
ואת המזבח יכפר ועל הכהנים. במ"ג מערכת אות כ"ף על הכהנים ד' וסי' וכפר את מקדש הקדש דהכא ולא סרו מצות המלך (ד"ה ב' ח') וידרש יחזקיהו (ד"ה ב' ל"א) ויפקדו ביום ההוא (נחמיה י"ב:מ"ד) ע"כ. ועל מסרה זו נבהלו רבים כי בכל ספרינו זה דוכפר את מקדש הקדש כתוב ועל בוא"ו. אבל אגיד לך מה שמצאתי רשום בכתב אמת במס' כ"י שבחומש קדמון וז"ל על הכהני' ג' וסימנהון ויפקדו וידרש ולא סרו וחד ועל הכהנים דוכפר את מקדש הקדש ולית כותיה דסמיך ופליגי ביה מדינחאי דאמרי על הכהנים ובמסרת' ד' ע"כ. וכולהו קשיא בהכי מיתרצ' דאנן בחילופי קריא בתר בני מערבאי אזלי' וסימנך כי מציון תצא תורה סי' אחר אין תורה כתורת א"י:

פרק יז

פסוק ג
או אשר ישחט. בספרי הדפוס החי"ת בקמץ ומסור עליו במקרא גדולה ל' זקף קמץ ע"כ. אך ברוב ס"ס החי"ת בפתח ובגליון של אחד מהם כתוב שכן הוא בהללי:

פסוק יא
כי נפש הבשר בדם הוא. סימן קדמאה בדם הַוא תניין דפ' כי הדם **הוא** תליתאה דמו בנפשו **הוא** רביעאה כל בשר דמו **הוא** בחירק וסי' נקבה תסובב גבר:

פסוק יג
אשר. בלא מקף:

פרק יח

פסוק ח
ערות אשת אביך. סתומה:

פסוק כ
לטמאה בה. במקצת ספרים כ"י מלת לטמאה בטפחא ומלה בה בדגש. וס"ס לטמאה במקף והבי"ת רפה וכן בספרים שלנו:

פסוק כב
ואת זכר. בוא"ו כך שמעתי ומייתי ליה הכי ביבמות סוף פ' הערל עיין תוספת י"ט וספר החינוך ובסנהדרין פרק ד' מיתות וסוף פ' הנשרפין ותורת כהנים פ' קדושים וכן דרש

החכם כמה"ר משה נאגארא בספר לקח טוב שחיבר על התורה. ובמסרה גדולה יש ע"ב זוגים חד את וחד ואת וזה אחד מהם ואיש אשר ישכב את זכר משכבי אשה דפרשת קדושים ואת זכר לא תשכב משכבי אשה. והמדפיס עצמו כתב בפרשת קדושים ל' וא' ואת זכר ופה סתר דבריו ונשתבש בכל מה שכתב בין בפנים ובין מבחוץ וצריך לכתוב בפסוק ואת ובגיליון לית וא' את זכר והוא דפרשת קדושים וכן ראיתי במסורת כתיבת יד:

תועבה הוא. בחירק יגיד עליו רעו שניהם לשון נקבה חזקוני:

פסוק כג

בה. רפה:

לפני בהמה. הבי"ת רפה:

לרבעה. מפיק ה"א ודפרשת קדושים לרבעה רפה. חזקוני ומסורת:

תבל הוא. בשורק יגיד עליו רעו שניהם לשון זכר. חזקוני ומאירי. וגם במסורת פרשת תצוה נמנה עם ה' דמטעים דסבירין היא:

פסוק כז

כי את כל התועבת האל. ח' בלשון חול וסימן במסורת פר' תולדות יצחק:

פסוק כט

כל אשר. הכ"ף בדגש:

הנפשות. בהעתק הללי הנפשות ירושלמי הנפשת עכ"ל. וכן בתיקון ס"ת ישן הנפשות במפתח הנפשת ע"כ. ובכל הספרים מלא וכן מסר הרמ"ה ז"ל בנפשות תרין מלאים וא"ו וסי' הנפשות העשת ועל הנפשות אשר היו שם כמו שאמרתי שם:

פרק יט

פסוק ב

דבר. בשני גרישין:

פסוק ד

האלילים. הה"א בגלגל:

פסוק ה

תזבחהו. חסר וא"ו בתר חי"ת. ולשון בעל הטורים תזבחהו חסר וא"ו שלא יהיו שנים שוחטים זבח א' ע"כ. אבל בפ"ב דחולין אמרינן בגמרא זו דברי ר' אליעזר בר' שמעון סתימאה אבל חכמים אומרים שנים שוחטים זבח א' וכן פסק הרמב"ם ריש פ' א' מהל' פסולי המוקדשין ועיין חדושי הרשב"א שם דף ל"א וקרבן אהרן דף ר"א:

פסוק ו
והנותר. בתיקון ס"ת ישן והנותר במפתח והנתר ע"כ. וכלל זה מסור בידינו מהרמ"ה ז"ל כל לישנא דנותר באורייתא מלא וא"ו בר מן א' חסר והנתר ממנו עד בקר דפ' החדש הזה לכם ומסיר עליה לית כותיה חסר מכלל דשאר מלאים:

פסוק ח
כי. במקף לא בתביר:

פסוק יג
תגזל. הגימ"ל שלא דגש:

פסוק יט
את חקתי תשמרו. כן כתיב בחולם המ"ם לא בשוא:

פסוק כ
והוא שפחה. והוא כתוב בוא"ו ונקוד חירק:
והפדה. הה"א בקמץ לבד והדל"ת דגושה:

פסוק כה
החמישת. בהעתק הללי כתוב החמישית ירושלמי החמישת ואומר המסרה כן כתב עכ"ל. ובכל הספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תניינא והשי"ן רפה ומסור עליו לית כתיב כן וכ"כ המאירי ז"ל. וז"ל הרמ"ה ז"ל חמישית ב' מלאים תרי"ן יודי"ן. וסימן ונתתה חמישית לפרעה דוהיה בתבואת. ויסף חמישית דואם המקדיש יגאל. וכן נמסר במ"ג סוף פ' ויגש. ושארא חמשית כתיב חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד בתראה וחד בלישנא מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה וסימן ובשנה החמישת תאכלו את פריו ע"כ. והמדפיס טעה בפסוק וגרס טעות ג"כ לבעל מנחת כהן ואף תחלת דברי מסרתו כאן ובירמיה סימן ל"ו שבוש אבל אחריתו טוב מראשיתו וצריך להגיה החמישת ה' וסימן וכו' ולהעביר הקולמוס על חסר יו"ד קדמאה וכן מצאתי במסורת כ"י כאן ובמלכים א' י"ד:
תבואתו. וא"ו כתיב בסוף תיבה וחומשים שכתוב בהם תבואתה בה"א טעות גמור הוא כי לא נמצא בכל המקרא רק ב' כתיב ה"א לבסוף במקום וא"ו וסימן ראשית תבואתה דריש ירמיה והיתה תבואתה ללחם דסוף יחזקאל. גם החכם רקנאטי בפ' התורה וכמה' שלמה הלוי בפירושו לאבת על משנת בן ה' שנים טעו בזה:

פסוק כו
ולא תעוננו. בתיקון ס"ת ישן תעוננו במפתח תעננו עד כאן. והרמ"ה כתב לא תנחשו ולא תעוננו מלא וא"ו כתיב:

פסוק כז
לא תקפו. התי"ו רפה:

פסוק לא
אל תבקשו. הקו"ף בלא דגש:

פסוק לב
מאלהיך. המ"ם בדגש:

פסוק לד
הגר. הגימ"ל בדגש:

פסוק לז
פרשת קדשים. פתוחה:

פרק כ

פסוק ב
מזרעו. הזי"ן בדגש וכן הזנים בפ' ה':

פסוק ז
והתקדשתם והייתם קדשים כי אני ה' אלהיכם. ברכות פ' אלו דברים והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדשים אלו מים אחרונים. כי קדוש זה שמן הטוב אני ה' אלהיכם זו ברכה ע"כ. ובפסוק זה אין בו מלת קדוש אבל הרכיבו חכמים שני פסוקים יחד מפסוק זה ומפסוק אחר כיוצא בו בזאת הפרשה או מפסוק אחר שבסוף פ' שמיני להרבות בכבודה לברכת המזון דאורייתא שיקדים אליה שמן ערב. ועוד כתב מזה הרמ"ע ז"ל במאמר שברי לחות ועיין מ"ש בד"ה א' ה' בס"ד:

פסוק יא
גלה. הגימ"ל דגושה:

מות יומתו שניהם. סימן דסמיך לשניהם יומתו (ר"ל שהוא שתי נקודות) בשוא ושארא יומתו בקמץ:

פסוק יג
תועבה. התי"ו דגושה:

פסוק יד
אמה. הה"א במפיק:

פסוק יח
את מקרה הערה. מטעים ביה דאמרינן ואת:

פסוק כ
דדו גלה. הגימ"ל בדגש:

פסוק כה
לטמא. המ"ם דגושה:

פסוק כו
ואבדל. חסר יו"ד כדאיתא במסורת וכמ"ש בפרשת ויקרא סימן א':

פסוק כז
ירגמו. הגימ"ל דגושה:

פרק כא

פסוק ג
הקרובה. הקו"ף בדגש:

פסוק ה
יקרחה. יקרחו ק' והוא חד מן י"ד מלין דכתיבין ה"א בסוף תיבותא וקרי' וא"ו וסימן במ"ג סוף אלפא ביתא רביעאה דאיכה. ובמה שנכתב בה"א ולא בוא"ו יש רמז למה שאמרו רבותינו במס' מכות פ' אלו הן הלוקין שאם קרח חמש קרחות בה' אצבעותיו כגון דסך אצבעותיו נשא כלומר סם המשיר את השיער ואותבינהו בבת אחת בה' מקומות כלומר והתרו בו התראה אחת דאפ"ה מחייב חמשה. וכן כתבו בלקח טוב על התורה לכמה"ר משה נאגארה ובפסיקתא דר' טוביהו בן ר' אליעזר. ועיין עוד טעם אחר בס' הזוהר דף פ"ט:

פסוק ז
ואשה גרושה. ה"א ואשה בלא מפיק והגימ"ל בדגש:

פסוק ח
וקדשתו. הקו"ף בלא קדמא:
כי במאריך לא בתביר:

פסוק י
אשר יוצק. בספרים כ"י מדוייקים מספרד ושאר ארצות האל"ף בגעיא. ואדבר מזה בסוף מאמר המאריך בס"ד תראנו משם:

פסוק יא
ועל כל נפשת מת. חסר וא"ו על פי המסורת והכי איתא בגמ' פ"ק דסנהדרין תניא ר' עקיבא אומר מנין לרביעית דם הבא משני מתים שהוא מטמא באהל שנא' ועל כל נפשות מת לא יבא שתי נפשות ושעור א' ורבנן נפשת כתיב ע"כ. ועיין קרבן אהרן דף רכ"ז וילקוט ופסיקתא דר' טוביהו ולקח טוב ופ' ב' דאהלות משנה ב'. ומה שנמסר עליו במקרא גדולה כל אורייתא חסר לא יתכן דאשכחן ואת כל נפשות ביתו דפ' וישלח מלא

וכן כתב הרמ"ה ז"ל ויקח את נשיו ואת בניו ואת כל נפשות ביתו דין לחוד מלא וא"ו באורייתא וחד חסר ועל כל נפשת מת:

פסוק יב
נזר. תלישא בראש תיבה:

פסוק יג
בבתוליה. הבי"ת רפה דכלל שתי אותיות בג"ד כפ"ת זו אצל זו כשהם ממוצא אחת שהראשונה דגושה אעפ"י שהיא סמוכה לאותיות אהו"י אינו אלא כשתהיה נקודה בשוא כמו לא ירדנו בפרך כן כתבו כל המדקדקים חוץ מבעל מקנה אברהם שכתב אשה בבתוליה דגש ודבריו צ"ע במקומן ועיין מ"ש בד"ה א' ז':

פסוק טו
בעמיו. העי"ן בפתח והמ"ם דגושה:

פסוק טז
וידבר דאיש מזרעך. סתומה:

פסוק כא
יגש. הגימ"ל דגושה:

פסוק כג
אני. במרכא:

פרק כב

פסוק א
וידבר דוינזרו. פתוחה:

לאמר. הלמ"ד דגושה:

פסוק ב
מקדשי. הקו"ף בקמץ לבד:

פסוק ד
והנגע. אין בגימ"ל פשט:

פסוק ו
תגע. הגימ"ל דגושה:

כי אם רחץ בשרו. ד' חסר את וסימן במ"ג סוף פ' מצרע:

פסוק ח
לטמאה בה. הבי"ת רפה:

פסוק יג
ושבה. מלרע שלא כמנהג ועיין מ"ש בישעיה כ"ג:

פסוק יד
ואיש כי יאכל קדש. המסורת עליו לית בטעם מלרע דסמיך:
חמשיתו. בהעתק הללי חמשיתו ירושלמי חמישתו עכ"ל. וע"פ המסורת והספרים שלנו חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד בתראה כמו שנמסר כאן במ"ג ובסוף ס' ויקרא וכן כתבם הרמ"ה ז"ל:

פסוק יז
וידבר דאיש איש מבית ישראל. פתוחה:

פסוק יט
לרצנכם. בס"ס יש מאריך בלמ"ד ולא בצד"י:
בכשבים ובעזים. המסורת לית ומטעים. ונראה לי שרוצה לומר לית כותיה דכתיב ובעזים בוא"ו בתר כבשים ומטעים ביה אינשי דסברי למימר או בעזים:

פסוק כא
יהיה בו. הבי"ת דגושה:

פרק כג

פסוק ב
ואמרת אלהם מועדי ה' אשר תקראו אתם. ר"ה סוף פ' אם אינן מכירין הרי הוא אומר אתם שלשה פעמים פי' תלתא זימני כתיב אשר תקראו אתם חד הך דהכא תניינא בפ' אלה מועדי דלקמן תליתאה בחג הסכת וקרינן בהו **אַתֶּם** אפי' שוגגים אתם אפי' מזידים אתם ואפילו מוטעים. ועיין ילקוט פרשת משפטים ור"ע ותוספת יום טוב פרק ג' דאבות משנה י"ג ודברים רבה פרשת ואתחנן ובפרק ב' דראש השנה ראש ב"ד אומר מקודש דאמר קרא וידבר משה את מועדי ה' מכאן שראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונים אחריו מקודש מקודש מנא לן אמר קרא אשר תקראו אתם קרי ביה **אַתֶּם** דחסר כתיב בלא וא"ו:
אלה הם מועדי. בכל הספרים מלא וא"ו וכן כתב הרמ"ה ז"ל ודלא כמאירי:

פסוק ג
שבת. בשופר הפוך:
בכל מושבתיכם. עיין בפרשת ויקרא סימן ד':

פסוק ה
בארבעה. הביתי"ן דגושות:

פסוק ז
עבדה. כתב הרמ"ה ז"ל בעבדה אשר תעבד עמדי חסר וא"ו כתיב וכל לשון עבדה באורייתא דכותא חסר וכן כתב בעל שמן ששון שלא כדעת המאירי:

לא תעשו. בלא מקף באמצע:

פסוק ט
וידבר דכי תבאו אל הארץ. פתוחה:

פסוק יג
בשמן. הבי"ת רפה:
ונסכה. ונסכו קרי וכן כתב הרמ"ה ז"ל. ובמנחות פרק שתי מדות אמר ר' אלעזר כתיב ונסכה וקרי ונסכו הא כיצד נסכה דמנחה כי נסכו דיין מה יין רביעית אף שמן נמי רביעית. ועיין תורת כהנים וקרבן אהרן וחזקוני פסיקתא דר' טוביהו לקח טוב ילקוט דף קפ"ה עמוד ג' ריקאנטי:

פסוק טו
שבע שבתות תמימות תהיינה. כל תהיין באורייתא בתרין יודי"ן ונו"ן פשוטה וחסר הה"א בתראה בר מתורת כהנים וחומש הפקודים דכתיבין בנו"ן בסופה ומלא ה"א בתראה ואנון י"א תרין מנהון בתורת כהנים בפרשת ספירת העומר ותשעה בחומש הפקודים באלה מסעי ובכללהון ותהיינה מחלה תרצה כדמסיר הכא במסרה דדפוסא ומסורת דמסרא גבי תרין דספירת העומר תרין מלאים בתורה טעותא הוא דהא כוליה דאלה מסעי בכוליה נסחי דכוותא ומלאים ודילמא מסורת בת"כ בלחוד קא מסרא וספרי הוא דאישתבשו ומסרו בתורה סתם. הרמ"ה ז"ל:

פסוק טז
עד ממחרת השבת השביעית תספרו וגו'. יש טפחא במלת תספרו. וכתיב בהגהת סמ"ק *שיש* להוכיח מכאן דחמשים יום לא קאי אתספרו. ע"ש סימן קמ"ה וכן כתבו התוספות במנחות פ"ו דהכי קאמר קרא עד ממחרת השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו. אי נמי חמשים יום אוהקרבתם דבתריה קאי וה"ק עד ממחרת השבת השביעית תספרו ולא עד בכלל וביום חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה וגו' וכ"כ הסמ"ג עשין ר'. ודוגמת זה מצאנו בפ' והכהו לפניו כדי רשעתו במספר ארבעים יכנו וגו' ושנינו בפ"ג מלקין אותו ארבעים חסר א' שנאמר במספר ארבעים מנין שהוא סמוך לארבעים ובגמרא מ"ט דת"ק אי כתיב ארבעים במספר ה"א מ' במנין השתא דכתיב במספר ארבעים מנין שהוא סוכם את ארבעים ע"כ ר"ל שמלת במספר אינה דבוקה למלת ארבעים שא"כ ה"ל למכתב מ' יכנו במספר אבל פירושו במספר שהוא סוכם ומשלים לארבעים. ודברים אלו הם מדרכי תורה וסודותיה כמו שהאריך הר"ר יהודה בר בצלאל בס' באר הגולה סוף באר הראשון ובס' גור אריה פ' אמור ופ' כי תצא ועיין עוד בהר"אש סוף פסחים:

פסוק יז
ממושבתיכם. בהעתק הללי ממושבותיכם ירושלמי ממושבתיכם עכ"ל. ועל פי המסורת והספרים מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניינא כמו שכתבתי בפרשת ויקרא עיין שם:
תביאו. חד מן אלפי"ן דגושין בקריאה עפ"י המסורת וסימן מסרתי בפרשת ויהי מקץ ועיין גם כן מ"ש בפרשת בראשית ע"פ ויהיו שניהם ערומים:

פסוק יט
עזים. הזי"ן דגושה:

פסוק כב
ולגר. הגימ"ל דגושה:

פסוק כג
וידבר דבחדש השביעי. פתוחה:

פסוק כו
וידבר דאך בעשור. סתומה:

פסוק כז
הזה. הזי"ן דגושה:

פסוק לב
שבת שבתון הוא. כל שבת היא במ"א הוא. שבת שבתון הוא תניינא. מסורת פרשת תצוה חס' אח' קדמאה בפרשת אחרי מות שבת שבתון היא תניינא דהכא הוא וא' פסוק סימן ותאכל היא והוא:

פסוק לג
משה לאמר. הלמ"ד דגושה:

פסוק לד
הסכות. טעה המדפיס ב' טעיות וגרם טעות גם לבעל מנחת כהן הא' שכתבו חסר וא"ו והב' שמסר עליו כלהון חסרים במ"ב וכו' ושקר ענה כי בכל הספרים הסכות מלא וא"ו תניינא ומסור עליו כלהון מלאים במ"א דהוא חג הסכת תעשה לך דסוף ראה וכן העידו הרמ"ה והמאירי ושמן ששון. והמדפיס נשתבש לפי שיש מסרה שאומרת כל סכת בסכת מסכת דאורייתא חסר בר מן ב'. שם המקום סכות. כי בסכות הושבתי ע"כ. והוא לא ידע כי מסרה זו סכת בסכת מסכת קא חשיב הסכות לא קא חשיב עד כאן לשון א"ת והכי מוכח ממסורת דסוף ראה ובהדיא אמרינן התם כל הסכות דאורייתא מלא בר מן א' חסר חג הסכת תעשה לך שבעת ימים וכמ"ש בריש פ' בשלח:

פסוק לז
להקריב אשה. השי"ן דגושה:

פסוק לח

מלבד שבתת ה'. חסר וא"ו כתיב וכל דכותא באורייתא חסר ומסר עליה כולהון חסרים ומסורת דמסר עליה לית כותיה חסר טעותא היא דבכולהו נוסחי דיקי כולהון חסרי וא"ו כתיב. הרמ"ה ז"ל:

מתנותיכם. בהעתק הללי מתנתיכם ירוש' מתנותיכם עכ"ל. וע"פ המסורת מלא וכן הוא בספרים וכן מסר הרמ"ה מתנותיכם א' מלא וא' חסר וסי' מלבד שבתת ה' ומלבד מתנותיכם דין מל' דמל' מלא יו"ד ומלא וא"ו מכל מתנתיכם דקרח חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב:

פסוק לט

תחגו. הגימ"ל דגושה:

פסוק מ

ולקחתם לכם ביום. הבי"ת דגושה:

כפת תמרים. חסר וא"ו וכן דרשו רבותינו בפ' לולב הגזול ואימא תרתי כפי תמרי כפת כתיב. ועיין עוד בס' הזוהר פ' ויחי סוף דף ר"ב:

פסוק מב

בסכת. פ"ק דסוכה ת"ר בסוכו' תשבו לא בסוכה על גבי סוכה ולא בסוכה שתחת האילן ולא בסוכה שבתוך הבית ופרכינן אדרבה בסוכות תרתי משמע א"ר נחמן בר יצחק בסכת כתיב חסר וא"ו:

ישבו בסכת. כן כתיב חסר וא"ו בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים ומסרותיהם והכי איתא בפ"ק דסוכה ופ"ק דסנהד' ופ"ד דזבחי' בסכת בסכת הרי כאן ד' וכו'. ומהכא נמי גמרי רבנן בפ' הישן דאדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו דמדכתיב בסכת חסר וא"ו מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה א' זה אחר זה ע"י שאלה. ועיין מ"ש לעיל בפ' חג הסכות שבעת ימי':

פסוק מג

דרתיכם. הדל"ת רפה:

כי בסכות. הבי"ת רפה:

פסוק מד

את מעדי. במאריך ובמקף:

את מעדי. דין לחוד חסר וא"ו ושאר אורייתא מלא:

פרק כד

פסוק ג

מחוץ לפרכת. **ל**' וחד לפרכת דריש תצוה ושם פירשתי מסורת ב' פ' מטעים בתורה:

פסוק ה

ואפים. בכל ספרים מדוייקים מלרע שלא כמנהג וכ"כ ן' עזרא ומכלול משקל פעלת ולא כהגהת לוית חן ז"לש ואפית אתה וכן וחצית את המלקוח (במדבר ל"א:כ"ז) מלרע בפשט א' לקריאת ב"נ ולקריאת ב"א שאנו סומכים על קריאתו מלעיל בשני פשטין וכן ועשית עטרות (זכריה ו':י"א) לב" מלרע ולב"א מלעיל ע"כ ובעל הגהה נשתבש במשמעות דברי המכלול עיין עליו כי משם תראה טעותו מפורסם:

פסוק ט

קדשים. אין בקו"ף מאריך:

הוא לו. ה' דמטעין דסבירין היא וסי' במ"ג פ' תצוה:

פסוק י

וינצו. בכל ספרים מדוייקים כ"י מלרע שהוא בפשט האחרון לבד וכן הוא בדפוס ישן:

פסוק יב

ויניחהו. במסורת הדפוס כאן ובמלכים א' י"ג נמסר ז' חסר בלישנא פי' חסר יו"ד וזה א' מהם ולא יתכן כי הוא מלא יו"ד בכל הספרים. ונ"ל להגיה במסורת וינחום שם שבפ' ויעשו כן בני ישראל (יהושע ד':ח') וכן מצאתי במסרות מדוייקים כ"י ע"פ ויניחום מחוץ למחנה ישראל (יהושע ו':כ"ג) ב' חד מלא וחד חסר ויעשו כן בני ישראל וגם הרמ"ה ז"ל כתב וינחהו בגן עדן בנוסחי דיקי חסר יו"ד קדים לחי"ת ומסיר עליה תלתא חסר וסימן וינחהו בגן עדן ושארא בשאר קריא מכלל דשאר אורייי מלאי' יו"ד כתיב ונוסחי נמי דיקי הכין דיקי אחיכם הא' הניחו אתי מלא יו"ד כתי' ודכות' ויניחו אותו במשמר דמקשש ויצאהו וינחהו מחוץ לעיר חסר דחסר חסר יו"ד וחסר וא"ו וכתי' ויניחהו במשמר דמקלל מלא יו"ד וחסר וא"ו כתי' ויניחהו אהרן לפני העדת למשמרת מלא יו"ד כתיב עכ"ל ומ"ש הרב על ויניחהו בג"ע דמסור עליה תלתא חסר ושארא בשאר קריא קשה בעיני שלא נמחק רק ויניחהו על החמור (מלכי' א' י"ג) ושם נמסר ג"כ ב' חסר בג"ע:

לפרש. בשין ימנית:

פסוק יד

וסמכו כל. הכ"ף רפה:

פסוק כג

ויוציאו. מלא דמלא ועיין מ"ש בריש ס' ב' של דברי הימים:

פרק כה

פסוק א

בהר סיני. פתוחה:

לאמר. הלמ"ד בדגש:

פסוק ה
ענבי. דגש הנו"ן לתפארת וכן ענבי רוש (דברים ל"ב):

פסוק ו
ולשכירך. ברובא דנוסחי דיקי מלא יו"ד:

פסוק ז
ולבהמתך. מאריך בלמ"ד ולא גריש למעלה וכן הוא לב"א:

פסוק ט
השבעי. חסר יו"ד בכל ספרים מדוייקים ובהעתק הללי והוא א' מן החסרים ע"פ המסורת וסימן נמסר בפרשת בא וכ"כ בעל הטורים וכמו שכתבתי בסוף פרשת בשלח:

פסוק יא
את נזריה. בתיקון ס"ת נזריה במפתח נזירה ע"כ. והרמ"ה כתב בהדיא ולא תבצרו את נזריה חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד תניין ועיין עוד במסורת:

פסוק יד
וכי תמכרו. אין שם פיסקא:

פסוק כא
ועשת. ברוב הספרים הסי"ן בקמץ וכ"כ המכלול משקל פעלה:

פסוק כב
וזרעתם את השנה השמינת. דין לחוד מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תניינא:

פסוק כג
לצמתת. בהעתק הללי לצמתת ירושלמי לצמיתת עכ"ל גם המאירי כתב לצמיתת חס' וא"ו וכ"כ גבי לצמיתת הב' שבפ' כי שניהם שוים לדעתו לענין האותיו' אך בכל הספרי' הראשון חסר יו"ד וחסר וא"ו והב' מלא יו"ד וחסר וא"ו וכ"כ הרמ"ה ושמן ששון ומנחת כהן והא' הצד"י רפה והלמ"ד בחירק סימנו כי לי הארץ והב' הצד"י בדגש והלמ"ד בפתח סימנו לקנה אתו חזקוני ויש סימני' אחרי' במסורת ע"ש:
כי לי. במקף:

פסוק כה
כי ימוך. סי' קדמאה כי ימוך תניי' וכי ימוך תלתאי וכי ימוך וחד פ' סי' ותא' אל האנשי' ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ וכי נפלה אימתכ' עלינו וכי נמגו כל יושבי הארץ מפניכ':
גאלו. הגימ"ל רפה:

פסוק כח
ואם לא דמצאה. ואם בקדמא ובלא מקף לא במאריך ובמקף:
די. בדגש:

פסוק כט

מושב. השי"ן בפתח בס"ס:

והיתה גאלתו. הגימ"ל דגושה:

תהיה גאלתו. הגימ"ל רפה:

פסוק ל

יגאל. הגימ"ל דגושה:

אשר לא חמה. לו ק' וכן בכל הספרים המדוייקים כתיב באל"ף וקרי בוא"ו וכן הכריע הר"ן ז"ל בפ"ק דמגילה ובעל לקח טוב בפירושו על התורה ודרשינן מיניה התם במגילה ובפ"ט דערכין אעפ"י שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן ולא מצינן למימר שלא היה לו מעולם דבערי חומה משתעי קרא והתם בערכין תנן בית הבנוי בחומה ר"י אומר אינו כבתי ערי חומה ר"ש אומר כותל החיצון היא חומתו ר"י דריש אשר לא חמה בוא"ו ור"ש דריש אשר לא חמה באל"ף כ"ד בשם הירושלמי ובבלי אמר ר' יוחנן דשניהם מקרא א' דרשו ותורדם בחבל בעד החלון כי ביתה בקיר החומה ובחומ' היא יושבת ר"ש סבר כפשטיה דקרא ור' יהוד' סבר בחומה היא יושבת ולא בעיר חומה ובמסור' פ' שמיני ע"פ אשר לא כרעי' ט"ו כתיבין לא וקריין לו ושלשה מהן בתורה והשאר בנביאי' וכתובים ואלו הן של תורה אשר לא יעדה אשר לא כרעים אשר לא חמה וכולן ניתנו לידרש כמו שכתבתי על כל אחד במקומו ודלא כרש"י ותוספות בפ"ט דערכין שרש"י כתב אשר לוא חמה כתיב מלא בוא"ו ואל"ף משמע לו ומשמע לא כלומר אין לו עכשו והיה לו קודם לכן והתוספות כתבו שאינו כן בחומשים המדוייקים שכתוב לו בוא"ו וקרי לא באל"ף וכתב בעל תוספת י"ט ובחומשים מדוייקים שלנו איפכא כתיב באל"ף וק' לו בוא"ו וכ"כ בעל קרבן אהרן אך לא נראו לי דבריו במ"ש אח"כ ולדעתי כתיבת הספרים וכו' ע"ש. ובילקוט פ' ויקרא ופ' שמיני ופ' בהר סיני הובא בשם מס' סופרים ג' לו כתובים בתורה בלמ"ד אל"ף וקורין בלמ"ד וא"ו אשר לא כרעים אשר לא חמה אם לא יגיד הן כל אלה טעה פעמים שלש ושבשתא כיון דעל על ור"ל אשר לא יעדה כמ"ש ופ' אם לוא יגיד הוא מאותם הכתובים מלאים בוא"ו ואנ"ף וסימן נמסר עליו בפ' ויקרא וכמ"ש שם וכן מצאתי בהעתק הללי ובמסר קטנה פ' ויצא ב' מלאי' בתורה זה וחברו כי לוא אוכל לקום מפניך:

פסוק לג

כי בתי ערי הלוים הוא אחזתם. כתב החזקוני לשון זכר בשורק וכן כי אחזת עולם הוא להם עכ"ל ודבריו תמוהים מאד בעיני כי בכל הספרים הוא אחזתם כתוב בוא"ו וקריאתו

בחירק אבל אחזת עולם הוא להם כתיבתו וקריאתו בוא"ו שורק וכ"כ המכלל יופי וכך הם ע"פ המסורת דוק ותשכח במערכת אות הה"א דכתיב התם אחזתם נקבה ודא היא:

פסוק לד

ושדה. עיין מ"ש בפ' בראשית אצל וזהב:

אחזת עולם הוא. ה' דמטעים דסבירין היא מסורת פ' תצוה ותו איתא התם כל דסמיך לאחזה היא במ"א כי אחזת עולם הוא להם:

אחזת. הזי"ן דגושה:

פסוק לז

את כספך. במאריך ומקף:

פסוק לח

להיות. מלא וא"ו כתיב בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים כ"י לא בא בכלל החסרים בלישנא ע"פ המסורת וסימן נמסר במ"ג פ' יתרו וכ"כ הרמ"ה ז"ל היות האדם לבדו מלא וא"ו כתיב ודכותא להיות גבר בארץ וכל לישנא באורייתא דכותא מלא בר מן ח' חסרים וכו' כמו שסדורי' במסורת שלנו:

פסוק לט

וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך. במקצת ספרים אשכנזים אין כאן הפסק הפרשה כלל ובס"ס היא פ' סתומה וכ"כ הרמב"ם ז"ל:

ונמכר. הכ"ף דגושה:

פסוק מו

והתנחלתם. אין בנו"ן מאריך בס"ס:

פסוק מז

תושב. בפשט:

נמכר. הכ"ף בפתח:

פסוק נב

ואם מעט. במקצת מדוייקים הוא"ו בגעיא ואין כן ברוב ספרים:

בשנים. הנו"ן רפה:

פרק כו

פסוק א

אלילם. חסר יו"ד תניינא בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים ובפ' קדשים ע"פ אל תפנו אל האלילם ב' חסר בלישנא יו"ד תניין וכ"כ הרמ"ה על שנים אלו ב' חסר יו"ד תנין בלישנא:

בארצכם. הבי"ת דגושה:

פסוק ג
בחקתי. פתוחה. **ואת מצותי תשמרו**. פליאה דעת ממני כי בספר הזוהר דריש ואת משפטי תשמרו דא תורה שבכתב כד"א משפט לאלהי יעקב והחכם המופלא הרמ"ע ז"ל כתב במאמר שברי לחות דבעלמא מצותי שם כולל לכל המצות והן נחלקות לעדות חקים ומשפטים והכא פרושי קא מפרש דהאי מצותי בחלק המשפטים מיירי כדכתיב לקמיה ואם את משפטי תגעל נפשכם והכא פי' חקתי על תורה שבע"פ חקה הכוללת חקות הרבה דאינון גזרין דאורייתא כדמסיק דכתיבא בהו שמירה בפ' אחרי מות ובפ' קדשים ומשפטים דאתו מכלל מצותי דריש ליה על תורה שבכתב שרוב גופיה תורה משפטים נינהו ומשום דההיא חקה שהיא עצמה מדת שמור אחידת בתורה שבכתב כתיבא הכא שמיר' אצל מצותי שמשמעו משפטי כדאמרן יעויין המאמר במקומו שזה יספיק להבין אמרי בינה עכ"ל:
ועשיתם אתם. ויקר' רבה א"ר חנינא בר פפא אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו עשיתם עצמכם כוונת' לומר דמדכתיב אתם חסר וא"ו קרי ביה אתם כמו שדרשו בר"ה אשר תקראו אתם אתם אפילו שוגגים וכו' ועיין פי' המאמ' בהקדמת קרבן אהרן:

פסוק יא
משכני בתוככם. וכן והתהלכתי בתוככם הכ"ף בשוא:

פסוק יד
ולא תעשו. העי"ן בחטף פתח:

פסוק טו
כל מצותי. הכ"ף דגושה:

פסוק טז
לכם. ברביעי לא בזקף קטן:
מכלות עינים ומדיבת. בס' א' כ"י מדוייק מכלת ומדיבת חסרים וא"ו וכן כתב החכם ריקאנטי ואולם בשאר ספרים מכלות מלא ומדיבת חסר וכ"כ הרמ"ה ז"ל בשרש דאב ומדיבת נפש מלא יו"ד וחסר וא"ו כתיב ובשרש כלה מכלות עינים מלא וא"ו כתיב:

פסוק יז
שנאיכם. חסר וא"ו בכל ספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים וכ"כ הרמ"ה חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב:

פסוק יט
עזכם. הזי"ן דגושה:

פסוק כא
ואם תלכו עמי קרי. סימן בהדין ענינא קדמאה תניינא וחמשאה קרי תליתאה רביעאה שתיתאה שביעאה בקרי וכך דינן אן דאית את קרי אן דאית ואת בקרי עד כאן. והכי פירושא סימן מזה הענין קרי קרי בקרי בקרי קרי בקרי בקרי וא' פסוק סימן ביום ההוא קדש המלך את תוך החצר אשר לפני בית ה' כי עשה שם את העלה ואת המנחה ואת חלבי השלמים כי מזבח הנחשת אשר לפני ה' קטן מהכיל את העלה ואת המנחה ואת חלבי השלמים. במקום שיש את קרי. ובמקום שיש ואת. בקרי:

פסוק כב
דרכיכ'. הכפי"ן רפות:

פסוק כד
והכיתי. בהעתק הללי והכיתי ירושלמי והכתי עכ"ל ובכל הספרים מלא ועיין מ"ש בפרשת שמות:

פסוק ל
גלוליכם. הגימ"ל דגושה וכן בגוים:

פסוק לד
אז תרצה הארץ וגו' כל ימי השמה. וכן כל ימי השמה תשבת ה"א של השמה בקמץ לבדו והוא חטוף כי השי"ן דגוש' והמ"ם ג"כ דגושה ומלת בהשמה הבי"ת בקמץ חטוף והה"א בשוא לבדו ובשלשתם ה"א אחרונה רפה וכך הם בס"ס המדוייקים ודינה במפיק וכן כתוב במכלול דף ל"ב נ' קפ"ג ושרשים ובס' הרכבה אות בי"ת וה"א ועיין מ"ש בס"ד על פ' פנו אלי והשמו (איוב כ"א:ה'):

פסוק לו
וְהַבֵּאתִי. בס"ס ובדפוסים ישנים. **וְהֵבֵאתִי**: עלה העי"ן בקמץ והלמ"ד בסגול כמ"ש בפ' בראשית על פ' ויתפרו עלה תאנה:

פסוק לט
והנשארים בכם וגו' בארצת איביכם. בחומש עם תרגום דפוס סביוניטה כתוב י"ה ע"כ. וספרים משובשים הם והרמ"ה הרים מכשול זה מקרבנו וכתב בלשון הזה איביהם ג' וחסרים וא"ו ומלאים יו"ד וכתיבין בה"א בקללות דאם בחקתי וסי' והנשארים קדמאה אף אני אלך ואף גם זאת ושמע מינה דוהנשארים בתראה איביכם כתיב בכ"ף ונוסחי דיקי נמי הכין כתי' בהון ונוסחי דכתיב בהון איביהם דוהנשארים בתראה בה"א טעותא הוא:
בעונת. חסר וא"ו בין נו"ן לתי"ו בכל ספרים מדוייקים שלא נמנה בכלל ו' מלאים בלישנא בקריא וסימן נמסר בנחמיה ריש סימן ט' וכ"כ הרמ"ה ז"ל והתודה עליו את כל עונת

חסר דחסר כתיב חסר וא"ו תנין דבין וא"כ קדמאה לנו"ן וחסר וא"ו תליתאה בין נו"ן לתי"ו ודכותא ואף בעונת אבותם וכולהון כתיבין כן באורייתא:

ימקו. השני הקו"ף דגושה:

פסוק מב

וזכרתי את בריתי יעקוב. דין לחוד מלא וא"ו באורייתא ורזא דמילתא בריקאנטי ובזוהר פ' וירא דף קי"ז ודף קי"ט ופרשת וישלח דף קס"ח ופ' ויחי דף רי"ד ופ' אחרי מות דף ט"ו שערי אורה דף כ"ד ועיין רש"י ומזרחי וגור אריה:

לכלתם. חסר וא"ו כתיב ובזוהר דריש ליה בגין ההיא כלה דבגווייהו:

פרק כז

פסוק ט

כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש. ו' סבירין ממנה וקריין ממנו מסורת פ' צו ועיין מה שאמרתי בפ' תרומה סימן כ"ה:

פסוק יב

כערכך הכהן כן יהיה. פי' קדמאה כן יהיה תניינא כן יקום קדמאה ערכך עליו והיה לו תניינא ערכך עליו וקם לו וחד פ' סימן להון והיה כי קם הפלשתי:

פסוק יג

ואם גאל. הגימ"ל דגושה:

פסוק יד

כי יקדש. חסר יו"ד בהעתק הללי ובכל ספרים כ"י מדוייקים וכן כתב מנחת כהן ונמסר עליו בנסחא כ"י לית חסר ובנחסא אחריתי ג' חסר יו"ד ושתי המסרות נכונות כי השניה רצונה לומר ג' חסר יו"ד בלישנא בקריאה וסימן נמסר במ"ג יהושע כ' ושם תמצאנה בפירוש וכן כתב רמ"ה איש כי יקדש את ביתו קדש לה' דין לחוד וחסר יו"ד בכל לישנא באורייתא ושארא יקדיש באורייתא מלא:

פסוק טו

ואם המקדיש. הקדמא בה"א לא באל"ף של ואם:

פסוק יט

אתו ויסף חמשית. השי"ן בלא דגש:

פסוק כ

יגאל. הגימ"ל דגושה וכן חביריו:

פסוק כא

ביבל. הביתי"ן רפות:

פסוק כד
בשנת היובל. בספרים מדוייקים ומסרותיהם מלא וא"ו וכן כתוב בפירוש בהעתק הללי וכן כתב הרמ"ה ז"ל במשך היבל חסר וא"ו כתיב וכל לישנא באורייתא דכותא חסרים בר מן ז' מלאים שתא מנהון מן קדשתם עד ויצא ביבל ולא עד בכלל תלתא קדמאי יובל ותלתא בתראי היובל וחד בשנת היובל ישוב השדה:

פסוק ל
וכל מעשר הארץ. וכן וכל מעשר בקר וצאן שניהם העין בשוא לבדו. ועוד עתיד אני להאריך בענין זה בנחמיה יו"ד בס"ד:
סוף ספר ויקרא
ותשלם מלאכת ספר שלישי והוא ספר תורת כהנים והקרבנות

במדבר

פרק א

פסוק ד
יהיו. בזקף קטן:

פסוק ה
אליצור. חדא מלה כתיב ומלא דמלא מלא יו"ד ומלא וא"ו כתיב. הרמ"ה ז"ל:
שדיאור. מלא דמלא כתיב. מלא יו"ד ומלא וא"ו וכל אורייתא דכותיה וכולהון חדא מלה כתיב הרמ"ה ז"ל:

פסוק ו
שלמיאל. אין בלמ"ד מאריך וחדא מלה כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותא הרמ"ה ז"ל:
צורישדי חדא מלה כתיב ומלא דמלא מלא וא"ו ויו"ד וכל אורייתא דכותא הרמ"ה ז"ל:

פסוק ז
עמינדב. חדא מלה כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותא הרמ"ה ז"ל:

פסוק ט
לזבולן. בתיקון ס"ת לזבלון ס"א לזבולן ונ"ל עיקר ע"כ ומסורת דפרש' ויגש מכרעת דכתיב לזבולן וכ"כ הרמ"ה ז"ל דג' כתיב חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה באורייתא כמו שנמסר במסרותינו ושארא כתיב מלא וא"ו וחסר וא"ו תניין וזה אינו מהשלשה:

פסוק י
לבני יוסף לאפרים. קדמאה לבני יוסף לאפרים תניינא דדין עניינא לבני יוסף לבני אפרים וחד פסוק סימן להון לרחביהו לבני רחביהו (ד"ה א' כ"ד):
אלישמע. חדא מלה כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותיה הרמ"ה ז"ל:

עמיהוד. חדא מלה כתיב ומלא דמלא כתיב מלא יו"ד ומלא וא"ו וכל עמיהוד באורייתא דכותא:

גמליאל. חדא מלה כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותיה:

פדהצור. ראיתי חילוק בספרים אם היא חדא מלה או תרתי ובירושלמי דמגיל' פ"ק איתא בהדי' אלו שמות שאינן נחלקין. עמיאל. עמישדי. צוריאל. צורישדי. גמליאל. פדהצור. פדהאל ע"כ. ובמסורת כ"י כלם חדא קריא וחדא כתיב. גם בעל ערוגת הבושם בפ' י"א מנה פדה צור עם השמות הדבקי' דבוק מוחלט. אח"כ ראיתי הרמ"ה ז"ל שכתב פדה צור בנוסחי דיקי חדא מלה כתיב ומלא ה"א קדים לצד"י ולא קריא ומלא וא"ו בין צדי לרי"ש. ובמסורת כל שמות השבטים חדא מלה כתיב. ואשכחן חד נוסחא כתיב ביה פדה צור תרתין מלין עכ"ל:

פסוק יב

אחיעזר. חדא מלה כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותיה:

עמישדי. חדא מלה כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותיה:

פסוק יג

פגעיאל. חדא מלה כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותיה:

פסוק יד

לגד אליסף. בחומש קדמון כ"י כתיב אליאסף באל"ף אחר היו"ד ונכתב בצדו בס' זקן אליאסף. ובס' ר"מ ובס' ר"נ אליסף ע"כ. ובכל ספרים שלנו כתוב אליסף בלא אל"ף ולא שמענו מימינו שום חולק בדבר:

פסוק טז

קריאי. קרואי ק' והכתיב קריאי ביו"ד וכן כתוב החזקוני והכי נדרש בפסיקתא מר' טוביא מלמד שכולם היו צדיקים והם היו בנתינת עשרת הדברות שהרי בויקח קרח חסר יו"ד על שהיו רשעים. וכן הוא במסרה רבתא מערכת אות האל"ף באלפ"א בית"א מן ג' ג' בחד לישן ולית דכותיה חד באורייתא חד בנביאים חד בכתובים לא כבעל הטורים שכתב וא"ו קטיעא וכן כתב הרמ"ה ז"ל נשיאי עדה קראי מועד דקרח חסר יו"ד כתיב. אלה קריאי העדה דבמדבר מלא יו"ד כתיב בר מן יו"ד בתראה דסוף תיבותא וקרי וא"ו כתיב קריאי וקרי קרואי. קרואי העדה דפנחס מלא וא"ו. וקרי יו"ד קרואי כתיב. קְרוּאֵי ק' ע"כ ועיין עוד מ"ש בריש פ' קרח ובפ' פנחס:

פסוק יז

אשר נקבו בשמות. מחלוקת גדול ועצום ראיתי בין גדולים החכמים והספרים משנים קדמוניות אם בשמות חסר וא"ו או מלא. אית נוסחי דכתיב בהו נקבו בשמת חסר וכן

דרש ר' טוביהו בר אליעזר בפסיקתא שלו אשר נקבו בשמת כתיב חסר וא"ו מלמד שכל הצדיקי' כל זמן שגדולה מתוספת עליהם הם משפילים את עצמם. ולזה נוטה דעת בעל שמן ששון שכך מצא בספר הבבלי ובספר שתי אחיות ואסתייעו מגו מסרה דאמרה שמות ט' מלאים בתורה ולא חשיב בהדייהו נקבו בשמות דאלמא חסר הוא ובמקצת נסחי דיקי מלא וא"ו כתיב ומסרין עליה לית מלא והרמ"ה ז"ל נסתפק בדבר ולא הכריע דמסרה דאמרן מסייעא לסברא קמייתא ובעל א"ת נתישב בדבר והכריע דמלא וא"ו הוא מכמה טעמי חדא שכן מצא ברוב ס"ס וכמעט בכולם וכן בהללי ובקדמון ותו דאשכח תרתי מסראתא דמסעיין להאי סברא חדא אמרה הכי בהדיא בשמות ב' בתורה א' מלא וא' חסר נקבו בשמות מלא ויקראו בשמת סוף מטות חסר ע"כ. וחדא אמרה הכי ויקראו בשמת ג' חסרים בלישנא כשמת אשר קרא ובשמת תפקדו ודין ע"כ. ואילו נקבו בשמות לא חחשיב אלמא דמלא הוא. ואף על גב דכתב הרמ"ה בסוף דבריו דמסרה קדמיתא מסייע¨ לנוסחי דכתיבי חסר מסייע אין בו ממש קרי לה. דהרמ"ה גופיה כתב ומסרה קדמית' דאמרה שמות ט' מלאים בתורה ולא חשיב בהדייהו נקבו בשמות ההיא שמות גרידא קא חשיב בשמות לא קא חשיב אשתכח השתא להני נוסחי דכל לישנא דשמות דשי"ן דידיה בצירי חסר וא"ו כתיב בר מן עשרה ט' מנהון שמות וא' בשמות עכ"ל. ואם כן לא מסייע ולא מידי וכ"מ אח"כ שהעידו חכמי בורגוש וגם בעל שמן ששון על הרמ"ה ז"ל שכך עשה מעשה וכתבו בספרו מלא וכן דעת המאירי ז"ל:

פסוק יח

ויתילדו. אין מאריך ביו"ד ראשונה. וכתוב במכלול דף פ"ט שעי"ן הפעל רפה אשר לא כדת להקל ובפתח פ"א הפעל וכן הדשנה מחלב (ישעיהו ל"ד:ו'). ובשרשים שרש ילד כתב היו"ד מעמדת בגעיא וכן הוא לב"א:

לגלגלתם. גימ"ל שנייה דגושה בכולם:

פסוק כ

תולדתם. אין בתי"ו מאריך בס"ס וכן כולם:

במספר שמות דראובן. כל דשבטים חסר בר מן ד' ראובן שמעון גד מנשה רשג"ם סימן וכן כתב ר' טוביהו בפסיקתא שלו ד' במספר שמות מלאים ראובן שמעון גד מנשה לפי שנתחלקו מנחלת א"י ונטלו נחלתם בעבר הירדן ונתגאו בעשרן ובשמעון ולוי כתיב אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל צא מכאן לוי נשאר שמעון כדרך ראובן גד ומנשה. ועיין מ"ש לקמן אצל במספר שמות דמנשה:

פסוק כא

פקדיהם. אין בקו"ף מאריך בס"ס וכן כולם וכן הפקדים:

פסוק כב
לבני שמעון וגו' פקדיו. מה נשתנה שמעון שנאמר בו פקדיו מלמד שהיו עתידין להפקד משבטו שהרי חסרו בחומש הפקודי' שלשים ושבעה אלף ומאה. פסיקתא מר' טוביהו ומסורת:
לגלגלתם. דלבני שמעון למ"ד שלישית בלא שוא:
לגלגלתם. דלבני שמעון בס"ס לא נשתנית למ"ד שנייה דלגלגלתם מכל למדי"ן שבתורה כמו ששינה המדפיס. ובעל א"ת הרבה דברים על זה ואין לי בהם חפץ:

פסוק כג
מאות. כתוב במסורת הדפוס מאות כלם מלאים בר מן ג' חסר וסימן ויהיו ימי אדם. ויחי למך. וישקל אברהם לעפרן ע"כ. וטעות הוא ור"ל ארץ ארבע מאת דעפרן כמ"ש סוף פ' בראשית ע"ש:

פסוק כד
לבני גד. הגימ"ל רפה:

פסוק כו
לבני יהודה. פתוחה:

פסוק לד
במספר שמות. דלבני מנשה מלא וא"ו בכל ספרים מדוייקים והוא חד מן ט' מלאים בתורה וסימן נמסר במ"ג פרשת בראשית על פסוק ויקרא האדם שמות וכן הביאם הרמ"ה ז"ל. (ומה שכתב במסורת הדפוס שם ויקרא להן שמות כשמות טעות וצ"ל כשמת חסר וכן מסור עליה לית כותיה כשמת וחסר והמדפיס לא דק שלא הביא הפסוק רק לצורך מלת שמות דמני להו ולאו אדעתיה מלה דלא דמיא השתא עלה). עוד במסרה אחרינא כל שמות דשבטים חסרים בר מן ד' רשג"ם סימן פי' ראובן שמעון גד מנשה. ומסורת כ"י מסיימת וכל נביאים וכתובים דכותא מלא וכל שמות דכותא בר מן ג' חסר וסימן מעשה חרש והאבנים והאבנים. ועיין מ"ש לעיל אצל במספר שמות דראובן:

פסוק מ
לבני אשר וגו' ומעלה. אין במ"ם מאריך:

פסוק מב
בני נפתלי לית בענין ושארא לבני דבנים הוו ליה ובנתא לא הוו לי' ושאר' הוו להון מסור וכ"כ ר' טוביהו בפסיקתא שלו:

פסוק נ
ואתה הפקד את הלוים. כתב המכלול כל הלוים שבמקרא רפויי הלמ"ד ולא כתב שהה"א סמוכה בגעיא כמ"ש במלות אחרות שם וכן בספרים מדויקים כ"י הם כולם בלא געיא:

פסוק נג
והלוים יחנו סביב למשכן העדת. חסר וא"ו משכן העדות דסוף פסוק מלא. מסורת פרש' אחרי מות:

פסוק נד
וידבר. קדמא בבי"ת. השנית ברביע:

פרק ב

פסוק א
וידבר ראיש על דגלו. פתוחה:

פסוק ז
מטה זבולן. מטה כתיב בלי וא"ו ולאחרי' כתיב ומטה עם וא"ו ויש בו דרש בתנחומא הביאו בעל הטורי':

פסוק ט
ראשנה יסעו. כ"כ חסר וא"ו ע"פ המסורת וסימן במלכים א' י"ח במסרה גדולה:
ראשנה. הנ"ל אין ברי"ש מאריך:

פסוק יב
והחונם דעליו מטה שמעון. אין בה"א מאריך בספרי ספרד וכן כולם והדומים להם. הרב המאירי כתב שהוא חסר וא"ו אך בכל הספרים הוא מלא וא"ו וחסר יו"ד וכ"כ בהעתק הללי והחונם דשמעון ולית כתיב כן ושארא והחנים כתיב. וכן כתב הרמ"ה ז"ל והחונם א' לחוד באורייתא כתיב עם וא"ו וחסר יו"ד וסימן והחונם עליו מטה שמעון ושארא כולהון כתיבין חסר וא"ו ומלא יו"ד בלישנא. גם במסרה קטנה כתוב בגיליון כלם חסרים וא"ו בר מן ב' והחונם דשמעון חסר יו"ד החונים בגדרות מלא דמלא עד כאן לשונו. כך היא הגירסא האמיתית כפי הנראה בספרים סוף נחום ולא כמו שכתוב במסרה גדולה כאן ב' כתיב כן מלאים וא"ו וחסר יו"ד:
שלמיאל. אין בלמ"ד מאריך בספרי ספרד:
צורישדי. מלה חדא. ובמסכת סופרים איתא בהדיא הכל שוין שאין חולקין עמיאל. עמינדב. צוריאל. צורישדי. ועיין מה שכתבתי ברי"ש סידרא:

פסוק יד
ומטה גד. הגימ"ל דגושה:

ונשיא לבני גד אליסף בן רעואל. לית כתיב רי"ש בכל השבטים בר מן דין. קדמאה דפרשה דעואל. ד"ר סימן:

פסוק כד
כל הפקדים למחנה אפרים וגו' ושמנת אלפים. יש מאריך במ"ם ושמנת:

פסוק כה
מחנה דן. הדל"ת רפה ובתביר:
עמישדי. מלה חדא כמ"ש בריש סדרא:

פסוק לא
כל הפקדי' למחנה דן וגו' ושש מאות לאחרנה. במחנה דן חסר מלת לצבאתם:
לאחרנה יסעו. בכל ספרים אשר ראיתי הלמ"ד נקודה בקמץ והחזקוני כתב שהיא נקודה בפתח:

פרק ג

פסוק א
ביום דבר ה' את משה. כל דבור אל משה ב"מא ביום דבר ה' את משה. וכל צווי את במ"א ויניחהו אהרן דצנצנת המן בפרשת בשלח:

פסוק ב
בני אהרן הבכר. הבי"ת בגעיא:

פסוק ד
בהקריבם. הבי"ת בגעיא:

פסוק ט
נתונם נתונם. שניהם חסר יו"ד מלמד שנמסרו כולם כאיש א' ולמה שתי פעמים אחד למשכן ואחד לבית העולמים. פסיקתא מר' טוביה:
המה. המ"ם דגושה:
המה לו. קדמאה לו תניינא לי ריש פרשת בהעלתך וחשיב להו התם במסורת עם ז' זוגין מתחלפין קדמאה וא"ו תניין יו"ד:

פסוק יב
כל בכור. הם ד' ב' ראשונים כ"ף כל דגושה ושנים אחרונים רפים:

פסוק יז
גרשון וקהת. הגימ"ל דגושה:

פסוק יח
ואלה שמות בני גרשון. הבי"ת בגעיא:

פסוק יט
קהת. הקו"ף בשוא לבדו. וכן כולם:

פסוק כז
ולקהת משפחת העמרמי. פרשה סתומה:
העמרמי. במקצת ספרים הה"א בפתח:
העזיאלי. העי"ן בקמץ לבד והוא חטוף מפני דגשות הזי"ן. וכמוהו לחברוני לעזיאלי (ד"ה א' כ"ו):
הקהתי. בס"ס הקו"ף בשוא לבדו וכן כולם:

פסוק ל
אליצפן בן עזיאל. חדא מלה כתיב ומלא יו"ד ודכותא אליצפן בן פרנך הרמ"ה ז"ל:

פסוק לז
ועמדי החצר סביב. כתב הרמ"ה על ארבעה עמודי שטים פרשת תרומה מלא וא"ו וכל לישנא באורייתא דכותיה בר מן ב' חסרים וא"ו וסימן כל עמדי החצר דוהאדנים לעמדים סוף פרשת ויקהל ועמדי החצר סביב ואדניהם דריש פסוק דמקמי והחנים לפני המשכן. וכן נסחי דיקי כי האי מסורת סלקי. ומסורת דמסרא עליה כולהון חסרים וא"ו בר מן ד' מלאים שבושא הוא:
ויתדתם. בכל ספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוס ישן אין יו"ד בין תי"ו לדל"ת וזו היא מסורת הרמ"ה ז"ל וכל יתדתיו דלכל כלי המשכן סוף פרשת תרומה חסר וא"ו ומלא יו"ד בתראה קדים לוא"ו דסוף תיבותא כתיב ומסיר עליה כולהון חסרים כלומר חסרים וא"ו ודכותא וכל יתדת החצר נחשת חסר וא"ו כתיב וכל לישנא באורייתא דכותא חסר ודכותא וכל היתדת דסוף ויקהל חסר וא"ו כתיב את מיתריו ויתדתיה דאלה פקודי חסר וא"ו ומלא יו"ד קדים לה"א כתיב ויתדתם ומיתריהם תרין חד בוידבר וחד בנשא ותרויהון חסרים וא"ו כתיב:

פסוק לח
מועד. בפסק:

פסוק לט
אשר פקד משה ואהרן. אחד מעשר נקודות בתורה והכי איתא בפ"ק בבכורות ובמ"ר ודוכתי אחריני כמ"ש בפ' לך לך על ביני וביניך ועיין ס' עקרים מאמר ג' סוף פ' כ"ב ומזרחי וגור אריה ופסיקתא דר' טוביה:

פסוק מ
ויאמר ה' אל משה פקוד. סתומה:

פסוק מג
ויהי כל. רפה:

שמת. כ"כ חסר וא"ו בהעתק הללי ובכל ספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ראשונים שאינו מהמלאי' כמ"ש למעלה:

פסוק מה
והיו לי. המאריך בה"א:

פסוק מז
לגלגלת. הגימ"לין דגושות:

פסוק נ
מאת בכור. מלא וא"ו שאינו מהששה חסרים בתורה וסימן נמסר במ"ג פרשת ויגש וכן כתב הרמ"ה ז"ל:

פסוק נא
הפדים. לית וחסר וא"ו והיו"ד בלא דגש:

פרק ד

פסוק ו
ופרשו. דרגא בסי"ן:
מלמעלה ושמו בדיו. סימן קדמאה ובתראה ושמו בדיו וב' מציעאה ושמו את בגדיו:

פסוק ז
יפרשו. בלא דרגא:
המנקית. הה"א בלא מאריך והמ"ם בדגש:
המנקית. הנ"ל בהעתק הללי ובספרים מדוייקים חסר וא"ו וכ"כ הרמ"ה ז"ל המנקית דעל שלחן הפנים חסר וא"ו כתיב ומסר עליה כולהון חסרי':

פסוק יא
יפרשו. בפשט:

פסוק יב
ישרתו. השי"ן במאריך:

פסוק יג
ופרשו. הפ"א (הפעל) במאריך. וכן ונתנו על המוט. וכן ונתנו עליו:

פסוק יד
אשר ישרתו עליו בהם. היו"ד בגעיא:
ואת המזרקת. חסר וא"ו ודכותיה דפרשת ויקהל. ואית דמסרי עליה כל אורייתא חסר ודא ודא א' היא דבאורייתא הלין תרין בלחוד הוא דכתיב בהדין לישנא הרמ"ה ז"ל:
עליו. בזקף קטן:

פסוק טו
לשאת. בזקף קטן:

יגעו. הגימ"ל דגושה:

פסוק טז
בקדש ובכליו. הבי"ת בשוא בספרים מדוייקים וכן כתב החזקוני והקו"ף רפה וכן כתב רבינו יונה בספר הרקמה כי משפטו בפתחות הבי"ת ודגשות הקו"ף. ובמסרה גדולה מסור עליו ג' רפין ע"כ כלומר שהבי"ת נקודה בשוא כי בעלי המסורת קורים לשוא כזה רפי לפי שלא יתכן אחריו דגש לעולם כמ"ש בעל מסו' המסורת במאמר ג' אך לא נמסר הסימן. ובמסורת כ"י מצאתי בקדש ג' וסימן הכפרת ובכליו תאכלנו ע"כ והכי פירושא ונתת את הכפרת על ארון העדת בקדש הקדשים דתרומה בקדש ובכליו דהכא בקדש הקדשים תאכלנו דקרח. וכן מצאתי אחר כך במסורת הדפוס פ' קרח ובמסורת אחרת כתיבת יד מסור על זה וכל קריא בקדש הקדשים עד כאן והיא היא:

פסוק יז
ה'. בזקף קטן:

פסוק יט
בגשתם את קדש הקדשים. המסורת עליו לית דמטעים פירוש דסבירין אל:

פסוק כב
נשא. פתוחה:

נשא. בסי"ן לא בשי"ן:

פסוק כד
הגרשני. הגימ"ל והנו"ן דגושות בכולן:

פסוק כה
מלמעלה. מ"ם שנייה בקמץ:

פסוק כו
ואת מיתריהם. מסורת דמסרה הכא על מיתריהם לית כוותיה מלא שבושא הוא דכלא בנסחי דיקי מלאים דמלאים כתיבין. הרמ"ה:

פסוק כז
ופקדתם עליהם. במקצת ספרי הדפוס כתוב עליהם ביו"ד. ובהעתק הללי כתוב ופקדתם עלהם ירושלמי עלהם חסר ואומר המסרה י"ג חסרים בתורה עכ"ל. וכן הוא חסר בספרי כ"י מדוייקים ובדפוס ישן שהוא א' מן י"ג חסרים וסימנהון נמסר בויגש וכן מסרם הרמ"ה ז"ל:

פסוק כח
איתמר בן אהרן. מאריך. באל"ף איתמר ובבי"ת בן ואל"ף אהרן בלא מאריך:

איתמר בן אהרן. כ"כ כדלעיל:

פסוק לו
אלפים שבע מאות. ג' דמטעים דסבירין ושבע בוא"ו וסימן נמסר במ"ג:

פסוק לז
הקהתי. בס"ס הקו"ף בשוא לבד וכן כולם:

פסוק לח
ופקודי בני גרשון למשפחותם. כתב הרמ"ה ז"ל למשפחתם בגויהם דנח חסר וא"ו כתיב וכל אורייתא דכוותא בר מן א' מלא וא"ו וסי' ופקודי בני גרשון למשפחותם ומסר עליה לית כוותיה מלא בתורה ובמסורת אחריתי ודיקא כל אורייתא חסר בר מן א' ופקודי בני גרשון למשפחותם ואית דמסרי עליהם כולהון חסרי' בר מן ח' מלאים וסימן ופקודי בני גרשון ובתראה דראובן (וקדמאה ובתראה דמנשה) כמו במסורת כ"י כתוב ויתן משה לחצי וחצי הגלעד ע"כ ודא ודא חדא הוא וקדמאה דשמעון ובתראה דזבולון וקדמאה דישששכר ודאשר וכל כתובים דכותיה מלא ולפום דיקא דהאי מסורת משמע דכולהו (לבד מבני גרשון) ביהושע קאי דאי באורייתא בתראה דראובן מי איכא הא גבי ראובן ליכא למשפחתם אלא חד בויהיו בני ראובן בכר ישראל וא"כ מאי בתראה איכא דמשמע דאיכא קדמאה אלא לאו ש"מ בנביא קאי דאילו באורייתא כולהון חסרים בר מדבני גרשון וכולהון נוסחי דיקי דאתו לידן נמי הכי דיקי ומסורת קדמאה נמי מסייעא להו כדאמרן לעיל עכ"ל. וכן מצאתי במסרה כ"י ישנה ועיין עוד במ"ג ריש ספ' במדבר דמסיר למשפחתם כל אורייתא חסר וכו' וביהושע סי' י"ט נמסר למשפחותם ח' מלאים בס' יהושע וכו' ופלוגתי טובא איכא ביניהון. ואשכחנ' מסרה אחריתי נמי דמסרא למשפחותם ח' מלאים בתורה ובנביאים וחשבא לכולהו כדמסיר הרמ"ה ז"ל בר מן חד דהרמ"ה חשיב בתראה דראובן ובמסרת הדין ראובן קדמאה. וחפשתי בספרים כ"י ומצאתי קצת מהם כדברי הרמ"ה ז"ל וכמסורת דפ' במדבר ואעשה כן גם אני בעזרת האל:

פסוק מד
פקדיהם. אין בקו"ף מאריך בס"ס וכן כולם:

פסוק מט
פקד אותם. בכמה ספרי הדפוס וגם בהעתק פירארה חסר וא"ו אבל בהעתק הללי ובספרים כ"י מדוייקים מלא וכן הוא בדפוס ישן והוא א' מן ט"ל מלאים בתורה וסימן נמסר במסרה רבתא ובמסורת סייג לתורה:
ופקדיו אשר צוה. ה' דסבירין כאשר וסימן נמסר בפרשת צו:

פרק ה

פסוק א
לאמר. הלמ"ד דגושה:

פסוק ב
וישלחו. בשי"ן רפה:

פסוק יב
ומעלה. המ"ם בקמץ:

בו. בי"ת רפה:

פסוק יד
רוח. מאריך בריי"ש וכן חבירו:

או עבר. מקף באמצע:

פסוק טו
קרבנה. הקו"ף בקמץ לבד:

האיפה. בספרים מדוייקים כ"י ובדפוסי' קדמונים מלא יו"ד וכן מסר הרמ"ה ז"ל האפה ב' חסרים יו"ד וסימן עשירת האפה דואם לא תשיג בפ' ויקרא עשירת האפה דזה קרבן אהרן ובניו בפרשת צו וכל שארא מלאים יו"ד כן נמסר במ"ג פרשת ויקרא:

כי מנחת קנאת הוא. במסורת פ' תצוה נמנה עם ה' דמטעין דסבירין היא. והכא נמי נמסר קדמאה הוא ובזקף דקאי אקמח תניינא היא ובאתנחתא דקאי אמנחה עצמה וסימן זקף לשון זכר אתנחתא לשון נקבה ע"כ. ובספרים מדוייקים תנייא כתיב הוא וקרי היא ותימא שבעל המסורת בתילים ע"ג מנה ג' כתיבין הוא וקריין היא וזה לא נמנה עמהם וגם בסימן שנמסר בפרשת תצוה כל דסמיך למנחה היא בר מן א' מנחת קנאת הוא קדמאה נראה שזה השני כתוב וקרי היא וממה שכתב בעל המסורת פרשת וישב משמע ודאי שמה שכתב כאן תניינא היא ובאתנחתא היינו לענין הקריאה בלבד ולא לענין האותיות כי כתיב הוא בוא"ו שנמסר שם על פסוק והיא שלחה אל חמיה היא והיא. י"א כתיב יו"ד בתורה ומנה אותם שם ואם זה ג"כ כתיב יו"ד הוו להו י"ב ודכוותא אשכחנא בפסוק אל ילזו מעיניך (משלי ג׳:כ״א) כמ"ש שם. וכן מ"ש בעל המסורת בפרשת תצוה כל דסמיך למנחה היא היינו ג"כ לענין הקריאה לבד. וזה היא כוונת מסרה אחרת הובאה בפ' בהעלתך מחילופי ספר במדבר ובתוכם יש זה קדמאה מנחת קנאת הוא תניינא מנחת קנאת היא ונמסר שם לסימן הלא הוא אמר לי אחתי היא והתם נמי אחתי הוא כתוב בוא"ו וקרי בחירק. ואל תבהל ממה שנמסר בריש פרשה הנזכרת על פסוק נתנים המה לי ז' זוגים מתחלפים קדמאה וא"ו תניין יו"ד וחדא מינייהו מנחת

קנאת הוא מנחת קנאת היא וכולהו אחריני כתיבין וקריין ביו"ד ולגמור מינה דתניינא כתיב היא ביו"ד דלא היא ולעול' הוא כתיב בוא"ו ונמנה בהדי הנך אחריני משום דדמי להוא במבטא. ומה שהקשינו ממסורת תילים ע"ג י"ל דהתם מיירי בנביאים וכתובים בלבד. ובזה תתיישב סתירה אחרת הנראית לכאורה בין מסורת תילים הנ"ל ובין מסורת וישב הנ"ל כי במסור' תילים שמנחה ג' כתיבין הוא וקריין היא מכלל שכל לשון נקבה זולת אלו הג' כתיבין היא ביו"ד ומסורת וישב שאמרה שלשון נקבה י"א בלבד כתיבין היא ביו"ד מכלל שכל לשון נקבה זולת הם כתיבין הוא בוא"ו בתנועת חירק אלא ודאי בפרשת וישב מדבר בתורה בלבד ובספר תילים בנביאים וכתובים כמו שאמרנו. וקצת דברים אלו למדתי מפי החכם ר' שלמה אבו חזן מק"ק ספרדים בוניציאה. ובירושלמי פ' בתרא דתענית איתא שלשה ספרים מצאו בעזרה וכו' עד באחד מצאו כתוב תשע היא ובשנים כתוב אחת עשרה היא וקיימו שניים ובטלו אחד ע"כ. ודברי המאמר כולם נכוחים למבין מסרה זו ר"ל שבשני ספרי' מצאו אחת עשר היא כתיבין ביו"ד כמסרה שלנו ובא' לא מצאו רק תשע וקיימו השנים ובטלו א'. ובעל יפה מראה אחרי המחילה מכבודו לא הבין כוונת הירושלמי ונדחק לפרש גירסת מסכת סופרים והעלה חרס בידו וברוך המאיר נתיב:

פסוק יז
ונתן אל המים. בסגול:

פסוק יח
המאררים. במאריך הה"א לב"א וריי"ש ראשונה בשוא לבד בס"ס וכן כולם:

פסוק כא
ואמר הכהן. אין בכ"פ פשט:
אותך לאלה. בהעתק הללי אתך ירושלמי אותך ע"כ. ובכל הספרים מלא והוא חד מן י"ו מלאים בלשון נקבה וסימן נמסר במסרה רבתא וליכא מנייהו לחוד תרין באורייתא. וכן מסר הרמ"ה ז"ל אותך ב' מלאים וא"ו בלשון נקבה וסימן כי אם אותך באשר את אשתו. יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך וכל שארא חסרים וא"ו כתיב:

פסוק כב
ובאו. תלשא אחת בוא"ו ואין אחרת בבי"ת:
המים המאררים. האל"ף בקמץ:
במעיך. הבי"ת בגעיא:
ולנפל ירך. דין לחוד חסר יו"ד בלישנא וכל היכא דקריא פ"א דידיה בחירק מלא יו"ד בר מן דין:

פסוק כד
והשקה את האשה. לא מפיק ה"א:

פסוק כז
והשקה את המים. מפיק ה"א וכן נמסר במסורת פרשת בראשית והשקה ג' רפין ואחד מפקא וסימן והשקה את כל פני האדמה. והשקה את האשה. והשקה את נחל השטים. והשקה את המים כתיב מפקא וכן הוא במסורת הגדול:

פסוק כח
ונזרעה. בשרשים שרש זרע הרי"ש בשוא לבדו. ובס"א כ"י נכתב בגליון בספר יריחו כתיב ונזרעה בחטף קמץ הרי"ש ע"כ. גם בספר רב פעלים בבנין נפעל מן השלמים כתב ומפואר בחטף קמץ בקצת הספרים ונקתה **ונִזְרָעה** זרע. וכן ראיתי גם אני במקצת ס"ס ובדפוס קדמון וכן כתב בעל אור תורה:

פסוק כט
הקנאת. הקו"ף דגושה:

פרק ו

פסוק ב
להזיר. הזי"ן דגושה:

פסוק ה
מלאת הימם. בהעתק הללי הימים ירושלמי הימם ע"כ. ובכל הספרים חסר וכן מסר הרמ"ה ז"ל לאור יום מלא וא"ו כתיב וכל לישנא דכותא מלא ולימים ושנים מלא יו"ד כתיב וכל לישנא באורייי דכותא מלא בר מן א' חסר עד מלאת הימם דנזיר ע"כ. ובירושלמי דנזיר אית דילפי התם נזירות שלשים יום מהכא עד מלאת הימים וכמה הם ימים מלאי' ל' יום ובעינן מעתה אם גלח יום שלשים לא יצא א"ר יצחק בר אליעזר ימם כתיב חסר יו"ד עיין באגדות ירושלמיות שבקונטריס אחרון מהילקוט דפוס סאלוניקי סימן רכ"ז ותנן נמי בריש פ"ג דנזיר מי שאמר הריני נזיר מגלח יום שלושים ואחד ואם גלח יום שלשים יצא:
קדש יהיה גדל פרע שער ראשו. קדש י"ג חסרים וא"ו וסימן נמסר בהא עניינא במסורת וזה אחד מהם. ומהכא ילפינין בקידושין סוף פ' האיש מקדש דהמקדש בשער נזיר אינה מקודשת כשאר איסורי הנאה דחשיב התם במתניתין דאמרי' עלה בשער נזיר מנא לן דאמר קרא קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו גידולו יהיה קדוש פי' מדכתיב קדש חסר וא"ו דרשינן ביה קודש הוא אי מה קודש תופס את דמיו ויוצא חולין אף שער נזיר כן. ובסיפא דמתניתין קתני מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דאינן תופסין דמיהן מי קרינן

קודש דמשמע שם קדושה קדוש קרינן דמשמע הוא קדוש למעוטי דמיו שאין דין קדושה עליו. ועיין בספר עצמות יוסף פ' ב' דקדושין סוף דף צ"ב ילקוט פרשת נשא תוספת י"ט:

פסוק י

וביום השמיני יבא. דין דנזיר בלחוד חסר יו"ד וכל שארא דאורייתא מלאים. **אל הכהן**. הקדמא בה"א לא באל"ף של אל:

פסוק יג

וזאת תורת הנזיר. אין בו פיסקא:

פסוק יט

וחלת מצה. הוא"ו בגעיא בס"ס:

ורקיק מצה. בטפחא:

אחר התגלחו. בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים אחר בטפחא התגלחו במירכא והה"א במאריך. ועיין מ"ש בירמיה ב' על והתבוננו:

פסוק כא

כן יעשה. כל לשון עשייה טעמא בשי"ן ובא געיא לעולם כמו **יַעשה תַעשה מַעשה** ואם ישתנה הטעם כמו ומראיהם ומעשיהם יהיה בלי געיא הן ודומיהן. כלל זה מצאתי בחומש קדמון כ"י:

פסוק כג

אמור להם. מלא וא"ו ובמסורת הרמ"ה אמור אחד חסר ואחד מלא וסימן ואם אמר יאמר העבד חסר וא"ו כה תברכו מלא וא"ו ע"כ. ובמדרש רבה ותנחומא אמור להם מלא אמר להם הקב"ה לכהנים לא מפני שאמרתי לכם שתהיו מברכין את ישראל תהיו מברכים אותם באנגריא ובבהלות אלא תהיו מברכין בכוונת הלב כדי שתשלוט הברכה בהן לכך נאמר אמור להם ע"כ. ובמדרש טעמי חסרות ויתרות אמור להם מלמד שהש"ץ אומר להם על דבור ודבור. סמ"ג עשין כ' והר"אש סוף פ' הקורא את המגילה עומד ובזוהר דף קמ"ז אמור חושבן רמ"ח אברין דבאדם חסר חד מ"ט דבחד תלין כלהו וכלהו מתברכאן בהאי ברכתא בהני תלתא קראי כדאמרן. ובמרדכי פרק הקורא עומד כתב בשם ראבי"ה מה שהכהני' פותחים אצבעותיה' דבר זה לא מצינו בגמרא אלא דרשינן אמרו טעם אמור מלא וא"ו קח אתו וא"ו ושים אותו בתוך כ"ה ויהיה כו"ה לשון חלון וכו':

פרק ז

פסוק א

כלות משה. במדרש רבה ובפסיקת' כלת כתיב ביומא דעלת כלתא לגננא (נ"א לגנונה) (פירוש ביום שנכנסה כלה לחופת') גם במדרש ילמדנו לכך כתיב ויהי ביום כלת חסר

וכן הוא בספר הזוהר בפרשת ויחי דף רל"ו ובפרשת ואלה שמות דף ה' ופרשת ויקרא דף ד' ופרשת פינחס דף רכ"ו ברעיא מהימנא ובדוכתי אחריני כדבעינן למימר קמץ ובריקאנטי כן ראיתי חסר במקצת ספרים גם הרמ"ה ז"ל כתב פליגי ביה נוסחי ומסראתא אית נוסחי דכתיב מלא ומסרן עליה כולהון מלאין בר מן א' חסר ויהי ככלת השטרים דמסר עליה לית כותיה וחסר ואית נוסחי דכתיב חסר ומסרן עליה דחסר הוא ודרשא מסייעא למאן דאמר חסר ע"כ. וא"ת תפס לעיקר כמאן דאמר מלא שכן מצא בהללי ובמצריים ובספרים מדוייקים קדמונים מכמה מאות שנים וכן כתב המאירי וס' שמן ששון ובכל המסרות כתוב כלם מלא בר מן חד ככלת השטרים וכן כתב בעל מנחת כהן וכן העידו חכמי בורגוש שגם הרמ"ה כתבו בספרו מלא. וכתוב בספר גור אריה ככלה הנכנסת לחופה וכו'. ואע"ג שבכל הספרי' נכתב כלות בוא"ו הכי פירושו מדכתיב כלות ולא כתיב ביום כילה להקים המשכן אלא לדרוש לשון כלה והא דקאמר כלות כתיב רוצה לומר שלא כתיב כילה שאז לא נוכל לדרוש לשון כלה שהרי יש יו"ד בין הכ"ף ובין הלמ"ד אע"ג שאין היו"ד כתובה כיון שהחירק הוא במקום היו"ד כאילו היו"ד כתובה אבל עכשיו שכתב כלות נוכל לדרוש לשון כלה עכ"ל. ועיין בתשובות הרמב"ן ז"ל סימן רל"ב ובתשובת הרשב"א ז"ל הובאה בב"י על טור י"ד סוף סימן רע"ה ומ"ש בפרשת בא גבי ונתנו על שתי המזוזת. והרמ"ע ז"ל בחיבורו הנקרא מאה קשיטה כתב כי ראוי היה לכתוב כלת משה ונכתב כלות כי נטל רשות להעלים הסוד שלא להחזיק טובה לעצמו וכו' ע"ש. וגם במאמר אם כל חי סימן ל"ה כתב שכן שמע מהמקובל האלהי מוהר"ר יצחק אשכנזי ז"ל. עוד כתב שם בספר מאה קשיטה שכן היה ראוי לכתוב הפילגשם ונכתב הפילגשים היא היו"ד שנטלה מן הושע בן נון בריש פרשת שלח לך והלא כבר קרא לו משה יהושע במלחמת עמלק וכו' וכן מעברים עם ה' דבני עלי מעבירם כתיב וכיוצא בו לא תימא שחלקו בעלי הגמרא עם ספרי המסורת אך העידו בגמ' על מקומות מיוחדים כי נעו מעגלותיה של תורה ואנחנו לא נדע וילמד סתום מן המפורש עכ"ל. ודברי הזוהר בסוף פרשה זו וברעיא מהימנא פרשת פינחס דף רנ"ד צדקו יחדו עם מה שכתבתי שגם הם דרשוהו כלת חסר ובתר הכי אמרינן ברעיא מהימנא פרשת פינחס דאע"ג דכתיב כלות מלא דרשינן ליה כאילו נכתב חסר דאית להו לרבנן רשותא למעבד הכי ועל כל פירושין דיכלין למעבד לקשטא כלה בתכשיטין דילה קב"ה מצי למעבד כמה דימרון ולמהוי מאמין לון הה"ד על פי התורה אשר יורוך משל לאומן דחתך מאני לבושין דמלכותא ועבד מנהון חתיכן סגיאן אינון דידעין אתרין דחסרין אילן חתיכות או אלין דמשתארין אינון מתקנין לון לבושין ושווין אינון חתיכות דאיתוספן באתר דמעיטין

וחתיכות דאינון מעטין מוסיפין עלייהו והאי איהו על פי התורה אשר יורוך ע"כ ע"ש. וזה כלל גדול בתורה ישמע חכם ויוסף לקח לקיים כל דברי חכמים דכולהו הוו דייקי טובא בקראי ונבון תחבולות יקנה. ועיין עוד מ"ש בס"ד בפ' בלק אצל ומגבעות אשורנו בסימן כ"ג:

פסוק ב

המטת. בהעתק הללי המטת ירושלמי המטות ע"כ. ובכל הספרים חסר והוא חד מן ג' חסרים ע"פ המסורת וכן מסרה הרמ"ה ז"ל:

על הפקדים. קו"ף צריכה ליגע ועיין מ"ש בפרשת כי תשא על בקמיהם:

פסוק ג

שש עגלות צב. במקרא גדולה כתוב עליו ג' חסר ופלוגתא עליה כי אמרי **עֲגלות** ע"כ. ואנחנו לא שמענו ולא ראינו בו מחלוקת כי בכל הספרים בסגול. וכן כתב בעל הלשון שהשם ואופן עֶגלה (הוהוא הקבוץ וקבוצו ויתן להם יוסף **עֲגלות** ובסמיכות שש **עֶגלת** צב. וענין אחר **עֵגל** בן בקר וקבוצו **עֵגלים**. ולנקבה **עֶגלה** וקבצו **עֲגלות** ובסמיכו' **לְעֶגלות** בית און (הושע י':ה'):

ושני עשר בקר. עיין מ"ש בפרשת תצוה סימן כ"ח:

ויקריבו אותם לפני המשכן. סימן דין דויביאו לפני המשכן תניינא דויקריבו לפני המזבח ואפ"ס אשר על המשכן ועל המזבח:

לפני. אין בנו"ן דגש:

פסוק ד

ויאמר דקח מאתם. אין בו פיסקא:

פסוק ה

ונתתה אותם אל הלוים. בחומש סביוניטא כתוב יש ספר אותם ללוים ע"כ. ואין לחוש להם כי בכל המדתייקים כתוב אל הלוים:

פסוק ו

העגלת. העי"ן בשוא ופתח:

פסוק ז

את שתי העגלות. במדוייקים ובהעתק הללי ועל פי המסורת מלא וא"ו וכן כתב הרמ"ה ז"ל ז"לש קחו לכם מארץ מצרים עגלות מלא וא"ו כתיב וכל עגלות העגלות בעגלות באורייתא דכותא מלא בר מן ב' חסרים וא"ו וסימן ויקח משה את העגלת. ואת ארבע העגלת. שש עגלת צב חסר וא"ו כתיב ואית דמסרי תלתא חסר בלישנא ויקח משה את העגלת. ואת ארבע העגלת. שש עגלת צב. ומסורת דמסר העגלות תרין מלאים כתוב העגלות קא חשיב שאר לישנא לא קא חשיב וסי' וירא את העגלות את שתי העגלות

ותמניא כתיב באורייתא בלישנא תרין עגלות ומלאים וחד בעגלות ומלא וארבעה העגלות תרין מלאי' ותרין חסרים כדאמרן וחד עגלת צב חסר:

פסוק ט

ולבני קהת. הקו"ף בשוא:

פסוק י

ויקריבו הנשיא' את קרבנם. במסורת הדפוס כתוב הנשיאים ד' כתיב כן ור"ל הנשיא' וכן נמסר בסוף לך לך ג' הרמ"ה ז"ל כתב ד' כתיב מלא יו"ד קדמאה קדים לאלף וחסר יו"ד תניין בלישנא באורייתא:

פסוק יא

ליום. שניהם היו"ד בדגש:

פסוק יג

וקרבנו. בכל השבטים כתיב קרבנו ובנשיא יהודה כתיב וקרבנו ומדרשי אגדה רבי' בבמ"ר פ' י"ג:

משקלה. על הה"א סגולתא:

מזרק. בס"ס הרי"ש קמץ וכן חביריו ומסורת עליהם כולם קמץ. ובמכלול דף רכ"ה בא בפתח מבלי הסמיכות ובספר ירושלמי מזרק קמץ עכ"ל:

פסוק יז

עתודים דנחשון. בהעתק פירארה חסר וא"ו כחביריו שבענין וטעות הוא שכ"כ בהעתק הללי עתודים דיהודה מלא וכן כתב בעל הטורים והכי נדרש במד"ר כנגד ו' דברים שנתחדשו באותו היום בעולם וכנגד דוד שעמד ממנו שנתברך בו' ברכות וכנגד ו' בנים שהיו לנחשון בעלי שש ברכות גם במסורת הרמ"ה ז"ל והנה העתדים העלים על הצאן חסר וא"ו ומלא יו"ד כתיב וכל עתדים באורייתא דכותא בר מן ב' מלאים דמלאים דנחשון ודחמאת בקר וסימנהון עתודים חמשה דנחשון. בני בשן ועתודים. וכל שארא עתדים כתיב חסר וא"ו ומלאים יו"ד וכן נמסר במסורת שלנו ובספרי זוטא:

נחשון. אין בנו"ן מאריך. כל הנקודות והטעמים שבפסוקי נחשון כך הם בכולם אין הפרש ביניהם:

פסוק יח

נשיא יששכר. בכל השבטים כתיב נשיא חוץ מיהודה ודרשו עליו בבמ"ר פ' י"ג ושפל רוח יתמך כבוד ועיין עוד שם אחרי כן:

פסוק יט

הקרב. חסר יו"ד עפ"י המסורת והמדרשים עיין בפי' רש"י ובמדרש רבתי ובמדרש תנחומא הקרב את קרבנו חסר שהיה רחוק ונתקרב לבא וכל כך למה על שהיו ידועים

בתורה שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים ללמדך שכולם מסכימים הלכה על פיהם. ובמסורת כל הקריב באורייתא מלא יו"ד ודין חסר:

פסוק לו

שלמיאל. וכן חברו אין מאריך בלמ"ד בס"ס:

צורישדי. חדא מלה כתיב ומלא דמלא מלא וא"ו ומלא יו"ד הרמ"ה ז"ל. ובמסורת כל שמות השבטים מלה חדא כתיב וקריא כמו שכתבתי פעמים בפרשת במדבר:

פסוק מה

פר אחד דאליסף. ב' מלין הן:

פסוק מח

אלישמע. בלא מאריך בלמ"ד בס"ס:

פסוק עב

ביום עשתי. כל מניינא בַּיום בר מן ב' בְּיום וסימן ביום עשתי ביום שנים עשר:

עשתי. בגלגל לא במקף:

פגעיאל. חדא מלה כתיב ומלא כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותא הרמ"ה ז"ל:

פסוק עח

שנים עשר. בגלגל לא במקף. **בן עינן**. שניהם מלאים יו"ד וכ"כ הרמ"ה ז"ל אחירע בן עינן מלא יו"ד כתיב וכל אורייתא דכותא וכל שום אתרא דכותא:

פסוק פה

הקערה האחת. בגיליון אחד מספרי ספרד נכתב בצדו ספרים אחרים הקָּעֵרה בחטף קמץ גם במקרא גדולה יש הערה מזה החילוף אבל בספרים שלנו הקו"ף בשוא לבדו וכן כתב בשרשים שרש קער:

פסוק פז

אילם שנים עשר. מלת עשר בפשט לא בזקף קטן:

ושעירי עזים שנים עשר. אין בשי"ן געיא:

פסוק פט

מועד. המ"ם בלא דגש:

ארן. בהעתק הללי ובספרים מדוייקים חסר וא"ו והוא חד מן ג' חסרים ע"פ המסורת וסי' נמסר במ"ג סוף פ' תצוה:

פרק ח

פסוק ג

העלה נרתיה. בס"ס אין בגו"ן מאריך:

פסוק ד
עד ירכה עד פרחה. חד מאל"פא בית"א מן כ"ב לא נסבין וא"ו בריש תיבותא ומטעון בהון וסימן במסרה רבתא:

פסוק ו
הלוים. הה"א בלא קדמא ובלא מאריך וכן בספרים כ"י כולם בלא מאריך כמ"ש בפרשת במדבר סימן א':

פסוק טז
נתנים המה לי. עיין מ"ש בפרשת במדבר סימן ג' אצל המה לו:

פסוק יז
כל בכור. כ"ף כל רפה וכן השני שבפסוק:

פסוק יט
ואתנה את הלוים נתנים וגו'. בדין פסוק ה' פעמים ישראל ואהרן והלוים כנגד ה' ישראל שעומדים בכל שבת בס"ת וכהן ולוי:

פסוק כ
להם בני ישראל. שבסוף פסוק בלא מקף באמצע:

פרק ט

פסוק א
משה במדבר סיני. בי"ת ראשונה רפה:

פסוק ו
ויהי אנשים. ד' סבירין ויהיו:

פסוק י
רחקה. דא איהו חד מעשרה דאינון נקודים באורייתא וכלהו אתיין לאחזאה מלה עיין בספר הזוהר ובמדרש רבה פרשת במדבר נקוד על חי"ת רחקה וכו' וכן באבות דר' נתן פ' ל"ג אבל במסכת פסחים פ' מי שהיה טמא אמר ר' יוסי לפי' נקוד על ה' וכו' והכי איתא בירושלמי ובמסכת סופרים ובספרי וכן מעידות כל המסורת גם בעל א"ת כתב שאין נקוד אלא הה"א וכתב הרמב"ן ז"ל ויתכן שטעם הנקודה שהיא דרך רחוקה לו בעשיית הפסח לא רחוקה ממש ועיין בפי' ר"ע ז"ל:

פסוק יא
על מצות ומררים. זוהר פ' בא דף מ"א פקודא דא למיכל האי פסח על מצות ומרורים מצת כתיב ע"כ. ואולם בכל הספרים מלא וא"ו וכן דינו מכח המסורת כי אין זה מן ד' חסרים שבאו במסורת פרשת בא ועיין עוד מ"ש שם:

פסוק יד
ולגר. הגמ"ל דגושה:

פסוק יט
ובהאריך. בספרים כ"י מדוייקים המאריך בוא"ו לא בה"א וכן הוא לב"א:

פסוק כ
יחנו ועל פי. החי"ת בחטף פתח:

פסוק כא
מערב עד בקר. בתיקון ס"ת ישן מערב עד בקר. במפתח ועד ע"כ ובכל ספרינו בלא וא"ו:

פסוק כג
על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת וגו'. זהו אחד מן ד' פסוקים שיש בהם ד' פעמים שם קודש וסימן מסרתי בד"ה א' י"ד:

פרק י

פסוק ג
ונועדו. ונעדו אליך הנשיאים. העי"ן בחטף פתח:

פסוק י
ובמועדיכם. מלא וא"ו ויו"ד ובמסורת ב' מלא דמלא וחברו אלה תעשו דסוף פינחס כמו שנמסר שם במסורת ובספר מנחת כהן וכ"כ הרמ"ה ז"ל וביום שמחתכם ובמועדיכם מלא דמלא מלא וא"ו יו"ד ודכותא אלה תעשו לה' במועדיכם וחד חסר וא"ו ומלא יו"ד או במעדיכם דועשיתם אשה לה' דפרשת שלח לך עכ"ל. ומאן דמסר הכא על ובמועדיכם לית ומלא לא משתבש דלא חשיב אלא ובמועדיכם בוא"ו בריש תיבותא ומאן דמסר ב' מלא בלישנא דבמועדיכם קא מסיר:
ובמועדיכם. הנ"ל הוא"ו במאריך בס"ס וכ"כ הבלמשי:
ובראשי חדשכם. נפל הבלבול בין הספרים שבמקצתם מלא יו"ד ועל ובראשי חדשיכם דפינחס מסור' עליו ב' נראה משם לכאורה דשניהם מלאים אך ברור ס"ס המדויקים זהו חסר וכן הגיהו במפתח ומסור עליו לית חסר וכ"כ במנחת כהן וגם מה שנמסר על דפינחס ב' ר"ל ב' קריאי בתורה ובראשי חדשיכם ולא חש לבאר איזה מהן מלא ואיזה חסר וכן נמצאת מסרה אחרת מפורשת שאומרת כך חדשיכם ב' בתורה א' מלא וא' חסר דפינחס מלא דבעלותך חסר ע"כ. וכ"כ בעל שמן ששון והכי מוכח ממאי דגרסינן בסוף מס' סוכה הובא גם בילקוט תני רבה בר שמואל יכול כשם שתוקעין על שבת בפני עצמו ועל ר"ח בפני עצמו כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף ת"ל ובראשי חדשכם מאי תלמודא אמר אביי אמר קרא ובראשי חדשכם ותקעתם הוקשו כל החדשי' כלם זה לזה לענין תקיעות שתקיעותיהן שוות רב אשי אמר כתיב חדשכם וכתיב ובראשי איזה חדש שיש לו שני ראשים הוי אומר זה ראש השנה ואמר רחמנא חדשכם חד הוא ע"כ

ופי' רש"י ז"ל שני ראשים ר"ח וראש השנה וקרייה רחמנא חדשכם חסר כתיב לענין תקיעות עכ"ל. וכן כתב הרמ"ה ז"ל אלו דבריו ובראשי חדשכם דבהעלתך ברובא דנוסחי דיקי דמתחזקי בדיוקא מלא יו"ד כתיב וטעותא הוא ובמוגה כתיב חסר יו"ד ואשכחן נוסחא עתיקא ודיקא כותיה וגמרא דסוכה מסייעא ליה דדייק התם מדכתב חדשכם חסר דמשמע חד איזהו חדש שיש לו שני ראשים הוי אומר זה ראש השנה וחד מלא יו"ד ובראשי חדשיכם דפינחס:

פסוק יב
ממדבר. הבי"ת דגושה:

פסוק יד
דגל. בגלגל:

פסוק טו
צבא. בזקף קטן:

פסוק יח
ונסע דגל מחנה ראובן. אין בו פיסקא:
אליצור. חדא מלה כתיב ומלא דמלא הרמ"ה ז"ל וכן כתב על שדיאור וכל אורייתא דכותייהו:
אליצור בן שדיאור. אליצור חדא מלה כתיב ומלא דמלא וכן שדיאור מלא דמלא כתיב וכל אורייתא דכותא וכולהון חדא מלה כתיב הרמ"ה ז"ל:

פסוק יט
צורישדי. חדא מלה כמ"ש בפרשת במדבר ופרשת נשא:

פסוק כ
ועל צבא מטה בני גד. ועל בלא קדמא צבא בטפחא מטה בגלגל והטי"ת בדגש בני במקף ובלא מאריך והב"ת רפה:

פסוק כא
הקהתים. ברוב ס"ס הקו"ף בשוא לבדו ועיין מ"ש בד"ה ב' סימן כ':

פסוק כב
ונסע דגל מחנה בני אפרים. הסמ"ך בטעם רביע ואין בנו"ן מאריך:
ונסע דגל מחנה בני אפרים. אין כאן פיסקא כלל בס"ס ולא כהרמב"ם ז"ל. ואור תורה כתב שבכ"י קדמונים מצא פרשה פתוחה:
אלישמע. חדא מלה כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותא וכן עמיהוד חדא מלה כתיב ומלא דמלא וכל עמיהוד באורייתא דכוותא וכן עמישדי חדא מלה כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותא הרמ"ה ז"ל:

פסוק כג
גמליאל. חדא מלה כתיב הרמ"ה ז"ל וכן פדהצור כמ"ש בריש ספרא:

פסוק כד
אבידן בן גדעוני. דין לחוד דמסעות כתיב גדעוני מלא וא"ו וכל שאר אורייתא חסר:

פסוק כה
אחיעזר. חדא מלה כתיב וכל אורייתא דכותא:

פסוק כו
פגעיאל. חדא מלה כתיב ומלא יו"ד וכל אורייתא דכותא הרמ"ה ז"ל:

פסוק כט
נסעים. בפסק ובלא מאריך בנו"ן בס"ס:

פסוק לה
ויהי בנסע וגו'. מדרש רבתי ריש פרשת שמיני חצבה עמודיה שבעה. שבעה אלו ז' ספרי תורה ולא חמשה הן בר קפרא עביד מרישיה דוידבר עד ויהי בנסוע הארון חד מן ויהי עד ובנחה חד ועד סיפיה חד הרי שבעה. והכי איתא בב"ר פ' ס"ד ובשבת פ' כל כתבי ת"ר ויהי בנסע הארן ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ומלמטה לומר שאין זו מקומה ר' אומר לא מן השם הוא זה אלא מפני שספר חשוב זה הוא בפני עצמו. כמאן אזלא הא דאמר ר' שמואל בר נחמן א"ר יוחנן חצבה עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורה כמאן כר'. ופי רש"י ז"ל עשה לה סימניות מלמעלה ומלמטה להבדילה מן הסמוכות לה בתחלה ובסוף ע"כ. ועיין סוף פ' ג' ממסכת ידים ובאבות דר' נתן פ' ל"ג רשב"ג אומר עתידה פרשה זו שתעקר ממקומה ותכתב במקום אחר. ובמדרש תילים במזמור בברחו מפני אבשלום בנו זש"ה לא ידע אנוש ערכה אמר ר' אליעזר לא נכתבו פרשיותיה של תורה על הסדר שאלמלא נכתבו על הסדר כל מי שהוא קורא בהן מיד היה יכול לבראת העולם ולהחיות מתים ולעשות מופתים לפיכך נתעלם סידורה של תורה וגלוי לפני הקב"ה שנאמר ומי כמוני יקרא ויגידה ויערכה לי משומי עד עולם ואותיות ואשר תבאנה יגידו למו. ובסימנים הללו טעו המדפיסים טעיות שונות יש מי שהפך נו"ן של ויהי בנסע ונו"ן של כמתאוננים ולא עשה סימן אחר לפניה ולאחריה וטעות זה מפורסם מההיא דכל כתבי שהבאתי למעל' ומהמסרה שאמרה ט' נוני"ן מנוזרות בכל המקרא ב' מהן בתורה וז' במזמור יאמרו גאולי ה' כמ"ש בס"ד. ויש מי שעשה סימניות קודם פ' ויהי בנסע ואחריה נוני"ן גדולות יותר משאר אותיות והפך ראש הנו"ן למטה ורגלה למעלה ולא נכון לעשות כן. ולשון ספרי פרשה זו נקוד עליו מלמעלה ומלמטה וכו' וכן כתב רל"בג ולא ידעתי מה המה אלו הנקודות. ובמקצת ספרים הפכו כל הנו"ן לאחור כזה] וכן נמצא בפסיקתא של ר' טוביהו וכן מורה לשון ספר הזוהר. אך ברוב ס"ס

מניחים פני הנו"ן כמו שהיא ומהפכין רגלה לאחור כזה] קודם הפרשה ואחריה והיא גדולה כשאר אותיות הספר וזו היא הצורה שכתב החכם ריקאנטי ז"ל כאדם הכורע על ברכיו מלפני המלך ומבקש ממנו צרכיו. ובעל אור תורה האריך בזה יותר ממני יעוין שם. ומ"ש הוא הקיצור שלא להטריח יותר מדאי. עוד יש דעות אחרות בסימנים הללו נלאיתי לכתבן והרוצה לעמוד עליהן יביט בס' רבינו בחיי ובש"ת הרב הגדול מהר"ר שלמה לוריאה זצ"ל סימן ע"ג ובחיבור שלו מחכמת שלמה פ' כל כתבי ובש"ת מוה"רר מאיר זצ"ל מק"ק לובלין סימן ע"ה ועיין עוד בדרשות אבן שועיב ריש פרשת ויתרו תורת עולה חלק א' פ' י"ז צרור המור פרשת בהעלתך דרשות ר' שלמה מלכו דף י"ז כ"ז תוספת יום טוב פ"ה דאבות משנה ד':

פסוק לו

ובנחה. עיין ריקאנטי כאן ובחיי פ' בשלח: **רִבְבוֹת**. מצאתי כתוב בדקדוק ישן **רִבָּבוֹת**. כולם בחטף פתח בכל לשון כמשפט חוץ והם רבבות שהוא בחטף לבד עפ"ה וכן ערבת מערבות בכל לשון הם בחטף פתח חוץ מן ויעל משה מערבות מואב שהוא בחטף לבד עפ"ה ע"כ. וכבר כתבתי בריש פרשת לך לך שזהו מחלוקת בין הספרים ובמקצתן כולן בשוא לבד:

פרק יא

פסוק ד

והאספסף. האל"ף נחה והוא חד מן מ"ח מלין דנסבין אל"ף במצעות תיבותא ולא קריא וסימן נמסר במס' גדולה ריש יחזקאל וכן כתב הרמ"ה ז"ל מלא אל"ף ולא קריא וחסר וא"ו:

פסוק ח

שטו. כתוב בס' פתח דברי דף פ' שהוא מלרע על דרך הזרות כמו וסרו הצפרדעים כי שמו אותי בבור וכ"כ האפודי בפ' י"ו. וספר רב פעלים גם בספר ספרדי קדמון מסור עליו לית ומלרע ובעל א"ת כתב שאם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה שהתלשא קטנה שבסוף המלה אינה ראיה שהיא מהטעמים שדרכם לבא בסוף המלה לעולם אפי' כשהמלה מלעיל כמו ויצר ויבן דפ' בראשית עיין שם ועיין מ"ש בירמיה סי' י"א:

במדכה. חסר וא"ו כתיב בנוסחי דיקי הרמ"ה ז"ל:

עגות. הגימ"ל רפה ועיין מ"ש בפ' בא סימן י"ב אצל עגת מצות:

פסוק יא

הרעת. בספרי הדפוס וגם בספרים אשכנזים כתיבי יד בשני פשטין ובספרים כ"י ספרדים בפשט אחד לבד וכן כתב א"ת בפשיטות בפשט האחרון לבד עכ"ל וזה לפי דרכם של

ספרי ספרד שאין עושים שני פשטין רק כשיש אות אחת בניהם או יותר ומכל מקום המלה מלעיל כמשפטה:

לא מצתי. לית חסר אל"ף:

פסוק טו

אַתְּ. ג' את בלשון זכר וסימן במסורת:

ואל אראה ברעתי. זהו א' מן י"ח מלין תקון סופרים מכילתא. וילמדנו פרשת בשלח וספרי פ' זו ומסורת והיה לו לומר ברעתם אלא שכינה הכתוב רש"י כאן אבל באיוב סימן ל"ב כתב ברעתך היה לו לכתוב וכ"כ בעל העיקרים במאמר שלישי סוף פרק כ"ב מה שיש לי להאריך בזה אכתבנו בזכריה ב' בע"ה:

פסוק טז

אספה לי. בחילופי בן אשר ובן נפתלי האל"ף במאריך לב"נ ולב"א בלא מאריך וכן הוא בס"ס כב"א גם א"ת כתב בהדיא בלא מאריך בס"ס ומ"מ קריאת השוא נח וכן נראה מדברי המכלול דף י"ח שדמה אותו אל **עֶרְכָה** לפני (איוב ל"ג:ה') וזה שלא כדברי בעל ערוגת הבשם שכתב בפ"ג מספרו שהשוא ינוע אחר תנועה קטנה בתיבה מלעיל כמו גנבתי יום. אספה לי. דאין לדמותו למלת גנבתי דשאני התם שהשלש נקודות משמש במקום וא"ו שורק כמו גנובתי. גם מ"ש שמלת גנבתי מלעיל אינו מחוור שבכל המדוייקים מלרע. וארויח עוד בענין זה במאמר מיוחד שהתחלתי במשפטי המאריך אם יעזרני יוצרי:

פסוק כ

עד אשר יצא. עד בשופר הפוך:

לזרא. לית וכתיב אל"ף שחרה אף ה' בהם כדכתיב הבשר עודנו בין שניהם טרם יכרת ואף ה' חרה בעם וגו' וכן כתב בספר תילים לא זרו מתאותם וגו' ואף אלהים עלה בהם:

זה. בדגש:

פסוק כא

בשר אתן להם. חד מן ה' להם דסבירין לכם ומטעים בהו ספרי וסימניהון במסורת:

פסוק כג

דברי. הדל"ת רפה:

פסוק כה

ויאצל. בנוח האל"ף:

פסוק כו

אלדד. הדל"ת דגושה:

ותנח עלהם. בהעתק הללי עליהם ירושלמי עלהם ע"כ. וע"פ המסורת חסר כמ"ש בפרשת כי תשא וכן הוא בספרים:

פסוק ל

ויאסף. בלא מאריך ביו"ד וכן הוא בחילופים לב"א:

פסוק לא

סביבות. וכן חבירו שבסמוך מלא דמלא ע"פ המסורת וכן כתב הרמ"ה ז"ל ויחפרו כל מצרים סביבת היאר מלא יו"ד וחסר וא"ו כתיב וכל אורייתא דכוותא בר מן ב' מלאים יו"ד ומלאים וא"ו וסימן כדרך יום כה סביבות המחנה. וישטחו להם שטוח סביבות המחנה:

פרק יב

פסוק א

על אדות. בתיקון ס"ת ישן אדות מצאתי במדויק ישן אדת ובמפתח אדות ע"כ. והרמ"ה התיר הספק באמרו אודת ב' כתיב וא"ו אחר האל"ף וחסר וא"ו בתראה וסימן על אודת בנו פ' וירא על אודת ישראל פרשת יתרו וכל שארא אדות כתיב וא"ו אחר הדל"ת וחסר וא"ו קדמאה:

הכשית. השי"ן רפה:

אשה כשית. הכ"ף רפה:

פסוק ב

הלא גם בנו דבר. עיין מ"ש בפרשת בראשית על פסוק הלוא אם תיטיב:

פסוק ג

ענו. עניו ק' וכן כתב הרמ"ה ז"ל והאיש משה ענו מאד חסר יו"ד ענו כתיב וק' עניו ע"כ. ואולם בחומש קדמון כתב יד כתוב גם כן עָנָו ונכתב בצדו כלשון הזה כן כתיב וכן קרי והני דכתיבי מלגיו ענו ומלבר עניו קרי משום דלא בקיאי בלישנא דקודשא:

פסוק ו

אדבר בו. הבי"ת בסגול:

פסוק יב

אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו. זהו אחד מן י"ח מלין תקון סופרים והיה לו לומר אמנו בשרנו אלא שכינה הכתוב. רש"י וילמדנו ומכילתא פרשת בשלח וספרי ופסיקתא פ' זו ומסורת כמ"ש בזכריה ב':

בשרו. הבי"ת רפה:

פסוק יד

ואחר תאסף. בנדרים פ' אין בין המודר אמר ר' יצחק מקרא סופרים ועטור סופרים וקריין ולא כתיבן וכתיבן ולא קריין הלכה למשה מסיני. מקרא סופרים ארץ שמים מצרים עיטור סופרים אחר תעברו אחר תלך פ' חיי שרה אחר תאסף קדמו שרים אחר נוגנים צדקתך כהררי אל ובערוך ע' עטר פי' עיטור לשון הסרה תרגום לא סרו לא עטרו. ונראין הדברים שבתחלה אנשי כפרים לא הוו דיקי במקרא והוו קרו וסעדו לבכם ואחר תעברו קדמו שרים ואחר נוגנים צדקתך כהררי אל ומשפטיך תהום רבה והוו משתבשי באלו מילי בההוא זמן וסברי דהכי דקדוק משום דהכי מסתבר ואתו סופרים וסלקו להנו וו"י והוו קרו אחר תעבדו אחר נוגנים משפטיך תהום רבה וכד חזו סופרים קא עטרי להו להלין וו"י הוו קרו להו להלין מילי עיטור סופרים ואתא ר' יצחק ואורי דקבלה אינון הלכה למשה מסיני ע"כ. וכן פי' רד"ק בריש ספר עט סופר שלו וכן פי' התוספות הרא"ש שהוסרו מן התיבות אותיות הראויות להנתן בהם. ורש"י פי' עיטור סופרים דכתיב אחר תעבורו ולא כתיב תעבורו אחר והיינו עיטור שמעטרים הדיבור דהכי משמע יפה. וכן קדמו שרים אחר נוגנים ולא כתיב אחר נוגנים קדמו שרים. צדקתך כהררי ולא כתיב כהררי אל צדקתך. דהכי מסתבר טפי ובדווקא משתעי. והר"ן ז"ל פי' כל הני אחר מיותרים הן ואינן אלא לתפארת הלשון דהוא ליה למיכתב סעדו לבכם ותעברו. תסגר שבעת ימים ותאסף. קדמו שרים ונוגנים. אלא שנכתבו לתפארת הלשון. צדקתך כהררי אל הוה ליה למיכתב צדקתך הררי אל כדכתיב משפטיך תהום רבה לומר שההרים הרמים כלומר המלאכים צריכים לצדקת ה' אלא שכתב כהררי אל לתפארת הלשון. עוד פי' בשם רבו דהיינו שכותבים טעם מפסיק במלת אחר כי הכי דלישתמע אחר כך תלכו. אחר כך תעברו. אחר כך תאסף. קדמו שרים ואחר כך נוגנים. צדקתך כהררי נפסק בטעם כהררי ממלת אל לומר שמלת אל הפוכה כאלו היתה בתחלת הפסוק ופירושו אל צדקתך נגלית כהרי' שהם גלויים ואלמלא ההפסק היה במשמע אחר שתלכו אחר שתעברו אחר שתאסף קדמו שרים אחר הנוגנים שהנוגנים קדמו להם צדקתך כהרים של אל וקרי ליה עיטור סופרים משום דמעטרי ליה מילתא בטעם הקריאה ע"כ. משמע מדבריו שזה כתוב אחר תאסף בלא וא"ו. ותימא דבכל הספרים כתוב ואחר בוא"ו וגמרתנו לא קשיא לן מידי דלאו על האי דכתיב במרים קאמרה אלא על אחר תאסף אל עמיך דכתיב בפרשת מטות. וכן בספרים ישנים כתוב שם מבחוץ עיטור סופרים גם במסורת בפרשת זו נמסר חלופים דספר במדבר והאחרון הוא זה ואביה ירק ירק בפניה וכו' ואחר תאסף. נקם נקמת בני אחר תאסף אל עמיך. סוף דבר הכל נשמע ממסורת

תילים ל"ו ד' מלין בקריאה עיטור סופרים וסימן אחר תעברו אחר תאסף אל עמיך קדמו שרים אחר נוגנים משפטיך תהום רבה ע"כ. ובמחילה מכבוד הר"ן ז"ל אגב שיטפיה לא דק. ומיהו יש לתמוה על מסרה זו שהשמיטה אחר תלך:

פרק יג

פסוק ב
שלח לך. פתוחה:

ויתרו. כתוב במסורת על ויתרו לית כותיה וחסר וכן על ויתרו את הארץ דפרשתא נמסר לית כותיה וחסר ולא פליגן מסורתא אהדדי דתרויהון חסרין נינהו מיהו קדמאה ר"ל לית כותיה רפי וחסר ובתראה דגש וחסר וכן פי' הרמ"ה ז"ל:

פסוק ח
נון. במקצת ספרים הנון בדגש וכן כולם וא"ת כתב הנו"ן רפה וכן חביריו:

פסוק ט
רפוא. חד מן י"ב מלין דכתיבין אל"ף בסוף תיבותא ולא קריין וחשיב להו במסורת:

פסוק יג
עמיאל. בתיקון ס"ת ישן ב' מלין אבל במסכת סופרים מלה חדא כמ"ש בריש במדבר:

פסוק טו
גד. גימ"ל רפה:

גאואל. הגימ"ל דגש:

פסוק יז
בנגב. הבי"ת דגושה:

פסוק יט
הבמחנים. הה"א במאריך וכן הוא בחילופים לב"א וכן כתב במכלול דף ס"א:

אם במבצרים. במאריך לא במקף:

פסוק כ
השמנה. השי"ן דגושה:

היש בה. במקף ובמאריך לא בקדמא בס"ס וכן הוא לב"א בחילופים:

והתחזקתם. הזי"ן דגושה:

פסוק כב
ויבא עד חברון. אחד מן שמנה בלשון ביאה דסבירין לשון רבים וקרינן לשון יחיד וזהו שאמרו בפרק אלו נאמרים ויבא עד חברון ויבואו מיבעי ליה אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות. ועיין עוד בספר הזוהר ומ"ש ביחזקאל סימן כ"ג בס"ד:

חברון. בספרים מדוייקים מלא וא"ו וכ"כ הרמ"ה באלני ממרא אשר בחברון מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא ודכותא חברון ועזיאל מלא וכל אורייתא דכותא:
אחימן. בספרים כ"י ובדפוסים ישנים המ"ם בקמץ:

פסוק כד
קרא נחל אשכול. בהעתק הללי אשכול ירושלמי אשכל ע"כ. ובמסורת כל לישנא מלאים במ"ה חסר וד' מנהון באורייתא וכן מנאם הרמ"ה ז"ל ואין זה מהם וכן הוא מלא בספרים שלנו:

פסוק כח
ילדי הענק. דין לחוד חסר יו"ד וכל אורייתא מלא:

פסוק ל
ויהס. בספרים מדויקים כ"י אין הסמ"ך רבתי גם במסרה גדולה ליתי. ואיתא בדוכתא סמ"ך סוף ספר קהלת אכן בנוסח אחר כ"י מאלפ"א בית"א רבתי איתא וכן בתיקון ס"ת ישן. כי יכול דין לחוד מלא וא"ו באורייתא:

פסוק לא
כי חזק הוא ממנו. סוטה פ' אלו נאמרין אמר ר' חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו אלא ממנו כביכול אפי' בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם. ובערוך ערך בעל כי חזק הוא ממנו מנו לא נאמר אלא ממנו כביכול וכו' פי' מנו משמע מדידן ממנו דגש משמע כלפי מעלה כביכול אלמלא שאי אפשר לומר דבר זה כלפי שכינה ע"כ. ובספר מעריך שחיבר החכם לונזאנו כתב עליו בערך בעל שאם היה גורס כן בעל העירוך בגמ' שלו נוסחא משובשת נזדמנה לו ואם הם דברי עצמו כבודו במקומו מונח כי אין הפרש בין ממנו שפירושו ממנהו כמו לא תאכל ממנו ובין ממנו שפירושו ממננו כמו כי עצמת ממנו שניהם דגושים להורות על האות החסרה. וכן כתב רש"י בסוטה ולשונו הוא זה אל תיקרי ממנו לא גרסינן שאין הפרש בקריאה בין ממנו שנאמר על יחיד שמדברים עליו לממנו של רבים שאומרים על עצמם ע"כ. ואשר אני אחזה במאמר זה (אי גרסינן ליה) צ"ל אשר חכמים יגידו וא' מהם החכם בן עזרא ברישׁ ס' ואלה שמות שיש חילף קריאה בין אנשי מזרח לאנשי מערב במלת ממנו לאנשי מזרח כל לשון רבים נו"ן רפה וכל לשון יחיד דגש ולאנשי מערב אין חילוק כי כולם דגושים. וידוע כי אנשי מזרח הם בני בבל והכי קאמר אל תקרי ממנו לשון רבים בנו"ן רפה אלא ממנו לשון יחיד בנו"ן דגש כביכול וכו'. וכדומה לי שזהו פירש המאמר על מכונו תל"ח:

פסוק לב
אשר תרו. מלרע:
יושביה. כל אורייתא חסר וא"ו ומלא יו"ד בר מן דין מלא דמלא:

פסוק לג
את הנפילים בני ענק מן הנפלים. בהעתק הללי ובירושלמי יש מחלוקת בשניהם ובמסורת ג' א' מלא וב' חסר וסימן הנפלים היו בארץ חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד בתראה ושם ראינו את הנפילים ב' בפסוק קדמאה דפסוק מלא דמלא תניינא בני ענק מן הנפלים חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד בתראה וכך הם בספרים ובהרמ"ה ז"ל:

פרק יד

פסוק ב
אלהם. בספרים מדוייקים חסר יו"ד שלא בא במנין המלאים במסורת וסימן נמסר במסרה גדולה:
כל העדה. אין מאריך בעי"ן גם לא בה"א בס"ס:

פסוק ג
הזאת. הזי"ן דגושה:
הלוא. בעתק הללי הלוא ירושלמי הלא ע"כ. ובספרים שלנו מלא וא"ו ואל"ף והוא אחד מן המלאים וסימן נמסר כאן במ"ג וכמ"ש בפ' בראשית:
טוב. בתרין חוטרין:

פסוק ז
אל כל עדת. אין באל"ף מאריך בספרים כ"י:

פסוק י
לרגום. הגימ"ל דגושה ובהעתק הללי לרגום ירושלמי לרגם ע"כ. ובכל הספרים מלא וכ"כ הרמ"ה ז"ל לרגום ירושלמי לרגום אתם באבנים דיהושע וכלב מלא וא"ו כתיב. ועיין מ"ש בלישנא הדין בסוף סידרא:

פסוק יא
לא יאמינו. מקף באמצע:
האתות. בהעתק הללי האתת ירושלמי האתות ע"כ. ובכל הספרים מלא וא"ו תניינא וכן במסורת ובהרמ"ה ז"ל כל אורייתא אתת כתיב חסר דחסר במ"ג כתיב אתות וא"ו אחר התי"ו וחסר וא"ו קדמאה וסימן והיה אם לא יאמינו בכל האתות אשר עשיתי ובאתות ובמפתים דמקרא בכורים ואחד כתיב אותת וא"ו בתר אל"ף וחסר וא"ו תניין וסימן ויתן ה' אותת ומפתים ע"כ. וכן כתב במנחת כהן סדר ואלה שמות. ואית נוסחי דמסרי הכא

ב' מלא בתורה ור"ל ב' האתת ואית דמסרי ג' ור"ל בלישנא ועיין במסורת פרשת ואלה שמות ופרשת כי תבא:

פסוק יב

ואעשה אתך. בהעתק הללי אתך ירושלמי אותך ע"כ. ובכל הספרים חסר שאינו מן י"ז מלאים במס"ג:

פסוק יז

יגדל. יו"ד רבתא ולא יעשנה כל כך גדולה כמו שעשה המדפיס אלא גדולה מעט יותר משאר יודי"ן. עיין ריקאנטי כאן ובפרשת האזינו על יו"ד קטנה שבצור ילדך תשי:

פסוק יט

סלח נא. בס"ס כ"י המאריך בלמ"ד לא בסמך:

פסוק כא

כבוד. במקף ובלא מאריך ובהעתק הללי כבד ירושלמי כבוד ע"כ. ובכל הספרים מלא כי לא נמנה במסורת רק ב' חסרים וסימן את כל הכבד הזה פרשת ויצא כבד מכל כלי חמדה (נחום ב') וכ"כ הרמ"ה ז"ל עשה את כל הכבד הזה חסר וא"ו כתיב ושאר לישנא באורייתא מלא וא"ו כתיב לישנא דכבוד דכ"ף דידיה בקמץ מלא והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים מלא וא"ו כתיב ושאר אורייתא כל לישנא דכבדי חסר וא"ו כתיב. ובקר וראיתם את כבוד ה' מלא וא"ו כתיב וכל לישנא באורייתא דכותא מלא בר מן א' דלעיל הראיני נא את כבדך חסר וא"ו כתיב את כבדו ואת גדלו דותאמרו הן הראנו חסר וא"ו כתיב:

פסוק כב

וינסו. הסמ"ך דגושה:

בקולי. בהעתק הללי בקולי לית מלא בתורה ירושלמי בקלי ע"כ. ובכל הספרים מלא וכן נמסר עליו בכ"י לית מלא בתורה וכן מסר הרמ"ה ז"ל עדה וצלה שמען קולי מלא וא"ו כתיב וכל קולי גרידא באורייתא דכותא מלא וכל בקלי דאורייתא חסר וא"ו כתיב בר מן א' מלא וסימן ולא שמעו בקולי בכי כל האנשים הראים ע"כ. וטעות נפל במסורת הדפוס שכתוב ג' מלא בתורה ור"ל לית מלא:

פסוק כג

מנאצי. בספרים כ"י מדוייקים הנו"ן בפתח וכן הוא בדפוס קדמון וכ"כ בעל א"ת גם בספר רב פעלים כתוב שמצא מסרה אחת עליו לית פתח:

פסוק כד

יורשנה. בהעתק הללי יורישנה ירושלמי יורשנה עכ"ל וגם במקצת ספרי הדפוס כתיב מלא יו"ד אך בכל ספרים כ"י מדוייקים ובדפוס ישן חסר וכן מצאתי מסורות כ"י יורשנה

ב' וחסר פי' חסר יו"ד וסימן וזרעו יורשנה הנה ה' (זכריה ט') ואינון בב' לישנא וכ"כ הרמ"ה ז"ל וזרעו יורשנה דועבדי כלב מלא וא"ו וחסר יו"ד כתיב:

פסוק כט
יפלו. הפ"א דגושה:

פסוק ל
אשר נשאתי. בשני פשטין:
בן יפנה. הבי"ת והנו"ן דגושות:

פסוק לא
והביאתי. מלא יו"ד בין בי"ת לאל"ף וכל שארה באורייתא חסר יו"ד וכולהון עם אל"ף קדים לתי"ו:

פסוק לג
במדבר. המ"ם דגושה:

פסוק לו
וילונו. וילינו ק':

פסוק לח
בן יפנה. הבי"ת והנו"ן דגושות:

פסוק מ
וישכמו. בהעתק הללי וישכמו. ירושלמי וישכימו ע"כ. ובכל הספרים חסר וכן כתב הרמ"ה ז"ל וישכמו בבקר אל ראש ההר חסר יו"ד וכל שארא באורייתא מלאים וכן במסורת ג' חסרים וסימנהון וישכמו בבוקר ויעלו אל ראש ההר וישכמו כעלות השחר (יהושע ו':ט"ו) וכל שמואל ע"כ. הכי גרסינן במסרות כ"י. ולשון אחר יש במסרה כאן ואין בו ממש והא דאמור במסו' וכל שמואל ר"ל כל שמואל דכוותיה חסר וכל ס' שמואל חשיב ליה בדוכתא הדין לחוד:

פסוק מב
תנגפו. התי"ו דגושה והנו"ן בגלגל:

פסוק מג
ולא יהיה. מקף באמצע:
והכנעני. בלא מאריך בנו"ן:

פסוק מה
ויכתום הוא"ו במאריך במדוייקים וכן הוא לבן אשר בחילופים:
החרמה. החי"ת בקמץ לבד:

פרק טו

פסוק ג
במעדיכם. בהעתק הללי במעדיכם ירושלמי במועדיכם ע"כ. ובספרים חסר וא"ו וכן במסורת סוף פרשת פינחס ב' מלא בלישנא וא' חסר וזהו החסר כמ"ש בפרשת בהעלתך:
ניחח. בפשט האחרון לבד בס"ס:

פסוק ד
המקריב. המ"ם דגושה:
בלול ברבעית. בהעתק הללי ובירושלמי יש חילוף במלה זו במלא וחסר וכן במלת רביעית שבסמוך ובספרים שלנו הראשון כתוב ברבעית וכן מסור עליו לית חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד תניין והשני כתיב רביעת מלא דמלא ומסורת עליו לית מלא בתורה וכל שאר אורייתא כתיב רביעת מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תניין וכן כתב הרמ"ה ז"ל והכי מוכח ממסרה דסוף יחזקאל ע"ש:

פסוק ו
בשמן שלשית ההין. בהעתק הללי שלשית וחברו ירושלמי שלישת וחברו ע"כ. ובספרים שלנו שניהם חסרים יו"ד קדמאה וכן במסורת כל אורייתא כתיב כן בר מן ב' וכו' ע"ש וכן כתב הרמ"ה ז"ל:

פסוק ט
בן הבקר. מקף באמצע:

פסוק יא
בכבשים. הבי"תין רפות:

פסוק יב
כמספר. המ"ם דגושה:

פסוק יג
להקריב אשה. השי"ן בצירי כחביריו:

פסוק יד
אשר בתוככם. השי"ן במאריך וכן הוא לבן אשר בחילופים:

פסוק טו
הגר. הגימ"ל דגושה וכן חביריו:

פסוק כ
ראשית ערסתכם. בספרי הדפוס וגם בהעתק הללי יש חלופים רבים במלה זו וגם על מראשית ערסתיכם שבסמוך והעיקר כמו שמצאתי בספרים כ"י מדוייקים ראשית ערסתכם חלה תרימו חסר דחסר חסר תרין יודין וחסר וא"ו כתיב מראשית ערסתיכם

חסר יו"ד קדמאה וחסר וא"ו ומלא יו"ד בתראה וכ"כ הרמ"ה ז"ל וכן במסורת קדמאה לית חסר דחסר תניינא חסר ומלא תליתאה דיחזקאל מלא דמלא:

פסוק כב

וכי. בגלגל:

תשגו. בזקף קטון:

פסוק כד

אם. בגלגל לא במקף:

לחטת. הטית דגושה וזה לבדו בא' חסר אל"ף על פי המסורת ועל כן אמרו בזבחים פ' כל התדיר דהאי לחטאת חסר אל"ף לפי שהוא חסר משאר חטאות שהוא קרב אחר העולה כמו שפרש"י ז"ל ולמה היה דבר זה להקדים העולה קודם החטאת בקרבן ע"א עיין גור אריה:

פסוק כה

שגגתם. הגימ"ל בשוא לבדו:

פסוק כח

בחטאה בשגגה. ה"א הכנוי נחה עפ"י המסורת וביי"ת בשגגה רפה שאין כאן דין מפיק:

פסוק ל

ביד. היו"ד בקמץ:

הגר. הגימ"ל דגושה:

פסוק לא

כי. בשופר הפוך לא במקף:

דבר. במקף לא בשופר הפוך והדל"ת רפה:

עונה. לא מפיק ה"א עפ"י המסורת ולפיכך בי"ת בה רפה:

בה. הה"א במפיק:

פסוק לה

רגום. תימא על המדפיס שכתבו חסר וא"ו כן מסר עליו כי הוא עצמו כתב בסוחף פ' אמור רגום כלם מלאים וכן הוא מלא בהעתק הללי ובכל ספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים וכן מסר הרמ"ה ז"ל עם הארץ ירגמהו באבן חסר וא"ו כתיב ומסר עליה כולהון חסרים. רגום ירגמו בו כל העדה דמקלל מלא וא"ו כתיב ודכותא רגום אתו דמוקשש:

באבנים כל העדה מחוץ למחנה. מה שכתוב במ"ג מטעים ביה אל ר"ל דמטעים ביה לומר אל מחוץ כפסוק דבתריה:

פסוק לו

ויציאו. חסר וא"ו ודכותיה באורייתא ויציאו דבת הארץ ועיין מ"ש בד"ה ב' סימן א':

וירגמו. הגימ"ל דגושה:

פסוק לח

ציצת. כתוב בהעתק הללי כל ג' כתב כן ע"כ. וכך הם בספרים מדוייקים ובמסורת גם הרמ"ה ז"ל כתב ציצת ג' ובענין חסרים יו"ד בתראה ומלאי' יו"ד קדמאה אך במדרש רבה פרשת קרח ציצית בגמטריא ת"ר וח' גרורין וה' קשורין הרי תרי"ג פי' גרורין חוטין הנגררין. וכן הביאו רש"י ז"ל כאן. וכן פי' בברייתא פרק התכלת גם בעל הטורים כתב על מספר זה כמה גמטריאות. והרמב"ן ז"ל יטען על רש"י ז"ל וכתב לא הבינותי זה שציצת בתורה חסר יו"ד ואין מנינה אלא חמש מאות ותשעים והרב המזרחי השיב שאינה טענה שהמדרש הוא אליבא דמ"ד יש אם למקרא ע"כ. עוד כתב בטור אורח חיים סימן כ"ד אף על פי שהוא כתוב חסר יו"ד מפרש בתנחומא ג' פעמים כתוב ציצת בפ' ציצית וחד מינייהו לציצת שדי למ"ד לכולהו. והיא משלמת המנין עכ"ל. וכ"כ בסמ"ג עשין כ"ו ופסיקתא דר' טוביהו ובס' הזוהר בפ' פינחס דף רכ"ז ברעיא מהימנא ציצית בתרין יודי"ן ואי חסר יו"ד הא חירק באתרה ועיין עוד בספר גור אריה:

לדרתם. כתב הרא"ש בסוף פרק ואלו מגלחין וגם בהללי שיש במדרש על כנפי בגדיהם לדרתם חסר וא"ו כלומר לדרותם עכ"ל. וכן בסדר אליהו רבא פ' כ"ו ובתיקוני הזוהר תקונא עשרים וארבע את השבת לדרתם כתיב חסר מלשון דירה אבל במדרש רות הנעלם דף כ"ב אמאי בפרשת ציצית כתיב לדורותם מלא ובשבת לדרתם חסר ונתן טעם לשבת ע"ש. אמנם בכל הספרים שניהם חסרים דחסרים וכ"כ הרמ"ה ז"ל לדרתם דוהקמתי את בריתי חסר דחסר כתיב וכל אורייתא דכותא חסר והכי נקטינן:

פרק טז

פסוק א

ויקח קרח. פתוחה:

קהת. הקו"ף בשוא לבדו וכן כתב בעל מקנה אברהם כי שם קהת בשוא בשקל דדן:

פסוק ב

קראי. בהעתק הללי קראי ירושלמי קריאי מלא עכ"ל ובכל הספרים כתוב קראי חסר והכי נדרש בספר הזוהר ובעל הטורים וכן דרש ר' טוביה בפסיקתא שלו פרשת במדבר וכן במסורת ב' א' מלא וא' חסר דין חסר ר"ל ב' תיבות דומות לענין הקריאה דריש דידהו בחירק והמלא הוא דתן ואבירם קרואי העדה דפ' פינחס ואע"ג דכתיב התם קרואי בוא"ו קרינן קריאי ביו"ד אבל קריאי העדה דפ' במדבר הוי איפכא קריאי כתי' קרואי ק' כמו שכ"ש ועד השלשה לא בא וזו היא כוונת מסרה אחרת כ"י דאמרה קראי ב' וסי' הוא

דתן ואבירם קרואי מועד אנשי שם ור"ל ב' שוין בקריאה כדאמרן ובמלא וחסר לא אירי מידי ובהכי כולהו ניחא לא קשיין אהדדי:

פסוק ה
ואל כל. מקף באמצע לא שופר ישר במלת ואל:

פסוק ז
אש. בלא פסק אחריו:

עליהן. בפסק:

פסוק ט
מכם. הכ"ף דגושה:

פסוק י
בני לוי. הבי"ת רפה:

פסוק יא
תלונו. תלינו ק':

פסוק יג
תשתרר עלינו גם השתרר. שניהם בסי"ן שמאלית:

פסוק יד
הביאתנו. בס"א כ"י וגם בכמה ספרי הדפוס הה"א בחטף סגול בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים קדמונים בחטף פתח:

ותתן לנו. מקף באמצע לא קדמא במלת ותתן:

נעלה. העי"ן בחטף פתח:

פסוק כא
ואכלה. בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים הלמ"ד בסגול:

פסוק כב
אלהי הרוחת. מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניינא ודכותיה יפקד ה' אלהי הרוחת ועיין זוהר פרשת זו סוף דף קע"ו:

ועל. בלא מקף:

כל. במקף:

פסוק כו
וידבר אל העדה לאמר. אזלא בדל"ת:

פסוק כז
דתן. הדל"ת דגושה:

פסוק כט
האדם יפקד. גלגל בה"א:

פסוק לג
וכל אשר. השי"ן במאריך לא בדרגא:

פרק יז

פסוק ב
אהרן הכהן. אין בה"א מאריך:

פסוק ג
בנפשתם. דין לחוד חסר וא"ו כתיב באורייתא ובשאר קריי' יצפנו לנפשתם דריש משלי:
הקריבם. במקצת סופרים כ"י מסור עליו לית וחסר ור"ל חסר וא"ו שכן הוא בהעתק הללי ובדפוסים קדמונים ובכל ספרים כ"י מדוייקים ומלא יו"ד והמדפיס טעה וסבר דאף על היו"ד איתמר ולא היא. וכ"כ הרמ"ה ז"ל כי הקריבם לפני ה' ויקדשו מלא יו"ד וחסר וא"ו ומסר עליה לית כותיה וחסר כלומר וחסר וא"ו:

פסוק ד
השרפים. הסי"ן דגושה:

פסוק ה
למען. התלשא בראש תיבה:
וכעדתו. גלגל בכ"ף:

פסוק ו
ממחרת. מ"ם שניה בלא גלגל:

פסוק י
הרמו. חסר וא"ו כתיב. וקרי מ"ם דידיה בדגש הרמ"ה ז"ל:

פסוק יא
המחתה. המ"ם דגושה:
הנגף. קו תחת הנו"ן והוא הסוף פסוק:

פסוק טו
והמגפה. הגימ"ל דגושה:

פסוק יז
מאת כל נשיאהם. ב' חד חסר וחד מלא דין חסר יו"ד תניין. ויתנו אליו כל נשיאיהם דלקמן מלא דמלא ועיין מסורת הברית הגדול סימן תקצ"ח:

פסוק כ
והיה האיש אשר אבחר בו. חצי הספר בפסוקים:

פסוק כב
וינח משה את המטת. בהעתק הללי המטת ירושלמי המטות עכ"ל. ובכל הספרים חסר וכן במסורת הדפוס ב' חסר בתורה ואינון בחד עניינא ע"כ. ואולם לא ראיתי לשון זה

בספרים כ"י רק מסור על זה ג' חסר בתורה ובפירוש נאמרו שלשתן גם במסורת הדפוס פרשת נשא על הם נשיאי המטת. ועל כרחין צריך לפרש מסרה זו כך דתרתי מילין בחד עניינא נינהו ועוד איתיה לתליתאה בדוכתא אחריתי וכ"כ הרמ"ה ז"ל נשיאי מטות אבותם דבמדבר מלא וא"ו כתיב וכל לישנא באורייתא דכותיה מלא בר מן ג' חסרים כמו שהם במסורת שלנו:

פסוק כג

ויצא פרח ויצץ ציץ. ברוב ספרים כ"י מדוייקים צד"י ויצץ בצירי ובכל הספרים מלת ויצא ומלת ויצץ בשני טעמים ובעל מקנה אברהם בסוף משפטי מלעיל ומלרע כתב ז"לש: ועוד תזכור כי לפעמים בתיבות אשר משפטן מלרע ויסוג אחור טעמן שמו הסופרים בהם שני טעמים האחד על המקום שהיה ראוי הטעם והאחר הוא הטעם הנמצא בדלוג כמו ויוצא פרח ויצץ ציץ ע"כ. כוונתו לומר שקריאת מלות אלו והדומים להן אינם לא מלעיל ולא מלרע לגמרי רק בהעמדה מועטת בשני הטעמים וכ"כ המכלול דף י"ב בשקל פועל ועיין עוד מ"ש בפרשת ואתחנן סימן ד' על השמע עם ובסוף ישעיה על ערף כלב וביחזקאל סימן כ"ב על **גֹּדֶר גָּדֵר**:

פסוק כה

ויאמר ה' אל משה השב. פתוחה:

תלונתם. בתיקון ס"ת ישן תלנתם:

תלונתם. מצאתי במדוייק ובספר חד חסר ע"כ. ובהעתק הללי תלונתם ירושלמי תלנותם ע"כ. גם בחומש עם תרגום מסביוניטה יש חילוף זה ובספרים מדוייקים מלא וא"ו קדמאה וחס' וא"ו בתראה וכ"כ הרמ"ה ז"ל והנו"ן דגושה ובס"א כ"י מסור עליו לית כתב כן ומלא ודגש עכ"ל והוא חד מן חמש מלין דגשין ונח קדמיהון כמו שכתב בפרשת בראשית על פסוק ויהיו שניהם ערומים בשם הרמ"ה ז"ל:

פסוק כח

כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות. צריך ליזהר מאד בטעמים והבלתי זהיר בטרחא כשיגיע לפסוק זה יהיה מחרף ח"ו וכן בפסוק ה' מה רבו צרי ורבים כמוהם:

פרק יח

פסוק ז

ואת ובניך אִתְּךָ. כתוב במסורת כ"י כל ספרא **אִתְּךָ** במ"ג **אִתָּךְ** וסימנהון ואתה ובניך אתך תשמרו את כהנתכם. וזה לך תרומת מתנם כל תרומת הקדשים ע"כ. ושלשתם הם בפרשה זו זה אחר זה: לכל דבר אין בלמ"ד געיא בספרי ספרד:

פסוק ח
לך נתתים. הטעם באמצע הכ"ף לא בסופה:

פסוק ט
הקדשים. הקו"ף בחטף קמץ:
קרבנם. הקו"ף בקמץ לבד:
לכל מנחתם. הלמ"ד בגעיא:
אשר. בלא תרין חוטרין:
קדשים. אין בקוף מאריך:

פסוק י
יהיה לך. הלמ"ד דגושה:

פסוק יא
לכל תנופה. בקצת ספרים הלמ"ד בגעיא:
לחק. החי"ת בקמץ לבד וכן חברו:

פסוק טו
לכל בשר. הלמ"ד בגעיא:

פסוק טז
בערכך. הבי"ת דגושה:
גרה. הגימ"ל דגושה:

פסוק יז
אך בכור שור. הבי"ת בגעיא וכל הברת **אוֹ** שבסוף תיבה ואות אחרונה אינה נבלעת כי אם מוצאת בפה והיא מוקפת לתיבה שלאחריה אשר הנגינה בראשה אז הברת או בחטף קמץ כגון **ויפתֲר לנו** ואם **שָׁלשׁ־אלה** וכיוצא בהן ואם דינו להיות מלא בוא"ו לא ימוש ממנו החולם כגון אך בכור־שור גם בהיותו חסר וא"ו כגון **גבֹר־ציד** אחרי שדינו להיות מלא ואם הברת או נעלמת מן הפה כמו כן לא ימוש החולם ממנו כגון מחטו לי וכיוצא בו:
או בכור. הבי"ת רפה:

פסוק יט
ברית מלח עולם הוא. בחירק לשון נקבה חזקוני וכתוב הוא בוא"ו וכן הסכים בעל א"ת והאריך בדבר יעויין בספרו ומסורת הדפוס דפ' תצוה כל דסמיך לברית היא. בר מן א' ברית מלח עולם **הִיא** דחה אותה וכתב דמשתבשא היא ובמסרה קטנה לית ומטעים:

פסוק כא
ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר. מטעים ביה את כל מעשר:

ולבני לוי הנה נתתי כל מַעֲשֵׂר וכן ואל הלוים הדבר וגו' **מַעֲשֵׂר** שניהם העי"ן בחטף פתח על פי המסורת כמ"ש בס' לך לך:

פסוק כג
והם ישאו עונם. מטעין ביה ספרי למכתב את עונם:

פסוק כד
כי את מעשר בני ישראל. העי"ן בשו"א לבדו וכ"כ ר' אליה בפרקי שיריו שיר יו"ד ועיין מ"ש בנחמיה יו"ד:

פסוק כו
כי תקחו. כי במאריך (ר"ל מתג) ובמקף:

פסוק כז
הגרן. הגימ"ל דגושה:

פסוק ל
כתבואת. תי"ו ראשונה בלא דגש:

פרק יט

פסוק א
חקת פתוחה:

וידבר ה'. בזקף קטון:

פסוק ב
ויקחו אליך פרה. הפ"א רפויה שהתרסא שבסוף התיבה אעפ"י שנגינתה קרובה לתלשא אין לה דין מפסיק:

אין בה מום. במאריך ובמקף:

לא עלה עליה על. חסר וא"ו ועיין בספר הזוהר ובפסיקתא דר' טוביהו אשר לא עלה עליה על חסר וא"ו על כתיב ומכאן אמרו לא עול ממש אלא אפילו כל שהו כדתנן פ' ב' דפרה רכב עליה נשען עליה נתלה בזנבה עבר בה את הנהר קיפל עליה את המוסרה נתן טליתו עליה פסולה ועיין בס' פענח רזא:

פסוק ז
הכהן ורחץ בשרו. ד' חסר את על פי המסורת פ' מצרע:

ואחר יבא. בהעתק הללי יבא ירושלמי יבוא עכ"ל. ובכל הספרים חסר שאינו מן ז' מלאים ע"פ המסורת וסימנהון במ"ג פרשת אחרי מות וכן כתב הרמ"ה ז"ל:

פסוק ח
במים ורחץ בשרו במים. ד' חסר את וסימן נמסר במ"ג פרשת מצרע:

פסוק ט
והיתה. הוא"ו בגעיא:

פסוק יב
השלישי השלישי. שניהם בתביר:

פסוק יג
כל הנגע במת וגו' את משכן ה' טמא. סימן כל הנגע את משכן ה' טמא. ואיש אשר יטמא את מקדש ה' טמא. ואפ"ס והחנים לפני המשכן. שמרי משמרת המקדש פרשת במדבר:

פסוק טו
אין צמיד. במקצת מדוייקים האל"ף בלא מאריך וכן נראה בחילופים לב"א:

פסוק טז
או במת. הבי"ת רפה:

פסוק יח
הנפשות. הנו"ן דגושה:
הנפשות. בהעתק הללי הנפשות ירושלמי הנפשת עכ"ל. וגם בתיקון ס"ת ישן ראיתי מחלוקת בזה אבל בכל הספרים שלנו מלא כמ"ש בסוף אחרי מות:

פסוק כא
והיתה להם לחקת עולם. ב' פסוקים מטעים כמ"ש בפרשת אחרי מות סימן ט"ז:
הנדה. הדל"ת דגושה:

פרק כ

פסוק א
העדה. הה"א ראשונה באזלא ע"פי המסורת:

פסוק ג
ויאמרו לאמר. מאריך ביו"ד במקצת ספרים לא בוא"ו ובס"ס איננו לא בוא"ו ולא ביו"ד:

פסוק ה
העליתנו. הה"א בסגול:

פסוק ו
אליהם. בהעתק הללי אליהם ירושלמי אלהם ע"כ. ובכל הספרים מלא והוא חד מן י"ז מלאים בתורה וסימן נמסר במסרתא רבתא:

פסוק ז
לאמר. הלמ"ד דגושה:

פסוק ח
הסלע. הסמ"ך דגושה:

פסוק ט
ויקח. הקו"ף דגושה:

פסוק יב
בני. הבי"ת דגושה והנו"ן בצירי:

פסוק טז
ויצאנו. בהעתק הללי ויצאנו ירושלמי ויוציאנו עכ"ל. ובכל ספרים מדוייקים חסר דחסר גם בעל הטורים כתב שהוא חסר יו"ד וכן במסורת ג' ומשתנין בכתבהון וסימן וישלח מלאך ויצאנו כתיב חסר דחסר ואמרת לבנך עבדים דפרשת ואתחנן ויציאנו כתיב חסר וא"ו ומלא יו"ד ארמי אובד אבי ויצאנו כתיב מלא וא"ו וחסר יו"ד כך היא הגירסא הנכונה וכן ראיתי במסורת כ"י פרשת כי תבא וכן מצאתי אחר כך בהרמ"ה ז"ל ובסוף דבריו כתב כללא דמילתא כולהון חסרים יו"ד לבד מן מציעא דמלא יו"ד וכולהון חסרים וא"ו לבד מבתראה דמלא וא"ו ושגגה יצאה מלפני המדפיס בפסוק כאן ובפרשת כי תבא וגם במה שמסר בפרשת ואתחנן ולא צדקו דבריו כי אם במסורת כאן:
קצה גבולך. הגימ"ל רפה:

פסוק יז
ושמאול. בהעתק הללי ושמאול ירושלמי ושמאל ע"כ. וכן בתיקון ס"ת ישן מצאתי זה המחלוקת אבל בכל ספרים שלנו מלא באל"ף וא"ו ובמ"ג כתיב עליו כן דינו וכ"כ הרמ"ה ז"ל אם השמאל ואימנה מלא אל"ף וחסר וא"ו וכל לישנא דשמאל באורייתא דכוותא בר מן חמשה מלאים דמלאים מלא אל"ף ומלא וא"ו בתריה וסימן לא נטה ימין ושמאול דאדום פרשת חקת לנטות ימין ושמאול דבלעם ימין ושמאול דסיחון דפרשת דברים והיתה עמו וקרא בו דלבלתי רום לבבו דשופטים. ימי' ושמאול דברכות דכי תבא ושארא לישנא באורייתא מלא אל"ף וחסר וא"ו כתיב ואית נוסחי דכתיב ימין ושמאול דלבלתי רום לבבו חסר וא"ו עכ"ל. ובכולהו ספרי דאתו לידן מלא:

פסוק יט
בַּמְסִלָּה. כן כתיב:

פרק כא

פסוק א
הנגב. הגימ"ל רפה:
דרך. הדל"ת דגושה:

פסוק ב
הזה. הזי"ן דגושה:

פסוק ד
לסבב. פליגי ספרי אם הבי"ת רפה או דגוש ובחילופי בן אשר ובן נפתלי שבדפוס וגם בכ"י לב"א רפויה ובמכלול דף קצ"א כתוב במחזורא רבה רפי ולטבריא דגש וכ"כ בס' עט סופר. ובספר מסורת המסורת כתוב מחזרתא שם ספר ולא ידעתי מי ילדו ונמצא

בגליונות החומשים כגון לסבב את ארץ אדום הבי"ת דגושה ובמחזרתא לסבב ברפי עכ"ל. ובתר הכי אשכחי מסורת כ"י על פסוק זה וזו נסחה ג' מלין פליגא בהון וסימן לסבב את ארץ אדום. כי תכלה לעשר. לפגע בכהני ה' (שמואל א כ"ב:י"ז) במחזורא רבא דגשין וטברייא קריין יתהון רפיין ע"כ. וזה הפך דברי המכלול ומסור' המסור' ופי' כי תכלה לעשר מצאתי בחילופים לב"א **לַעֲשֹׂר** הלמ"ד בפתח והעי"ן בשוא וזה נקרא דגש ולב"נ **לְעָשֹׂר** הלמ"ד בשוא והעי"ן בפתח וזה נקרא רפי כי בעלי המסורה קראו לשוא כזה הבא באותיות כל"ב המשמשות בראש התיבה רפי לפי שלא יתכן אחריו דגש לעולם כמו שכתוב במסורת המסור' מאמר ג' והחילוף שבמלת לפגע הוא דגשות ורפיון הגימ"ל דומיא דבי"ת לסבב ובזה יובן מ"ש בחילופים הנזכרים ב"א לסבב לפגע רפי ודלא כדברי המדפיס שכתב בשמואל מתחלפין **לְפָגַע** וכן בס"א כ"י מסור עליו מחזורא רבא לפגע רפי מתחלפת לפגע בדגש וזהו כדברי רד"ק ור' אליה הלוי:

פסוק ו

את הנחשים. בספרים מדוייקים כ"י ביתיב לא במקף והאל"ף בצירי וכן הוא בדפוס קדמון:

פסוק ח

ושים אתו על נס. קדמאה על נס תניינא על הנס קדמאה נחש נחשת תניינא נחש הנחשת:

פסוק יג

ויחנו מעבר ארנון. בכולהו ארנון שבסידרא בר מן בתראה איכא פלוגתא בהעתק הללי ובירושלמי לענין חסיר ויתיר. ובמסורת ארנון ג' מלאים ובעניינא וסימן מעבר ארנון כי ארנון גבול מואב ואת הנחלים ארנון ושלשתם סמוכים זה לזה וכך הם בספרים שלנו ובהרמ"ה ז"ל:

מגבל. הגימ"ל דגושה:

פסוק יד

את והב. במקצת ספרים מדוייקים כ"י חדא מלה כתיב וכ"כ החזקוני אתוהב תיבה אחת והוא כמו אתיהב שהוא"ו מתחלפת ביו"ד כמו בהתודע יוסף וכו' ע"ש. גם בהעתק הללי מצאתי אתוהב כתב מלה חדא בספר ירושלמי וז"לש רד"ק בשרשים שרש והב כתבתי המלה הזאת בשרש ו"ו כי כן דעת המפרשים כי והב לבדו מלה אחת אבל אני מצאתי בספרים מדוייקים אתוהב מלה אחת התי"ו נקודה בשוא עכ"ל. ומדברי המפרשים נראה דתרתין מלין כתיבי כמ"ש רד"ק עצמו בשמם וסמך עליהם לכתבו בשורש ו"ו וכן נראה ממדרש רבותינו בפרק הרואה תנא את והב בסופה שני מצורעים היו וכו' כי אתו את והב חזו דמא וכו' וגם מספר הזוהר פ' בשלח על פסוק ה' איש מלחמה עוד יש ראיה

לזה ממסרה גדולה ערך את שהביאה אלפ"א בית"א את ולית מנהון ואת וחד מינייהו את והב גם בעל א"ת העיד שכן ראה בכל ס"ס ואשכנז את לבד והב לבד ומקף ביניהם והתי"ו בלי ניקוד וגם מצא כתוב בהדיא שתי תיבות כתוב בס' עזרא וכן העידו חכמי בורגיש שמצאו שתי תיבות בספר הרמ"ה ז"ל:

פסוק טו

ואשד. האל"ף בסגול בספרים רבים מדוייקים וכ"כ רד"ק בשרשו ובעל רב פעלים כתב העיד רד"ק שהוא בג' נקודות ומצאתיו ברוב ספרים בב' נקודות:

פסוק כ

הגיא. הגימ"ל בדגש:

ונשקפה. נמסר עליו לית ומלעיל:

הישימן. חסר וא"ו כמ"ש בפרשת האזינו:

פסוק כא

וישלח ישראל. פ' פתוחה:

פסוק כג

בגבלו. בשרי לא בפשט:

סיחן את כל עמו. טעה המדפיס לעשותו מלא וא"ו שהוא עצמו כתב במסורת ד' מלאים בתורה ואין זה מהם:

פסוק כז

ותכונן עיר סיחון. בהעתק הללי סיחון ירושלמי סיחן ע"כ. ובכל הספרים מלא שהוא חד מן ד' מלאים בתורה וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

פסוק כט

פליטם. בתיקון ס"ת ישן פליטם ס"א פלטים וכן במפתח ע"כ. והרמ"ה כתב נתן בניו פליטם מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תניין ע"כ. וכן בספרים שלנו:

פסוק ל

ונשים. הנו"ן בפתח והשי"ן דגושה כמו אם לא ישים עליהם נוהם (ירמיהו מ"ט:כ'). ודקדוק המלה עיין בס' מכלול דף קע"ט ושרשים שרש ישה והראב"ע ומכלל יופי:

אשר. נקוד על רי"ש בלבד מסורת פרשת במדבר ומדרש רבה ושאר מדרשות כמ"ש בפרשת לך לך גבי ביני וביניך וכ"כ בעל הטורים:

פסוק לב

וילכדו. הכ"ף דגושה:

בנתיה. עיין מ"ש ביהושע סימן י"ז:

ויירש. ויורש ק' ועיין בעל הטורים:

פסוק לד

אל תירא אתו. בספר הזוהר אל תירא אותו תרין אותו אינון שלימין באורייתא בתרי ויי"ן חד דא וחד עד דרש אחיך אותו ודריש להו התם במילי מעלייתא אך בכל הספרים כלם חסרים בתורה וכן במסרה רבתא נמנה כ"ד אותו מלאים ואין גם אחד בתורה וכ"כ המאירי גם הרמ"ה כתב אתו כלהון חסרין באורייתא והכי נקטינן:

פסוק לה

ואת בניו. עוד אמרו שם בזוהר בנו כתיב חסר יו"ד וקרינן בניו וכן במדרש רבה בנו כתיב שהיה לו בן קשה ממנו ואף זה לא נמצא בספרים שלנו ואולם בפרשת דברים על פסוק ונך אתו ואת בנו כתב רש"י ז"ל בנו כתיב שהיה לו בן גבור כמותו וגם במסורת שם ד' כתיב בנו וקריה בניו ובאורייתא ליכא אלא תרין מינייהו ונך אותו ואת בנו ואת בנו לא ידע דוזאת הברכה וכ"כ הרמ"ה ז"ל ובעל מנחת כהן פרשת הדברים:

פרק כב

פסוק ה

אל בלעם בן בעור. כתב בעל א"ת בענין בן בעור נבער כל אדם מדעת והעולה מדבריו כי המדפיס סתר דבריו ממקום למקום בכתיבה ובמסורת. ומסרות הספרים חלוקות זו מזו גם דברי הרמ"ה אינם נשמעים וקשיא דידיה אדידיה מסיפיה לרשיה ומרשיה לסיפיה ומסקנא דמילתיה דששה בעור אינון באורייתא דוישלח דבלק קדמאה דמטות דכי תצא מלאים וב' חסרים ותרווייהו בנו בער דבלק וכל נביאים וכתובים מלאים וכ"כ ספר שמן ששון וזהו ג"כ כללא דמילתא דכתב הרמ"ה בסוף דבריו כל בן בעור מלא כל בנו בער חסר וסימניך מקום שיפה כח הבן הורע כח האב מקום שהורע כח הבן יפה כח האב:

על הנהר. במאריך ובמקף בס"ס הגם שבחילופים אינו כן:

לו לאמר. שני הלמדי"ן רפות וכן ממלי:

ממלי. לית וחסר ובמדרש רבה ממלי כתיב כד"א בשם ה' כי אמילם:

פסוק ט

ויבא אלהים אל בלעם. עיין מ"ש בפרשת וירא בפסוק ויבא אלהים אל אבימלך:

פסוק יח

עבדי. הדל"ת רפה:

פסוק כב

ויתיצב. אין בו מאריך:

ושני נעריו עמו. ובפרשת וירא כתיב גבי אברהם ושני נעריו אתו וסימן איש איש כלשונו פירוש גבי אברהם שהיה עברי כתוב אתו שהוא לשון עברי וגם בלעם שהיה ארמי שנאמר מן ארם ינחני בלק כתיב עמו שהוא לשון ארמי תרגום של אתו עמיה וסימן אחר

כשמו כן הוא פי' אברהם שהוא באל"ף כתיב אתו באל"ף בלעם שהוא בעי"ן כתיב עמו שהוא בעי"ן. ולי נראה דסימן זה על בלעם לבדו נאמר שהוא בעי"ן ומ"ם במלת עמו. סימן אחר שמו אותותם אותות א"א ע"ע פירו' אותיות שלהם הם אותות וסימנים על זה **אברהם אתו בלעם עמו**:

פסוק כה

להכתה. בהעתק הללי להכותה ירושלמי להכתה עכ"ל. ובכל הספרים חסר ונמסר עליו לית וחסר וכן כתב הרמ"ה ז"ל:

פסוק כו

ויוסף מלאך ה' עבור. כל עבר בעבר לעבר מעבר באורייתא חסרים וא"ו בר מן א' מלא ויוסף מלאך ה' עבור:

ויעמד במקום צר. ויעמד חסר וא"ו כמו הראשון שבסמוך וכן כתב הרמ"ה ז"ל ויעמד מאחריהם דבשלח חסר וא"ו כתיב וכל לישנא ויעמד באורייתא דכותא חסר ודכותא או יומים יעמד וכל יעמד דכותא חסר: ושמאול בהעתק הללי שמואל ירושלמי ושמאל ע"כ. ובכל הספרים באל"ף וא"ו ובמקרא גדולה כתוב עליו כן דינו מלא ועיין מ"ש בפרשת חקת:

פסוק כח

הכיתני. בס"ס התי"ו בקמץ:

פסוק לא

ויקד. הקו"ף בדגש:

פסוק לג

גם אתכה הרגתי. חסר וא"ו ומלא ה"א ולית כותיה ופסיקתא דר' טוביה אתכה בה"א כתיב אמר לו אין אתה חשוב לפני אלא כמו הנקבה הזאת:

ואותה החייתי. עיין מ"ש ביחזקאל סימן כ"ג:

פסוק לד

לי. בדגש:

פסוק לח

הנה באתי. הה"א במאריך:

פרק כג

פסוק ב

ויעש בלק כאשר דבר בלעם. סימן קדמאה כאשר דבר תניינא כאשר אמר ואפ"ס וידבר ה' אל משה לאמר:

פסוק ז
לי. בדגש:

פסוק ח
אקב. הקו"ף בדגש:

קבה. הקו"ף רפה:

פסוק ט
ומגבעות אשורנו. מלת ומגבעות מלא וא"ו בכולהו ספרי וכן כתב הרמ"ה ז"ל ומגבעות אשורנו מלא וא"ו ודכותיה ועל הגבעות דאבד תאבדון ע"כ. ובספר הזוהר דף ר"ג ע"ב במתיבתא עילאה ומגבעת חסר בלא וא"ו ובמתיבתא דרקיעא ומגבעות שלים כאן וא"ו ע"כ. אצטערנא כל יומאי על מאי דחזינן בכמה דוכתיה על פלוגתיה טובא בין מארי דתלמודא דאגדתא ומארי דמסראתא בחסירי ויתרי והשתא דאתחזי לי הדין לישנא דהאי ספר' קדישא אמינא דילמא מאן יזכי נמי למינדע מאי ניהו מתיבתא עילאה ומתיבת' דרקיעא ואורייי' היכי כתיבא בהני מתיבתי יזכי נמי למינדע טעמי דהלין פלוגתי דרבנן קשישי דחכמת אלהין אשתכחת בהו הוו בקיאי ברזי עילאי דהנך מתיבתי ואינהו דאמרי כחדא מינייהו ואיתא להאי ואיתא להאי ולא פליגן אהדדי וסייעתא למילתא מלישנא דרעיא מהימנא בסדרא דנשא גבי כלות משה דאף ע"ג דידעי רבנן דמלת כלות מלא באורייתא לא מימנעי למידרש ולמימר כלת כתיב כדכתיבנא בדוכתיה ומלין אילין סתימין וטמירין ולא אתמסרו אלא לקדישי עליונין דרזי דחכמתא נהירין להו ואנן בהימנותא דילן ניזיל עד דייתי זימנא דיתפקחון עיננא לאסתכלא בחכמתא עילאה יהא רעוא דיהא חולקנא עם אינון דיזכון למחמי ארחין סתימון דאורייתא קדישתא ואורחוי דאלהא רבא קדישא ועילאה:
ישכן. חסר וא"ו בכל ספרים כ"י מדוייקים ואף בדפוס ישן וכן במ"ג כל לישנהון חסרים בר מן י' מלאים ואין גם אחד מהם בתורה וכן מסר הרמ"ה ז"ל וישכן באהלי שם. חסר וא"ו כתיב. ודכותא על פני כל אחיו ישכן חסר וא"ו. וכל ישכן באורייתא דכותא. וישכן כבוד ה'. חסר וא"ו כתיב דכותא. וכן וישכן באורייתא דכותא חסר. אישתכח השתא דכל לישנא דישכן באורייתא בין דנסיב וא"ו בריש תיבותא בין דלא נסיב וא"ו בריש תיבותא כולהון חסרים וא"ו בין כ"ף לנו"ן:

פסוק יג
אליו בלק. הבי"ת דגושה. **לך נא**. חד מן ג' בלישנא הליכה חסר ה"א דבכ"ף פשוטה כתיב:
אשר דתראנו. בספרים כ"י בגלגל לא במקף:

פסוק טז
ויקר. הקו"ף דגושה:

פסוק יז
עלתו. גלגל בעי"ן:

פסוק יח
ושמע. בספרים כ"י מדוייקים הוא"ו במאריך והשי"ן בחטף פתח וכן כתוב במכלול דף ס"ג ובמסורת ה' קמצין וסימן קום בלק ושמע קרב אתה ושמע דואתחנן הטה ה' אזניך דמלכים וחברו דישעיה הטה אלהי אזנך דדניאל וכולן הוא"ו מתוגה והשי"ן בחטף פתח כן כתוב בספר דקדוק ישן ועיין מה שאכתוב בשופטים ה' על ושבה שביך:

פסוק יט
ויכזב. הזי"ן דגושה:

פסוק כג
כי לא נחש ביעקב. בירושלמי פרק במה אשה א"ר לוי כל המנחש סופו לבוא עליו. ומה טעמא כי לא נחש ביעקב כי לו נחש. משמע דדריש לא באל"ף כמו לו בוא"ו אבל אין זה מן ט"ו דכתיבין באל"ף וקריין בו"או. וכן בבבלי פרק ארבעה נדרים פריך והא בלמ"ד אל"ף כתיב ומשני אלא מדה כנגד מדה ועיין מה שאכתוב בישעיה ס"ג גבי בכל צרתם לא צר:
מה פעל. בס"א כ"י הטעם בפ"א וכן נראה מחילופי הדפוס שזה דעת בן אשר אך ברוב הספרים הטעם בעי"ן וכן מצאתי בחילופים כ"י לבן אשר:

פסוק כה
גם קב גם ברך. הגימלי"ן בדגש:
תקבנו. הקו"ף בחטף קמץ:

פסוק כז
לכה נא. הנו"ן בדגש:

פסוק כח
ויקח. הקו"ף בדגש:

פסוק כט
ושבעה אילם. בתיקון ספר תורה ישן אילם ל"א אילים דראש הפעור מלא ע"כ. וזה ברור מן המסורת דמלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה שכן נמסר בסדר תצוה ד' מלאים דמלאים בתרין יודי"ן וכל שארא כתי' האילם אילם חסר יו"ד בתראה ומלא יו"ד קדמאה ואין זה מן הארבעה וכן מסר הרמ"ה ז"ל:

פרק כד

פסוק ב

וישא בלעם את עיניו. בספר הזוהר פ' בלק עינו כתיב ההוא עינא בישא וכו' ואינו כן בספרים שלנו גם לא נמנה במסרה גדולה עם החסרים יו"ד באמצע תיבותא וקריא וכן כתב הרמ"ה ז"ל ויושא עיניו וירא מלא תרין יודי"ן וכל עיניו באורייתא דכותא:

פסוק ג

בנו. הבי"ת בדגש:

בנו בער. בהעתק הללי בער ירושלמי בעור וכן נחלקו על חברו שבסמוך וכבר כתבתי כל הצורך בריש פרשתא:

פסוק ד

נאם שמע אמרי אל וגו'. עיין מ"ש בפ' וירא בפסוק ויבא אלהים אל אבימלך:

פסוק ה

מה טבו. צריך למיהוי בריש הדף כהלכה כי זו היא מ"ם של בי"ה שמ"ו וכן כתב בעל הטורים בפרשת ויחי ובמקראות רומא עושים בחילוף מוצא שפתך פרשת כי תצא ובהעתק מפיראורה עשו המ"ם רבתי וכן ראיתי בנוסח אחד כ"י מאלפ"א בית"א רבתית ובתיקון ס"ת ישן אבל אינו כן בספרים ולא במסורת שלנו כי אם מ"ם של משלי:

פסוק ו

ה'. בזקף קטן:

פסוק ז

מדליו. כתב המכלול דף קפ"ח שזהו מן אותם שקבל קריאתם בקמץ רחב ולא שמע ולא ראה בהם מחלוקת והוסיף בעל מכלל יופי נראה שאין בדל"ת שום טעם עד כאן לשונו. וברוב הספרים מצאתי שבא מונח תחת הדל"ת והוא במקום מתג כמו שדרכו לבא במלות שהם בזקף קטן כמ"ש בפרשת משפטים על מלת תהרסם ובנסחא כ"י מצאתי מדליו במאריך ועיין מה שכתבתי בפר' תצוה על מלת וישפה:

פסוק ח

אל מוציאו ממצרים. בחומש עם תרגום ופירש רש"י והרמב"ן דפוס ויניציאה ש"ח נכתב בצדו ס"א מוציאם ע"כ. וזהו שבוש גדול שהראשון שבפרשה למעלה כתוב מוציאם וזה כתוב מוציאו וכן כתב הרמ"ה ז"ל מוציאם ממצרים מלא דמלא מלא וא"ו ומלא יו"ד ודכותיה אל מוציאו ממצרים מלא וא"ו ויו"ד ותרויהון בוירא בלק וכן במסורת כ"י קדמאה אל מוציאם תניינא אל מוציאו:

ממצרים. הרי"ש בפתח:

כתועפת. בהעתק הללי כתעפת. וחברו ירושלמי כתועפת וחברו מלא עכ"ל. ומחלוקת זה מצאתי גם בתיקון ס"ת ישן אבל בכל הספרים שלנו שניהם מלאים וא"ו קדמאה ובמקרא כתוב עליהם ב' כ"כ וכ"כ הרמ"ה ז"ל כתועפת ראם תרין בבלעם ותרויהון מלאים וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניין:

פסוק ט

כארי. במסורת הגדול כארי ד' ב' קמצין וב' פתחין וסימן כרע שכב **כַּארי**. שויתי עד בקר **כָּארי** (ישעיהו ל"ח:י"ג) . **כַּארי** שואג (יחזקאל כ"ב:כ"ה) . **כָּארִי** ידי ורגלי ע"כ ותו לא. פי' דאורייתא ודיחזקאל פתחין דישעיה ודתלים קמצין כן אינון בנסחי דיקי:

מברכיך ברוך וארריך ארור. כתב ר' משה קמחי בספר מהלך בכלל אתו מרחיק זה לשונו ואם תהיה מלרע היא רפה כמו מברכך **ברוך** ביתה **פרעה** וכן בכל ספרים מדוייקים הבי"ת רפה ובדפוס מנטובה הוסיפו בדברי המפרש ומה שאמר מברכיך ברוך ר"ל מדינא להיות ברוך ברפי הבי"ת ודגש שבה שלא כדין עכ"ל. ולפי דעתי איזה תלמיד טעה וברבו תלה והמוסיף גורע דעת המחבר כי לבו לא כן חששב וגם בדפוס ויניציאה ליתיה:

פסוק י

ויחר. מאריך ביו"ד:

פסוק יא

כבד הבי"ת בצירי:

פסוק יב

גם. בדגש:

פסוק יד

הזה. הזי"ן בדגש:

פסוק טז

דעת עליון מחזה שדי יחזה. חילוף קדמאה אשר מחזה תניינא מחזה ומטעים ביה:

פסוק יט

שריד. בלא פזר גדול:

פסוק כב

לבער קין. בספרים כתובי יד מדוייקים מונח בבי"ת ומאריך בעי"ן ובמסרה קטנה שבדפוס נמסר עליו לית בטעם מלעיל:

פסוק כג

ומשמו אל. במקצת ס"ת וגם במקצת חומשים כ"י נמצא משמואל תיבה אחת ולא מצאתי לזה עיקר בשום מפרש רק במקרא גדולה כתוב בגליון זה לשונו:

משמו וחסר וחדא מלה עד כאן. והוא לשון מגומגם ושמעתי שיש נוהגים לכתוב כך בס"ת ולע"ד אין להם על מה שיסמוכו כי בכל ספרי הדפוס ובכל מקראות כתיבי יד מדוייקות הם שתי מלות וכך הם בס"ת הקדמונים וכן ראיתי אחר כך בהרמ"ה ז"ל שכתב משמו אל חסר וא"ו קדים למ"ם כתיב. משמו אל תריין מלין כתבן ע"כ. ובסנהדרין פרק חלק אמר ר' יוחנן אוי לה לאומה שתמצא בשעה שהקדוש ב"ה עושה פדיון לבניו על כן טוב ליזהר שלא למחקו ועיין מ"ש בסוף פרשת ויצא:

פסוק כד
וענו אשור. בלא מקף באמצע:

פרק כה

פסוק ב
ותקראן. בתיקון ס"ת ישן ותקראן במפתח ותקראנה ע"כ אבל הר"מה כתב ותקראן לעם דין לחוד באורייתא כתיב ומלא אל"ף וחסר ה"א ובנו"ן פשוטה בסוף ושאר אורייתא נו"ן ה"א בסוף תיבותא כתיב ותלתא אינון בלישנא באורייתא תרין מנהון מלאים דמלאים אל"ף וה"א וסימן כי תקראנה מלחמה (שמות) ותקראנה אתי כאלה (שמיני) הלין מלאים דמלאים וחד מלא אל"ף וחסר ה"א כדאמרן עכ"ל. ובמסורת שלנו פרשת שמיני ותקראנה ד' ג' כתיב ה"א וסימן ותקראנה אתי כאלה ותקראנה לו השכנות ב' בפסוק. ותקראן לעם לזבחי אלהיהן בתראה חסר ע"כ. ומסרה זו לא זכרה רק פסוקים הכתובים ותקראנה בוא"ו בתחלת המלה ולפיכך לא מנתה בהם פסוק כי תקראנה מלחמה:
ותקרא לעם לזבחי אלהיהן. החכם בעל העקידה פירשו במ"ם וכדומה לי דכד ניים מר אמר להההוא פשטא דלא אשתכח כדין בשום דוכתא או דילמא ספרא משתבשתא איזדמן ליה ובמסרה איתמסר ה' אלהיהן בנו"ן והלין דבפסוקתא תרי מנייהו:

פסוק ד
ויאמר ה' אל משה. אין בו פסקא:

פסוק ו
והנה. הנו"ן בדגש:
בכים. הבי"ת רפה:

פסוק ח
הקבה. הקו"ף והבי"ת דגושות:

פסוק ט
במגפה. הגימ"ל דגושה:

פסוק יא
פינחס. פתוחה:

פינחס. אמרו בזוהר כאן וגם בפרשת אחרי מות כי פינחס זה ביו"ד זעירא ושהיא מאלפ"א בית"א דאתוון זעירן. אך בכל הספרים והמסרות ובאלפ"א בית"א שלנו מאותיות זעירות לא נמצא רק יו"ד צור ילדך תשי. עוד משמע מהזוהר כי פה בלבד פינחס מלא יו"ד. והרמ"ה ז"ל כתב ותלד לו את פינחס מלא יו"ד וכל אורייתא דכותיה מלא עכ"ל. וכן נמצא בכל הספרים. והמסרות ובעל א"ת האריך לבאר הזוהר שלא יהיה נגד ספרינו ואנכי לא ידעתי בנסתרות ממני:

בקנאו. קל הנו"ן להקל על הלשון ן' עזרא:

פסוק יב

את בריתי שלום. במ"ג וא"ו זו קטנה ובגיליון כתוב וא"ו זוטא והוא חד מאלפ"א בית"א דאותיות קטנות ע"כ. וכן היא כתובה בריש מסרא רבתא שבדפוס גם במסורת כ"י (במקצת פירושים) ריש פרשת חיי שרה ראיתיה נמנית עם אותיות קטנות אך לא מצאתי כן בספרים אחרים כ"י ומסרותיהם רק מסרו כאן לית וא"ו קטיעא עד כאן. והכי אמרינן בפ"ג דקדושין בעל מום דעבודתו פסולה מנא לן אמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום כשהוא שלם ולא כשהוא חסר והא שלום כתיב אמר רב נחמן וא"ו דשלום קטיע"ה היא ע"כ. פירוש לא קטנה כשאר אותיות קטנות שבתורה רק גדולה כשאר אותיות אלא שרגלה קצר כזה **שלום** וכן שמעתי בשם הריטב"א ז"ל. ואפשר שזו היא גם כן כוונת הרמ"ה ז"ל שכתב כמאן דקטעוה בפלגיה כמ"ש בריש פרשת וישב. גם ר' אליה המדקדק במאמר ס' ממסורת המסורת פי' קללה מעט מלמטה ובעל אור תורה ראה תמונה אחרת לנגד עיניו בספר מוגה כזו **שלום** דהיינו שחתכוה לשני' ועדיין שני החצאים שם ונתיישב בה לפרש כן לשון וא"ו קטיעא דגמרין ופי' הרמ"ה ז"ל והביא ג"כ לשון אחר מהריטב"א ז"ל נראה כמסכים לדעתו וזהו וא"ו דשלום קטיעא היא נראה פירושו שכרותה בנתים דאי לא הי"ל זעירתא היא ונפקא מינה לס"ת ויש להגיה כל הספרים שכתוב כדרכו עכ"ל. ובאמת שכן ראיתי גם אני בספר תורה קדמון מספרד כצורה השנית אבל בכמה ס"ת אחרים כתובה כצורה הראשונה. ואף פי' הריטב"א ז"ל דסליקנא מיניה אפשר שיובן כן ועיין בספר פענח רזא:

פסוק יג

כהנת. הנו"ן דגושה וכן קנא:

בני ישראל. בלא מקף באמצע:

פסוק טו

אמות. במירכא לא בזקף קטון ובמקצת ספרים בדרגא:

פסוק טז
לאמר. הלמ"ד דגושה והמ"ם בלא דגש:

פסוק יז
צרור. מלא וא"ו כתיב ואית דמסרין בהון צרר כי צררים כל לישנא חסר כלומר חסר וא"י והאי צרר דמסרין ביה חסר לאו אצרור את המדינים קאי דההוא בנוסח דיקי מלא וא"ו כתיב ועוד דלא דמי לצררים אלא אצורר דקרי צד"י דידיה בחולם קאי דומיא דכי צררים כגון על הצר הצרר אתכם דבהעלתך הרמ"ה ז"ל:

פסוק יח
צררים. בשוא לבדו לפי דרכנו:
דבר. השלישי במקף לא במירכא:

פרק כו

פסוק א
ויהי אחרי המגפה פ:
ויאמר ה'. יש כאן פרשה פתוחה באמצע פסוק:

פסוק ה
ראובן בכור ישראל. בספרים כ"י והרמב"ם ומאירי אין כאן ראש פרשה אבל בספר תגי מצאתי כתוב כלשון הזה:
ראובן בכור ישראל סדור ושאר כל השבטים סתומות בר מן אלה בני דן דפליגי סופרים חד אמר סתומה וחד אמר סדור עד כאן. ובספר תגי הנזכר יש כמה פרשיות סדורות וגם פתוחות וסתומות דפליגי עליהון נהרדעי שאין אנו נוהגים כמותן ולכן לא כתבתים:
תנוך. מלא החנכי חסר והא דאמר במסורת סוף פרשת חיי שרה ובמשלי כ"ב חנך ג' חסר בלישנא וסימן ובני מדין עיפה. חנוך משפחת החנכי. חנך לנער על פי דרכו. על מלת החנכי אתמר ולא על חנוך דהוא מלא בכל הספרים וכן במסורת כ"י ג' חסר בלישנא וסימן ובני מדין וגו' משפחת החנכי חנך לנער וכן מסר הרמ"ה ז"ל ובני מדין עיפה ועפר וחנך חסר וא"ו כתיב ותהר ותלד את חנוך מלא וא"ו כתיב וכל חנוך באורייתא מלא וא"ו כתיב בר מן חד חסר עיפה ועפר וחנך כדאמרן משפחת החנכי חסר וא"ו כתיב:

פסוק ו
לחצרן משפחת החצרוני. במסורת פרשת ויגש נמסר חצרן כל אורייתא חסר בר מן חד חצרוני קדמאה דוידבר ע"כ. וכן כתב הרמ"ה ז"ל החצרוני לכרמי דין מלא וא"ו לחצרן משפחת החצרני לחמול דין חסר וא"ו כתיב:

פסוק ז

הראובני. הרי"ש במאריך והיא נקראת בשורק והאל"ף שבאמצע נחה כמו יראו את ה' וחבריו וכן הוא בספרים כ"י וכמוהו רבים כמ"ש בסוף דברים וכך היא כוונת ר' אליה המדקדק בהגהת שרשים שרש ירא ושמו רפי על האל"ף להורות על נחותה וכן כתב הרמ"ה ז"ל אלה משפחת הראובני דפינחס מלא דמלא כתיב מלא אל"ף ומלא וא"ו ותרויהון בין רי"ש לבי"ת ולא קריין ודכוותיה כי לקחו מטה בני הראובני דאלה מסעי ודכותא בלישנא נתתי לראובני ולגדי סוף דברים וכל לראובני דכותא פקדיהם. הפ"א רפה:

פסוק ט

קרואי. קריאי ק' ביו"ד וכ"כ בהעתק הללי ובמסורת קדמונית מצאתי במדבר קרואי פינחס קריאי וסימן ברוך פרי ע"כ. פי' דבמדבר רו דפינחס רי ועל הקריאה איתמר וממילא דהכתיבה בהפך ועיין ג"כ מ"ש בפרשת במדבר ובריש פרשת קרח:

פסוק יג

הזרחי. הזי"ן דגושה:

פסוק טז

לאזני האזני. האל"ף בקמץ לבד:

פסוק כא

לחצרן. בהעתק הללי לחצרון ירושלמי לחצרון ע"כ. ובכל ספרים שלנו חסר כחבירו דלעיל וכן כתב הרמ"ה ז"ל וחצרן וכרמי חסר וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא חסר:

פסוק כג

לפוה. הוא"ו רפה בספרים מדוייקים אבל הרמ"ה ז"ל ור"דק ז"ל בעט סופר שלו כתבו שהוא"ו בדגש וכן מצאתי בגליון א' כ"י:

פסוק ל

אלה בני גלעד. וכן ואלה בני שותלח הביתי"ן בדגש מדין מפסיק ואתי מרחיק וחביריו שבפרשה כלם רפין שאין טעם מפסיק במלה ראשונה גם אין להם דין אתי מרחיק שמלת בני סמוכה אל המלה הבאה אחריה וכן מצאתי בספרים מדוייקים ועיין מ"ש באיוב ה' על חקרנוה כן היא:

פסוק לא

ואשריאל האשראלי. שניהם בסי"ן שמאלית בספרים מדוייקים ובתיקון ס"ת ישן ואשריאל במפתח ואשראל ע"כ. ובספרים שלנו מלא ובהעתק הללי האשראלי ירושל' האשריאלי ע"כ. ובכל הספרים חסר וכן בנסחת כ"י מסורת עליו לית וחסר וגם הרמ"ה ז"ל כתב ואשריאל מלא האשראלי חסר:

פסוק מו
האלני. בהעתק הללי האלוני ירושלמי האלני ע"כ. ובכל הספרים חסר וכן בנסחא כ"י מסור עליו לית וחסר גם הרמ"ה ז"ל כתב משפחת האלני חסר דחסר חסר יו"ד וחסר וא"ו:

פסוק נא
ואל"ף שבע מאות. ג' דמטעין דסבירין ושבע בוא"ו וסימן נמסר במסרה גדולה:

פסוק נז
הגרשני. הנו"ן דגושה:
הקהתי. במקצת ספרים הקו"ף בשוא לבדו:

פסוק נח
וקהת הולד. כל אורייתא מלא דמלא והדין מלא וא"ו וחסר יו"ד:

פסוק ס
את נדב ואת אביהוא את אלעזר ואת איתמר. בתיקון ס"ת ישן את ואת את ואת ובמפתח את את ואת ואת ע"כ. והרמ"ה בירר דבר זה מהמסורת וכן כתב ד' פסוקים דאית בהון את ואת את ואת וסימן והזהרתה אתהם את החקים יתרו. את הארון ואת בדיו ויקהל. וכל אשה חכמת לב שם. ויולד לאהרן את:

פסוק סא
אביהוא. הבי"ת בחירק:
בהקריבם. אין בבי"ת געיא בספרים מדוייקים:

פרק כז

פסוק א
ותקרבנה. בגריש לא בשני פשטין. **צלפחד**. ברביע לא בזקף קטן:
בן יוסף. הבי"ת רפה:

פסוק ג
אבינו מת במדבר. הא טעמא לעילא אריך מלה ומשיך לה זיל קרי בזוהר פרשת בלק דף ר"ה:

פסוק ה
משפטן. נו"ן רבתי וכן מצאתי במסרות כתובי יד מאלפ"א בית"א רבתית ובחומש כ"י קדמון לית ונו"ן רב ולית כתיב כן והטעם לפי שאמר משה ממני ילמדו הכל שתליתי הדבר ברב גדול עכ"ל. וטוב מזה יש לומר שנו"ן משפטן רבתא לפי שנעלם ממשה שער הנ' כדאיתא בפ"ק דראש השנה ובפ"ד דנדרים נ' שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה מסיני חסר א' שנאמר ותחסרהו מעט מאלהים וכן כתוב בספר נשמת שבתאי הלוי שער י"ב:

פסוק ו
משה לאמר. הלמ"ד דגושה:

פסוק יג
וראיתה אתה. דין לחוד מלא יו"ד וה"א בסוף תיבותא וכל לישנא באורייתא חסר ה"א:

פסוק יד
צן. השני טעה המדפיס שכתבו מלא יו"ד והוא עצמו מסר בפסוק כל צן חסר וכל סין מלא וכן מסר הרמ"ה ז"ל:

פסוק יח
ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע וגו'. אין כאן תחלת פרשה לא פחותה ולא סתומה. ובספר תגי כתוב וידבר דיפקד ויאמר דקח לך סתומה ע"כ. ואין אנו נוהגים כן וגם הרמב"ם ז"ל לא מנאה:

פסוק יט
לפני. בפשט:
ונתתה. בה"א לבסוף בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים והמדפיס טעה לעשותו חסר ולא נתן את לבו למה שמסר בסדר תרומה ונתת כ"ט חסרים ואין זה במניינם ועיין מ"ש בסדר תצוה:

פרק כח

פסוק ג
ואמרת להם זה האשה. סימן כל אורייתא ואמרת אליהם בר מן חד ואמרת להם זה האשה וחד באורייתא ואמרתם אליהם דדברו אל בני ישראל דזב וע"ש במסורת:

פסוק ה
כתית רביעת. בהעתק הללי כתוב רביעת וחברו וכן הוא בכל ספרים מדוייקים מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה והכי מוכח במסורת דסוף יחזקאל וכמ"ש בפרשת שלח לך והמדפיס טעה שכתבו בהפך:

פסוק ו
העשיה. היו"ד רפה:

פסוק ט
וביום השבת. פתוחה:
תמימם. התי"ו דגושה:

פסוק י
ונסכה. הסמ"ך בשוא:

פסוק יא
חדשיכם. החי"ת בקמץ לבד:

פסוק יז
פסח לה' ובחמשה עשר וגו'. עיין מ"ש בפרשת כי תשא בויחל משה בשם התוספות:
הזה. הזי"ן בדגש:

פסוק יט
תמימם דפסח. וכן תמימם דשבועות ודראש השנה כולם מלאים יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה כחביריהם וכ"כ הרמ"ה ז"ל שנים תמימם דתצוה מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תניין כתיב וכל תמימם באורייתא דכותייהו והמדפיס נשתבש באלו ולא הלך בדרך תמים כי במסורת תלים ל"ז וריש משלי נמסר כל תמימם דבעירא חסר יו"ד בעקבא בר מן חד ואיל מן הצאן תמימים יעשו (יחזקאל מ"ג) וכל דגברי מלא בר מן חד יודע ה' ימי תמימם:

פסוק כד
על עולת התמיד דפסח. בהעתק הללי ובמנחת כהן נמסר לית מלא בתורה ובמסרה קטנה כתיב עליו ג' מלא בלישנא ועיין סימנם ביחזקאל מ"ו והא והא איתא וכן כתב הרמ"ה ז"ל עולת תמיד דפסח דכאלה תעשו ליום מלא וא"ו כתיב וכל שאר אורייתא עלת חסר וא"ו כתיב:

פסוק כו
בהקריבכם. אין בבית געיא בספרים מדוייקים וגם בקצת דפוסים:
בשבעתיכם. טרחא בעי"ן ובלא מאריך בשי"ן:

פסוק כז
עולה דבכורים. בהעתק הללי מסור עליו לית מלא בתורה וכן הוא בהרמ"ה ז"ל. ובמסורת ובפסיקתא דר' טוביהו למה עולה שבעצרת מלא ללמדך שבששה בסיון ניתנה תורה ועצרת חלה להיות בששה בסיון ולא כמו שאמרו התועים עצרת לאחר השבת כל זמן שיבא וכן בבעל הטורים:

פסוק כח
ומנחתם דשבועות. טעה המדפיס לעשות כאן פיסקא ואמר שהיא סתומה כי בכל הספרים אין כאן פיסקא כלל:

פסוק ל
שעיר עזים. מסור בכורים וכפורים שעיר וכולם ושעיר ובפסיקתא דר' טוביהו למה נאמר בי"ה ובעצרת שעיר ולא נאמר ושעיר כמו בשאר המועדות מקיש עצרת לי"ה מה י"ה יום מתן תורה אף עצרת יום מתן תורה מפני שלוחות הראשונות ניתנו בי"ה ועשר' הדברות נאמרו בעצרת וכדי להוציי' מלבן של צדוקי' שאומרים מתן תורה לא היה בעצרת לכן הקשו זה בזה בשעיר שעיר:

שעיר עזים אחד לכפר עליכם. בכל הקרבנות כתיב חטאת ובעצרת אין כתיב חטאת אמר להם הקב"ה מכיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם. ירושלמי פרק בתרא דר"ה ובמדרש חזית פסוק כמגדל דוד מסיים בה ללמדך שלא היה בידם לא חטא ולא עון ועיין עוד ברעיא מהימנא דפרשת אמור דף צ"ז:

פרק כט

פסוק ב

ועשיתם עלה. בכל הקרבנות כתיב והקרבתם וכאן כתיב ועשיתם אמר להן הקב"ה מכיון שנכנסתם לדין לפני בראש השנה ויצאתם בשלום מעלה אני עליכם כאילו נבראתם בריה חדשה. ירושלמי פרקא בתרא דר"ה ובויקרא רבה סוף פ' כ"ט והכי איתא בפסיקתא מכיון שנכנסתם לפני בדין ביום הזה ויצאתם בדימוס מעלה אני עליכם כאלו היום בראתי אתכם בריה חדשה שנאמר כי כאשר השמים החדשים וגו' אשר אני עושה וגו'. ובפסיקתא דר' טוביהו מה נשתנה יום הזכרון מכל המועדות שכתוב כאן ועשיתם מפני שהאיל קרניו לשופר היו נעשות וכן אמר ר' יהושע בסוף מסכת קנים שתי קרניו שתי חצוצרות וכו' פי' שופרות לכך נאמר כאן ועשיתם עולה לפי שיש בו עשייה אחרת חוץ מהקרבתו. ד"א ועשיתם עלה מלמד שכל המשמר את המועדות כראוי כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים לכך נאמר בר"ה ועשיתם שבתשרי נברא העולם:

לה'. בזקף קטן:

איל. הגלגל באל"ף:

פסוק ג

ומנחתם דובחדש השביעי. במ"ם אזלא ובתי"ו זקף קטן לא מירכא:

פסוק ה

עזים. במירכא לא בתביר:

פסוק ח

בקר. בתביר לא במירכא:

פסוק ט

ומנחתם. בתי"ו זקף קטן לא מירכא:

פסוק יב

וחגתם. דגש בגימ"ל:

פסוק טו

ועשרון דיום ראשון של חג. נקוד על וא"ו בתראה מסורת ואבות דר' נתן פ' עשרה נסיונות וכן צריך להגיה במדרש רבה פ' במדבר ובמס' סופרי' פ"ו והכי איתמר בהדיא

במסכת מנחות ריש פ' שתי מדות ילקוט פ' פינחס רמז תשפ"ב לקח טוב ועירוך ע' נקד קרית ספר פ' ב' בהל' מעשה הקרבנות תוספת י"ט א"ר יוסי למה נקוד על וא"ו שבאמצע עשרון של עשרון ראשון של י"ט הראשון של חג שלא ימוד לא בשל שלשה לפר ולא בשל שנים לאיל:

פסוק טז
חטאת. הטי"ת דגושה:

פסוק יח
לאילם דוביום השני. לאילם דיום שלישי אילם דיום רביעי כולם מלאים יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה כחביריהם שבענין וכל אורייתא דכוותייהו במ"ד מלא דמלא וסימנהון נמסר בסדר תצוה ובסדר וישלח וכן כתב הרמ"ה ז"ל והמדפיס טעה כאן ולא זכר מ"ש כבר. גם בעל מנחת כהן בפרשת וישלח טעה שאחרי הביאו המסרה של ד' מלא דמלא בתורה כתב ושארא אורייתא ואלים כתיב חסר יו"ד קדמאה ור"ל אילם כתיב חסר יו"ד בתראה:

פסוק כו
וביום החמישי. סתומה:

פסוק לג
כמשפטם דוביום השביעי. שבת פרק הבונה תניא ר' יהודה בן בתירה אומר נאמר בשני ונסכיהם בששי ונסכיה בשביעי כמשפטם הוי מ"ם יו"ד מ"ם מים מכאן רמז לניסוך המים מן התורה והכי איתא בספרי וכתבו התוספות בשביעי כמשפטם גרסינן כדמוכח פ"ק דתענית וכן הוא במסורת הגדולה ולא כרש"י דגריס בשמיני כמשפטם בסוף פרק לולב וערבה עכ"ל. ובפי' התורה גורס גם הוא בשביעי כמשפטם וכן במסורת נמסר בו"ז מי"ם פי' כל עניינא כתיב ונסכה כמשפט בר מן יום ב' דכתיב ונסכיהם וביום ו' ונסכיה וביום ז' כמשפטם מכאן רמז לנסוך המים. ובתוספתא דזוהר סוף פ' מצורע מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו' בוז יבוזו לו מאי בו"ז יומא תניינא ויומא שתיתאה ויומא שביעאה דסכות דבהון הוו מנסכי מים ויין:

פסוק לה
ביום השמיני. כל עניינא ריש פסוק וביום בר מן שמיני כתיב ביום לפי שהוא רגל בפני עצמו ללמדך שאין אות חסרה או יתירה בתורה והוא דבר רק שנאמר כי לא דבר רק הוא מכם פסיקתא דר' טוביהו:

פרק ל

פסוק א
ככל אשר צוה ה' את משה. בקצת ספרים אל משה ובס"ס את:

פסוק ב
מטות. פתוחה:

פסוק ג
לאסר. האל"ף בשוא לבדו בספרים כ"י וגם בדפוסים קדמונים:

פסוק ה
וקמו. השני הגלגל בקו"ף:

פסוק יג
אתם. בפסק ובתי"ו גלגל:

אישה ביום שמעו. השי"ן בקמץ:

פסוק יד
לענת. בהעתק הללי לענת ירושלמי לענות ע"כ. ובכל הספרים חסר וכ"כ הרמ"ה ז"ל לית חסר וחד מלא למנצח על מחלת לענות:

פרק לא

פסוק ב
אחר תאסף אל עמיך. זה א' מהמקראות שקראו חכמים עטור סופרים כמ"ש סוף פרשת בהעלתך:

פסוק ו
ואת פינחס. כל אורייתא מלא יו"ד ועיין מ"ש בשמואל א':

פסוק ח
ואת דמלכי מדין. במקף לא בתלשא והאל"ף בסגול כן הוא בכ"י. **הרגו**. הגימ"ל רפה:

פסוק יב
ירחו. כל אורייתא בצירי הרי"ש וסי' ושכן **חֲרֵרִים** עיין במ"ג סוף מלכים:

פסוק כב
את הנחשת. את במאריך ובמקף בספרים כ"י אף שאין נר' כן בחילופים:

פסוק כז
וחצית את המלקוח. וחצית מלעיל בשני פשטין לקריאת ב"א שאנו סומכים על קריאתו וכ"כ המכלול משקל פעלת והגהת לוית חן שער ג' פרק י"ט שלא כדברי בעל מנחת כהן שכתב לחוד בטעם מלרע:

פסוק כח
והרמת מכס. הקדמא בתי"ו ברוב ספרי הדפוס ובכל כ"י:

פסוק לב
בזזו בשוא לבד כמנהג קצת ספרים וכמנהגנו וכן חברו שבסמוך:

פסוק לה
מן הנשים. בלא קדמא בנו"ן:
אשר. במאריך לא בטפחא:

פסוק לו
ותהי המחצה וגו' ושבעת אלפים. סי' קדמאה דותהו המחצה אלף ושבעת אלפים תניינא דותהי מחצת אלף שבעת אלפים וסימן ושתי המלכה:

פסוק נ
קרבן. בקמץ לבד. **כלי זהב**. בחירק והוא חד מן ז' מטעים דסבירין בצירי וסימן נמסר במסרא רבתא:

פסוק נב
אלף שבע מאות. ג' דמטעים דסבירין ושבע בוא"ו וסימן נמסר במסרא רבתא:

פרק לב

פסוק א
ומקנה רב. פתוחה:
ומקנה. בפסק:

פסוק ג
ואלעלה. תרין באורייתא חד נסיב ה"א בסוף תיבותא וחד נסיב אל"ף ותרוויהון בפרשת מטות קדמאה בה"א תניינא באל"ף:
ושבם. בסי"ן שמאלית בכל ספרים כ"י והיא שבמה האמורה למטה כמ"ש רש"י ז"ל שהיא בסי"ן שמאלית בכל הספרים:

פסוק ו
האחיכם. בספרים שלנו האל"ף בפתח וכ"כ רד"ק בשרש אחה:

פסוק ז
תנואון. תניאון ק':

פסוק ט
ויעלו עד נחל אשכול. מלא שאינו מהחמשה חסרים שנמסר סימנם במ"ג בס' לך לך:

פסוק יב
הקנזי. הקו"ף דגושה:
מלאו. קל הלמ"ד:

פסוק יג
העשה. אין מאריך בה"פ ראשונה בספרים מדוייקים וכן הוא בחילופים לב"א אך טעה המדפיס שם שכתבו בוא"ו:

פסוק טו
מאחריו. האל"ף בגלגל:

פסוק טז
ויאמרו. גלגל ביו"ד:

פסוק כב
נקים. עיין מ"ש מזה סוף פרשת מקץ:

פסוק כה
ויאמר בני גד. י"ב ויאמר דסברין ויאמרו וסימן במסורת בזה הפסוק ובשופטים י"א וקשיא לי כי בפרטן אינן אלא י"א ובכל הספרים כתוב לעולם י"ב דסבירין ויאמרו ואולם בספר אחר כ"י כתוב י"ח ולשון רש"י ויאמר בני גד כלם כאיש אחד:
ויאמר בני גד וגו' לאמר. עיין מ"ש ריש פרשת וארא:

פסוק כו
בהמתנו. אין בו יו"ד:

פסוק כח
נון. במקצת ספרים הנו"ן רפה:

פסוק ל
חלוצים אתכם. בהעתק הללי חלצים וחברו ירושלמי חלוצים וחברו ע"כ. ובכל הספרים שניהם מלאים וכן מצאתי במסורת כ"י חלוץ חלוצי חלוצים כלם מלאים ב"מ חד חלצי מואב והתם נמי מסור עליו לית חסר ומה שכתוב כאן במסורת הדפוס כל לישנא מלא בר מן א' חלצי צבא טעות וכ"כ הרמ"ה ז"ל שנים עשר אלף חלוצי צבא מלא בר מן א' חלצי צבא טעות וכ"כ הרמ"ה ז"ל שנים עשר אלף חלוצי צבא מלא וא"ו כתוב וכל חלוצי חלוצים כולהון מלאים וא"ו ועבר לכם כל חלוץ מלא וא"ו ודכותא כל חלוץ למלחמה דאם יעברו ודכותא כל חלוץ צבא דועבדיך יעברו ודכותא בית חלוץ הנעל כולהון מלאים ואם לא יעברו חלוצים מלא דמלא מלא וא"ו ויו"ד וכל חלוצים דכותא:

פסוק לב
נעבר. העין בחטף פתח:
ארץ כנען. חד מן ה' דסבירין ארצה וסימן במ"ג פרשת ויגש:

פסוק לד
ואת עֲטָרת. בהעתק הללי עטרת וחברו ירושלמי עטרות עטרות ע"כ. ובכל הספרים עטרות דלעיל מלא וזה חסר וכן ואת **עטָרת** שבסמוך חסר וכן במסורת ג' חסר בלישנא

וסימן ויבנו בני גד את דיבן ואת עטרת שופן והעטרת תהיה לחלם דזכריה ו' ועל עטרות ודיבון נמסר לית ריש פ' ומלא בתורה וכן מסר הרמ"ה ז"ל עטרות ודיבן ויעזר דין לחוד מלא וא"ו כתיב ושארא חסרים באורייתא ובמסורת אחריתי עטרת תרין חסרים ואת עטרת דויבנו בני גד ואת עטרת שופן:

פסוק לח

ואת נבו. ברוב ספרים כ"י אין בוא"ו געיא וכ"כ בחילופים:

פסוק לט

ויורש. כתוב בספר מנחת כהן וירש את האמרי חסר עכ"ל. אך בכל הספרים הוא מלא וא"ו ולא כמ"ש המאירי דבקצת תיקונין כתוב ויירש בשני יודי"ן וקרי ויורש דדוקא ויורש דוישלח משה לרגל את יעזר דסוף חקת כתיב בשני יודי"ן וכ"כ הרמ"ה ז"ל ויירש את האמרי דוישלח משה לרגל מלא בתרין יודי"ן קדמי לריש קדמאה קרי בחולם ותניין כתיב במקום וא"ו ולא קרי וחבריה דראשי המטות מלא וא"ו כתיב ויורש את האמרי דוילכו בני מכיר עכ"ל. גם לא נמנה במסרא רבתא עם מלין דכתובים יו"ד באמצע תיבה וקריין וא"ו:

פסוק מא

חותיהם. בהללי חותיהם בחטף פתח בחי"ת:

פסוק מב

קנת. ברוב ספרים כ"י וספרי הדפוס ישנים הנו"ן בקמץ:

לה. ה"א הכנוי נחה והיא חדא מן תלת לה דלא מפקון עפ"י המסורת וסימן נמסר ברות וזכריה ה' ובמדרש רבתי דרות על פסוק ותאמר אמצא חן אמר לה ח"ו אין אתה מן האמהות אלא מן האימהות פי' דמדכתיב לה בלא מפיק קרי ביה לא כלומר לא כן הדבר כאשר דברת שאין אתה מן האמהות כלומר השפחות אלא מן האימהות ודכוותא ויקרא לה נבח בשמו מלמד שלא עמד לה אותו השם ודכוותא לבנות לה בית בארץ שנער מלמד שאין לשקר תשועה סי' דמקרא זה מדבר בחנופה וגסות הרוח כדאיתא בפ' זה בורר ועיין הרמב"ן ובחיי על התורה ושרש ישי על רות ותוספות פרק האיש מקדש באגדתא דעשרה קבין:

פתוחה

פרק לג

פסוק ג

מרעמסס. בשני שואין הראשון נח והשני נע כמ"ש בסוף ויגש:

ממחרת. המאריך במ"ם ראשונה וכן הוא לב"א:

יצאו בני. הבי"ת רפה:

פסוק ח
ויסעו מפני החירת. ג' סבירין פי מפי וקרין פני מפני:

פסוק ט
ובאילם. יו"ד בתר אל"ף ולא בתר למ"ד:

פסוק יד
היה שם. מלעיל שהקדמא בה"א ראשונה בכל ספרים כ"י וגם בדפוסים ישנים:

פסוק טו
מרפידם בס"ת ישן מרפידם ס"א מרפדי' וכן במפתח ע"ר. והרמ"ה כתב ויחנו ברפידי' בתיקון ס"ת מים (בשלח) ויסעו מרפידים ויבאו (יתרו) הלין ב' מלאים דמלאים ושאר ואין אורייתא חסר יו"ד תניין וכולהון מלאים יו"ד קדמאה:

פסוק כז
בתרח. הוא סוף פסוק:

פסוק לג
בקברות מקברות. כך הם בהעתק הללי ובירושלמי בקברות מקברות ע"כ. ובחומש עם תרגום מסביוניטה הראשון כתוב חסר ונכתב עליו יש ספרים בקברות והשני כתבו בפסוק מלא וכן בתיקון ס"ת ישן כתוב בקברת במפתח בקברות ע"כ. אך בספרים מדוייקים שניהם חסרים וכ"כ הרמ"ה ז"ל קברות התאוה דויקרא את שם המקום ההוא בפרשת בהעלתך מלא וא"ו כתיב ודכותא מקברות התאוה נסעו העם ומסר עליהם תרין מלאים הלין ושאר אורייתא חסר וא"ו כתיב:
ביטבתה. בי"ת ראשונה דגושה והיו"ד בקמץ לבד וכן מיטבתה:

פסוק לה
בעצין גבר. בהעתק הללי בעצין מעצין ירושלמי בעציון מעציון ע"כ. וספרים שלנו שניהם חסרים וכ"כ הרמ"ה וז"ל ויחנו בעציון גבר ויסעו מעצין גבר תרויהון חסרים וא"ו כתיב וכל לשון עצין בעצין מעצין חסרים:

פסוק מד
העברים. העי"ן בחטף פתח:

פסוק מו
דבלתימה. הדל"ת בדגש:

פסוק מט
הישמה. בהעתק הללי הישמת ירושלמי הישימת ע"כ. ובכל הספרים חסר וכן הוא על פי המסורת וכ"כ הרמ"ה ז"ל ויחנו על הירדן מבית הישמת חסר יו"ד וחסר וא"ו כתיב ועיין מ"ש ביהושע סימן י"ב:

פסוק נב
והורשתם. בשי"ן ימנית:
במותם. בתיקון ס"ת במתם במדוייק במותם ע"כ. והרמ"ה כתב ואת כל במותם תשמידו מלא וא"ו וכולהון מלאים:

פסוק נד
ולמעט תמעיט. בלא מאריך בלמ"ד בס"ס:

פסוק נה
וצררו. הרי"ש בשוא לבדו כמנהגנו:

פרק לד

פסוק ב
אל הארץ כנען. כן כתיב ומטעים ביה ספרים:
לכם בנחלה. בס"ס הבי"ת בגעיא:

פסוק ג
נגב. בתביר:
ים המלח. וכן ים כנרת כולם קמוצים בספרים כ"י מדוייקים ובדפוס קדמון. והא לך לשון המכלול דף ר"נ וכמו שמלת כל הקמוצה היא חטופה במקף כן כל אות קמוצה באחרית המלה ובצדה אות נחה נראית ובמקף היא חטופה לעולם כמו זכר־נא שמר־תם וכו' חוץ משתי מלות ים עם כמו יָם כנרת יָם המלח וכן **הָעָם** הזה וזולתו כי הם קמוצים והם במקף ונקראים בקמץ רחב אך בהסמכם אל מלה אחרת סמיכות ענין תשובנה פתח כמו יַם סוף עַם ה' אך ים כנרת ים המלח הם קמוצים אעפ"י שהם סמוכים סמיכות ענין וכן כל יָם זולתי יַם סוף עכ"ל. והאפודי טען עליו ואמר כבר חשב רד"ק לתת כלל מה וכו' ושבושו בכל זה מבואר מאד כי נמנאו רבים קמוצים ובמקף והם בלתי חטופים אשר גָּר שם אברהם **כתָב** הדת קמוץ בעדות המסרה משגב־לנו בז־לדבר כל אלה קמוצים ובלתי חטופים ע"כ. ובעל מגן דוד הגין בעד רד"ק וכתב זה לשונו ולא אמר כלום כי אלה המלות שאמר שהן קמוצות ובמקף ואינן חטופות אינן כן לפי הספרים המדוייקים שהיו בזמן רד"ק רק היו בלתי מקף וכן הם במקצת ספרים מדוייקים שנמצאים בינינו חוץ ממלת כתב הדת שהיא פתוחה ובמקף וכן הביאה רד"ק פתוחה בשער השמות במשקל **פָּעָל** ומ"ש האפוד שהיא קמוצה בעדות המסרה אפשר שרד"ק ראה מסורת אחרת שאומרת בחלוף זה ואף שיודה רד"ק לאשור שמלת גר שם ודומה לה הן במקף ואמר רד"ק הסבה שאינן נחטפות היא מפני המאריך שיש באות הקמוצה כמ"ש לשון לימודים שער א' פ"ה וכבר כתבתי לשונו לפרשת בראשית ע"פ כי שת לי ע"ש:

פסוק ד
מנגב. הנו"ן דגושה. והיה. והיו ק' והיא חד מן מלין דכתובין והיה וקרין והיו כמ"ש ביהושע סימן ט"ו ו' נחלה מצרים עיין מ"ש בתלים סי' קכ"ד:

פסוק ו
הגדול. הגימ"ל דגושה:
וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול. כתב המעתיק במסרה גדולה אות הגימל גבי ח' הגדול מלא בתורה דלא איתבריר ליה הי ניהו הים הגדול מלא ומסיק בה מילתא דאיתבריר ליה דהוא הימה הגדול דיהושע. ואומר אני דלא בריר ולא נהיר דכי מעיינת במסרה דפרשת נח מתחזי לך דחד מן ח' מלאים הוא הים הגדול וגבול דהכא ובפסוקי דאורייתא בלחוד קא מיירי ובירורא דמילתא הכי הוא ודאי ולית בה ספיקא כלל והכי מסיר הרמ"ה ז"ל:

פסוק יא
הגבל דומחה. ברוב ס"ס בזקף קטן:

פסוק יד
הראובני. הה"א בקמץ וקריאת הרי"ש בשורק כמ"ש בפרשת פינחס:

פסוק טו
לקחו נחלתם. השני התי"ו ברביע לא זקף קטן:
ירחו. היו"ד בשוא:

פסוק יז
אלה. בשופר יתיב לא בגלגל והלמ"ד דגושה:

פסוק כב
בקי. הקו"ף דגושה:

פסוק כו
עזן. הזי"ן דגושה:

פסוק כח
פדהאל. במקצת ספרים הד"לת בפתח וההה"א נחה בשוא נח ובמקצתן הדל"ת בקמץ וההה"א נחה. בלי ניקוד. ובעל אור תורה כתב דלפי זה קריאת המלה בקמץ חטוף כמו צלפחד ולפי דבריו היתה ראויה ההה"א לינקד בשוא וזה לא מצאתי כי בכל הספרים שהדל"ת בקמץ ההה"א נחה בלי ניקוד ואם כן קריאתו בקמץ רחב כמו פדהצור עשהאל. ובכל ספרים מדוייקים כתיב מלה חדא והיא חד מן שמות שאינן נחלפים ע"פ הירושלמי כמ"ש בריש פרשת במדבר:

פרק לה

פסוק א
בערבת. בי"ת ראשונה דגושה:

פסוק ב
ומגרש. הגימ"ל רפה:

פסוק ה
זה יהיה להם. חד מן ה' להם דסבירין לכם ומטעין בהו ספרים וסי' במ"ג סדר בהעלותך ועיין מ"ש ביהושע סימן א':

פסוק ז
אתהן ואת מגרשיהן. לית כוותיה בנו"ן באורייתא:

פסוק ח
המעט. הה"א בלא געיא מכלול דף נ"א וכן הוא בס"ס:

פסוק ט
לאמר. הלמ"ד דגושה:

פסוק כ
יהדפנו. הדל"ת בחטף קמץ:

פסוק כא
מות יומת. המ"ם במאריך והוא גם במקף במקצת מדוייקים אף על פי שאינו נראה כן מהחילופים:

גאל. הגימ"ל דגושה:

הדם. ברביע לא בזקף קטון:

פסוק כג
בה. השני ברביע:

פסוק כה
הקדש. הקו"ף דגושה:

פסוק כז
את הרצח. גלגל בה"א:

פרק לו

פסוק ב
את נחלת. במאריך ובמקף:

פסוק ג
על נחלת. הראשון ביתיב כמו השני שבסמוך לא במקף:

פסוק ח
וכל בת ירשת נחלה. ג' פסוקים בקריא מן תמנין אתון רישיתון וכל וסימוהון וכל שיח השדה וכל בת ירשת נחלה וכל שלל הערים (יהושע י״א:י״ד):
סוף ספר במדבר
ותשלם מלאכת ספר רביעי והוא ספר הפקודים והמסעות תהלה לשומע שועות

דברים

פרק א

פסוק א
בס"ת צריך להניח ריוח ד' שיטין
אלה. בגלגל והלמ"ד בדגש:

פסוק ג
אלהם. חסר יו"ד כי אינו מהי"ז מלאים בתורה:

פסוק ד
את. בשופר יתיב:
בעשתרת. במפתח בעשתרות והרמ"ה כתב בעשתרת קרנים פרשת לך לך חסר וא"ו כתיב ודכותא אשר יושב בעשתרת באדרעי:

פסוק ז
ובנגב. כ"כ לא ובנגף (צ"ל לא בנגב בלא וא"ו):

פסוק י
ככוכבי השמים לרב. חסר וא"ו וכל רב באורייתא דכותיה וכל לרב בלישנא דכותיה הרמ"ה ז"ל. ויש בזה דרש בדברים רבה. אמר להן היום הזה כככבים אבל לעתיד לבא לרב אתכם עתידים להיות דומין לרבכן כיצד כתיב כאן כי ה' אלהיך אש אוכלה וכתיב בישראל לעתיד לבא והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה:

פסוק יא
אבותכם. מלא וא"ו וחסר יו"ד בכל ספרים כ"י מדוייקים וכן כתוב בהעתק הללי לית כתיב כן וגם במסורת כ"י לית חסר יו"ד וכן במסורת פרשת שמות ובספר מנחת כהן הכא והתם. ואמרתי להם אלהי אבותיכם לית מלא דמלא בתורה. אלהי אבותכם יוסף אליכם לחוד מלא וא"ו וחסר יו"ד. ושארא אבתיכם כתיב חסר וא"ו ומלא יו"ד ע"כ. וכן מסר הרמ"ה ז"ל ובמקצת ספרי הדפוס דין חסר דחסר ובמקצתם חסר וא"ו ומלא יו"ד וכולם שגו ברואה:

פסוק יג

ואשימם. במדרש דברים רבה ואשמם כתיב. אמר ריב"ל אמר להן משה אם אי אתם נשמעים להם אשמה תלוי בראשיכם וכו' ודרשו גם כן בספרי מלמד שאשמותיהן של ישראל תלוים בראשי דייניהם. ורש"י הביא מדרש זה דספרי וכתב בפירוש שהוא חסר יו"ד וכן נראה מהמזרחי והחזקוני שהביאו דברי רש"י ולא כתבו מזה מאומה. גם בעל הטורים אמר שהוא חסר יו"ד וכן ראיתי בשם ספר הללי. אמנם העיד בעל אור תורה כי בכל ס"ס ואשכנז ומצריים וירושלמיים מלא יו"ד ושהמסורת עליו לית ומלא ולזה הסכים המאירי ושמן ששון וכן כתב הרמ"ה ז"ל לפום דרשא חסר יו"ד כתיב ובכולהו נסחי מלא יו"ד כתיב וכן העידו חכמי בורגוש על הרמ"ה שכן עשה מעשה וכן עיקר. והמפרשים שכתבו שהוא חסר הלכו בזה אחר הדרש ואנן כמציאות הספרים והמסרות נקטינן עכ"ל. עוד מצאתי מסורת כ"י שאומרת לית וא' ואני אשימם (מלכים א ה':כ"ג) והוא חד מן מלין דמשמשין חד א' וחד וא' (צ"ל וא"ו ואלף). ולית דכוותיהון ומשם קצת ראיה שגם זה מלא (צ"ל כי גם היה חסר היה להזכיר ההבדל הגדול בין מלא וחסר). ואולי לזה נתכוון בעל מ"כ באמרו ואשימם מלא בהכרח המסרה ועיין בש"ת הרמב"ן ז"ל סי' רל"ב:

פסוק יד

טוב הדבר. במקצת מדוייקים אין הטי"ת במאריך וכן נראה בחילופים:

פסוק טו

אנשים. האל"ף בחטף פתח:

פסוק טז

שמע בין אחיכם. סנהדרין פ"ק אזהרה לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חברו קרי ביה נמי שמע בין אחיכם פי' שמע כתיב חסר וא"ו כלומר שמע דבריך בין אחיכם כשתהיו שניכם יחד:

פסוק יז

לא תכירו. מקף באמצע:

אשר יקשה. בלא תרין חוטרין במלת אשר:

מכם. בזקף קטן:

פסוק יח

בעת ההוא. ההוא כתיב בוא"ו בכל ספרים כתיבת יד מדוייקים וקרי בחירק ומאי דאמרינן במסורת. בעת. בפעם. בשנה. הבאר. כלהון ההיא ולית חד מנהון ההוא לענין הקריאה בלחוד אתמ' ועיין מ"ש בשם הרמ"ה על מלה זו בפרשת תולדות יצחק:

פסוק כא
אלהיך. הה"א בסגול:

פסוק כג
שנים עשר. בלא תרין חוטרין במלת שנים:

פסוק כה
ויורדו אלינו. בהעתק הללי וירדו ירושלמי ויורדי ע"כ. ובספרים שלנו מלא וא"ו ונמסר עליו ב' חסר יו"ד וכן נמסר על וימהרו ויורדו דסוף מקץ ומכללא משמע דמלא וא"ו כתיב ובמסורת כתיבת יד ויורדו ב' כתיב כן ובפירוש איתמר מבעל מנחת כהן ויורדו אלינו ב' מלא וא"ו וחסר יו"ד וסי' ויורדו איש אמתחתו ודין והכי נמי איתמסר מהרמ"ה ז"ל בהדיא והוסיף עוד וחד בלישנא מלא דמלא וסימן ובנסע המשכן יורידו אתו הלוים מלא וא"ו ויו"ד כתיב:
דבר ויאמרו. הדל"ת רפה:

פסוק כז
ביד האמרי להשמידנו. ב' פסוקים דמטעים באורייתא ביד האמרי להשמידנו. דיהושע ז' ביד האמרי להאבידנו ואחד פסוק סימן להשמדה ולהובדה עד סופא (דניאל ז':כ"ו):

פסוק כח
אנה אנחנו. מלרע וכן אנה אלך מרוחך (תהילים קל"ט:ז') והשאר כלם מלעיל מכלול דף רס"א ומסורת ועיין מה שאכתוב בתילים סימן קי"ו:

פסוק כט
לא תערצון ולא תראון. הוא"ו בגעיא:

פסוק לג
לתור לכם. תביר בכ"ף:

פסוק לה
הרע. הרי"ש בקמץ:

פסוק לו
דרך. הדל"ת במאריך:

פסוק לח
יבא. הגלגל ביו"ד בדפוס ישן ובספרים כתיבת יד מדוייקים. ובאחד מהם מסור לית מלעיל:
חזק. הזי"ן בדגש:
הוא ינחלנה. דין לחוד חסר יו"ד בלישנא בחירק בלישנא נחלה באורייתא ושארא מלאים יו"ד וכן במסורת שמואל ב':

פסוק מא
ותחגרו. הגימ"ל דגושה:

פסוק מב
תנגפו. התי"ו דגושה:

פסוק מד
ויכתו. בדפוס ישן ובמקצת ספרים כתיבת יד אין בוא"ו מאריך וכן נראה בחילופים:

פרק ב

פסוק ב
ויאמר ה' אלי לאמר. סתומה:

פסוק ה
אל תתגרו. מלרע שהגלגל בריי"ש בספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים קדמונים:

פסוק ח
ומעצין גבר. ס **ונפן ונעבר**. יש כאן פרשה סתומה באמצע פסוק:

פסוק ט
ואל תתגר. הגימ"ל בקמץ:

פסוק י
עם גדול וְרב בענקים. במקצת ספרי הדפוס **וָרב** הוא"ו בקמץ ותניינא דלקמן **וְרב** בשוא ובספרים מדוייקים כ"י וגם בדפוסים ישנים שניהם בשוא וכן כתב א"ת:
ורם. כל אורייתא **וָרם** בר מן חד **וְרם** לבבך וכל שאר קריא **וָרם** בר מן א' כי יום לה' צבאות על כל גאה **וָרם**:

פסוק טז
ויהי כאשר. הכ"ף רפה לבן אשר וכן ראוי מדין בג"ד כפ"ת דסמיך ליהוא:

פסוק כא
וישמיד'. בתיקון ס"ת ישן וישמדם. במפתח וישמדם ע"כ. והרמ"ה כתב וישמידם ה' מפניהם דעם גדול ורב מלא יו"ד כתיב:

פסוק כג
מכפתר. בתיקון ס"ת ישן מכפתור במדוייק מכפתר חסר וכן במפתח ע"כ. והרמ"ה כתב כפתר ופרח חסר וא"ו כתיב ודכותא בעניינא אחרינא היצאים מכפתר חסר:

פסוק כד
סעו. הסמ"ך דגושה:

פסוק כח
ברגלי. הבי"ת רפה:

פסוק כט
אשר אֶעֱבר. כ"כ במקצת ספרים וכן ראיתי בחילופים כ"י:

פסוק לג
ונך אתו. בתיקון ס"ת ישן וגם בהעתק פירארה הכ"ף רבתי. ולא מצאתי כן במדוייקים גם לא בשום נוסח מאלפ"א בית"א רבתית:
בנו. בניו קרי:

פסוק לד
ונחרם. מאריך בוא"ו לבד לא בנו"ן אעפ"י שבחילופים נרא' בהפך:
והנשים והטף. קדמאה והנשים והטף תניינא הנשים והטף סימן קדמאה והמלך והמן ישבו לשתות סימן תניינא יבא המלך והמן:

פסוק לה
רק הבהמה בזזנו לנו. סימן חילוף קדמאה בזזנו תניינא בזונו וסימן עם זו (צ"ל בתחילה אין הזיי"ן דגש. וח' הזיין דגוש):

פסוק לו
את הכל. הכל בזקף גדול:

פרק ג

פסוק ו
ונחרם אותם. אין מאריך בוא"ו ולא בנו"ן:

פסוק ח
ונקח בעת ההוא. ההוא כתיב בוא"ו וקרי בחירק וכן בעת ההוא שבסמוך כמ"ש למעלה:

פסוק ט
צידנים. בתיקון ס"ת ישן צדנים בספר חדא צידנים וכן במפתח ע"כ והרמ"ה כתב בהדיא צידנים יקראו לחרמון מלא תרין יודי"ן וחסר וא"ו כתיב:
שרין. בסי"ן שמאלית וכן לבנון ושריון (תילים כ"ט) כ"כ בהגהת ר' אליה האשכנזי בשרשים שרש שרה אף על פי שכתב במתורגמן וביש ספרים בשי"ן שמאלית. ובספרים מדוייקים כתיבת יד בשי"ן שמאלית וכן תרגם אנקלוס סריון בסמ"ך. ומה שתרגם יונתן בן עוזיאל טורא דמסרי פירוי וכן בתרגום ירושלמי אם נפרש כלשון המדרש שפירותיו נושרין יהיה בשי"ן ימנית אך אפשר לפרש שפירותיו מסריחין מחמת רוב פירות הגדילים באילנות כי תרגום ולא הבאיש ולא סרי. וכן מלת שניר שבפסוק ודשיר השירים מראש שניר וחרמון וביחזקאל כ"ז ברושים משניר ובדברי הימים א' ה' ושניר והר חרמון כולם בשין שמאלית וכן במדרש שניר שהוא שונא הניר ועיין עוד מ"ש בתילים כ"ט:
יקראו לו. מקף באמצע לא מירכא:

פסוק יא
ערש ברזל. בנוסח א' כ"י מאלפ"א בית"א רבתא שי"ן ערש רבתי וכן הוא בהעתק פירארה ובתיקון ס"ת ישן כ"י ולא ראיתי כן בספרי הדפוס ולא בכתובי יד:
הלה הוא. דין לחוד כתיב ה' ובפסיקתא המיוחסת לר' טוביהו הלה היא ה"א תחת אל"ף משמש ולמה כתיב בה"א להודיעך כי חצי שבחו לא ספר שאין מספרין בכבוד הרשע כל כך וכן הוא אומר וחץ חניתו ועץ חניתו קרי ואמרו רבותינו ז"ל חצי שבחו אין כתוב כאן וכן הלה היא ה"א במקום אל"ף. עיין מ"ש בירמיה סימן כ"ב:

פסוק יב
אשר. במקף לא בשופר ופסק:
אשר על נחל ארנן. בהעתק הללי ארנון מלא וכן מצאתי בס"א כ"י אך בשאר ספרים חסר וכן עיקר כי לא נמנה במסורת רק ג' מלא בתורה בפ' חקת כמ"ש שם:
לראובני ולגדי. וכן ולראובני ולגדי שבסמוך ובפ' ואתחנן ובפ' כי תבוא וביהושע וד"ה כולם השורק ברי"ש והאל"ף נחה כמ"ש בפרשת פינחס:

פסוק יט
ומקנכם. בטעם סגולתא:

פסוק כ
להם בעבר הירדן. בתיקון ס"ת ישן להם בעבר ס"א לכם ע"כ. וזה פשוט מהמסורת שכתוב להם כי הוא אחד מן חמשה להם דסבירין לכם ומטעין בהו ספרי וסימן נמסר במ"ג פ' בהעלתך סי' י"א ועיין מ"ש ביהושע סימן א':

פסוק כא
ואת יהושוע צויתי. דין לחוד באורייתא מלא דמלא בתרין ווין וכל שאר באורייתא מלא וא"ו קדמאה חסר וא"ו תניינא:

פסוק כד
וכגבורתך. הטעיות גברו מאד במקרא גדולה בפסוק ובמסורת. והמדפיס לא ידע להזהר ובכל ספרים כ"י מדוייקים ודפוסים קדמונים מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניין וחסר יו"ד. גם הרמ"ה ז"ל כתב דהכי כתיב בנוסחי דיקי ועיין מ"ש בישעיה ס"ג:

פסוק כו
ויתעבר ה' בי. הבי"ת דגושה מדין מפיק כמ"ש בתילים סי' ב':
למענכם. המ"ם רפה:
אל תוסף. כתוב במסורת הדפוס ב' מלאים בלישנא דין וחברו לא תוסף עליו דראה. וזה שיבוש דהאי דראה חסר בכולהו ספרי ונראה שצ"ל אל תוסף על דבריו דמשלי וכ"כ הרמ"ה ז"ל ותסף ללדת חסר וא"ו כתיב ודכותא לא תסף תת כחה לך וכל אורייתא

בלישנא דכותא חסר במ"א מלא וסי' אל תוסף דבר אלי עוד וכל שאר אורייתא חסר וא"ו בלישנא ומסיר עליה תרין מלאים בלישנא דין ואל תוסף על דבריו פן יוכיח ונכזבת מכלל דשארא חסר וא"ו בלישנא ואית מסורת דמסרא גבי אל תסף ראות פני לית כותיה חסר מכלל דבתראה מלא כדאמרן והאי מסורת בלשון זכר קא מסרא דאי בכל לישנא הא איכא אחרינא וחסר לא תסף תת כחה לך ואית מסורת דמסרא בהון תלתא מלא וחשבא אל תוסף ראות פני בהדאי ושבושא הוא דכולהו נוסחי דיקי פליגי עליה:

פסוק כז

ימה וצפנה. במס"ג כתוב וצפונה מלא וא"ו ונמסר עליו ג' מלא וב' חסרים. והמדפיס נשתבש לפרש החסרים והמלאים ובא לכלל טעות גם בפסוק. ובכל ספרים מדוייקים כתוב וצפנה חסר וכן מוכח במסורת ריש פרש' ויצא וכ"כ הכהן כל לישנא צפנה וצפנה חסר כל אורייתא עכ"ל. ומסורת שלפנינו כך צריך להגיה והיה זרעך כעפר. עלה ראש הפסגה שניהם חסרים. וצפונה פנה אל הגלגל (יהושע ט"ו:ז'). נגבה לאפרים וצפונה (שם י"ז) ראיתי את האיל (דניאל ח':ד') שלשתם מלאים:

פרק ד

פסוק ג

בבעל פעור. מצאתי כתוב בחומש קדמון כי בספר ר"מ ובס' ר"ג מוגה לב על ע"כ. ובספרים שלנו בבעל וכן תרגמו המתרגמים וכ"כ הראב"ע בבעל פעור בעבור בעל פעור:

פסוק ה

לעשות כן. גלגל בסי"ן לא במאריך ומלת כן בזקף קטן לא בפשט ופוק חזי מילי פום גבר חכים בעל א"ת:

פסוק ז

אלהים קרבים. קודש סנהדרין פ' ד':

קראנו. אין בו יו"ד וכ"כ הרמ"ה ז"ל וכן חברו שבמסורת יעננו ביום קראנו:

פסוק ח

צדיקם. בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה וכל צדיקם הצדיקם באורייתא דכותיה בר מן חד מלא דמלא ויסלף דברי צדיקים דואלה שמות וכ"כ הרמ"ה ז"ל ועיין במ"ג סוף מזמור ל"ז:

פסוק ט

יסורו. בהעתק הללי יסורו ירושלמי יסרו ע"כ. ובכל הספרים הוא מלא כ"כ הרמ"ה ז"ל ובמסורת ב' מלאים וחברו יתגוררו יסורו בי (הושע ז'):

מלבבך. הלמ"ד דגושה:

פסוק יד
בעת ההוא. ההוא כתיב בוא"ו וקרי בחירק בכל ספרים כ"י מדוייקים וגם בדפוס ישן ועיין מ"ש בפ' דברים:

פסוק טז
פן תשחתון. בס"ס הקדמא בתיו לא בפ"א:

פסוק יט
וראית את השמש. הוא"ו בגעיא:

פסוק כ
ויוצא. ד' וחסר יו"ד וסי' במסורת ועיין בס' נפוצות יהודה דרוש ד' דף י"ט:

פסוק כג
תמונת כל אשר צוך. במסורת פ' צו נמסר סימן מן ה' דסבירין כאשר וקרינן אשר וחד מינייהו השמרו לכם פן תשכחו ובפ' זה יש ב' אשר והדעת מכרעת שעל האחרון נאמר וכ"כ הראב"ע אשר צוך כאשר צוך:

פסוק כה
ועשיתם פסל. במדוייקים הטעם בסי"ן:

פסוק כו
העידתי. מלא יו"ד וכ"כ בעל הטורים ובתיקון ס"ת ישן העידתי ס"א העדתי ע"כ. והרמ"ה כתב העדתי תרין חסר דחסר ואחד עם יו"ד וסימן העדתי בכם היום דאתם נצבים חסר דחסר חסר יו"ד וחסר וא"ו ודכותא העדתי בכם דוהיה אם שכח תשכח דוהיה עקב חסר דחסר חסר יו"ד וחסר וא"ו העידתי בכם סמוך דכי תוליד בנים מלא יו"ד וחסר וא"ו עכ"ל. ומ"ש במ"ק העידתי ב' מלא ר"ל בכל המקרא וחברו כי העידתי:

פסוק לב
אשר ברא אלהים אדם. יש פסיק בין אלהים לאדם וכן נמנה בפסיקתא דאורייתא ודוגמתו בריש פרשת חיי שרה נשיא אלהים אתה:

פסוק לג
השמע עם. בב' טעמים כי לכן שמו שני טעמים להפריש בין שתי אותיות הדומות זו בסוף המלה וזו בראשית המלה שבצדה כמו השמע עם. שלח חשך (תהילים ק"ה:כ"ח) צרר רוח (הושע ד':י"ט) ואזל לו (משלי כ') לדעת המכלול ויצץ ציץ או כדי להרחיב על אות הגרון כמו פוטר מים (משלי י"ז:י"ד) יקח לב. הנח לו. שניהם בהושע ד' אבל מצאנום גם בלא אותיות דומות וגם בלא אות הגרון כמו טרף כלב מברך און (ישעיהו ס"ו:ג') ויבן אלה (סוף הושע) גרת לץ (משלי כ"ב) וזולתם רבים. טעם הראשון בעבור היות המלה ההיא

סמוכה למלה זעירא או מלעיל וטעם השני להעמיד מפני הצירי ועיין מה שכתבתי בפרשת קרח על ויוצא פרח ויחזקל כ"ב על איש גדר גדר:

פסוק לד
לבוא לקחת לו. בהעתק הללי לבוא ירושלמי לבא עד כאן. ובספרים שלנו מלא שאין זה מהט' חסרים במסורת וסי' בריש ויחי וזה מוכרע גם ממדרש ויקרא רבה פ' כ"ג ומדרש חזית פסוק כשושנה בין החוחים אמר ר' יודן מלבוא לקחת לו גוי מקרב גוי ועד מוראים גדולים שבעים ושנים אותיות הן ואם יאמר לך אדם שבעים וחמשה אמור לו הוצא מהן גוי שני שאינו עולה מן המנין:

פסוק לז
ויוצאך. בכל ספרים מדוייקים ובהעתק הללי חסר יו"ד והוא כשגגה שיוצאת מלפני המדפיס שכתבו מלא ולא הביט למסורת הכתובה לפניו ויוצאך ב' חד כתיב כן חסר יו"ד וחד חסר דחסר וסימן ותחת כי אהב ויצאך ה' אלהיך משם בתראה חסר דחסר וכן כתב הרמ"ה ז"ל ויוצאך ב' וסימן ויוצאך בפניו דותחת כי אהב דין מלא וא"ו וחסר יו"ד כתיב ויצאך ה' אלהיך משם דשמור דדברות חסר דחסר. חסר וא"ו וחסר יו"ד כתיב:

פסוק לח
ועצמים. המ"ם רפה:

פסוק מב
לנס שמה רוצח. דין לחוד מלא וא"ו באורייתא וכל רצח הרצח חסר:
הערים האל. ח' סבירין האלה וסימן במסורת פרשת תולדת יצחק:

פסוק מג
לראובני. עיין לעיל בסוף דברים:

פסוק מה
העדת. הה"א במאריך במקצת ספרים:

פסוק מח
שיאן. בשי"ן שמאלית ויש הוכחה מהמסורת ריש שיר השירים שנמסר סימן מן כ' זוגין מיחדין חד ס' וחד שי"ן אי נמי חד בשי"ן שמאלית וחד בשי"ן ימנית ואחד מהם הר שיאן בשי"ן שמאלית וחסרים ושיאון ואנחרת (יהושע י"ט:י"ט) בשין ימנית:

פרק ה

פסוק ג
אבֹתינו. כן הוא:

פסוק ו
עשרת הדברות

אנכי ה' אלהיך. סתומה:
הוצאתיך. בתביר בלבד:
מארץ מצרים. במרכא טפחא לבד:
עבדים. באתנח לא ברביע:

פסוק ז
יהיה. בלא גלגל:
על פני. הנו"ן נקודה בקמץ ופתח כמו שכתבתי בדברות ראשונות:

פסוק ח
תעשה. במאריך ובלא גלגל:
לך. בלא פסק:
פסל. בפסק והפ"א רפה:
כל תמונה. ואלה שמות וכל תמונה. משנה תורה כל תמונה. וכן במסורת פרשת וארא חשיב כל תמונה דואלה הדברים עם ד' כל בלא וא"ו דסבירין וכל:
בשמים. בפסק:
מתחת. הראשון התי"ו בקמץ ופתח כמו שכתבתי בפ' יתרו:

פסוק ט
לא. אין בו טפחא רק מאריך:
ועל שלשים. ואלה שמות על שלשים משנה תורה ועל שלשים:

פסוק י
לאהבי. במדוייקים הבי"ת בפתח:
ולשמרי מצותו. המדפיסים חטאו בשגגה בעשותם מצותיו ק' ונעלם מהם מה שנמסר בסוף הפרשה ג' מצותו חסר יו"ד כלומר דכתיבי מצותו וקריין מצותיו ואין זה מהם רק ק' מצותי ביו"ד בלבד וכן כתב החזקוני מצותו כתיב מצותי ק' ע"כ. וזהו חד מן מלין דכתיבין וא"ו בסוף תיבותא וקריא יו"ד ונמסר בסימן בריש שמואל ובריש ירמיה. וכן כתב הרמ"ה ז"ל מצותי דעקב אשר שמע אברהם חסר וא"ו כתיב וחסר וא"ו תניין כתיב וכל אורייתא דכותיה חד וא"ו בלחוד קדים לתי"ו וכתוב יו"ד בתר תי"ו בר מן חד דכתיב וא"ו בתר תי"ו חלופי יו"ד וסימן ולשמרי מצותו דדברות אחרונות ומסר עליה. תו כתיב. תי קרי. גם בעל מנחת כהן נמשך אחרי המדפיסים ונפל ברשת זו טמנו ולא שם אל לבו מה שכתב לקמן בסוף האי סדרא ולשמרי מצותו כתיב וקריא מצותיו ג' בתורה כי האי גוונא וסימן האל הנאמן התשמר מצותו אם לא דעקב ועשית את מצותו דכי תבוא עכ"ל. והיינו כמסרה דילן:

פסוק יב
שמור ואלה שמות זכור. מ"ת שמור והוא חד מן ג' זוגים מתחלפין קדמאה זין תנייני' שי"ן:
צוך. בפסק והוא"ו דגושה:

פסוק יג
תעבד. העי"ן בחטף פתח:

פסוק יד
ועבדך. במקף:
ועבדך ואמתך. ואלה שמות עבדך ואמתך משנה תורה ועבדך ואמתך:

פסוק טו
אלהיך. בשני פשטין רוצה לומר אין בה"א גריש אלא פשט:

פסוק יז
לא תרצח. הצד"י נקודה בפתח וקמץ כמו שכתבתי בפרשת יתרו:
ולא תנאף. ואלה שמות לא תנאף משנה תורה ולא תנאף:
ולא תגנב. ואלה שמות לא תגנב משנה תורה ולא תגנב:
ולא תגנב. סתומה וטעה המדפיס שלא עשה פיסקא:
תגנב. בלא אזלא:
ולא תענה. ואלא שמות לא תענה. משנה תורה ולא תענה:

פסוק יח
ולא תחמד אשת רעך. ואלה שמות לא תחמוד אשת רעך משנה תורה ולא תחמד אשת רעך. בפסיקתא דרבי טוביה ארבעה ווין ולא תנאף ולא תגנב ולא תענה ולא תחמד כנגד כ"ד ספרים שהיו עתידים לעמוד לישראל. ד"א למה ולא ולא לפי שכשנאמרו מפי הגבורה נאמרו שהפסקות זה מזה לעשרה פרקים לכך נאמרו בלא ווי"ן אבל משה אמרם ביחד כקורא בספר לכך נאמר ולא תנאף ולא תגנב. ותו איתא התם כל אל"ף בי"ת כתיב בעשרת הדברות האחרונים אבל בראשונים אין כתיב טי"ת שאילו כתב בהם טי"ת לא היתה תקנה לישראל במעשה העגל כלומר לא נתקנה הכתובה כתקנה ואינה נידונית כאשת איש אלא כפנויה בא בלוחות האחרונות שני טיתי"ן ובזרע נטויה ולמען ייטב לך להשלים הראשונים ע"כ. ובב"ק פרק שור שנגח את הפרה מפני מה בדברות הראשוני' לא נאמר בהם טוב ובדברות האחרונים נאמר בהם טוב למען ייטב לך. הואיל וסופן להשתבר ח"ו פסקה טובה מישראל:
ולא תתאוה בית רעך. ואלה שמות לא תחמד בית רעך משנה תורה ולא תתאוה בית רעך:
שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמרו. ואלה שמות ועבדו ואמתו ושורו וחמרו משנה תורה שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמרו:

שורו וחמרו. בפסוק זה נמסר במסורת ש"ש קרחין פירוש **שדהו שורו** הם בלי וא"ו בתחלת המלה ושארא נסבין וא"ו ומפני שיש טעות במסרה קטנה שבדפוס הוצרכתי לכתבה אף על פי שהיא פשוטה. ואגב ארחין למדנו פירוש קרחין והוא ההפך ממלת נסבין שפירושה לוקחין:

פסוק יט
את הדברים. במאריך ובמקף:

פסוק כג
אשר שמע. גלגל במ"ם:

פסוק כד
קרב אתה ושמע. עיין מ"ש בפרשת בלק על פסוק קום בלק ושמע:
את דכל אשר יאמר. בתביר לא במקף והאל"ף בצירי:
ואת תדבר אלינו. חד מן ג' את בלשון זכר וסימן במסור' פרשת צו בהעלתך ויחזקאל כ"ח:

פסוק כט
תסרו. מסור עליו לית חסר והוא גם כן חד מן ח' חסרים בלישנא וסימן במלכים ב' סימן ד' וכן כתב הרמב"ם ז"ל ודלא כמאירי שכתבו מלא:

פרק ו

פסוק ב
אשר אנכי מצוך. הכ"ף רפה על פי המסורת:
ולמען יארכן ימיך. ג' ומשתניין באתיהון דעשרת דברות קדמאה יארכון כתיב חסר יו"ד ומלא וא"ו דעשרת דברות תניינא יאריכן כתיב מלא יו"ד וחסר וא"ו כל ימי חייך ולמען יארכן חסר דחסר ונמסר עליהון חד קטיעא ידיה וחד קטיעא רגליה וחד קטיעא ידיה ורגליה:

פסוק ג
תרבון. הבי"ת בדגש:

פסוק ד
שמע. עי"ן רבתי. עיין בעל הטורים וזוהר פרשת תרומה דף ק"ס ע"ב ובפרשת פינחס דף רל"ו ע"ב ודף רנ"ח ע"א ובפרשת ואתחנן דף רס"ג ושלמים וכן רבים נוהגים לכתוב שמע ראש שיטה אחד סוף שיטה וכן כתב במסכת סופרים פ' ט' ובתיקון ס"ת ישן.
אחד. דל"ת רבתי ועיין פרק היה קורא ובעל הטורים ובהקדמת הזוהר דף י"ב ע"א ופ' תרומה שם:

פסוק ה

בכל לבבך. כשאמרו רז"ל שצריך ליתן ריוח בין הדבקים לא אמרו להפסיק. שלא לתת מקף בין שני הלמדין כאשר הוא שאם יקרא אותו בלא מקף יהיה נקוד בחולם וזה לא אמרו רז"ל להחליף התנועות אשר נתנו למשה מסיני (עיין בס' הכוזרי מאמר ג' סמן ל'. ובס' מסה"מ להמדקדק ר"א בחור, ובס' מטפחת הספרים מהו"ר יעב"ץ לה"ה. ד"ה א"פ.) אלא אף על פי שיקראם במקף יתן ריוח והבדל ביניהם בלשון שידמה כי שני למדי"ן קרא. מכלול דף צ"ו וכן כל כיוצא בזה:

פסוק ז

בביתך. חסר יו"ד שנייה וכן כתבו הפוסקים:

ובשכבך. השי"ן בקמץ לבד והוא"ו במאריך בספרים כתיבת יד מדוייקים ועיין מ"ש בשופטים בשם ר' אליה המדקדק:

פסוק ח

על ידך. בספר הזוהר דרש כאן יד כהה וליתיה אלא בסוף בשלח. והרמ"ע ז"ל במאמר שברי לוחות כתב שהכל דרשא בעלמא ואין כאן שגיאה כלל:

לטטפת. חסר דחסר לכ"ע כמ"ש בס"ד בפרשת עקב. ע"ש:

פסוק ט

מזוזת. חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו תנינא וכן הוא בהעתק הללי. וכבר הארכתי בזה בפרשת בא על פסוק ונתנו על שתי המזוזת:

פסוק יא

וברת. לית חסר דחסר כמ"ש פרשת וישב על אחד הברות:

פסוק טז

במסה. הבי"ת בפתח. חזקוני:

פסוק יז

ועדתיו. בתיקון ספר תורה ישן ועדותיו במפתח ועדותיו ע"כ. ובמסורת כתובי יד ה' וסימן שמור תשמרון. כל ארחות. וינסו וימרו. בעמוד ענן ידבר. אשרי נצרי עדתיו ע"כ. ובמסורת הדפוס נמסר כאן ובתילים צ"ט ועדתיו ה' ד' חסר וא' מלא ולא מסיימא הי ניהו המלא וכפי מה שנמצא ברוב המדוייקים הוא וינסו וימרו וזה של תורה חסר בכל הספרים וכן כתב הרמ"ה ז"ל ועדתיו וחקיו אשר צוך חסר וא"ו כתיב:

פסוק כא

ויציאנו. עיין מה שכתבתי בפרשת חקת ויתברר לך טעות שנפל כאן במסורת:

פסוק כג
ואותנו הוציא משם. דין לחוד מלא וא"ו באורייתא ומה שנמסר במסורת אותנו ואותנו ג' מלא היינו בכלה קריה:

פסוק כה
את כל המצוה. עיין מה שאכתוב בירמיה ל"ב בסייעתא דשמיא:

פרק ז

פסוק א
כי יביאך. סתומה:
ונשל גוים רבים. מאריך בגימ"ל:

פסוק ב
תחנם. החי"ת בקמץ לבד והוא חטוף מפני הדגש:

פסוק ד
וחרה אף. בתיקון ספר תורה ישן וחרה אף צריך לכותבו בשיטה אחת ע"כ. ובמסכת סופרים נמנה וחרה אף עם השמות דאיכא בהו פלוגתא אם נחלקין או אין נחלקין:

פסוק ה
כי דאם כה. במאריך או בגלגל לא במקף:
מזבחתיהם. חסר וא"ו בכל המדוייקים והמדפיס והכהן נשתבשו בין בפסוק בין במסורת שמסרו כאן והעיקר שנמסר בשופטים ב' ויחזקאל ו' מזבחותיהם ג' אחד חסר ושנים מלאים דתורה חסר ודשופטים ויחזקאל מלאים וכן מצאתי במסרות כ"י. ואשירהם. בתיקון ס"ת ישן ואשירהם במפתח ואשיריהם וכן המסורת מוכיח עד כאן. ואדרבא המסורת שלנו מוכיח איפכא שכן נמסר ואשירהם ג' מלא בלישנא וזה אחד מהם ועל יו"ד קדמאה נאמר דומיא דויעשו אשירה דמלכים ב' י"ז וכן כתב הרמ"ה ז"ל על זה של תורה דין לחוד בכל לישנא מלא יו"ד קדים לרי"ש וחסיר יו"ד תניין כתיב ושארא חסר יו"ד קדים לרי"ש ומלא יוד תניין חד מנהון ואשריהם תשרפון דפרשת ראה ע"כ. וידוע שהרמ"ה לא דבר אלא בפסוקים של תורה:

פסוק ז
כי אתם המעט. בספרי ספרד הה"א בלא מאריך וכן נמנה במכלול עם מלין שנפל מהן בהיות תחלת התיבה שוא ונפל גם כן המאריך באות השמוש:

פסוק ט
מצותו. מצותיו ק' והכתיב מצותו חסר יו"ד וכן כתב הרמ"ה ז"ל והאזנת למצותיו חסר וא"ו תניין בין וא"ו קדמאה לתי"ו ומלא יו"ד כתיב וכל לישנא באורייתא דכותא בר מן ג' חסרים יו"ד וסימן ולשמרי מצותו לאלף דור דסוף ואתחנן התשמר מצותו דוזכרת

את כל הדרך דוהיה עקב ועשית את מצותו דפ' תניין דהסכת ושמע דכי תבוא לקצת המדפיסים היו כעוללים לא ראו אור המסרה ובחשכה התהלכו ואשמו בזה ובדעשרת הדברות. ושומר תורה אשרהו:

פסוק יא
לעשותם. מהרו שכחו המדפיסים מעשיהם שהרי מסרו בפרשה זו על פסוק ויקרא משה לעשתם ב' חסרים וב' מלאים וזהו אחד מן המלאים וכן מסר הרמ"ה ז"ל:

פסוק יב
עקב. פתוחה:

פסוק יג
ויצהרך. אין יו"ד בין ריש לכ"ף:
שגר. בספרי ספרד במקף לא בשופר הפוך:

פסוק יח
מהם זכר. דין לחוד חסר וא"ו באורייתא:
זכר תזכר. חסר וא"ו ודכותא למען תזכר את יום צאתך דראה. ואית דמסרי גבי תזכר דלא תירא מהם תרין מלאים דין וחד בנביאים וליתא דברובא דנוסחי דיקי תזכר דלא תירא חסר כתיב הרמ"ה ז"ל:

פסוק יט
הוצאך. בתיקון ספר תורה ישן הוציאך ובמפתח מחק יו"ד ע"כ. ובדפוסים ישנים כ"י מדוייקים חסר יו"ד ומסורת עליו ב' חסר וכן בפרשת בא על פסוק כי ביד חזקה הוצאך נמסר ב' חסרים יו"ד וכן מסר הרמ"ה ז"ל הוציאך דהשמר לך דואתחנן וחבריה דשמור את חדש האביב דראה מלאים דמלאים מלא וא"ו ויו"ד כי ביד חזקה הוצאך ה' מלא וא"ו וחסר יו"ד ודכותא הוצאך דהמסת הגדלת:

פסוק כב
את הגוים האל. ח' סבירין האלה וסימנם במסורת פרשת תולדת יצחק:

פסוק כד
השמדך. לית חסר יו"ד והוא חד מן החסרים בלישנא השמדה והמ"ם במאריך במקצת ספרים:

פרק ח

פסוק ב
מצותו. מצותיו ק':

פסוק ג
ויאכלך את המן. לחוד חסר יו"ד ובמקצת ספרים הכ"ף במאריך:

מוצא פי ה'. כל בגד כפת דסמיך ליהוא רפי בר מן המבטלים והרבה מהן שהן דגש להיגן קריה כזה כי לא יתכן לומר פי ברפה קודם לשם כי לשון גנאי הוא בלשון צרפת וחלילה לשם יתברך ע"כ מצאתי: ושמעתי שבלשון צרפת **פי** ר"ל אין ואפס ובכל הספרים הפ"א רפה כדינה ואין לנו לחוש ללשון צרפת שאן מבטלין דרכי לשון הקדש מפני שאר לשונות. ומצאנו עוד במיכה א' כי פי ה' צבאות דבר שהוא רפי:

פסוק ז
נחלי. ברוב הספרים הנו"ן בגלגל:

פסוק ט
אבניה ברזל. בכל ספרים מדוייקים הבי"ת רפה ואין כאן דין מפיק דקמץ הה"א מורה על נח נסתר כמ"ש בכלל מפיק ועיין ביחזקאל ז':

פסוק יג
ירבה לך. הלמ"ד דגושה:

פסוק טז
המאכלך מן במדבר. לית וחסר ובנסחא כתיבת יד הכ"ף במאריך:
להיטבך. מלא יו"ד קדים לטי"ת וחסר יו"ד אחר הטי"ת ודכותה והיטבך והרבך דנצבים והוא חד מן ט' חסרים בלישנא הטבה וסימן נמסר ביחזקאל סוף סימן ל"ג במ"ג. ובמקצת ספרים הטי"ת במאריך:

פסוק יט
והיה אם שכח. פתוחה:

פרק ט

פסוק ב
עם גדול. במקף ובמאריך:

פסוק ד
וברשעת. אין מאריך בוא"ו:

פסוק ז
למן היום אשר יצאת. בתיקון ספר תורה ישן יצאת במפתח יצאתם ע"כ. וזה פשוט מהמסורת שבאה בפרשת בא וכן אומרת יצאתם ב' וסימן אשר יצאתם ממצרים. לא כארץ מצרים:

פסוק י
ועליהם ככל הדברים. הכ"ף בגעיא:

פסוק יז
ואשלכם. בדפוסים קדמונים ובספרים כ"י מדוייקים חסר יו"ד וכ"כ בעל הטורים ובעל מנחת כהן וגם במסורת הגדול נמנה עם החסרים בלישנא וכמו שכתבתי בפרשת שמות:

פסוק כ
ובאהרן. הוא"ו במאריך בס"ס:
בעד אהרן בעת ההוא. ההוא כתיב בוא"ו וקרי בחירק ועיין מ"ש בפרשת דברים:

פסוק כא
ואם חטאתכם. הוא בגעיה בס"ס:
ואשרף אתו. בפסק:

פסוק כב
ובתבערה ובמסה. בכל הספרים כתוב ובמסה בסמ"ך והוצרכתי לכתוב זה מפני שראיתי במסורת הדפוס סוף פרשת בשלח מסה ב' שום קרתא ומשתנין חד כתיב סמ"ך וחד כתיב שי"ן וסימן מסה ומריבה ובתבערה ובמשה ע"כ. ולא מצאתי מסרה זו בשום ספר כתוב יד גם לא נמנה זוג זה עם ב' זוגים מיחדים חד סמ"ך וחד שי"ן וסימן בריש שיר השירים וכמדומה שהיא שגגה:

פסוק כג
ברנע. אין בנו"ן פשט בס"ס:
לאמר. בזקף קטן:

פסוק כד
ממרים. בתיקון ספר תורה ישן מ"ם ראשונה קטנה וכן מנו אותה באותיות קטנות אבל ברוב הספרים לא נמצא כן וכן כתב בעל אור תורה שאן המ"ם זעירא:

פסוק כה
את דארבעים. בספרים כ"י ובדפוס קדמון האל"ף בצירי ובגלגל לא במקף:

פסוק כז
אל קשי. הקו"ף בשוא לבדו רד"ק במכלול דף רל"ט ובשרשים ולוית חן ש' ח' פ' י"ו וכן כתב החזקוני ובעל מנחת כהן:

פסוק כח
מבלי. קדמאה דשלח לך מבלתי תניינא דמשנה תורה מבלי:

פרק י

פסוק ב
את הדברים. בס"ס הקדמא באל"ף לא בה"א:

פסוק ח

בעת ההוא הבדיל ה' וגו'. תנן בסוף הוריות לוי קודם לישראל וילפי' לה בגמ' מדכתיב בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי מתוך וגו'. ובפי' רבינו עובדיה מברטנורה כתוב את שבט הלוי מתוך בני ישראל ואי גרסינן הכי בגמר' צ"ל שהוא פסוק מורכב משני פסוקים כאורחיה דגמר' בכמה דוכתי כתיב הכא בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי וכתיב בפרשת במדבר ובפרשת בהעלתך ובפרשת קרח מתוך בני ישראל והוא כאלו נכתב הכל בפסוק אחד. וכבר הרווחתי בענין זה בד"ה א' ה'. ואולם בילקוט משלי רמז תתקל"ד ליכא מלת מתוך ועיין בספר באר שבע דף כ"ג ע"ג:

פסוק יב

ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך. כתב בעל הטורים שיש בפסוק ק' אותיות כנגד מאה ברכות וכן בערוך ערך מאה. גם הרב אבן ירחי בספר המנהיג כתב בשם רבינו יעקב מ"כ כי מצא במסורת פסוק זה כוליה בר מאה אתין ושואל מלא ע"כ. וכן כתב הרמב"ן בפירוש ס' יצירה דף כ"ג שכן כתב המקובל הרב ר' י"ט ז"ל בספר הנקרא כתם פז בשם הרב ר' אליהו המקובל דמלת שואל מלא וחשבון מאה יש בפסוק זה עכ"ל. אמנם בספרים שלנו חסר וכן כתב הרמ"ה ז"ל שאל מעמך חסר ודכותא ושאל אוב וידעוני וכן כתב הרב רבינו בחיי בספר כד הקמח אות בי"ת ברכה זה לשונו: ועוד תמצא בפסוק צ"ט אותיות ועם תוספת א' שאמרו ז"ל אל תקרי מה אלא מאה יעלו מאה. עוד ראיתי מי שרצה להוסיף וא"ו על מלת ללכת שבפסוק כדי להשלים המנין וכתב שכן הוא בספר ר' יוסף טוב עלם ואין לסמוך על זה כלל ועיקר:

פסוק טז

ערלת. העי"ן בקמץ לבד:

פסוק יז

הוא אלהי האלהים. הראשון קדש והשני חול וכן ואדני האדנים הראשון קדש והשני חול מס' סופרים פ' ד':

ואדני. חד מן ז' מפקין א' בלישנא וסימן נמסר במ"ג סוף סדר וישב ועיין מה שאכתוב בתילים סימן קל"ה:

פרק יא

פסוק א

רש"י ז"ל פי' בפ"ק דסנהדרין דבפ' כי יבאך ובפ' שמע לטטפת חסר וא"ו אבל בוהיה אם שמוע כתיב לטטפות מלא כן הגיה בעל חכמת שלמה:

פסוק ב

והתוספות כתבו שם ובהקומץ כי בוהיה כי יבאך כתיב ולטוטפת ובשמע ובוהיה אם שמע כתיב לטטפת חסר שני ווי"ן וכ"כ הרא"ש ז"ל דלא כתיב וא"ו בין פ"א לתי"ו בשום אחד מהם. עיין א"ח סימן ל"ו ובהקדמת מקרא גדולה:

פסוק ג

ולרבינו ישעיה הראשון מטראני ז"ל דעת שלישית דוהיה כי יבאך ולטוטפת מלא וא"ו קמא וחסר וא"ו בתרא דפ' שמע לטטפת חסר שני ווי"ן ושנים אלו הם כדעת התוספות דוהיה אם שמע לטטפות חסר וא"ו קמא ומלא וא"ו בתרא וזה השלישי הוא כדעת רש"י:

פסוק ד

ברדפם אחריכם. מה מאד יש להפלא מהחזקוני שכתב אחריהם ופי' ברדוף המים אחרי המצריים והיינו דכתיב נערמו מים ותרגם אנקלוס חכימו מיא שחכמו והערימו לעשות רצון בוראם לרדוף אחרי המצריים עכ"ל. וכן בתיקון ספר תורה ישן מצאתי גמגום זה וגם במקרא גדולה כתיב בהגהה צ"ע לרז"ל אחריהם ע"כ. ועד הנה לא ראיתי שום מדרש מפורש מזה אולי סמכו על הא דאיתא במדרש המכילתא פרשת בשלח על פסוק ומצרים נסים לקראתו מלמד שבכל מקום שהיה מצרי נס היה הים רץ כנגדו. וכן אמרו במדרש הובא בילקוט פרשת הנ"ל רמז רל"ה. וכן כתב רד"ק ביהושע סימן כ"ד על פסוק וישם מאפל ביניכם ובין המצרים ויבא עליו את הים ויכסהו. זה לשונו: ובדרש על כל יחיד ויחיד שבהם אמר שאם היה במצרים אחד שלא היה רוצה להכנס לים היה הגל טורדו לים ע"כ. ובודאי דאי מהא לא איריא:

ולריא"ז דעת רביעית והוא כדעת תוספות ורי"ף בשנים הראשונים אבל חלק עליהם באחרון וכתב לטוטפת מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתראה וזהו ג"כ דעת הרמב"ם ז"ל וסמ"ג ומאירי והרמ"ה ז"ל ומסכימים למציאות הספרים והמסרות שלנו וזהו לשון ריא"ז מו"ה אומר שהוא חסר בוא"ו ראשונה ומלא בוא"ו אחרונה וחפשתי כל הספרים ולא מצאתי שום ספר כדבריו ובכולן כתיב לטוטפת מלא בוא"ו ראשונה וחסר וא"ו אחרונה וכן אומרים כל הגאונים וכן הוא בדברי רבינו משה שהעתיק בו מן הספר המדוייק הידוע להם וכן עיקר כבקונטריס הראיות עכ"ל. גם בעל התרומה בריש הלכות תפילין אחר שהקשה קושיות רבות על רש"י ואמר שלא דקדק בדבר העלה בשם ר"י כדעת הרמב"ם ז"ל וסיעתו וכ"כ בסוף ההלכות דמתוך גמ' שלנו יש ללמוד דאין בכל השלשה וא"ו אחר הפ"א עד כאן: הט אזנך ושמע דברי פי חכם חן הרמ"ה ז"ל ואלו הן ולטוטפת דבא אל פרעה מלא וא"ו קדמאה ודכותיה דוהיה אם שמוע וחד לטטפת דשמע חסר דחסר הכי כתיב בכולהו נסחי דיקי דאתו לידן והכי מסיר במסורתא ואי קשיא דרשא

דר' ישמעאל הרי כאן ארבע דמשמע דתרין מנהון חסרין איכא לפרושי דהכי קא דריש ב' מלאין וחד חסר הא חמש דל חד לגופיה פשו להו ארבע למנינא ואף על גב דוא"ו דבין טתי"ן לא משמע רבוי אם אינו ענין לדוכתיה תנהו ענין בין פ"א לתי"ו דמשמע לשון רבים והאי דלא כתביה בדוכתיה בין פ"א לתי"ו דא"כ כיון דהוה משמע בין למקרא בין למסורת לשון רבים הוה אמינא כאילו נתנן בד' עורות נמי ואי משום דכתיב ולזכרון דמשמע חד הוה אמינא אורחיה דקרא הוא אי נמי דאי עבד חד שפיר ואי עביד ד' שפיר דמי כתביה רחמנא לוא"ו בין תרין טתי"ן דמשמע נמי לשון יחיד לעכב ולאפוקי בד' עורות דלא. וכתב א"ת לכתביה חסר לגמרי דמשמע חד אי כתב הכי ה"א אפילו בבית אחד נמי דיש אם למסורת ולא למקרא כתביה רחמנא מלא וא"ו קדמאה דמשמע לשון רבים מדיתיר וא"ו ומשמע לשון יחיד מדלא כתביה בדוכתיה לאשמועינן דמצותן בד' בתים בעור אחד ואם שנה פסל עכ"ל. ובעל אור תורה האריך בפי' הברייתא ואין זה מכוונת החיבור יעויין בספרו. כללא דמילתא נקוט בידך מאי דכייל בעל מנחת כהן כל אורייתא חסר וא"ו בתראה בר מן חד חסר דחסר דשמע ישראל:

פסוק ז

את דכל מעשה. במקצת ספרים את בתביר לא במקף והאל"ף בצירי:

פסוק י

כי הארץ. סתומה:

והשקית. ד' ג' מנהון מלרע ודין מלעיל:

פסוק יא

תשתה מים. כ"כ בספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים רבים בלא במאריך במלת תשתה ובחילופים נראה דלב"א יש מאריך בתי"ו ראשונה:

פסוק יב

מרשית השנה. המסורת עליו לית חסר אל"ף ודרשו רבותינו בפ"ק דר"ה כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה ופי' רש"י שישראל עושין עצמן רשים בר"ה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנאמר תחנונים ידבר רש ע"כ. וכן אמרו בירושלמי מרוה (צ"ל מרעה) לה בראשה ויהב לה אחרית טבא בסיפא ובפ"ב דתענית סוף שתא כשתא ובמדרש חזית פסוק ראשך עליך ככרמל ובויקרא רבה פ' ל"א אמר הקב"ה לישראל ראשך עליך ככרמל הרשים שבכם חביבים עלי כאליהו שעלה אל הר הכרמל ועיין בס' הזוהר פרשת האזינו סוף דף רצ"ג:

פסוק יג

והיה אם שמע. סתומה:

פסוק יז
וחרה אף. בשיטה אחת כמ"ש סוף פרשת ואתחנן:

פסוק יח
לטוטפת. נבהלתי מראות מבוכה גדולה בין אשלי רברבי גאוני עולם על מלה זו ועיקר מחלקותיהם תלוי בגירסת ופירוש ברייתא דר' ישמעאל במנחות פ' הקומץ רבה דת"ר לטוטפת לטטפת לטוטפת הרי כאן ארבע ע"כ. והרי כאן ג"כ ארבע דעות:

פסוק יט
ובשכבך. הוא"ו במאריך לב"א וכן הוא בספרים כ"י ובדפוס ישן:

פסוק כ
מזוזות. מלא דמלא כמ"ש באורך בפ' בא:

פסוק כד
כל המקום. עיין יהושע א':
גבלכם. חסר וא"ו עפ"י המסורת והבי"ת במאריך במקצת ספרים:

פסוק כו
ראה. סתומה:

פסוק ל
אחרי דרך. צריך להפסיק מעט במלת אחרי מפני הפשט כמ"ש רש"י ז"ל:
הישב. בהעתק הללי וכל ספרים כתובי יד מדוייקים ודפוסים ישנים חסר וכן במסורת פ' ויחי יושב י"ז מלאים בתורה וכו' וחסר שם שנים מהם הא' והעמלקי והכנעני יושב בעמק דשלח לך והשני יושב דויאמר ה' אל תירא אתו דדברים. ויש יותר ראה החלתי תת לפניך וצריך לעבור עליו קולמוס. ופסוק אל תירא אתו הנזכר שם הוא אשר יושב בחשבון דסוף חקת ופסוק בעבר הירדן בגיא היא אשר יושב בחשבון דאז יבדיל דואתחנן זו היא מסורת האמתית שהביא הרמ"ה ז"ל ובסוף כתב הלין שבסר מלאים וא"ו באורייתא ושאר לישנא דיושב באורייתא חסר וא"ו כתיב ושאר לישנא דכותא חסר בר מן א' בלישנא אחרי ויושב יוסף את אביו ואת אחי' ומסור עליה כלהון מלאים בר מן ב' חסרים בנבי' וכתו':
אצל אלוני מרה. ירושלמי פ' אלו נאמרין אמר ר' אלעזר בר' שמעון נמיתי לסופרי כותים זייפתם תורתכם ולא הועלתם לעצמכם כלום שהכתבתם בתורתכם אצל אלוני מרה שכם והלא ידוע שהוא שכם אלא שאין אתם דורשין לגזרה שוה ואנו דורשין לגזרה שוה נאמר כאן אלוני מרה ונאמר להלן בפרשת לך לך עד אלון מורה מה להלן שכם אף כאן שכם והכי איתא בבבלי:

פרק יב

פסוק ו

שמה. השי"ן דגושה:

פסוק יא

והיה המקום וגו' עלתיכם וזבחיכם. דין לחוד באורייתא מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו תניינא ושארא עלתיכם כתיב חסר דחסר ובמסורת הדפוס יש במקום הזה שבוש וצריך להגיה כמו שכתוב במסורת ירמיה סימן ו':

אשר תדרו. בספרים מדוייקים הדל"ת בדגש וכ"כ הכהן ובנחסאות כתובי יד מספרד ראיתי בגליוניהם בהללי תדרו הדל"ת רפה וגם במכלול דף צ"ג כתוב בשם ר' יעקב בן אלעזר כי בספר הללי אשר בטוליטולא נמצא הדל"ת רפה וכן כתב האפודי בשמו:

פסוק יד

כי אם במקום אשר יבחר. בס"ס מלת אשר במקף לא אזלא:

מצוך. הכ"ף בדגש על פי המסורת:

פסוק יז

מעשר. כתב בעל א"ת שהעי"ן בשוא לבדו והדין עמו כמ"ש בנחמיה יו"ד ולמטה בפרשת עשר תעשר וכן ראיתי בספרים כ"י ובדפוסים קדמונים והמ"ם בלא מאריך:

פסוק יח

משלח ידך. חסר יו"ד בכל ספרים מדוייקים ודפוסים ישנים גם לא נמנה במ"ג בכלל י"א מלאים שנמסר סימנם באיוב י"ד דליכא מינייהו רק ג' מלאים באורייתא וכ"כ הרמ"ה ז"ל את דמי אחיך מידך חסר יו"ד קדים לכ"ף כתיב וכל לישנא באורייתא חסר יו"ד כתיב בר מן ג' וכו' והם הכתובים במסרתנו:

פסוק כ

את גבלך. את במאריך ובמקף:

גבלך. חסר וא"ו ובחלופי בן אשר ובן נפתלי שבדפוס שנכתב מלא טעות הוא. וקשה לי שבכמה ספרים כ"י אין בבית מאריך או מתג כמו שהוא בסוף משפטים וסוף שופטים:

פסוק כא

צויתך. חסר יו"ד בתרא בהעתק הללי ובכל ספרים כ"י מדוייקים ובספרי הדפוס ישנים וליכא באורייתא רק ב' מלאים דמלאים בפרשת בראשית בענינא דאדם וכן כתב הרמ"ה ז"ל על אלו הדין ב' מלאים בתרין יודי"ן כתיב ושארא באורייתא מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תניין:

ואכלת. בפשט לא בגלגל:

פסוק כב
את הצבי. את במאריך ובמקף:

פסוק כג
חזק. ברביע לא זקף קטון:

פסוק כו
רק קדשיך. הקו"ף בקמץ רחב כמו שכתבתי בשם המכלול סוף פרשת תצוה וכ"כ בעל לשון למודים. ובנסחה כ"י וגם בדפוסים ישנים הקו"ף במאריך:

פסוק כח
שמר ושמעת. כתוב במקצת ספרים שמר בראש הדף בס"ת שי"ן בי"ה שמ"ו ועיין מ"ש בריש פרשת אחרי מות:

מצוך. הכ"ף בדגש על פי המסורת:

פסוק לא
כל דתועבת. הכ"ף בדגש:

גם. גימ"ל רפה:

ואת בנתיהם. לחוד באורייתא חסר וא"ו ומלא יו"ד:

פרק יג

פסוק ג
ונעבדם. בקמץ חטוף העי"ן כמו ולא **תעַבְדם**:

פסוק ד
הישכם. היו"ד בחירק:

פסוק ו
כי דבר. הדל"ת רפה:

פסוק ז
בן אמך. הבי"ת רפה:

פסוק יא
וסקלתו באבנים. בעל לשון למודים מנאו בכלל הזרים שהם דגש בתר יהו"א ואפלא מן האפוד כמ"ש בפ' תצוה בפסוק על שני כתפות:

בקש. הבי"ת רפה:

פסוק יב
וכל ישראל. בס"ס הקדמא ביו"ד לא בכ"ף:

פסוק יג
כי תשמע. בס"ס מלת כי במאריך ובמקף:

פסוק יז
ושרפת באש. בס"ס ושרפת בגלגל באש ברביע ואין בהם קדמא אזלא:

פסוק יח
ונתן לך. מאריך בנו"ן:

פרק יד

פסוק ב
העמים. מאריך בה"א וזקף קטן במ"ם וכן הוא בס"ס:

פסוק ד
שור שה כשבים. כן הוא בסי"ן קודם לבי"ת כמו שמסרתי בפרשת ויקרא וכן הוא במאיר נתיב:

פסוק ה
ודישן. בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים ומסרותיהם מלא יו"ד וחסר וא"ו. כמ"ש בסוף פרשת וישלח וכן כתב בעל מנחת כהן:

פסוק ו
שתי פרסות. במפתח פרסת והרמ"ה כתב בשורש פרס ושסעת שסע דויהי ביום השמיני חסר וא"ו כתיב וחבריה דמשנה תורה מלא וא"ו כתיב:

פסוק ז
וממפריסי. בהעתק הללי וממפריסי ירושלמי וממפרסי ע"כ. ובמסורת ב' דין מלא ודפרשת שמיני חסר כמ"ש וכ"כ הרמ"ה ז"ל:
וממפריסי. אחד חסר ואחד מלה וסימן וממפרסי הפרסה דאך את זה תאכלו דין חסר יו"ד קדים לסמ"ך כתיב. וחבריא דמשנה תורה מלא יו"ד כתיב בר מן יו"ד בתראה דסוף תיבותא:
ואת השפן כי מעלה גרה המה. ג' כתיבין ה"א בהדין ליש' וסימן כי מעלה גרה הוא דגמל ודשפן דשמיני כי מעל' גרה המה דמשנה תורה. ואע"ג דלשון רבים הוא כתיב ה"א:
גרה. השני והשלישי הגימ"ל רפה:

פסוק יא
כל צפור טהרה. חסר וא"ו כמ"ש בריש נח:

פסוק יג
והראה. בריי"ש ובפרשת שמיני בדל"ת והכי מוכח בחולין פרק אלו טריפות ובמסורת מערכת אות הדל"ת חשיב להו בא"ב מן חד וחד. חד דל"ת וחד ריי"ש:
והדיה. הדל"ת דגושה:

פסוק טז
את הכוס. מטעי ביה דאמרי ואת:

פסוק יט
וכל שרץ העוף טמא הוא לכם. סימן דתורת כהנים שקץ הוא לכם דמשנה תורה טמא הוא לכם ואפ"ס או בכל שקץ טמא:

פסוק כא
לא תאכלו כל. בגלגל לא במקף ומלת כל רפה:
לנכרי. הלמ"ד בשוא חזקוני ומסורת:

פסוק כג
מעשר. בספרים מדוייקים כ"י העי"ן בשוא לבדו ובלא מאריך במ"ם וכן כתב בעל אור תורה ודוגמות את כל מעשר תבואתך שבסמוך: ומה שיש לפקפק בזה אבאר בנחמיה סימן יו"ד בעזרת העוזר יתברך שמו:
דגנך תירשך. מן ריש ספרא דדברים עד עשר תעשר כתיב דגנך ותירשך. ומן עשר תעשר עד סוף ספרא כתוב דגנך תירשך וכולה מלא יו"ד וחסר וא"ו בתר רי"ש:

פסוק כו
ואכלת שם. השי"ן דגושה:
וביתך. אין יו"ד בין תי"ו לכ"ף וכן כתב הרמ"ה ז"ל מה מצאת מכל כלי ביתך מלא חד יו"ד קדים לתי"ו וכל לישנא דביתך באורייתא דכותא:

פסוק כח
מקצה שלש שנים. סתומה:

פרק טו

פסוק ד
לא יהיה בך. מלת לא במאריך ואין בה מקף:
יהיה. במאריך לבד ביו"ד ומקף אחריו לכן בי"ת בך דגושה מדין דחיק וכן הוא בס"ס אבל בספרים אחרים מלת יהיה במירכא ביו"ד שניה ואין מקף אחריו ולפיכך הבי"ת רפה:
בך. הבי"ת דגושה:

פסוק ו
גוים. הגימ"ל דגושה:

פסוק ח
ידך לו. הלמ"ד רפה:
די. בדגש:

פסוק ט
בליעל. הבי"ת רפה:

פסוק י
בכל מעשך. בספרי ספרד במתג ובמקף וכן הוא בהגהת הגעיות הנמצאות אצלי מבעל אור תורה ומכל מקום קריאתו בקמץ חטוף כמו שאכתוב למטה על כל הבכור בס"ד:

פסוק יא
ולאבינך. בתיקון ס"ת ישן ולאביונך ובספר זקן מצאתי ולאבינך ע"כ. והמסורת מוכיח שהוא חסר כמו שנמסר בפרשת משפטים וכ"כ הרמ"ה לא תטה משפט אבינך חסר וא"ו כתיב ודכותא ולאבינך בארצך ודכותא ואכלו אביני עמך הלין ג' חסרים בלישנא:

פסוק יב
ועבדך שש שנים. הבי"ת בקמץ רחב ובמאריך במקצת ספרים כ"י ובדפוסים ישנים וכן ועבדך שש שנים בירמיה סי' ל"ה והם שנים דומים במסורת:

פסוק יד
ומגרנך. הגימ"ל דגושה:
ומיקבך. הבי"ת רפה:

פסוק יח
בשלחך. הטעם בימין הכ"ף כי אינו פשט אלא קדמא:
משנה. הנו"ן בסגול:

פסוק יט
כל הבכור. בספרים מדוייקים כ"י ובדפוס ישן מלת כל במאריך ובמקף בין שתי המלות כמו שכתבתי לעיל אצל בכל מעשך ורבים כיוצא בהן בספר תילים סימן כ"ב ל"ד נ"ט ע' ע"ב פ"ז קי"ו וכן במשלי סימן ו' י"ז כ"א וד"ה ב' כ"ט ובירמיה סימן א' ב' מ"ב. ובגיליון א' מהם כתוב עליו ג' מוקפים ומתוגים ומ"מ קריאת כולם בקמץ חטוף כי לא נמצא רק כל עצמותי תאמרנה תילים ל"ה כל אחי רש משלי י"ט שהם בקמץ רחב ע"פ המסורת שאין בהם מקף וזה שלא כדברי ר' אלקנה הספרדי שכתב כי הטעם משנה אותו ומעמידו אף על פי שהוא בקמץ גדול כי לכן בא הטעם לשנות הברת הניקוד מקמץ לפתח במבטא כמו כל הבכור כל המחלה:

פסוק כ
תאכלנו. הראשון התי"ו רפה:

פרק טז

פסוק ג
לחם עני. חסר וא"ו עיין ספר הזוהר פרשת בראשית דף ל"ג:
בחפזון. הבי"ת רפה:

פסוק י
כאשר יברכך. י' דמטעין דסבירין אשר בקריאה וסימנם במסורת יונה סימן א':

פסוק יג
תעשה לך. אין בלמ"ד דגש:

פסוק טו
בכל תבואתך. בדפוס קדמון ובספרים כ"י מדוייקים הכ"ף בחולם ובשופר הפוך לא בקמץ ובמקף וכ"כ א"ת:

פסוק טז
יראה כל. הכ"ף רפה:

יבחר. החי"ת בקמץ:

הסכות. מלא וא"ו תניינא כמ"ש בפרשת אמר ובריש פרשת בשלח:

פסוק יט
לא תכיר פנים. ג' סבירין ולא כמ"ש בפרשת משפטים סימן כ"ג אצל לא ישמע על פיך:

צדיקם. בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים חסר יו"ד תניינא וכן במסורת כל אורייתא חסר יו"ד בתראה בר מן א' מלא דמלא ויסלף דברי צדיקים דמשפטים כמ"ש בפרשת ואתחנן:

פרק יז

פסוק ב
בעיני יהוה אלהיך. כל שם קודש שהוא במקף מחוג כגון זה. כך מצאתי בספר ישן:

פסוק ד
והגד לך. בדגש הגימ"ל:

פסוק ח
ממך דבר. הדל"ת רפה:

דם. בפסק:

פסוק י
ועשית על פי הדבר. חצי הספר בפסוקים:

פסוק יא
לא תסור. כתוב במסורת דמטעין ביה ולא והא דלא חשיב ליה בהדי תלתא אחריני דסבירין ולא כדמסיר בריש סדרא דהתם קא חשיב הנהו דקדי' להו בפסוק לא אחרינא:

פסוק יב
שמע. ב' חסר וא"ו וסימן ואם ביום שמע אישה יניא. לבלתי שמע אל הכהן. ודכותא בשמע ה' את תלנתיכם. ומסרא דמסרא עליהם דקדמאה לית כותיה חסר כתיב שבושא דתרויהון בנוסחי דיקי חסר וא"ו כתיב. הרמ"ה ז"ל. **לשרת**. לית מלעיל:

פסוק יד
וישבתה. בה"א וכן במסורת לית מלא:

פסוק טז
תספון. חד מן ג' חסרים וא"ו קדמאה ויו"ד ומלא וא"ו בתראה וסימן לא תספון לראות פני דויגש. ואשלחה אתכם ולא תספון לעמד דברד. לא תספון לשוב דהכא וחד בלחוד בתורה מלא באל"ף קדים לסמ"ך חלופי וא"ו וחסר יו"ד ומלא וא"ו לא תאספון לתת תבן דשמות זו היא המסרה האמיתות עליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע. וכזאת מצאתי בספר הרמ"ה ז"ל והמדפיס במ"ג סוף פרשת וארא גרע והוסיף ודרש שלא כהוגן:

פסוק יח
מלפני. בטפחא:

הכהנים. בטרחא:

הלוים. הלמ"ד רפה:

פסוק יט
וקרא בו. במסורת פרשת שמות מונה זה עם ו' דסבירין בה:

פסוק כ
ימין ושמאול. עיין מה שכתבתי בפרשת חקת על לא נטה ימין ושמאול:

בקרב. הבי"ת דגושה:

פרק יח

פסוק י
מעביר. במירכא לא בתביר:

פסוק יג
תמים. כתב בעל הטורים שהתי"ו גדולה וכן נמצא במקצת ספרים ותיקון ס"ת ישן מה שאין כן בספרי ספרד ובאלפ"א בית"א רבתא שלהם כותבים תי"ו ראשונה דותכתב אסתר:

פסוק יד
כי הגוים האלה. אין בו פיסקא:

פסוק טז
לא אוסף. הסמ"ך בצירי. חזקוני:

פסוק יז
היטיבו אשר דברו. ב' מלא דמלא דואתחנן ודשופטים מיהו קדמאה נסיב כל בתראה לא נסיב כל:

דברו. הדל"ת רפה:

פסוק יח
בפיו. הבי"ת דגושה:

פסוק יט
האיש. בפשט:

פסוק כא
לא דברו. הדל"ת רפה:

פרק יט

פסוק א
בעריהם. הבי"ת רפה:

פסוק ד
מהמול. השני מלא בהעתק הללי ובספרים מדוייקים וכבר העמידתיך על האמת בפרשת ויצא על פסוק והנה איננו עמו כתמול שלשום:

פסוק ט
ויספת. בקדמא לא בפשט:

פסוק יא
אחת הערים האל. ח' משמשין בלשון האלה וסימן במסורת פרשת תולדת יצחק:

פסוק יג
ובערת דם. הדל"ת רפה:

פסוק יד
תנחל. החי"ת בפתח:

פסוק טז
כי יקום. אין בו פסקא:

פסוק יט
כאשר זָמַם. רד"ק מנה כאשר **זָמַם** בש' מכלול שקל **פָּעַל** עם הזרים שהם פעלים ואינם בהפסק והם קמוצים וכתב עליו ר' אליה המדקדק כי לא נמצא כאשר **זָמַם** רק בפתח וכן כאשר זמם ה' צבאות (בראש זכריה) אינו קמוץ גם במ"ג לא חשיב רק עשה ה' אשר **זָמַם**:

פסוק כא
ולא תחוס עינך. בכל ספרים מדוייקים חסר יו"ד בתראה וכן חסר הרמ"ה שא נא עיניך וראה דלך לך מלא תרין יודי"ן כתיב וכל לישנא דעיניך באורייתא דקריא נו"ן דידיה בסגול דכותא מלא תרין יודי"ן בר מן ג' חסרים יו"ד תניין וסימן לא יקשה בעינך בשלחך פרשת ראה ולא תחוס עינך נפש בנפש וקצתה את כפה לא תחוס עינך ושארא מלאים תרין יודי"ן באורייתא וכולהון מלאים יו"ד קדמאה ע"כ. ובמסורת פרשת ראה חשיב ו' חסר בלישנא תלתא באורייתא כדאמרן ושארא בשאר קריא:

פרק כ

פסוק א

כי תצא למלחמה על איבך. חסר וא"ו ויו"ד וכן במסורת כל אורייתא חסר וא"ו ומלא יו"ד בר מן ב' חסר דחסר וסימן כי תצא למלחמה קדמאה דהוא דין ואידך ואכלת פרי דכי תבוא וכן מסר הרמ"ה ז"ל וכל שאר אורייתא איביך כתיב חסר וא"ו ומלא יו"ד ועיין ג"כ במ"ג מזמור פ"ג:

וראית. הוא"ו בגעיא:

פסוק ב

כקרבכם. הרי"ש בקמץ חטוף כמו יען מאסכם הדבר הזה (ישעיה ל'). והנה רוב העולם טועים בקריאת המלה הזאת לא בלבד בנקודתה כי אף קורים אותה בקרבכם בבי"ת וכבר מנו אותה בעלי המסורת באלפ"א ביתא מן המלות אשר כ"ף בראשיהם וכל חד לית דכותיה. ספר הרכבה אות הכ"ף:

פסוק ה

יחננו. החי"ת בשוא חזקוני:

פסוק ו

נטע כרם. בא מלרע שלא כמנהג:

יחללנו. היו"ד בשוא והחי"ת בפתח. חזקוני:

פסוק יג

והכית. חד מן ה' והכית בטעם מלרע:

פסוק יד

כל שללה. כך דינו ומטעים ביה דאמרי וכל שללה:

פסוק טו

הגוים האלה. במקצת ספרים כתובי יד מדוייקים הגוים במקף והגימ"ל במאריך וזהו דעת ב"א כפי מה שמצאתי בחילופי ב"א וב"נ כ"י ולב"נ המאריך ביו"ד ובלא מקף. וכן בס"ת כ"י נכתב כאן בגיליון אשר הַגּוֹיִם נפתח הַגּוֹיִם (בת"ס להמרש"ד נכתב הגוים בקמ"ץ ולא דעתי מי הכריחו לזה? ותיבת נפתח הניח בטעות ול"נ תיבת נפתח צ"ל במפתח אשר הזכיר פעמים רבות. ד"ה):

פסוק יז

והפריזי. הזי"ן דגושה:

פסוק יט

כי תצור וגו'. להלחם הלמ"ד בגעיא:

לתפשה. התי"ו בקמץ לבד ובלא מאריך בתי"ו:

פסוק כ
עשה. כתב המאירי עושה מלא ובספר מדוייק חסר עכ"ל. ובכל הספרים חסר וכן כתב הרמ"ה ז"ל. ובמסורת עשה ו' קמצין ומצאתי כולם חסרים:

פרק כא

פסוק ב
וממדו. הדל"ת בשוא לבדו כמנהגנו לתפארת הקריאה:

פסוק ג
והיה העיר הקרבה. במסורת כ"י הקרובה ב' ומלאים וסי' הבתולה הקרובה. והיה העיר הקרובה פלוגתא אם מלא או חסר עד כאן. אבל הרמ"ה כתב הקרבה אל החלל חסר וא"ו כתיב וחד מלא וא"ו ולאחתו הבתולה הקרובה:
אשר לא עבד בה. תנן בפ"ב דפרה שכן עליה עוף כשרה עלה עליה זכר פסולה ובפסחים פ' כל שעה ובמציעא פ' אלו מציאות מייתי לה ואמרינן התם מ"ט אמר רב פפא אי כתוב עבד וקריא עבד עד דעביד בה איהו אי כתיב עובד וקרינן עובד אפילו ממילא נמי. השתא דכתב עבד וקרינן עובד עובד דומיא דעבד מה עבד דניחא ליה אף עובד דניחא ליה וכצ"ל בילקוט ובק"ס פרק א' מהלכות פרה:
בעל. חסר וא"ו בהעתק הללי ובכל הספרים כתובי יד מדוייקים ובדפוס ישן וכן כתב הרמ"ה ז"ל אשר לא עלה עליה על חסר וא"ו כתיב וכל לישנא דעל עלו עלכם כולהו חסרים וא"ו:

פסוק ז
לא שפכה. שפכו קרי:

פסוק ח
לעמך. בקדמא והיא לימין הכ"ף:

פסוק י
כי תצא. סתומה:
על איביך. כתב בעל הטורים על אויבך חסר יו"ד שבמלחמת יחיד הכתוב מדבר ואגב שיטפיה לא דק דמאי דאמור במסורת כי תצא למלחמה על אויבך חסר יו"ד לאו על דין איתמר אלא על כי תצא למלחמה קדמאה דפרשת שופטים כמ"ש שם וכ"כ הרמ"ה והמאירי ז"ל שזה מלא יו"ד הוא ולא תקשי לך ממלת ונתנו ומלת שביו דמורים ל' יחיד דאיכא נמי תרי אחריני דכוותיה יתנך ה' נגדך לפני איביך בדרך אחד תצא ועבדת את איביך אשר ישלחנו וכ"כ אור תורה:

פסוק יג
בביתך. בי"ת ראשונה דגושה:

פסוק טו
הבכר. הבי"ת דגושה:

פסוק כג
כי קללת. הלמ"ד בשו"א לבדו ומה שכתב בעל מכלל יופי בזה למד מהמכלול דף צ"ד ודעתי הוא כמו שכתבתי בריש פרשת לך לך ומשלי כ"ו ודוכתי אחריני:

פרק כב

פסוק ב
לא קרוב. בלא מקף באמצע:
קרוב. בכל ספרים מדוייקים מלא ובמסורת פרשת שמיני על פסוק בקרבי אקדש נמסר ג' חסרים בלישנא ואין זה מהם וכן כתב הרמ"ה ז"ל והיית קרוב אלי מלא וא"ו כתיב וכל קרוב גרידא באורייתא דכותא מלא וכל הקרב באורייתא חסר וארבעה כתיבין באורייתא וכולהון בנוסחי דיקי חסר וא"ו כתיב ואית דמסרי בהון תרין חסרים ואמרי לה תלתא חסרים ואמרי לה ארבעה חסרים וחד מנייהו והקרב אליו דאחשורוש וכולהון משתבשי דעל כרחך ארבעה חסרים נינהו וכולהון באורייתא וסימן הקרב אל ביתו פרשת בא. כי אם לשארו הקרב אליו פרשת אמר. ובא גואלו הקרב אליו פרשת בהר סיני. הקרב אליו דפרשת נחלות דפינחס. ודכותא בלישנא מקרב באו דהאזינו עכ"ל. ובמסרה גדולה נמסר הקרב ה' חסרים ד' כדאמרן והחמישי והקרב אליו כרשנא דאחשורוש:
דרש. בספרים מדוייקים כתובי יד ובדפוסים ישנים אין בדל"ת געיא:
אתו. עיין מ"ש בסוף פרשת חקת:

פסוק ה
תועבת. התי"ו רפה:

פסוק ו
קן צפור. בנוסח מאותיות גדולות קו"ף קן גדולה וי"א נו"ן דקן ובס"ס לא נהגו רק קו"ף קן לה דתילים סי' פ"ד:

פסוק ט
המלאה. המ"ם בשוא לבדו כן כתיב:

פסוק י
בשור ובחמר. בחילופי ב"א וב"נ שבדפוס לב"א בשור־ובחמר לב"נ **בשׂור** ובחמר ובס"ס במאריך ובמקף וי"ס במאריך בלבד:

פסוק יב
תכסה בה. הבי"ת בדגש מדין דחיק:

פסוק טו
אבי הנער. רק ה':
בתולי הנער. רק ק':
השערה. ברוב הספרים העי"ן בשוא לבדו ובמסורת ג' וסימן ולקח אבי. ועלתה יבמתו. והפרשים שת שתו השערה (ישעיהו כ"ב:ז'). וכולהו אינהו בשוא לחודיה. אך יש הפרש ביניהם שהראשון והשלישי השי"ן בקמץ מפני ההפסק והאמצעי בפתח כמ"ש בסוף הפרשה וכן במסורת כ"י השערה ג' ב' קמץ וחד פתח וסימן וכו' כדלעיל וחד משיבי מלחמה שערה (ישעיהו כ"ח:ו'). ואל יקשה בעיניך שרד"ק הביא השערה דסוף סידרא ולא כתב האחרים שלא הוצרך להביא אלא מה שמצא בו חילוף בספרים ורצה לתקן המעוות:

פסוק טז
אבי הנער. רה ק':

פסוק יח
ולקחו זקני הָעִיר. הטעם (ר"ל המתג שבא במקום הטעם שלא כמנהג כי יש נח נסתר ונראה אחרי תנועה אחת בלי מוטעמת. ד"ה.) בה"א בספרים כ"י וכן כתב א"ת:

פסוק יט
מאה כסף. הכ"ף רפה אף כי מלת מאה מלעיל ואין כאן דין אתי מרחיק כי הה"א שרשית:
ונתנו לאבי הנערה. לית מלא בתורה והכי נמי אמרינן בכתובות פרק ג' ופרק ד' אמר ר"ל המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר ונתנו לאבי הנערה נערה מלא דבר הכתוב וכו' ולפיכך יש לתמוה על הרמב"ם ז"ל והקרית ספר דבריש פרק ג' מהלכות נערה בתולה כתבו ואינו חייב עד שיוציא על הנערה שנאמ' והוציאו את בתולי הנערה נערה מלא דבר הכתוב וגם הסמ"ג בעשין נ"ה כתב כן וזה שלא בדקדוק וכבר העיר בזה הכסף משנה. ונתעוררו חז"ל בספר הזוהר על מה שכתוב בכל הפרשה נער חסר ה"א והטעם כי הה"א רומזת לה"א אחרונה של שם והיא חסרה מן הנערה הזאת אך ונתנו לאבי הנערה מלא כי היא בשלימותה וזהו כי הוציא שם רע על בתולת ישראל ורמז לכנסת ישראל של מעלה. תבין מכאן עונש המוציא שם רע עד היכן מגיע קלקולו. ריקנאטי ועיין עוד בזוהר דפוס קרימונה פרשת בראשית עמוד ס"ז:

פסוק כ
בתולים לנער. רה ק':

פסוק כא
והוציאו את הנער. רה ק':

פסוק כג
כי יהיה נער. רה ק':

פסוק כד
את הנער. רה ק':

פסוק כה
ואם בשדה. הוא"ו בגעיא בספרים מדוייקים כ"י ובדפוס קדמון וכן הוא בחילופים לבן אשר:
את הנער. רה ק':
והחזיק בה. מאריך בזי"ן ולא בה"א:

פסוק כו
ולנער. רה ק'. ובפ' בן סורר ומורה תנן ואלו הן שמצילין אותן בנפשן הרודף אחר חברו להרגו אחר הזכור ואחר הנערה המאורסה וילפינן זכור ונערה מדכתיב ולנער בלא ה"א קרינן נערה נדרש מקרא ונדרש מסורת נער להביא את הזכור נערה כמשמעה:
אין לנער. רה ק':

פסוק כז
צעקה הנער. רה ק':

פסוק כח
כי ימצא איש נער. רה ק':

פסוק כט
לאבי הנער. רה ק':
ולו תהיה לאשה תחת. מלת לאשה ברביע לא בזקף קטן:
לא יוכל שלחה. במסורת מאנח ביה סימנא קדמאה לשלחה בלמ"ד תניינא דלקמן שלחה גרידא וסימניך לשלל שלל והוא חד מן י"ד זוגים קדמאה נסיב ל' ותניינא לא נסיב וסי' נמסר במסרה רבתא מערכת הלמ"ד:

פרק כג

פסוק ב
פצוע דכה. נפוגותי ונדכתי עד מאד לדעת לעות את יעף דבר אם כתוב דכא באל"ף או בה"א ואשאל אל הסופרים ואין מגיד לי. ובספרי הדפוס וגם בכמה ספרים קדמונים כ"י כתוב דכא באל"ף ובכולם נמסר דכא ג' וסי' פצוע דכא. ואת דכא ושפל רוח. תשב אנוש עד דכא. וזהו ג"כ דעת רד"ק כי בשרשים שרש דכה בה"א אין גם אחד מהם ובשרש דכא באל"ף הובאו שלשתם אבל בהעתק הללי כתוב דכה בה"א ולזה כיוון בעל מאיר נתיב שהביא שנים האחרים בשרש דכא באל"ף וזה כתבו בה"א בשרש דכה וכן ראיתי בספר כ"י מדוייק ישן נושן ומסרה דידיה הכי דכה ג' ב' כתיב ה"א וחד כתיב אל"ף וסי' לא יבא פצוע דכה. ואת דכה ושפל רוח. תשב אנוד עד דכא. חד בתו' חד בנביאים חד

בכתובים ובהאי לישנא גופיה איתמסר נמי בספרא הדין בתילים. ובעל אור תורה הביא שתי הסברות ולא הכריע. אלו דבריו: דכה בה"א כתיב בכל ס"ס וכן כתב הרמ"ה ז"ל. ותמהתי על המאירי שלא הזכירו אבל בג' קדמונים מצאתי דכא באל"ף ובשנים מהם מסור בהדיא ג' וכתיבין א' עכ"ל. ואם הייתי כדאי להכריע אמינא דקים לי כהרמ"ה ז"ל דבכל מילי דהאי ספרא עבדי כוותיה דגברא דסמכא הוא וודאי דק ואשכח למיקם עלה דמילתא שפיר וכ"ש דס"ס מסייען ליה. גם אני יגעתי ומצאתי כן בכמה ס"ת אספמיים החשובים והמעולים וכן כתב ר' יוסף הכהן בסימני המסרות דכה באורייתא בה"א וסימן לא יבא פצוע דכה. אחר ימים שכתבתי כל זה בא לידי ספר מסורת סייג לתורה להרמ"ה ז"ל. ולהיות חביבים עלי כל דבריו הנאמרים במשפט ומישרים אעתיקם כאן ואלו הן: לא יבא פצוע דכה ברובא דנוסחי דיקי ה"א כתיב בסוף תיבותא. ומסורתא דמסיר עליה תלתא תרין כתיב אל"ף וחד ה"א כתיב וסימן פצוע. ושפל רוח. תשב אנוש. מציעא ה"א כתיב מכלל דאורייתא כתוב אל"ף טעותא דספרא הוא ומסורתא לאו מציעא כן אמרה אלא פציעא. וספרא הוא דאישתבש ביה והכי נמי מסתברא דהא כולהו נסחי ואת דכא ושפל רוח אל"ף כתיב ואי מציעא ה"א מציעא הי ניהו ואת דכא ושפל רוח הא בכולה נוסחי דיקי אל"ף כתיב אלא ודאי שמע מיניה כדאמרן ואשכחן מסורת דיקא דמסיר עליה תלתא חד כתיב ה"א ותרין אל"ף דאורייתא כתיב ה"א. ובמסורת אחריתי משמע דכולהו כתיבי אל"ף ושיבושא הוא עכ"ל. המושיע דכאי רוח ישים מחשך לאור להחיות רוח שפלים ולב נדכאים אמן:

פסוק ה

לקללך. הכ"ף דגושה ועיין מה שאכתוב בקהלת סי' ז':

פסוק ו

לך. הלמ"ד דגושה:

פסוק ח

לא תתעב אדמי לא תתעב מצרי. תוי"ן הראשונות היו ראויות להדגש מדין שתי אתיות בג"ד כפ"ת והן רפות והטיל בו טעם החכם אבן עזרא לפי שהתיבה הראשונה זעירא ושתיהן כמו מלה אחת. כן מצאתי כתוב בספר דקדוק ישן כ"י שהיה בבית מדרשו של הגאון דודי מורי ורבי ז"ל כמוהר"ר משה קזיס וכמו כן אשר לא תדבר (מלכים א כ"ב) ובכלל זה ואל מי תדמיוני ואשוה (ישעיה מ') וכן למי תדמיוני ותשוו (ישעיה מ"ג) אבל ואל מי תדמיון אל. התי"ו דגושה מפני הטפחא שבמלת מי ועיין מה שכתבתי בפ' וארא על אתה תדבר:

פסוק יא
מקרה לילה. נמסר עליו לית דגש והוא לתפארת הקריאה ויתכן שהמ"ם לשמוש ודגש הקו"ף לחסרון נו"ן מן. מכלול שקל **פָּעֵל**:

פסוק יג
שמה. השי"ן דגושה:

פסוק יד
על אזנך. חסר יו"ד ובפ"ק דכתובות דרש בר קפרא אל תקרי אזניך אלא אזנך שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעו באזניו. וכתוב בלקח טוב דדרשינן הכי מדקאמר אזנך ולא קאמר זיינך ועיין בספר באר הגולה ריש באר שלישי. ולשון הרמ"ה ברובא דנסחי דיקי חסר דחסר כתיב בלא יו"ד. ואית נוסחא דכתיב ביה אזניך מלא חד יו"ד בין נו"ן לכ"ף וחדא מסורת מסייעא עליו לית כותיה ומלא ואחרי רבים להטות:
וחפרתה. כתיב בה"א וכן כתב הרמ"ה ז"ל דין לחוד מלא ה"א בסוף תיבותא באורייתא ובמסורת שלנו ב' א' מלא וחפרתה בה וא' חסר וחפרת לבטח תשכב (איוב י״א:י״ח):

פסוק טו
והיה מחניך קדוש. מלא יו"ד על פי המסורת וא' לחוד חסר יו"ד באורייתא והיינו כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך קדמאה דפסוק:

פסוק יז
לא תוננו. התי"ו בדגש:

פסוק יט
לא תביא. אין בו פיסקא:

פסוק כד
מוצא שפתיך תשמור. כתוב במקצת גליונים ותיקון ס"ת מוצא שפתיך בראש הדף בס"ת מ' בי"ה שמ"ו ועיין מ"ש בפרשת בלק על מה טבו:

פסוק כו
כי תבא בקמת רעך. בסמ"ג חלק הלאווין סי' קפ"ג כתיב ל' זה: כתוב בפ' כי תצא. כי תבא בקמת רעך וגו' ותניא בידך ולא במגל ולא בחרמש וכאשר הזהיר לפועל שלא לקטוף קמה ולאכול כי אם ביד כך הזהיר בכרם שלא לבצור לצורך אכילתו בדבר שדרכו לבצור שהרי סמוכים זה לזה ואפי' ר' יהודה דלא דריש סמוכים. במשנה תורה דריש ועוד דכתיב כי תבא בכרם רעך וכתיב וכי תבא בקמת רעך וא"ו מוסיף על ענין ראשון ולמדין זה מזה אמנם בס"ס אין שם וא"ו ע"כ. ונוראות נפלאתי על זה כי לא ראיתי ולא שמעתי מימי שיהיה מחלוק' בדבר לא בבבלי ולא בירושלמי וחוץ מהם. ואם לחשך אדם לומר איכה נדע בירורו של דבר אמור לו כי מפי המסורת ידענו שכתוב כי בלא

וא"ו וגדול הדור אמרה ומנו הרמ"ה ז"ל שכתב כן במסרותיו כל ספר דברים ריש פ' כי בר מן ח' ריש פסוק וכי. וסימן וכי ירבה ממך הדרך. וכי תשלחנו חפשי. וכי יהיה בו מום. וכי יבא הלוי. וכי תאמר בלבבך. וכי יהיה איש שנא. וכי יהיה באיש חטא משפט מות. וכי תחדל לנדר:

פרק כד

פסוק א
בה. הבי"ת רפה:
כריתת. וחבירו שניהם מלאים יו"ד וחסרים וא"ו בהעתק הללי ובמסורת וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

פסוק ג
ימות. מלא בכל הספרים וכן מסר הרמ"ה ז"ל פן ימות גם הוא מלא וא"ו כתיב וכל אורייתא דכותא מלא:

פסוק ד
לא יוכל. אין בו פיסקא:
בעלה. העין בשוא לבדו:
שלחה. הלמ"ד דגושה:

פסוק ה
לכל דבר. ה' דסבירין כל וקרין לכל מסורת סוף תרומה:

פסוק ו
לא יחבל. בשוא ופתח החי"ת ורפה הבית. שרשים:

פסוק ז
והתעמר בו. במסורת פ' שמות מונה זה עם ו' דסבירין בה:

פסוק ח
כאשר צויתם. י' דמטעים דסבירין אשר. מסורת יונה סי' א':

פסוק י
משאת. השי"ן ימנית:

פסוק יג
וברכך. הרי"ש בשוא לבדו במקצת ספרים ומקצתם בחטף פתח וזה תלוי במנהג ספרים כמ"ש בריש פ' לך לך:

פסוק טו
ולא תבוא. הוא"ו בגעיא:
נשא את נפשו. בכל הספרים חסר וא"ו וכ"כ הרמ"ה:

פסוק טז
לא יומתו. פרשה סתומה:

פסוק יז
ולא תחבל. בשוא לבדו החי"ת ודגש הבי"ת כ"כ רד"ק בשרשים דהלכו אחריו המכלל יופי ובעל הלשון ורב פעלים אבל בספרים כ"י מדוייקים וספרי הדפוס החי"ה בחטף פתח והבי"ת רפה וכ"כ א"ת:

פסוק יט
קצירך בשדך. הבי"ת רפה:
ושכחת. הוא"ו בגעיא בס"ס:

פסוק כ
תחבט. הבי"ת בדגש:

פרק כה

פסוק ב
בן. במירכא לא תביר:

פסוק ז
השערה. השי"ן בפתח והעין בשוא לבדו ומלעיל מכלול דף ר"ו וכן הוא בספרים כ"י מדוייקים וכ"כ א"ת ועיין מ"ש לעיל בפסוק אל זקני העיר השערה:
הזקנים. הזי"ן דגושה:
לא אבה יבמי. סוף פ' מצות חליצה רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא מצטער ומקרי לה ולא אבה יבמי וגו' וכתבו התוספות לא אבה כתיב בספרים ישנים וכן מוכח במסורת לא אבה ג' דסמיכי לא אבה ה' השחיתך. לא אבה יבמי. וישראל לא אבה לי. ויש ב' ראשי פסוקים במשנה תורה. ולא אבה סיחן. ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם. ויש פסוקים אחרים דלא שייכי לאותו מסורת. ולא אבה נושא כליו דשאול. וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה דיפתח. עד כן לשונו. וכוונתם לומר דאותם שנים דמשנה תורה אינה במסורת החסרים לפי שהם בוא"ו אבל הן במסורת שכולן ריש פסוק והתוספות לא הביאו אלא השנים שהן במשנה תורה וכתבו עוד ויש פסוקים אחרים דלא שייכי לאותו מסורת וכו' ר"ל שאעפ"י שאין בוא"ו לא שייכי לאותו מסורת לפי שאינו בריש פסוק ועיין עוד בחכמת שלמה ואין להאריך יותר:

פסוק ט
הזקנים. הזי"ן דגושה:

פסוק יא
יחדו. הדלת דגושה:

פסוק יב
עינך. חד מן ו' חסר יו"ד בתראה בלישנא כמ"ש בפרשת שופטים:

פסוק יז
זכור. פתוחה:

פסוק יט
והיה בהניח. ברוב ספרים אין בבי"ת נעיא:
תמחה את זֵכֶר עמלק. כתוב במלכים א' י"א כי ששת חדשים ישב שם מואב וכל ישראל עד הכרית כל **זָכָר** באדום ואמרו בב"ב פרק לא יחפור דכי אתא יואב לגבי דוד א"ל מאי טעמא עבדת הכי א"ל דכתיב תמחה את **זָכָר** עמלק. א"ל והא אנן **זֵכֶר** קרינן א"ל לדידי **זָכָר** אקריון שיוליה לרביה א"ל היכי אקריתון א"ל תמחה את **זֵכֶר** עמלק שקל ספסיר' ובעא למיקטליי' וכו' עיין בפי' הרשב"א והר"ן ז"ל שם ושמעינן מהכא דמיבעי ליה למיקריה דרדקי לאשגוחי בהון דלא לישתבשו בקריאתהון דלא ליקו' בארור ומאן דגרי' ודייק ליקו' בברוך:

פרק כו

פסוק א
כי תבא. פתוחה:
אשר. בפשט:
וישבת בה. הבי"ת בדגש:

פסוק ח
ויוצאנו. מלא וא"ו וחסר יו"ד כמ"ש בפרשת חקת על פסוק וישלח מלאך ויצאנו וכן הוא בהעתק הללי ובעל מנחת כהן כתב בפרשת ואתחנן שזהו מלא דמלא ואינו אלא טועה ויוצא מדרך האמת והוא עצמו סתר דבריו והודה על האמת שכתב כאן ויוצאנו ג' בתורה ומשניין אתיהון וסימן בפר' ואתחנן ודין מלא וא"ו וחסר יו"ד:
ובמרא. במפתח ובמורא אבל הרמ"ה כתב ובמרא גדל דמקרא בכורים חסר וא"ו כתיב וחד מלא בלישנא (צ"ל באוריתא כי נמצא (בירמיה ל"ב כ"א) ובמורא גדול (ובמלאכי ב' ה') ואתנה לו מורא שניהם מלאים. ד"ה.) וסימן ולכל המורא הגדול:

פסוק יא
ושמחת בכל. הבי"ת רפה:

פסוק יב
כי תכלה לעשר. עיין מ"ש בפרשת חקת על מלת לסבב:
מעשר. בשוא לבדו העי"ן ועוד יתבאר זה הענין בנחמיה יו"ד בע"ה:

פסוק יד
באני. הבי"ת רפה:

פסוק טו
קדשך. הקו"ף בשוא (צ"ל בקמץ) לבדו:

פרק כז

פסוק ב
והקמחת. אין במ"ם מאריך בס"ס:
אבנים גדלות. גדלת הגדלת כולהון חסרים דחסרים באורייתא בר מן דין דכתיב גדלות חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו תניין:

פסוק ד
בעברכם. העי"ן בקמץ לבד:

פסוק ו
והעלית עליו עולת. במנחת כהן כתוב עלות מלא וא"ו בתראה ושאר אורייתא חסר דחסר וזהו נגד הספרים והמסרות כמו שנמסר במ"ג ריש סדר ויהי מקץ והוא עצמו במפתחות שכתב בראש ספרו יפה מסר וזל"ש:
עלת. בלשון עולה כל אורייתא חסר דחסר בר מן א' מלא וא"ו קדמאה והעלית עליו עולת בפ' כי תבוא ועיין מ"ש בריש מקץ וריקנאטי פרשת נח אצל ויעל עלת במזבח:

פסוק ח
באר. בס"ס הבי"ת בפתח ובאשכנזים בקמץ ובעל אור תורה כתבו בפתח בפשיטות:

פסוק ט
הסכת ושמע. כן כתיב בלא מאריך בוא"ו והשי"ן בשוא לבדו לא כמו שראיתי בנוסח א' במאריך והשי"ן בחטף פתח:

פסוק י
מצותו. מצותיו ק':

פסוק יג
ראובן גד ואשר וגו'. סימן ואוי"ן דפסוקא את קלעי החצר וגו' כמ"ש בפרשת פקודי סימן ל"ט:

פסוק טו
פסל הפ"א רפה:
מעשה. בתביר לא מאריך:

פסוק יט
מטה. במקצת ספרים הטי"ת בסגל וכ"כ בעל אור תורה:

פסוק כ

ארור שכב עם אשת אביו. כתב המאירי ז"ל לפי קצת תיקונין ארור מטה משפט וארור שכב עם אשת אביו הן שתי סתומות אך בתקון הרמב"ם ובספר הרמ"ה שניהם פרשה א' ואני סומך על הדעת הראשון עכ"ל. ובעל א"ת כתב שראה בג' ספרים קדמונים פ' ארור שוכב עם אשת אביו סתומה ועל כן ראה לסמוך על הדעת השני כי אף על פי שהדעת הראשון סברה דעת הרמב"ם והרמ"ה ז"ל קבלה והיא העיקר בדברים אלו וגם בס"ס אין פיסקא כלל בארור שכב עם אשת אביו ולא עוד אלא שבאחד מחשובי ספרי ספרד מצא בגליון כתוב בהדיא לא סתומה ולא פתוחה עכ"ל. וגם מהר"י קארו כ' בספרי רבינו כתוב שהיא פרשה סתומה אבל בדפוס פורטוגאל אין שם פרשה כלל וכן מצאתי בספר רבינו מוגה עכ"ל. גם אני ראיתי כן בכמה ספרי תורה טובים קדמונים ובמקראות כ"י מדוייקות:

פרק כח

פסוק א

והיה אם שמוע. פתוחה:

פסוק ב

והשיגך. הגימ"ל רפה כמשפט ובמסורת והשיגך ג' חד חסר וא"ו וב' מלא וא"ו דברכות חסר דקללות מלא כי הקללות נתמלאו והברכו' לא נתמלאו ובפסיקת' דרב טוביה מה שנכתב בקללות מלא וא"ו על שם עמו אנכי בצרה לרמוז כי ה' שוכן בקרבם ולא יאבדו בגלות:

פסוק ד

פרי. הפ"א דגושה:

פסוק ז

ינוסו. מאן דמסיר ב' מלא בתור' מישתבש דהדין בלחוד באוריית' מלא וכל שאר חסר אלא אימ' לית מלא בתור' ואי בעית אימא ינוסו ב' מלא חד בתורה ואידך ואיש אל ארצו ינוסו (ישעיהו י״ג:י״ד) והתם נמי נמסר ינוסו ב' מלא בשבעה דרכים והכי אשכחנא במסורת דיקא:

פסוק ט

נִשְׁבַּע־לָךְ. כן כתוב בס"ס:

פסוק יא

והותרך. חד מן חסר יו"ד בלישנא ובמסורת א' מלא וא' חסר דין מלא וא"ו וחסר יו"ד. דנצבים מלא דמלא:

פסוק יג
ונתנך. הטעם לימין הכ"ף כי היא קדמא ואינו פשט:
לשמר ולעשות. כל הפרשה כתוב לשמר לעשו' וזה לשמר ולעשות:

פסוק טו
והי' אם לא תשמע. פתוחה:

פסוק כא
עד כלתו. חסר וא"ו עיין ריקאנטי:

פסוק כז
ובעפלים. העי"ן בדגש ובטחרים ק' והכי אמרינן בגמ' סוף פ' הקורא את המגלה עומד ומסכת סופרים פ"ט. ויש דגש בעי"ן להורות על דגשות טי"ת בטחרים כמ"ש בשמואל ה' ועיין עוד מ"ש שם בסימן ו' בסייעתא דשמיא:

פסוק כט
עשוק. בשי"ן ימנית:

פסוק ל
ישגלנה. ישכבנה ק' שם בגמ' ומסכת סופרים וכתב הרשב"א שאלתי כיון שאסור לקרות בתורה אפי' אות אחת שלא מן הכתב היאך שליח צבור קורא ישכבנה והכתוב ישגלנה וכן כל תיבה שיש בה קרי וכתיב שכולם כתובים בתורה כפי המסורת ולא כפי המקרא. תשובה זו הלכה למשה מסיני וכמ"ש בפ' אין בין המודר מקרא סופרים ועיטור סופרים קריין ולא כתבן כתבן ולא קריין הלכה למשה מסיני עכ"ל. ומעשה באחד ששקרא כמו שכתוב בתורה בפני גדולי הדור והתרו בו שיקרא כפי המסורת ולא רצה ונידוהו והורידוהו מן התיבה:

פסוק לג
יאכל. בכמה ספרים כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים הטעם בכ"ף וכן כ' אור תורה שהוא מלרע:

פסוק לה
קדקדך. קו"ף ראשונה בקמץ לבד והשני בחטף קמץ לא בשוא כמו שהוא בדפוס ישן:

פסוק לז
והיית לשמה. אין בוא"ו געיא:

פסוק מב
הצלצל. בספרים כתובי יד מדוייקים ובדפוס קדמון צד"י שנייה בפתח וכן כתב אור תורה גם המכלל יופי כתב עליו פתח בסוף פסוק וכן בס"א כ"י מצאתי כתוב בגליון חד מן פתח דס"פ:

פסוק מג
מעלה מעלה. בס"א דפוס ישן מעלה השני העי"ן בשוא ופתח וכ"כ בעל א"ת ובספרים אחרים שראיתי שניהם בשוא לבדו:

פסוק מח
עד השמידו אתך. קדמאה עד השמידו אתך תניינא עד האבידו אתך ואפ"ס להשמדה ולהובדה:

פסוק נב
והצר. בכל ספרים מדוייקים כ"י מלרע כמו השני שבפסוק הראשון בקדמא והשני בשופר הפוך וכן במכלול דף קמ"א הביא א' מהם עם דומים אחרים שהם מלרע ואם היה הפרש ביניהם לא היה נמנע מלאמרו:

פסוק נג
איבך דואכלת. חסר דחסר כמ"ש בפרשת שופטים:

פסוק נו
והענגה. הגימ"ל דגושה:

פסוק נז
ובשליתה. הוא"ו במאריך בס"ס וכ"כ הבלמשי:

פסוק סא
בספר התורה הזאת. מלת בספר בטפחא ועיין מ"ש לקמן בסדר נצבים:
יעלם. בספרים מדוייקים העי"ן בשו"א לבדו וכן כ' א"ת ובעל צרור המור ובעל גור אריה וכן משמע מדברי אבן עזרא ולמזרחי בחטף פתח:

פסוק סב
כי לא. במקף באמצע ובלא יתיב במלת כי:

פסוק סח
לראתה. בהעתק הללי ובכל הספרים חסר וא"ו וכן כתב הרמ"ה ז"ל ולא כמאירי שכתבו מלא:
והתמכרתם. בהעתק פירארה הכ"ף רבתי וכן ראיתי בנוסח א' מאותיות גדולות ובתיקון ספר תורה ישן ולא נהגו כן לא בספרי הדפוס ולא בספרי היד כי אם כ"ף **וכנה** אשר נטעה:

פסוק סט
אלה דברי הברית אשר. בס"ס האל"ף בגעיא ודומיהם רבים יש בס' כתובים כמ"ש במאמר המאריך:

פרק כט

פסוק ב
המסות. ב' חד מלא וחד חסר דין מלא. דוהיה עקב חסר וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

פסוק ד
שלמתיכם. בתיקון ס"ת ישן שמלתכם בספרא חדא שמלתיכם וכן במפתח ע"כ. והמסורת מוכיח שהוא מלא יו"ד וכן הוא בהרמ"ה ז"ל ועיין עוד מ"ש בנחמיה ט':

פסוק ז
לראובני. ניקוד הרי"ש שורק והאל"ף נחה כמו שכתבתי פעמים רבות:

פסוק ט
נצבים. פתוחה:

פסוק י
טפכם נשיכם. במסרא עתיקא מכסיבת ידא חשיב טפכם נשיכם באלפא ביתא מן ב' ב' לא נסבין וא"ו ומטעין בהון ובמסרא דילן אות וא"ו לא חשיב רק נשיכם טפכם דריש יהושע:

פסוק טז
גלליהם. חסר וא"ו ומלא יו"ד קדים לה"א ומסיר עליה לית כותיה חסר וא"ו בתורה ולמעוטי גלוליכם דמלא קא אתי דאי למעוטי גלליהם אחרים באורייתא מי איכא הרמ"ה ז"ל:

פסוק יז
לבבו פנה. הפ"א רפה:

פסוק יח
האלה. אין באל"ף מאריך:

פסוק יט
ורבצה בו. הבי"ת דגושה:

פסוק כ
בספר התורה הזה. המסורת עליו ב' כי תשמע בקול ר"ל ב' פסוקים דכתיבין בספר התורה הזה וחברו בפסוק כי תשמע בקול דלקמן בפרשה ובשניהם הטפחא נתונה תחת התורה נמצא ספר התורה דבוקים זה לזה לפיכך לשון זכר נופל אחריו שהלשון נופל על הספר אבל למעלה בפרשת קללות הטפחא נתונה תחת בספר והתורה הזאת דבוקים זה לזה לכך אמר הזאת. מרש"י ז"ל:

פסוק כא
בניכם. בפשט לא בקדמא:

פסוק כב
כמהפכת. הכ"ף בגעי"א:
וצביים. וצבוים ק' כמ"ש בפ' נח בפסוק וצבים עד לשע. והחירק ביו"ד שנייה כמ"ש בפ' לך לך:

פסוק כג

מה חרי. כן כתיב מה בלא וא"ו והא מילתא פשיטא היא ולית בה ספיקתא והא דאצטריכנא להכי משום דחזינן במקרא גדולה דכתיב בה במקצת ספרים נמצא ומה וודאי דהנהו סיפרי אישתבשו וליכא למיסמך עליהון גם מאי דכתיב התם מה כ"ד שבוש. דמסר' הכי אמרה **מָה ומָה** כ"ד פתחין ר"ל בסגול וכל דסמיך לעי"ן ולחי"ת דכותא במ"ז ה' קמצין וב' פתחין וכן במכלול דף רס"ו והדין הוא מאינון דסמיכין לחי"ת. כללא דמילתא כל מה שכתב בזה שבוש והך מסרא איתא בפרשת כי תשא וכיון דאתת לידן נימא בה מילתא דאיכא לעיונו בה טובא חדא דכד חשבת להו בציר מינייהו חד ממנין כ"ד ותו דחשיב בהדייהו עכרתנו ופסוק הוא ביהושע ז' **מָה** ערכתנו וטעותא הוא משום דסמיך לעי"ן כדאמרן לעיל גם בנוסח כ"י ליתיה ואי הכי פשו להו עשרין ותרתין ותו איכא לעיוני דחשיב נמי מה לעשות עוד לכרמי (ישעיהו ה׳:ד׳) ובכולהו ספרי כתיב **מַה** לעשות בפתח גם בעיקר נוסחי ליתיה פשו להו חד ועשרון. וכבר עיינינן בספרי דוקני ואשכחנא דטעותא נפל בדפוס וצריך לומר **ומָה** לעשות לה (מלכים ב ד׳:י״ג) ותו צריך להוסיף **מָה** היה הדבר בני (שמואל א ד׳:ט״ז) **מָה** היה הדבר הגד נא לי (שמואל ב א׳:ד׳) ואף על גב דלא אשכחנא הך מסרא דיקא בשום סיפרא טרחנא אבתרה עד דאשכחנא יתה ברחמי דשמייא שלימא וברירא ומשום הכי חזינא לברורה ולפרושי כל הנך עשרים וארבע קראי כדבעינן למיער קמן **מָה ומָה** כ"ד פתחין וסימן לא ידענו **מָה** היה לו וחברו פרשת כי תשא **מָה** קול התרועה הגדולה (שמואל א ד׳:ו׳) **מָה** קול ההמון (שם) **מָה** היה הדבר בני (שם) **ומָה** קול הצאן (שם סימן ט"ו) **ומָה** גם עתה (מלכים א' י"ד) **מָה** משפט האיש (מלכים ב א׳:ז׳) הנה חרדת אלינו את כל החרדה הזאת **מָה** לעשות לך (מלכים ב' ד') **ומָה** לעשות לה (שם) על **מָה** תכו (ישעיה א') וחכמת **מָה** להם (ירמיהו ח׳:ט׳) **מָה** לידידי בביתי (ירמיהו י״א:ט״ו) והיה כי תגיד לעם הזה וגו' על **מָה** דבר (ירמיהו ט״ז:י׳) פנה אל הרבה וגו' יען **מָה** נאם (חגי א׳:ט׳) בני איש עד **מָה** כבודי (תהילים ד׳:ג׳) על **מָה** נאץ רשע (שם סימן י') **ומָה** בר נדרי (משלי ל"א) **ומָה** לא תשא פשעי (איוב ז׳:כ״א) זכור ה' **מָה** היה לנו (סוף איכה) כי **מָה** האדם (קהלת ב׳:כ״ב) כי **מָה** הוה לאדם (שם) כי **מָה** האדם (שם ז') ובהכי שלים מניינא דכ"ד בס"ד בתר עידן זמין ה' אלהי קדמי הך מסרא בספרא עתיקא כדכתיבנא ובריכנא למאן דמנהיר לכולא עלמא ביקריה:

פסוק כז

וישלכם. למ"ד רבתא וכן כתב במסכת סופרים פ' ט' וכן נדרש בפסיקתא למ"ד וישלכם גדולה משונה מכל למ"ד שבמקרא ללמדך כי אורך הגלות עליהם:

פסוק כח
והנגלת. בתיקון ס"ת ישן והנגלת ס"א והנגלות וכן מצאתי במדוייקים ע"כ. והרמ"ה כתב והנגלת לנו ולבנינו חסר וא"ו כתיב:
לנו ולבנינו עד. אותיות לנו ולבנינו כלן נקודות מלמעלה נקודה על כל אות גם עי"ן של עד סנהדרין ריש פ' נגמר הדין וספרי דאגדתא טובא כמ"ש בסדר לך לך גבי ביני וביניך וכן כתב החזקוני ועיין ספר העיקרים מאמר ג' סוף פ' כ"ב ובספר אבן העזר סימן מ"ה שחיבר ראב"ן הוא רבינו אליעזר בר נתן ומזרחי וגור אריה:

פרק ל

פסוק א
והיה כי. הכ"ף רפה:

פסוק ב
בקולו. הבי"ת רפה:

פסוק ה
והיטבך. במקצת ספרים יש מאריך בטי"ת כמ"ש בפרשת עקב על להיטבך והוא חד מן ט' מלין חסר יו"ד בלישנא הטבה. וסימן נמסר ביחזקאל סוף סימן ל"ג במ"ג:

פסוק ט
כאשר שש. מקף באמצע ובלא מירכא בסי"ן וגם לא מאריך בכ"ף בס"ס:

פסוק יב
לנו. הראשון והשני והרביעי הלמ"ד דגושה:

פסוק טו
ראה נתתי לפניך. פרשה סתומה:

פסוק כ
ולדבקה בו. (דלקמן) [צ"ל דלעיל י"א כד] הבי"ת רפה:

פרק לא

פסוק א
וילך. פתוחה. עיין בהרח"ש ז"ל מגלה סוף פרק בני העיר ובאגודה סוף פרק הספינה שאלה לרבינו נסים למה מחלקים אתם נצבים ופרשת וילך שהן קטנות כשיש שתי שבתות בין ראש השנה לחג וקורים נצבים קודם ראש השנה ווילך אחר ראש השנה ולא חלקו ראשי המטות ומסעי שהן גדולות:

פסוק ז

כי אתה תבוא. קדמאה דקריאה תבוא תניינא דצוואה תביא וסימן את הקוצים ואת הברקים (ר"ת של קוצ"י הוא סימן. קריאה וא"ו, ציווי יו"ד.) ודין הוא חד מן ז' זוגין מתחלפין קדמאה וא"ו תניינא יו"ד וסימן בריש פרשת בהעלתך:

פסוק ט

ויכתב משה. אין בו פסקא:

פסוק י

ויצו משה אותם. בהעתק הללי אותם ירושלמי אתם ובכל הספרים מלא והוא אחרון מן ל"ט מלאים בתורה וסימן שראשי נמלא ט"ל ובעל מנחת כהן נתן סימן אחר מקץ עד מקץ אותם ט"ל (שראשי כוונתו תיבת אותם מתחלת בא' והיא רא"ש לאותיות והיא מלא ל"ט פעמים, מקץ י"ש כוונתו בפ' מקץ (בראשית מ"א ח') הוא הפעם הראשון שהוא מלא. וכאן בפסוק מקץ שבע שנים הפעם האחרון מן ל"ט אותם, ד"ה.):

פסוק יב

הקהל את העם וגו' ויראו את ה' אלהיכם. ב' דמטעין בענין דסבירין אלהיהם:

פסוק טז

ויאמר דהנך שכב. אין בו פיסקא:

וקם. חד מן פסוקים דלית להון הכרע כמ"ש בסוף משפטים וביאורם כאן במסורת. והנני מודיע לכל קורא שבעל המסורת שם במנין זה פסוק ובני יעקב באו מן השדה כשמעם ולא טוב עשה שזהו מה שהוסיף ר' תנחומא בירושלמי פרק אין מעמידין מלבד החמשה פסוקים דאמרינן התם ומייתי' להו נמי ביומא פ' הוציאו לו והכי איתא במדרש חזית על פסוק כי טובים דודיך מיין וילקוט פר' בראשית רמז ל"ז ומכילתא וילמדנו סוף פרשת בשלח וראוי לשים במקומו ארור אפם כי עז ואין צורך לשנות הסימן בלשון תרגום דכולהו שבטייא נינהו. ואין לומר דבעל המסורת אזיל בתר גירסת ב"ר פ' פ' דלא חשיב איסי בן יהודה אלא ארבע מקראות שאין להם הכרע ור' תנחומא מוסיף חדא ובני יעקב וגו' דהתם בב"ר לא חשיב מחר ובעל המסורת לא חשיב ארור ונ"ל דלא ניחא ליה לבעל המסורת למינקט קרא דארור משום דפשיטא ליה שהוא דבק לאפס כי עז ולא לעקרו שור ארור כיון דהוא רישיה דקרא וליכא למימר דבעי לאפסוקי קרא בארור דהא קיימא לן כל קרא דלא פסקיה עזרא לא פסקינן ליה כדמוכח בפרק אין בין המודר ובעל יפה תואר כי היכי דלא תקשי אגדתא אאגדתא תריץ דתרי תנאי נינהו ואליבא דאיסי בן יהודה דלחד תנא לא מספקא ליה במחר:

נכר הארץ. במקף:

נכר. מלעיל והכ"ף בפתח לפי שהוא סמוך ענין ואף על פי כן לא נשתנה הצירי לשוא. עיין במכלול דף ר' ובמכלל יופי ועיין מ"ש במאמר המאריך בתירוץ חקירה א':

פסוק יז
וחרה אפי. בשטה א' כמ"ש בפרשת משפטים ופרשת ואתחנן על וחרה אף:

והסתרתי פני. הפ"א רפה:

פסוק יח
אשר עשה. עיין מ"ש במלכים א' י"ח:

פסוק יט
למען. אין בלמ"ד געיא:

פסוק כא
והיה. אין ביו"ד תלשא:

וענתה. אין בתי"ו תלשא:

אשר נשבעתי. דבסוף פסוק בכל הספרים הבי"ת בקמץ אך בחילופים נראה שזהו לב"נ אבל לב"א בפתח וכן מצאתי בנסחא כ"י מדוייקת בפתח וכתוב בחוץ ואית דקרא **נִשְׁבָּעְתִּי**:

פסוק כז
את מריך. במאריך ומקף:

היתם. ביו"ד אחד לבד בכל הספרים וכן הוא בהעתק הללי ובמסורת וכן כתב הרמ"ה ז"ל והייתם הייתם כולהון באורייתא בתרין יודי"ן כתיב בר מן א' חסר חד יו"ד וסימן ממרים היתם עם ה' דפרשת וילך:

פסוק כח
באזניהם. הבי"ת רפה:

ואעידה. ואעידה בתחלת הדף בספר תורה ו' בי"ה שמ"ו. ואעידה. אחרי. הדרך. באחרית. להכעיסו. קהל. הלין שתא דרי די לעילא מן שירתא פי' ו' שטין שלפניה כדין ס"ת וכן כתב הרמב"ם ז"ל ואחריהם שיטה פנויה ואחריה השירה ואין חולק בזה:

פסוק כט
את הרע. אין בה"א מאריך:

פסוק ל
עד תמם. בסוף שיטה:

פרק לב

פסוק א

האזינו. פתוחה. בשילהי פ"ק דמגילה כל השירות כלן אריח ע"ג לבנה ולבנה ע"ג אריח חוץ משירה זו דעשרת בני המן ומלכי כנען שהם אריח ע"ג אריח ולבנה ע"ג לבנה מ"ט כדי שלא תהא תקומה למפלתן וכתב הר"ן ז"ל דשירת האזינו נמי כיוצא בזו היא וכו' ע"ש והא דלא חשיב בגמ' שירת האזינו בהדי הנך תירץ חכם אחד מנרבונא תלמיד רבי מרדכי ז"ל דהכא מן השירות שנאמרו על הנס קאמר כגון שירת הים ודבורה ודוד והך דמגלת אסתר אבל דהאזינו לא על נס נאמרה: ובענין צורת השירה הזאת כתב החכם בעל אור תורה כפי מה שמצא בשלשה רמב"ם כ"י וכפי מה שכתב רבינו דוד כוכבי ז"ל בספר בית אל בשמו של הרמב"ם שכותבים אותה בששים ושבע שיטות ולזה הסכים המאירי ואולם בספר רמב"ם שבדפוס כתוב בשבעים שיטות וכן מצא ברמב"ם אחד כ"י ובהללי ובספרים ירושלמיים קדמונים ובמסכת סופרים פרק י"ב אלא שנפל טעות סופר שם שחסר ריש שטה חמישית שהיא מלת הצור ואף על פי שספרי ספרד חלוקים בזה כתב החכם הנ"ל כי טוב בעיניו לעשותה שבעים שיטות כן הן בהעתק פירארה ובהכי אתו כולהו שפיר שיוכלו להניח באמצע ריוח פרשה סתומה כדינה כמ"ש בשירת הים דלסברה הראשונה צריך לידחק בג' מקומות להכניס בשיטה אחת מה שהוא ב' שיטות לסברה אחרונה והם השיטה העשירית והשש עשרה והל"ח ואולי גם הל"ט ובזה השורות מתקלקלות ועוד כי במקומות אלו ימצא אריח ע"ג לבנה ולבנה ע"ג אריח וכן לא יעשה כמ"ש לעיל. וראשיהם הראשונים והאמצעיים הנם כתובים בספרי הרמב"ם ז"ל ואולם בתיבת ואילים הוא חולק עליו כי לדעת הרמב"ם צריך לכתבה בסוף שיטת כ"ב וכן היא בירושלמיים וכן מצאתי גם אני בספר קדמון דחשוב כל רישי שיטין דשירתא וחשיב בני בשן בריש שיטה והוא אומר שיש לכתבה בריש שיטת כ"ג שכן מצא בהללי ובמסכת סופרים וכן הוא בארבעה ועשרים הקטן מדפוס ויניציאה שנת ש"ד אשר הוא מגיה שבאה צורת שירה זו שם בשלימות. ואולם השיטות הצריכות למעלה משירה זו כבר כתבתים בסוף הפרשה של מעלה ולא ראיתי בהם מחלוקת אבל בשיטין שלמטה משירה זו ראיתי ס"ת משונים זה מזה ולא אדבר מהם רק אודיעך שלדעת הרמב"ם צריך חמש שיטין ואלה ראשיהם. ויבא. לדבר. אשר. הזאת. אשר. וכתב עליו הרמ"ה תמה אני אם אינו טעות סופר ואני בספרי לא כתבתי כן רק כאשר הוא נמצא בכל הספרים הישנים המדוייקים הנמצאים בארצות האלה שהם. ויבא. העם. הדברים. לבבכם. אשר. התורה. עכ"ל. וכן המנהג ס"ס וירושלמיים ישנים. ושיטה ששית מסיימת במלת חייכם.

ואף גם זאת ראוי ליזהר בששת השיטין שלמעלה מהשירה להרחיב מעט האותיות למען תהיינה שיטות השירה מרווחות כל צרכן: רוב דברים אלו למדתי מחיבור החכם הנ"ל ובלבד כל אלה האריך להקשות על הר"ן ז"ל יעויין בספרו ואני כמלקט שבלים אחרי הקוצרים ליקטתי מה שראיתי בו מן הצורך ודי בזה אל המכוון הנה:

פסוק ב

יערף. ב' חסר ובתרי לישני וסימן כמטר לקחי יערף מזבחותם (הושע י'):

כשעירם. כתב הרמ"ה ולקח את שני השעירים פרשת אחרי מות מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד תניינא וכל אורייתא דכותא. ודכותא בלישנא בענין אחרינא לשעירם אשר הם זנים שם ומסר עליהם כולהון כתיבין כן ודכוותא בענינא אחרינא כשעירם עלי דשא ע"כ. ומתרגום ירושלמי ויונתן בן עוזיאל מוכרע דמלת יערף ומלת כשעירם חסר דאמרינן התם שלא הזכיר משה רבינו שמו של מקום אלא לאחר עשרים ואחד תיבות שהם שמונים וחמשה אותיות:

פסוק ד

הצור. ברוב ספרים כ"י אין הצד"י רבתי גם כי נמנית בנוסח אחד כ"י מאותיות גדולות ועיין מ"ש בישעיה נ"ד:

פסוק ה

ופתלתל. תי"ו ראשונה רפה וברוב ספרים אין הפ"א רבתי הגם שראיתיה כן בנוסח אחד מאותיות גדולות ובתיקון ישן מס"ת:

פסוק ו

ה לַיהוָה הה"א רבתא ונכתבה יחידה והלמ"ד בשוא נח ואותיות השם בנקודותיהן וכמוצאן כמשפט כן דעת גדולי ישראל וזקני חכמיהם. וז"ל המאיר עיני גולה הרמ"ה ז"ל: ה"א דהלה' תגמלו זאת באנפי נפשא כתיבא בכולהו נוסחי עתיקי ודיקי ה' לחוד לה' לחוד עכ"ל. גם הראב"ע ז"ל כתב בס' מאזנים דף ר"ח בשם ר' שמואל הנגיד כי נתברר אצלו שה"א דהלה' תגמלו זאת לבדה והיא מלה זרה. ובמכלול דף נ' הלה' תגמלו זאת הה"א בפתח והלמ"ד בשוא נח והאל"ף דהיינו היו"ד נקראת בשוא נע והיה משפט המלה הה"א בשוא ופתח כמשפט ה"א התימה והלמ"ד בפתח והאל"ף נחה כפי כלל המסורת כל לשון אדנות עם בוכ"ל לא מפיק אל"ף כנראה שם במכלול קודם לכן. ובאה הענין כן לענין מורה על סודה ולענין זה יש בתיבה הזאת שינוי אחר שלא נמצא בזולתה שהה"א נכתבה יחידה עכ"ל. וכדברים האלה כתב גם כן רבינו בחיי בביאור התורה וכ"כ במסכת סופרים ובספר הזוהר ה' דהלה' רברבא וה"א דהבראם זעירא עיין בפ' זו סוף דף רצ"ז ופ' לך לך דף צ"ג ע"א וריקאנטי פרשת בראשית על בהבראם וחילופים אחרים

נאמרו במלה זו כמו שכתוב במ"ג ובכמה ספרים ישנים והיה נראה לכתוב בס"ת תיבה אחת שכך נמצא בס"ס המדוייקים וגם בשם מערבאי דק"ל כוותייהו אמנם כיון דכל גדולי עולם אשר נקבו בשמות מסכימים לדעת א' הכי נקטינן וכן העיר הזקן החשוב בעל א"ת שעיניו ראו ספרים ישנים מאד הה"א לבדה ובמדרש ילמדנו הלה' תגמלו זאת הה"א רחוקה מן השם למה שהיא סיום חתימתו של משה קח ראשי תיבות של פסוקים עד ה"א מהלה' כגון ה"א מהאזינו יו"ד מוערף כ"ף מכי שם ה' אקרא ה"א מהצור שי"ן משחת לו ה"א מהלה' ותמצא שהכל עולה בגמט' כמנין משה וזו היא חתימתו של משה כאדם שמסיים ספרו וחותם את שמו בסיים ספרו ולכך ה"א רחוקה מהשם עכ"ל. ובהקדמת ספר גאולת הגר לחמש מגלות כתוב דה"א דהבראם קטנה שיקטין עצמו ויאמר ה"א כלומר הנה אנכי מוכן לשוב כדאמרינן בפ' הקומץ מ"ט תליא כרעיה דה"א דהי הדר בתשובה מעיילי ליה וה"א דהלה' תגמלו זאת גדולה לומר שהמתגדל ומתגאה עצמו עליו נאמר הלה' תגמלו זאת איך שייך שיתגאה החומר על היוצר שעשאו וכי זה גמול עכ"ל: וכדי להשביע נפש שוקקה לדעת דקדקי תורה וסופריה אגיד את הרשום בכתב אמת בירושלמי פ"ק דמגילה מענין כתיבת זאת הה"א אפס קצה המאמר תראה בהגהה מימונית פרק ח' דמגילה וכולו תראה כאן. רב הושעיא בריה דרב חננאל אמר צריך לכתוב ה"א למטה מארכובתו של למ"ד הלה' תגמלו זאת ה"א לה' תגמלו זאת ע"כ. ומזה למד הרב המאירי מה שכתב שהיא נכתבת מעט למטה מן הלמ"ד. ובעל א"ת האריך לבאר כוונת המאמר על דרך הפשט והסוד יעויין בספרו: אחרי כן אורו עיני ממדרש שמות רבה ריש פרק כ"ד ר' ששת בנו של ר' אבא היה כותב ה"א למטן למ"ד למעלן כלומר הוי (צ"ל ה"א דלה') הלה' תגמלו זאת. ופי' בעל מתנות כהונה היה כותב וכשהיה כותב בס"ת פסוק זה היה כותב ה"א של הלה' למטה שוה לשאר אותיות והלמ"ד למעלה וכו' ופירושו אינו נראה לי. והנכון אצלי לפרש זה המדרש כלשון הירושלמי דלעיל וכמו שהבין המאירי כי כן פעמים רבות האגדות ירושלמיות ודרבות שוות הן. עוד ראיתי להודיע שבהעתיק החכם הנ"ל דברי רד"ק על מלה זו כתב בשמו שהאל"ף בשוא ופתח וזה אינו כי בכל הדפוסים מהמכלול כתוב והאל"ף נקראת בשוא נע כדין קריאת השם של ד' נקודות. שוא חולם. קמץ. וכ"כ הציוני פרשת שמות זל"ש: וסוד המקובל בניקוד זה שמי **לְעוֹלָם** הם הנקודות של שם הגדול והסי' מי בשחק יערוך לה' ע"כ פי' "שוא "חולם "קמץ ר"ת שחק וזהו יהי שם ה' **מְבוֹרָךְ** ר"ל יהי כוונת ניקוד השם מבורך כי צריך לכוין בניקודו באופן שיעלה עם השם והוא זה: שוא הוא שני יודי"ן חולם יו"ד הרי למ"ד והקמץ י"ו הרי מ"ו והשם כ"ו הרי ע"ב. מטה משה סי' קע"ג: ומי שחשקה נפשו לראות

בענין זה מלין חדאין ועתיקין יעיין בש"ת מוהר"ר מאיר ז"ל מק"ק לובלין סימן פ"ג כי בו ישמח לבו:

קנך. אין בו יו"ד ורוב ספרים הקו"ף דגושה:

ויכננך. במקצת ספרים אין מאריך בכ"ף:

פסוק ז

ימות. מלא וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

בינו שנות דר ודר. כל דור באורייתא מלא בר מן ד' חסרים תרי בעמלק מדר דר ודכותייהו בינו שנות דר ודר וסימניך כל פשוט מלא וכל כפול חסר מהרמ"ה ז"ל:

ויגדך. בספרים כ"י מדוייקים ובדפוס ישן הגימ"ל בצירי וכ"כ רב פעלים ובסמיכות זעירא ומלעיל וכנויים יוסב לסגול **ויִגֶּשׁ** לו ויאכל ונשאר בצירי שאל אביך ויגדך:

פסוק י

ימצאהו. בשני פשטין:

ישמן. בעשרים וארבע קטן נדפס ישמן ביו"ד וכן מצאתי בס"א כ"י אך בהעתק הללי ובספרים מדוייקים חסר דחסר וכן מסור עליו וכ"כ הרמ"ה ונשקפה על פני הישימן דחקת מלא יו"ד וחסר וא"ו כתיב בנסחי דיקי ודכותא על פני הישימן דבלק ומסר עליה כולהון כתיבין כן. ובתהו יליל ישמן חסר יו"ד וחסר וא"ו כתיב ויחנו על הירדן מבית הישמת חסר יו"ד וחסר וא"ו כתיב וכולהון כתיבין כן:

יצרנהו. הצד"י דגושה:

פסוק יא

כנשר. פשט הראשון בנו"ן:

ירחף. החי"ת בצירי:

פסוק יג

במותי. בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים כתיב בוא"ו וכ"כ אבן עזרא ולשון החזקוני יתר וא"ו והמם בחטף קמץ גם הרמ"ה ז"ל בכללים שמסר בהקדמת ספרו כתב בלשון הזה וכל אתיא דקריא חטף באורייתא לא סמיך לה מבתרה אתא דכתיבא ולא קריא במ"א ירכיבהו על במותי ארץ דמ"ם חטף נמצא וא"ו בתרה דכתיבא ולא קריא ע"כ. וכן כתב בשרש במה. והמדפיס טעה שכתבו בלא וא"ו שהוא עצמו כתב עליה ג' יתיר וא"ו וכן מסר בישעיה סימן נ"ח במותי ג' מלא בקריאה וסימן ירכבהו על במותי ארץ. והרכבתיך על במותי ארץ (ישעיה כ"ח). ודרך על במותי ארץ דריש מיכה וכן מצאתי במסרות כ"י. ומאן דמסיר ג' ב' מלא ואחד חסר שבושא הוא. ובמסרת רבתא במערכת אות הוא"ו חשיב נמי לכולהו בהדי תיבותא דיתירין וא"ו וחטפין קמצין:

וינקהו. השופר הפוך בקו"ף:

פסוק טו

וישמן ישרון. בהעתק הללי ישרן ירושלמי ישרון ע"כ. ובכל הספרים מלא וכן במסרות ישרון ב' וכתב כן וסימנהון וישמן ישרון ויבעט אין כאל ישרון רכב ודכותא ויהי בישרון מלך וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

ויבעט. בספרים מדוייקים העי"ן בקמץ:

עבית כשית. כתבו המדקדקים שנדגשה הכ"ף מדין אתי מרחיק אבל אינו על המנהג שהטעם באות שנייה:

פסוק טז

יקנאהו. בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים חסר דחסר וכ"כ הרמ"ה ז"ל וכן במסורת ב' חד חסר והוא דין וחד מלא ובפסיליהם יקניאוהו (תילים פ"ח) והוא מלא דמלא:

פסוק יז

יזבחו לשדים לא אלה. חול כתרגומו וכן אלהים לא ידעום:

שערום. בסי"ן שמאלית:

פסוק יח

תשי. יו"ד זעירא ולית בקרייא כוותא כביכול התשתם כחו של יוצר. ויקרא רבה סוף פ' אחרי מות ובמ"ר פ' ט' ותנחומא פ' נשא ועיין ריקאנטי:

פסוק כ

תהפכת. התי"ו בלא מאריך והה"א בשוא לבדו והפ"א בדגש כ"כ במדוייקים:

פסוק כא

בלא אל. חול כתרגומו:

פסוק כה

יונק עם איש שיבה. מלא וא"ו כתיב ומסורת דמסרא גבי כאשר ישא האמן את הינק כל ינקי חסרים שיבושא הוא דכולהו נוסחי דיקי יונק דהאזינו מלא וא"ו כתיב הרמ"ה ז"ל:

פסוק ל

כי צורם. הכף דגושה:

פסוק לא

ואבינו פלילים. כתב הרמ"ה ז"ל: בשרש פלל ונתן בפללים דמשפטים חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד בתראה ומסר עליה לית כותיה חסר יו"ד קדמאה ושאר פלילם כתיב מלא יו"ד קדמאה וחסר יו"ד בתראה ואית נוסחי דכתיב בהו ואיבינו פלילים מלא תרין יודי"ן ומסרין בהון תלתא ונתן בפללים ואיבינו פלילים והוא עון פלילים (איוב ל"א:י"א) קדמאה חסר יו"ד קדמאה ותרין בתראין מלאים והדין נוסחא פליגא אמסורתא קמייתא מיהו

תרתין מסורתא איכא למימר דלא פליגן דמסורת בתרייתא דיקא מסרא חסר ומלא לענין יו"ד קדמאה בלחוד קא מסרה עכ"ל וספרי דילן אינון כפשטא דמסורתא בתרייתא דתרין בתראים מלאים תרין יודין ובמסורתא דדפוסא פרשת משפטים איכא גוונא אחריתי דלא כמאן ומשום הכי לא כתבינן לה ועוד דמסורתא ופסוקי פליגי אהדדי ועיין עוד מ"ש באיוב ל"א:

פסוק לב

כי מגפן. במקף ובמאריך לא בגלגל והגימ"ל דגושה:

ומשדמת. בשי"ן ימנית:

ענבי. במקף לא בגלגל:

פסוק לד

הלא הוא כמס. במסורת הדפוס וגם בהרבה ספרים כ"י נמסר י"ג הלוא מלאים בתורה וחד מינייהו פליגי ביה הלוא הוא כמס עמדי ובפסוק נדפס מלא ובמסרה אחרת כ"י מצאתי י"ב הלוא מלאים בתורה ולא זה עמהם ולזאת הסכים הרמ"ה ז"ל כמ"ש בפרשת בראשית על פסוק הלוא אם תיטיב שאת ואפילו בספרים כתובי יד שנמסר בהם י"ג מלאים ופלוגתא על דין כתבוהו בפסוק כאן חסר וא"ו והכי פשיטא ליה לבעל א"ח:

באוצרותי. בהעתק הללי ובכל ספרים מדוייקים מלא וא"ו קדמאה וחסר וא"ו בתראה וכ"כ הרמ"ה ז"ל והמדפיס פעל אוצרות בלשון שקר ובמסורת כ"י נמסר ג' וסימנהון הלא הוא כמס אשר לא הראיתם דמלכים וחבירו דישעיה ע"כ. ובמקצת ספרים מדוייקים דמלכים חסר דחסר דישעיה ודאורייתא שוין:

פסוק לה

עתדת. בתיקון ס"ת איכא פלוגתא אי חסר יו"ד או מלא והמסורת מוכיח שהוא חסר דחסר וכן כתב הרמ"ה וחש עתדת למו חסר יו"ד וחסר וא"ו כתיב:

פסוק לט

ואין אלהים עמדי. זוהר פרשת בראשית דף כ"ג ואין אלהים עמדי דא סמא"ל ונח"ש אם כן חול ונמחק וכן משמע בפרשת משפטים דף ק"ח וברעיא מהימנא פ' קדושים ואם כתבו הסופר לשם קדושה אין בכך כלום כמו שכתב הר"ש בר צמח בתשובה הביאה הב"י בי"ד סימן רע"ו שאם כתב שם אלהים אחרים לשם קדושת השם אין בכך כלום דהוי כמקדש בעלי מומים דלא חלה עליהם קדושה ועיין מ"ש סוף פרשת ויצא על אלהי אביהם:

פסוק מ

כי אשא אל שמים ידי. כתוב בספר תגי מן האזינו עד וישמן ריש פסוקי בריש חטי. מן וישמן עד כי אשא ריש פסוקי בפלגות חטי. ומן כי אשא ועד סוף שירתא ריש פסוקי בריש חטי ע"כ. וגם כי סוד ה' ליראיו ופליאה דעת ממני יגעתי לתת טעם לדבר עד שמצאתי בחסד אל טוב טעם ודעת: גלוי וידוע כי בזמן שישראל יושבים על אדמתם ועושים רצונו של מקום שכינה שרויה עמהם ואז ימין ה' רוממה וישראל עושה חיל ולכן פסוקים הראשונים דאיירי במעלתן של ישראל כדכתיב כי חלק ה' עמו וגו' ימצאהו בארץ מדבר וגו' ה' בדר ינחנו וגו' מתחילים מצד ימין לרמוז כי אז מדת רחמים גוברת עליהם בגבורות ישע ימינו ולא תקשי לך מפסוק שחת לו לא וגו' הלה' תגמלו זאת וגו' כי מרע"ה היה מוכיחם על שראה שעתידים לחטא וכיון שמרדו לפני המקום מתוך מאכל ומתוך משקה ומתוך שלוה כדכתיב וישמן ישרון ויבעט הימין נעשה שמאל וגברה מדת הדין שנאמר השיב אחור ימינו מפני אויב ולכן מן וישמן ישרון ויבעט עד כי אשא אל שמים ידי מתחילים מצד שמאל אבל כשישבע הקב"ה בימינו ובזרוע עזו לגאלם יחזור הדבר לכמו שהיה ויהפוך מדת הדין לרחמים ובימינו יסעדנו וישביענו שובע שמחות נעימות בימינו נצח ויתקן עלמא על תיקונוי ויהדרון מילי כדקא יאות ונשיר לפניו שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו בגין דיתגבר רחמי על דינא וימינא על שמלא וסטרא דקדושה על סטרא דמסאבא ודא איהו כי גבר עלינו חסדו והמשכיל יבין בשם המיוחד הנמצא למפרע במלות סתרה ראו עתה כי. וידוע כי בכל מקום שנזכר למפרע הוא מדת הדין ולכן אמר ראו עתה כי אני אני הוא וגו' כלומר הזהירו בי כי אני כנגד הטוב ואני כנגד הרע אפי' בעל הדין הממית והמוחץ כשאין אתם עושים רצוני. ואני הוא בעל החסד והרחמים המחיה והרופא כשתעשו רצוני ותחזרו למוטב וכמו שמחץ לשעבר כן ירפא לעתיד לבא כמו שנאמר ביום חבוש ה' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא. ואם תחפוץ לדעת ולהשכיל מוצא דברי אלה אשכילך ואורך בדרך זו תלך למצא מדרשי פסיקתא בילקוט ישעיה רמז של"ג ובתילים רמז תר"נ תרנ"א תשע"ח ופתיחתא דחכימי דאיכה רבתי פתיחא משא גיא חזיון ואיכה רבתי פסוק בכה תבכה בלילה ופסוק השיב אחור ימינו ופסוק גדע בחרי אף ומדרש תילים סימן קל"ז ומכילתא פרשת בשלח פסוק ימינך ה' נאדרי בכח ומדרש ילמדנו שם וסוף פרשת אחרי מות יאירו אל עבר פניך כל אשר דברתי לך ולנפשך ינעם. וזהו מה שאמרו במדרש שוחר טוב מזמור י"ז כיון שצפה דוד שפעמים שהחטא גורם התחיל צווח קומה ה' אל נשא ידך אריס ידך דאנן טבעין וכה"א אל תשטפני שבולת מים לפיכך הוא אומר קומה ה' זכור שבועתך אמר לו הקב"ה

חייך אני נושא שנאמר כי אשא אל שמים ידי ואומר הנה אשא על גויים ידי. ד"א קומה ה' זכור שבועתו שנשבע המלאך על שמך שנאמר וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם וכתיב לכן יחכה ה' לחננכם ואין לכן אלא שבועה שנאמר לכן נשבעתי לבית עלי וזהו סוד קץ הימין האמור בסוף דניאל כמו שפירש רבינו סעדיה גאון ז"ל ורמזו רש"י ז"ל בפ' מקום שנהגו גבי בקש יעקב לגלות קץ הימין לבניו ובפרק חלק בסוף ענין תחיית המתים ור' נתן בעל העירוך בערך ימין ושערי אורה ספיר' ו' ובספר הזוהר פרשת בראשית בפסוק ויבא קין מפרי האדמה ופ' חיי שרה דף קכ"ג ופרשת ויצא סוף דף קס"ג ופרשת בלק דף ר"א ועיין עוד בספר הזוהר פרשת נח על פסוק קץ כל בשר בא לפני כי דבריו ממתקים וכולו מחמדים וברוך שורה שכינתו בין הבדים:

פסוק מא
אם שנותי. מלרע בפשט אחד לבד לב"א:

פסוק מג
גוים. הגימ"ל רפה:

כי דם עבדיו יקם. כתב הרמ"ה נקם נקמת בני ישראל חסר וא"ו כתיב כי דם עבדיו יקום מלא וא"ו כתיב בנסחי דיקי ואית דמסרי איפכא ושיבושא הוא ע"כ. ובמסרא דילן יקום ב' גוי חסר ר"ל יקם גוי איביו דיהושע י' חסר כי לא היתה הנקמה שלמה שאין אחריה צרה אבל לעתיד תהיה מלאה כמ"ש בעל מסרה ביהושע סימן תתקי"ט:

פסוק מד
ויבא משה. פתוחה:

פסוק מז
דבר. הדל"ת רפה:

הזה. ברביע:

פסוק מט
עלה. העי"ן בחטף פתח:

פסוק נא
לא קדשתם אותי. דין לחוד מלא וא"ו באורייתא ושארא חסרים. הרמ"ה ז"ל ומסרא רבתא:

פרק לג

פסוק א
וזאת הברכה. פתוחה:

פסוק ב
אשדת. אש דת ק' ועיין הטעם בבחיי והוא חד מן ט"ו מלין דכתיבין חדא מלה וקריין תרין מלין וסימנם במ"ג ד"ה א' כ"ז והדל"ת בקמץ:

פסוק ה
בישרון. בהעתק הללי בישרון ירושלמי בישורן ע"כ. ובכל הספרים שלנו חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו תניינא וכמ"ש בפרשת האזינו:
עם. בקמץ:

פסוק ח
וללוי אמר. פתוחה:
תמיך ואוריך. בתיקון ס"ת ישן ואוריך במפתח ואריך ע"כ. והרמ"ה כתב תמיך ואוריך מלא וא"ו ומלא יו"ד כתיב:

פסוק ט
ואת בנו. בניו ק':

פסוק י
יורו. כתב הרמ"ה ז"ל ככל אשר יורו אתכם דכי תצא מלא וא"ו כתיב ודכותא יורו משפטיך ליעקב בנוסחי דיקי:
באפך הבי"ת דגושה:
מזבחך. הבי"ת בשוא לבדו:

פסוק יב
לבנימן אמר. בכל ספרי הדפוס וכ"י חסר וכן במסורת י"ז בנימין מלאים בכל המקרא וסידורן במ"ג פרשת וישלח ובמקומות אחרים ואין זה מכללם וראיתי מסורת כ"י שמנתה י"ז בנימין מלאים כסדר המסורת שלנו וכתוב לבסוף וחד מלא ג' יודי"ן לבנימין אמר ידיד ע"כ. ומסרה זאת היא נפלאת בעינינו ומוציאה לעז על כל הספרים כי אין גם א' שיהיה בהם יותר מיו"ד אחד ובשכבר הימים שמעתי מפי מוהר"ר נתנאל טראבוטו יצ"ו שראה בתשובת זקנו מוהר"ר עזריאל טראבוטו ז"ל שכן נמצא בלמרקא ס"ת אחד נכתב מיד המקובל מוהר"ם ריקאנאטי זצ"ל ולא שלחו בו יד והנני מוסיף להפליא הפלא ופלא ושאלתי על זה אל החכם בעל אור תורה ודבר קשות על סברה זו ואמר שאותם שלא שלחו יד בספר ההוא השכינו עולה באהליהם שאולי האומר הראשון אמר כן דרך חידה ורמז לסוד א' הלא הוא כמוס בג' יודי"ן דריש מלין ידיד ה' ישכן עכ"ל. והנסתרות לה' אלהינו אחר שכתבתי כל זה מצאתי כתוב בס' קבלה הנקרא שער השמים בדברו על ע"ב שמות המצורפים מויסע ויבא ויט בשם העשרים שהוא ג' יודי"ן ז"לש: ובחשבך חשבון בשם שהוא כ"ו חבר עמו מנין אותיותיו יהיה הכל ל' וסודו כי לה' ושמו י"י וזהו שאנו

כותבים השם בג' יודי"ן והסוד לבינימין אמר והמבין יבין ע"כ. ובסוטה פרק אלו נאמרין במספר אותיו' החושן אמרו כל התור' כלה בנימן כתיב חסר והכא בנימין שלם שנא' ואביו קרא לו בנימין ע"כ. גם בעיני נפלא דבר זה שהרי ז' בנימין הן מלאי' בתור' וכ"כ הרמ"ה ז"ל ושאלתי אל החכם הנ"ל והשיב לי מה שאמרו רז"ל כל התורה בנימן כתיב לאו דוקא אלא ר"ל על הרוב כי רובה ככולה עכ"ל. אבל בירושלמי ניחא טפי דקאמר התם והלא אינן אלא ארבעים ותשעה אמר ר' יוחנן בנימין דתולדותם מלא ע"כ. פי' כיון דהכא כתיב כתולדותם בעינן כשמות אשר קרא להם אביהם והתם כתיב ואביו קרא לו בנימין מלא. ובעל יפה מראה בביאור הירושלמי נקט לישנא דבבלי אע"ג דבכל התורה כולה בנימן חסר וכו' ולא שת לבו לזאת. המפליא לעשות יעשה עמנו לטובה אות ויחוש קץ הפלאות ונביט מתורתו נפלאות אמן:

פסוק טז

ולקדקד. קו"ף ראשונה בקמץ לבד:

פסוק יז

והם רבבות. הבי"ת בשוא לבדו בכל הספרים כמ"ש בפרשת בהעלותך על רבבות אלפי ישראל:

פסוק יט

ושפני. בכל ספרים מדוייקים בסי"ן שמאלית וכן הביאוהו השרשים והמאיר נתיב בשרש ספן ובמסורת לית וחסר וסי"ן כתיב:

פסוק כא

ויתא. חילופים רבים ראיתי במלה זו בנקודת ובטעמים וארבעה המה. הא' בחילופי ב"א וב"נ שבדפוס וכן ראיתי בכ"י לבן אשר **וַיֶּתָא** כולו סגול ובשני פשטין ולב"נ **וַיֵּתֵא** כולו צרי ובפשט אחד לבד. הב' ברוב ספרי הדפוס כלו בצירי ובשני פשטין. הג' במקצת ספרי' כ"י היו"ד בצירי והתי"ו בשגול ובשני פשטין. וכן מסר בספר דקדוק כ"י וכתב ר' אליה בספר הרכבה שצירי היו"ד מורה על אל"ף פ"א הפעל. הד' בס"ס כולו צירי ובפשט האחרון בלבד וכתב עליו בעל א"ת שזהו דעת ב"א. ורד"ק הביא שתי הסברות מענין מלעיל ומלרע בס' מכלול דף קט"ו ולא הכריע זה לשונו: ומחלוקת בקריאת המלה הזאת ב"א קורא אותה מלעיל בשני פשטין וב"נ מלרע בפשט אחד ויש ספרים בפשט אחד לבד ולא מתחלפים ע"כ. ולא דבר מאומה מהנקודות:

ראשי העם. הרי"ש בגלגל ובלא טעם אחר בשי"ן:

פסוק כב

יזנק. הנו"ן דגושה:

פסוק כג
ולנפתלי אמר. אין בו פיסקא ובס' תגי יש פרשה סתומה ואין אנו נוהגין לעשותה:

פסוק כז
אלהי קדם. חד מן ג' מלעיל ע"פ המסורת כמ"ש בפ' נח:

פסוק כח
דגן ותירוש. בתיקון ס"ת ותירוש בס' מדוייק ותירש ע"כ. והמסורת מוכיח שהוא מלא וא"ו כי לא נמצא בתורה רק ב' מלא יו"ד וחסר וא"ו וסי' ורב דגן ותירש ודגן ותירש תמכתיו ושארא באורייתא מלא דמלא כתיב מלא יו"ד ומלא וא"ו וכ"כ הרמ"ה ז"ל:

פסוק כט
אשריך. בהעתק פירארה האל"ף רבתי וכן ראתי בנוסח כ"י מאותיות רבתות ובתיקון ס"ת ישן. ואין כן בספרים שלנו וכן בספרים מדוייקים נמסר בריש ד"ה על מלת אדם לית אל"ף רבתי:
על במותימו. בתיקון ס"ת ישן במותימו בספר חד במתימו ע"כ. והרמ"ה כתב ואתה על במותימו תדרך מלא וא"ו ומלא יו"ד כתיב:

פרק לד

פסוק ג
ואת הככר. הוא"ו בגעיא:

פסוק ד
נשבעתי. אין בבי"ת תלשא:
הראיתיך. הה"א בסגול והאל"ף בחירק מכלול דף קנ"ז:

פסוק ו
בגי. כל אורייתא גיא כתיב מלא אל"ף בסוף תיבותא בר מן דין דחסר אל"ף:

פסוק ז
ולא נס לחה. ט"ז מלין בתורה כתיב ה'. ראה פניך לא פללתי. אסרי לגפן עירה. סותה. וגם דלה דלה. כי גאה גאה וחברו. כי מחה אמחה. או ירה יירה. ושלח את בעירה. כי היא כסותה. כי פרעה אהרן. את כל העם ברעה. ונסכה יין חצי ההין. ובנחה יאמר. לא קבה אל. לא נס לחה:

פסוק ח
בכי. הבי"ת רפה:

פסוק יא
האתת. הקדמא בה"א לא באל"ף:

פסוק יב

לעיני כל ישראל. משפט ס"ת להשלים התורה בסוף הדף ולעיני כל ישראל באמצע שיטה הרי"ף הלכות ס"ת וכן פסקו כל הפוסקים והכי פסיק הילכתא רב אשי בפרק הקומץ רבה אבל בשאר ד' חומשין יכול לגמור באמצע הדף כדתניא התם הכותב ספר תורה לא יגמור באמצע הדף כמו שגומר בחומשין אלא מקצר ועולה עד סוף הדף:

ותשלם מלאכת ספר חמישי והוא ספר משנה תורה.

ברוך נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה: